

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok
Studies in Child and Youth Protection

**BŰNELKÖVETÉSSSEL ÉRINTETT
GYERMEKEKET ÉS SZÜLEIKET
TÁMOGATÓ MODELLPROGRAMOK A
GYERMEKVÉDELEMBEN**

2019

Rubeus Egyesület • Rubeus Association

**BŰNELKÖVETÉssel Érintett Gyermekeket és Szüleiket Támogató Modellprogramok a
Gyermekekvédelemben**

Sorozatszerkesztő:

Rácz Andrea

Szerkesztő:

Rácz Andrea

Lektor:

Kiss László

Sikóné Bartos Edina

Szöveget gondozta:

Freisinger Balázs

Borítókép:

Bubus (15 éves): Keskeny hídon járok

(YounGo fotópályázat, Rubens Egyesület, 2019)

ISBN 978-615-80264-9-9

ISSN 2063-6970

Rubens Egyesület „Szederessző”

1122, Budapest, Krisztina kert. 2-4.

Felelős kiadó:

Rubens Egyesület elnöke

Budapest, 2019

Készült a Belügyminisztérium és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával. (BM-18-E-0018)

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok (Rubens Egyesület)
Studies in Child and Youth Protection (Rubens Association)

Tartalom

BEVEZETÉS.....	5
I. fejezet: MODELLPROGRAMOK MÓDSZERTANI DOKUMENTÁCIÓJA.....	7
I.1. Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Társadalmi iránytű, azaz szabályosan szabadon – A szekszárdi modellprogram tapasztalatai.....	7
I.2. Bodnár-Szóllósi Györgyi: Családi életre való nevelés – A miskolci modellprogram tapasztalatai	41
I.3. Tóth Tímea: „KAPASZKODÓ”: Rögös úton helyes irányba – A szombathelyi modellprogram tapasztalatai	59
I.4. Kovács Katalin – Speizer Mónika – Takács Judit: „Többre Tarts! Csak Egy Kevés Kell Hozzá!” – A Budapest, XIII. kerületi modellprogram tapasztalatai	100
I.5 dr. Hatvani Erzsébet: „Egyedül nem megy” – Intézményi és családi együttműködési lehetőségek a bűnelkövető, bűnelkövetésben veszélyeztetett fiatakorúak (gyermekek, fiatal felnőttek) reintegrációs támogatásában – A Rákospalotai Modellprogram tapasztalatai	117
2. fejezet: MODELLPROGRAMOK MENTORI TAPASZTALATAI	151
Bogács Ernő – Papp Krisztina: Modellprogramok szakmai tapasztalatai a mentori támogatáson keresztül: hasznosulás, hasznosíthatóság	151
3. fejezet: MODELLPROGRAMOK KUTATÓI TAPASZTALATAI	159
3.1. Alacsony Zsóka: Bűnmegelőzési komplex program Szekszárdon – kutatói reflexiók.....	159
3.2. Németh Zsuzsanna – Szécsi Judit: Bűnmegelőzési komplex program Miskolcon – kutatói reflexiók.....	169
3.3. Sik Dorottya: Bűnmegelőzési komplex program Szombathelyen – kutatói reflexiók.....	184
3.4. Freisinger Balázs – Ónodi István: Bűnmegelőzési komplex program Budapest XIII. kerületben – kutatói reflexiók.....	192
3.5. Freisinger Balázs – Ónodi István: Bűnmegelőzési komplex program a Rákospalotai Javítóintézetben – kutatói reflexiók	211
3.6. Rácz Andrea – Szombathelyi Szilvia: Gyermekvédelmi szakemberek és bűnelkövetéssel érintett kliensek reflexiói a bűnmegelőzési gyermekvédelmi programok céleléréséről.....	234
3.7. Homoki Andrea: A szülői kompetencia-fejlesztés hatásai a devianciákkal, bűnelkövetéssel érintett családok gyermekeinek reziliencia-fejlődésére	263
4. fejezet: GYERMEKVÉDELMI SZEMPONTÚ BŰNMEGELŐZÉSI ESZKÖZKÍNÁLAT.....	295
dr. Patkó Kornélia – Gál Antal – Szikulai István – Szikulai Rita: Bűnmegelőzési eszközök a gyermekvédelemben.....	295
1. Családifotóalbum-elemzés, családi legendárium – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban vagy szakellátásban lévő és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében	295
2. Intenzív családtámogatás a pártfogolás alatt álló fiatalok körében.....	299

3.	Strukturális családterápia – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban lévő, és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében	301
4.	Szülőcsoport.....	304
5.	Erőszakmentes kommunikáció élménypedagógia köntösben.....	307
6.	Szülő-gyermek mediáció – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban, vagy szakellátásban lévő, és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében	311
7.	„SZSZ” Szemtől-szemben – Resztoratív módszerek az igazságszolgáltatásban.	315
8.	Asszertivitás/erőszakmentesség	318
9.	Konfliktusrendezés a mediáció módszerével – Kortárs mediáció	322
10.	Helpdesk/hírlevél szülőknek	328
11.	Most mi lesz? Mit kellene tennem? – avagy bűnelkövetés gyanújába került a gyeregem!!!	332
12.	Kompetenciafejlesztés a képregénykészítés módszerével	336
13.	Kompetenciafejlesztés az AVP módszerével.....	343
14.	Egészségnap	349
15.	Családi kompetencia erősítése az intézetben élő lányok körében.....	355
16.	Nyílt naptól az elbocsájtásig	359
17.	Családi nap/tábor	364
18.	Szabadidős programok szervezése, ifjúsági klub.....	369
19.	Intenzív egyéni szülő konzultáció.....	377
20.	Pszichodráma csoport működtetése	382
21.	Szociokulturális kompetenciafejlesztő program	387
MELLÉKLETEK.....		391
Melléklet 1: Gyermeki reziliencia-skála családban élő 12 év feletti gyermekek számára		391
Melléklet 2: Gyermeki reziliencia-skála gyermekvédelmi szakellátásban élő 12 év feletti gyermekek számára		393
Melléklet 3: Gyermeki reziliencia-skála javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok számára.....		395
Melléklet 4: Kisgyermek számára rajzos feladat és a szülő-gyermek kapcsolat megfigyelési szempontjai		397
Melléklet 5: Szülői attitűdmérő-skála		399
Melléklet 6: Elégedettségi kérdőív		401
Melléklet 7: Interjúvázlatok		402
Melléklet 8: Helyszíni látogatások megfigyelési szempontjai		405

BEVEZETÉS

A Rubeus Egyesület a szociális ellátórendszer, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer értékelő elemzésével foglalkozik nemzetközi perspektívában.

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában c. projektünk a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont keretében a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram során valósult meg.

Jelen program célja a bűnelkövető gyermekek szülei számára olyan speciális szülői kompetencia-fejlesztő program kidolgozása és megvalósítása, ami a gyermek bűnelkövetésével összefüggésbe hozható hiányzó vagy gyenge kompetenciák pótlása vagy erősítése által jelentősen csökkenti a bűnelkövető gyermekek esetében a bűnismétlés, a családban esetlegesen nevelkedő, még bűncselekményt el nem követő gyermekek esetében a bűncselekmény elkövetésének kockázatát, illetve hozzájárul a gyermekek számára megfelelő szülői magatartásminták átadásához. A program célcsoportja:

- családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek, vagy olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;
- gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek (elsősorban 2 éven belül nevelésbe került gyermekek);
- javítóintézeti ellátásban részesülő gyermekek

és szülei, családja.

A megvalósulás helyszínei: Budapest, XIII. kerület; Szekszárd; Miskolc; Szombathely család- és gyermekjóléti központjai, valamint a szakellátás oldaláról a Rákospalotai Javítóintézet.

A szülői kompetencia fejlesztésével számos tanulmányunkban foglalkoztunk, melyekben felhívtuk a figyelmet arra, hogy a családok erősítésével és megtartással foglalkozó programok a kezdetektől számtalan formában jelen vannak a szociális munka gyakorlatában, de hosszú történetük során folyamatos dilemmát jelentett a gyermekvédelem rendszerébe való integrációjuk. A nehézségeket a következő kérdések okozzák: 1) A gyermekvédelem logikája és szempontjai: a gyermek érdekei mennyiben esnek egybe a család érdekeivel? A beavatkozás határai kire terjednek ki, kire kell fókuszálni? A családmegtartás szolgáltatási modellt vagy filozófiát jelöl? 2) A szociális munkás szerepe: a szociális munkás feladata meddig terjed – milyen komplexitású problémák kezelése

várható el tőle, morálisan mi alapján mondhat „ítéletet” egy család működéséről (alkalmazhatók-e a közösségi normák például egy súlyosan deprivált környezetben)? 3) Valóban mennyire eredményesek a családmegtartó programok, a befektetett erőfeszítés ténylegesen érezhető eredményeket mutat, ha össztársadalmi szinten vizsgáljuk?

Jelen modellprogram mindezen kérdések megválaszolására kiterjed, hiszen 5 modellhelyszínen szakértők által előzetesen kidolgozott programokat adaptálva és saját gyakorlatukhoz illesztve dolgoztak együtt 4 hónapos időtartamban a gyermekekkel, fiatalokkal és szüleikkel a helyszínek teamjei. A modellhelyszínek munkáját 2 mentor tanácsadással segítette. Kutatóink a célcsoport igényeit, elégedettségét, a szolgáltatások minőségét komplex módszertanra épülő kutatás keretében mérték fel, kitérve a szülői kompetenciák változására és a gyermekek és fiatalok reziliencia-szintjének alakulására is.

A programtól azt várjuk, hogy bővüljön vagy finomodjon az az eszköztár, amit széleskörűen alkalmazhatnak a szakemberek a munkájuk során. A programba bevont családok esetében egyértelmű célként fogalmazódott meg, hogy a komplex módszertan mellett a családok abban kapjanak segítséget, hogy javuljon mindhárom célcsoport esetében a szülői feladatok ellátásának minősége, melyek a családok kapcsolatrendszerére, gyermekkel való viszonyára, szükségletkielégítésére is kedvező hatással lehetnek.

Jelen tanulmánykötetünkben a modellhelyszíneken zajlott szakmai programokat és azok mentori tapasztalatait mutatjuk be, majd a komplex kutatási módszertanra épülő helyszíni látogatások és mérések kutatói tapasztalatait ismertetjük. A kötet tartalmazza a szakértők által kidolgozott 21 programból álló bűnmegelőzési eszközkínálatot is.

A programok sikeres megvalósításáért köszönettel tartozunk a Bűnmegelőzési Tanácsnak és Emberi Erőforrások Minisztériuma szakfőosztályának.

Bízunk abban, hogy tanulmányainkkal hozzájárulhatunk a gyermekvédelemben folyó módszertani munka megalapozásához, a gyermekvédelmi tárgyú képzések tudásanyagának bővítéséhez és a szakmafejlesztési tevékenység gazdagításához a gyermekvédelmi rendszerben dolgozó szakemberek szemléletformálása által.

Könyvünket Sikóné Bartos Edina emlékének ajánljuk.

Rácz Andrea

szerkesztő

I. fejezet: MODELLPROGRAMOK MÓDSZERTANI DOKUMENTÁCIÓJA

I.1. Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Társadalmi iránytű, azaz szabályosan szabadon – A szekszárdi modellprogram tapasztalatai

A modellprogram szakmai céljai

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram Szekszárd Járásban – SZMJV Humánszolgáltató Központ (1. számú melléklet) szervezésében 2018. december 01. – 2019. március 31. időszakban valósult meg. A modellprogramban való részvételi szándékot a vezetőség szintjén nagyban meghatározta az, hogy a jelenlegi gyermekvédelmi rendszerben, konkrétan a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátás területén dolgozó szakemberek – így intézményünk kollégái is – sok esetben eszköztelennek, hatástalannak érzik magukat, mely érzetet szeretnénk volna csökkenteni, lehetőséget és motivációt kívántunk adni a szakembereknek a könnyebben rendezhető, és a nehezebb esetek megfelelő megoldásához is, ezáltal csökkentve a kiégés minden tünetét, segítve a hatékony munkavégzést.

A mai világunk változásaiban nagyon nehéznek bizonyul az emberekkel való bánásmód, kommunikáció, segítségnyújtás, bármely tudomány vagy szakma életében is. Nehéz egy egészségügyben dolgozó orvosnak, ápolónőnek, vagy egy fodrásznak, kozmetikusnak is egyaránt. A nehézséget a gyors változások okozzák, ebben a helyzetben nehéz a konzekvens, előre tervező gondolkozás megvalósítása, mely egyébként is megkíván bizonyos szellemi érettséget, önazonosságot minden embertől: nőtől és férfitől, gyermektől és felnőttől egyaránt. Ezt a nehézséget a szociális területen, a gyermekjóléti alapellátásban dolgozók még inkább átélik, mert szinte kizárólag a problémákkal és a problémás helyzetekkel találkoznak, melyek az elmúlt időszakban egyre zavarosabb helyzeteket és egyre mélyebb, szövevényesebb gondokat vonultatnak fel. A gyermek mint érték mindig is szerepelt a köztudatban, az utóbbi időben – idősödő társadalmunkban – még erőteljesebb hangsúlyt kap, kell hogy kapjon. Szociális szakemberként lényeges, hogy a gyermekeket nevelő családokat támogatni, megerősíteni tudjuk – mi, a területen

dolgozók – oly módon, hogy igazodni tudjunk a rendszer és a társadalmunk átalakulásához is. A programban való részvételünk igényét erősítette az a tény, hogy a területen dolgozó szakemberek hitét, motiváltságát – a családok segítése és a rendszer, társadalom változásait csak akkor tudják összehangolni, és munkájukat eredményesen végezni, ha megfelelő szakértelemmel, gyakorlati eszközzel, eszközökkel és annak biztonságos használatához szükséges tudással rendelkeznek. Ezen modellprogram lehetőséget adott arra, hogy olyan innovatív eszközrendszert használjanak a gyermekvédelem/gyermejjóléti alapellátás területén dolgozó szakemberek, melyek nem csak kínálatot, de eredményességet is biztosíthatnak a használat során, továbbá segíti a számunkra elsődlegesnek értékelt észlelő- és jelzőrendszer működését, működtetését.

A modellprogram szakmai tartalma azon az alapon terveződött, hogy a bűnelkövetés szempontjából közepes vagy magas kockázatú, azaz minta, vagy egyéb tényező miatt veszélyeztetett gyermekek és a gyermekeken keresztül a családtagok is segítséget kapjanak a bűnelkövetés elkerülésére, az újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozására, illetve hangsúlyos szempont volt a megelőzés, a társadalmilag elfogadott szabályok követésében való támogatás. Az alábbi eszközrendszert használták intézményünk szakemberei – kötelezően választható elemek és a modellprogramba bevont egyéb elemek – a modellprogram ideje alatt, melyben a sorrendiségnek is lényeges szerepe van az esetek vitele szempontjából:

- 0) Szociális diagnózis
- 1) Tréning: rajzelemzés technikája
- 2) „Multi Team” – multidiszciplináris, új ismeretstratégiák ötvözete független szakmai nézőpontokkal egy bizonyos probléma megoldása érdekében
+ heti esetmegbeszélések
- 3) Játékterápia a gyermekeknek és családjuknak
- 4) Intenzív családgondozás (személyes szociális segítő munka, tevékenység)
- 5) Kötelező elemek (3 db) a szakértők ajánlásából
 - Családi fotóelemzés
 - Szülőcsoport
 - Családi nap

A program célja a bűnelkövető gyermekek szülei számára olyan speciális szülői kompetencia-fejlesztő program kidolgozása és megvalósítása, ami a gyermek bűnelkövetésével összefüggésbe hozható hiányzó vagy gyenge kompetenciák pótlása vagy erősítése által jelentősen csökkenti a bűnelkövető gyermekek esetében a bűnismétlést, a családban esetlegesen nevelkedő, még bűncselekményt el nem követett gyermekek esetében a bűncselekmény elkövetésének kockázatát,

illetve hozzájárul a gyermekek számára megfelelő szülői magatartásminták átadásához. Ezáltal a modellprogram kezdetén az alábbi célokat határoztuk meg:

Közvetlen célok

Családokkal történő aktív kapcsolatfelvétel a szerződés-kötésnél, motiváció kialakítása az egyeztetéseknél, részletes feltérképezése az informális és formális kapcsolatrendszerüknek a szociális diagnózis segítségével, képzés a szakembereknek – tudatosság kialakítása a realitások talaján, szakemberek új rendszerben való gondolkodásának képességének kialakítása, mely új eszközök alkalmazásának bevonását is feltételezi, ezen programban a rajz, és később a játék mint konkrét technikai eszköz.

Rövid távú célok

Családok motivációs szintjének növelése, mely aktivitást is eredményez, közös gondolkodás kialakításának új színterét adja, közös munkában a gondolatok megosztása és az egyéb munkamegosztás lehetővé teszi a tudatos együttműködést, és így a fejlődést a családok számára, a szakember számára a professzionalizmust. A szociális diagnózis felértékelődik, javaslati lehetőségeket teremt, közös gondolkodásban aktív kapcsolat a szakemberek és a családok tagjai között, valamint a szakemberek egymás közötti szakmai kapcsolatának kialakítása, mely a bizalmi és a szakmai légkört is megerősíti, lehetővé teszi a határok kijelölését, kompetenciavonalak markánsabbá válását. A tréning a munkatársaknak újabb eszközhasználatot tett lehetővé, melyben a frontális egyeztetés mellett egy másfajta kommunikációs színteret nyitott a gyermekek felé, kiemelten a bűnelkövetés miatt veszélyeztetett gyermekekkel. Az intenzív családgondozásban a heti esetmegbeszélés konkrét keretben a tervezést, a következetesség kialakítását tette lehetővé a szakemberek számára. Az intenzív családgondozásban olyan problémák is felszínre kerültek, melyek egyébként az idő és a bizalom kiépülésének hiányában nem kerültek a szakemberek látóterébe, a csoportos tevékenységben az új ismereteken túl az adaptálódás, a rendszer és a keretek megtanulása is megvalósult. Fontos, hogy a játékterápiás elemekkel a családok olyan társadalmilag elfogadott szabálykövetési mintát kaptak, melyről ugyan információik vannak, de azt lazán kezelik. Itt lehetőségük volt ezt a társadalom és az áldozatok fókuszából is végig gondoltatni, azaz cselekedeteik következményét a más szempontok szerint is megismerni.

Hosszú távú célok

A családok megfelelő motivációs szintjének kialakítása után, annak megtartása a társadalmilag elfogadott szabályok követése mellett, mint a közvetlen és rövid távú célok hozadéka megtartandó,

továbbá: jó gyakorlat kialakítása, a rendszerben gondolkozás képessége szakemberek és a családok számára, melyben nagy teret kapott a tervezettség és a következetes, nyílt kommunikációval „fűszerezett” gyermeknevelés.

Megvalósított szakmai tevékenységek

A modellprogram felépítésénél az volt az elsődleges szempont, hogy támogatást kapjon a szakember a programban való munkavégzés során, és ezt a támogatottságot az ügyfél – mind a gyermek, mind a szülő és más családtag – megérezze. Ebben a folyamatban nagy hangsúlyt kapott a kapcsolatfelvétel, mely a korábbi modellprogram tréningjének alapeleme volt (ld. Szabó Aliz-Tolácziné Varga Zsuzsanna: Intenzíven a pincétől a padlásig In: Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti alapellátás tárházában RUBEUS 2018.), továbbá az, hogy olyan alternatív lehetőséget kínáljunk a családoknak, melyet nem határoz meg életkor, egészségi állapot és anyagi helyzet sem, és ez volt a j á t é k. A program ideje alatt az alábbi elemeket valósítottuk meg (a részletezett szakmai elemekkel, módszerekkel):

1. Szociális diagnózis korábbi modellprogram szintén kezdő eleme volt a szociális diagnózis felvétele, melyet egy felvételi szakértő végzett el az előírt szabályok alapján (ld. Szabó Aliz-Tolácziné Varga Zsuzsanna: Intenzíven a pincétől a padlásig In: Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti alapellátás tárházában RUBEUS 2018. 107-109. oldal). A második alkalommal felvett diagnózisok készítésekor és később a szakemberek általi értékelés alapján az alábbi megállapítások írhatók le:

- Az ügyfél beérkezésénél felvett szociális diagnózis nagyon informatív és alapos tud lenni, de ehhez kell a felvételi szakértő alapos, tájékozódó tevékenysége.
- Objektív tartalmi megjelölései lényeges elemek, hasznos segítséget jelentenek a segítő tevékenységet megkezdő szakembernek.
- A szociális diagnózis olvasása és elemzése más szakterületen dolgozó szakembernek is informatív, támogató jellegű lehet egyes tevékenységek megkezdése előtt.
- A szociális diagnózis felvétele megmutatja a helyi szükségleteket, melyek megfelelő elemzés után szakmai alapot adhatnak a hiányzó szolgáltatások kialakítására, bevezetésére is.
- Lényeges azonban, hogy a jogszabályban (1993. évi III. törvény 64/A. §) meghatározott 15 nap meglehetősen hosszú idő és az ügyfél életében ezen idő alatt bekövetkező változások más eszközigényt hívhatnak életre, azaz rugalmatlan az időbeliség miatt.

Összeségében elmondható, hogy a kötelezően bevezetett szociális diagnózis jó időben és jó helyen történő felvétele, illetve időben olvasott és használt formában sok segítséget tud adni a szakembernek és a szolgáltatások szervezésében dolgozóknak is, helyi és országos szinten egyaránt.

2. Tréning a szakembereknek: a rajzelemzés technikája

A rajz a kommunikáció egyik lehetséges formája, ahol a rajzoló valamit, az instrukcióknak megfelelően vagy szabadon elmond, vagy szeretne elmondani, bemutatni. A rajz és egyéb művészeti ágak szabadságot adnak olyan helyzetekben történő beszélgetésekre, egyeztetésekre, mikor a feszültség, vagy egyéb ok miatt az problémás, nehezen vagy egyáltalán nem tud elindulni, a felek nehezen kapcsolódnak, hangolódnak egymáshoz, egymásra. Ezen tevékenységekbe minden korosztály bevonható. Intézményünk munkatársai második alkalommal vettek részt az ország kiváló pedagógusának képzésén, amikor is betekintést nyerhettek a rajz világába a kiskamaszkoron túl a kamaszkorig. A képzés során az intézményben dolgozók egy új, mindennapokban alkalmazható eszközt, segítséget kaptak a gyermekekkel, fiatalokkal kapcsolatos munkavégzés során. Az eszköz nyitottá teszi a szakembert, továbbá lehetőséget biztosít egy akadozó, nehézkes, egyszavas válaszokat adó gyermek oldására, békésebb beszélgetésre, problémák kirajzolására.

3. „Multi Team” – multidiszciplináris, új ismeretstratégiák ötvözte független szakmai nézőpontokkal egy bizonyos probléma megoldása érdekében + heti esetmegbeszélések

Intézményünk vezetőinek szemlélete alapján az egyik legfontosabb elem a multidiszciplináris team. Sok szempontból kiemeltnek tartjuk azt, hogy a szakemberek eszköztelenség-érzetének és az eredménytelenség érzetéhez nagy mértékben hozzájárul, hogy nem veszik figyelembe azon fontos tényezőt, hogy nincsenek egyedül egy-egy segítő folyamatban. Mivel a családok problémái egyre összetettebbek, egyre nehezebben értelmezhetőek, és távol állnak a hagyományos értékeket képviselő szakemberek értékeitől, különösen fontosak a rendszeres egyeztetések, beszélgetések a szakemberek között, mely során mindenki látja, ki hol tart a folyamatban, hogyan tudja a családot megtámogatni, és mi az, amit még meg kell valósítani, abban hogyan tudnak együtt dolgozni. Ez folyamatos lehetőség a szakmák közötti kompetenciahatárok egyeztetésére, felülvizsgálatára is. Ez csökkenti az egyedüllét élményét, lehetőséget ad az információ áramoltatásra is, mely az egyes esetek vezetésében kiemelt jelentőséggel bír.

Tudomásul veszi intézményünk is, hogy vannak megoldhatatlan családi problémák és történnek tragédiák is, de a multi team segíti ezek feldolgozását, az egyeztetést, tapasztalatok megosztását, esetleg elkerülő stratégiák kidolgozását, tanulságok megfogalmazását.

A heti esetvezetések során azt is végig kell gondolni, hogy a segítő tevékenységben ne a rutin, a megszokott, eddig jól bevált módszer valósuljon meg, hanem a szakemberek tudatosan, precízen és pontosan dolgozva, egyúttal a régen alkalmazott technikák helyett újakat vezessenek be. Korábban megvalósított modellprogramunk egyik eleme volt, hogy egy értékelő lapon (lsd. 2. számú melléklet) egyeztetnek a kollégák, illetve maguk is végiggondolják az ügyfelekkel megvalósult találkozást és/vagy az észlelő- és jelzőrendszeri tagokkal folytatott munkavégzést és ezt egy 5 fokú skálán értékelik. Az esetmegbeszélések során a 3-as, vagy annál alacsonyabb értékelést kapott család problémáját tekintve kell team munkában egyeztetni a végiggondolt kérdések mentén. Ez a módszer segítette a kollégákat a hatékonyságban és a feltöltődésben is, mert maradt idő egyéb lényeges érzelmi folyamatok egyeztetésére.

4. Játékterápia a gyermekeknek és családjuknak

Játékterápia célja, tematikája és várható eredménye a megelőző pártfogásba vett fiatalok és családtagjaik bevonásával.

Feltevésünk volt, hogy az érintett fiatalok traumák és/vagy a hiányos szocializáció következtében gyermekkorukban megakadtak bizonyos fejlődési szakaszban. Előfordulhatott, hogy korán parentifikálódtak (szülői szerepek átvétele, bűnelkövetés családifenntartási célokból, kistestvérek gondozás stb.), így gyermekkoruk tulajdonképpen elveszett. A játékterápiás foglalkozásokon keresztül ezt próbáltuk „visszaadni nekik”, azt szeretnénk volna, hogy a program alatt megtapasztalhatnak olyan élményeket, amik szükségesek ahhoz, hogy kifejlődhessenek azon alapvető készségeik, amelyekkel nem rendelkeznek, de korosztályuk számára természetesek, és személyiségük alkalmassá váljon ezen élményeken keresztül arra, hogy beépüljenek más/újabb minták, értékek. A program ideje alatt a játéktól, a kimaradt gyermekkor legelemibb tevékenységétől juthatnak el addig, hogy az életkoruknak megfelelő módon legyenek képesek kifejezni érzéseiket, ezáltal életkoruknak megfelelően tudjanak kapcsolódni a világhoz; rendelkezzenek bizonyos fokú csoportkultúrával és szabálytudattal, és tudjanak dönteni arról, hogy képesek-e ilyen feltételek mellett közösen dolgozni egymással.

A játékterápia egy speciális forma, amely elsősorban a szociális készségek, és csak másodsorban a kognitív képességek fejlesztését célozza. Bármilyen pedagógiai foglalkozás kiegészítéseként alkalmazható módszer, de olyan közösségben is eredmények érhetők el vele, ahol a csoporttagok társas készségei és szociális kompetenciái sérültek, illetve kialakulásuk valamilyen okból hiányosan ment végbe.

Ez a programelem a következő módon épült fel családonként: nyitó ülésen a családtagokkal egy „tényfeltáró riport” készült, ahol a családi konstellációról, a családban betöltött szerepekről, a

hierarchiáról, a gyermek helyéről, értékrendről informálódott a játékvezető. Ez nagy jelentőségű, abból a szempontból, hogy az „egység”-élmény megteremtése érdekében képet kaptunk arról, hogy milyen játékos tevékenység segíti jobban a reszocializációt. A játékfoglalkozás az egyszerűbb játéktól a bonyolultabb játékokig haladva juttatja el a résztvevőket az elfogadás, önértékelés és önbizalom fejlődése, empátiás készségek kialakulása, kooperatív képességek fejlődése felé. Továbbá a kétszemélyes absztrakt játéktól haladt a játékvezető a családtagokkal a bonyolultabb, koncentráltabb, figyelmet, együttműködést és tervezést igénylő játékok felé. A játékvezető mindig törekedett a változatosságra, illetve arra, hogy minden játékos sikerélményhez juthasson. Foglalkozásunkon olyan közeget próbáltunk teremteni, amelyben a csoporttagok megélhetik az egyenrangúságukat, megtanulva ezáltal azt, hogy minden más ember, így társaik is ugyanolyan értékűek, mint ők, és ők sem értéktelenebbek senkinél. Tapasztalataink szerint ez az élmény az önértékelést olyan mértékben javítja, amely által képes az egyén korábbi sérüléseinek feldolgozására, maladaptív viselkedésformák korrekciójára. A program folyamán építettünk a csoporttagok maximális bevonódására, a csoportkultúra olyan mértékű kialakításának lehetőségére, melyben kialakulhat az önfegyelmzés képessége.

Játékok:

Dobble: figyelmet és koncentrációt fejlesztő játék (bevezető játék)

Fedőnevek – Concept: kommunikációs készséget fejlesztő játékok

Dixit – Álmodj velem!: asszociációs készséget fejlesztő játék

Tiltott sziget – Tiltott sivatag: kooperációs készséget fejlesztő játék

A játékterápia lezárása és tapasztalatai a megelőző pártfogásba vett fiatalok és családtagjaik közreműködésével:

A program tehát 2018. december 1. és 2019. március 31. közti intervallumban zajlott. Egy fergeteges zárórendezvénnel ért véget, melyben az érintett családok különböző művelődési, ügyességi, és kézműves területeken fejleszthették készségeiket.

A programban résztvevő 20 családból 13 család tudott a játékterápiába bevonódni.

A december hónap a „tényfeltáró” beszélgetésekkel indult, ahol a családok megismerkedtek a moderátorral, és ők is megismertették a szabadidős elfoglaltságaikról, a családban betöltött szerepekről, értékrendről alkotott nézeteiket. A program célját, tematikáját közösen átbeszélték, ahogyan a játéktevékenységgel szemben tanúsított elvárásokat, elképzeléseket is. A játékot vezető moderátor felmérte a családdinamika és a problémakör alapján, hogy mely játékok segíthetnek

abban, hogy a családi egység érzését megízleljék és képesek legyenek a közös, egymást segítő együttműködésre.

A játékevezető az alábbiakat tapasztalta (saját szavaival tudjuk érzékelteni a folyamatot):

„Nagy általánosságban tapasztaltam, hogy a családok jelentős arányban diszfunkciókkal működtek, a felnőttek, gyerekek sok esetben nem érzékelik-értékelik a szabályok jelentőségét, értelemszerűen nem is törekednek a betartásukra. Ez megnyilvánult abban is, hogy sok esetben kellett őket kontrollálni a vállalkozással kapcsolatban, hogy a foglalkozásokra eljárjanak. Ez nemcsak nekem jelentett többletproblémát, hanem a programban dolgozó szakemberek számára is.

A játéknak már a program kezdetekor is nagy jelentőséget tulajdonítottam, egyrészt azért, mert a játék a legelemibb tevékenységünk a születésünk óta, amely képes hidat építeni az emberi kapcsolatok kialakításában társas élményt nyújtva. Másrészt, leginkább azért játszunk, mert játszani szeretnénk és nem azért, hogy megtanuljunk valamit. Ha a játék önkéntességen alapul, akkor a belső motivációra épít és csak másodsorban van a tanulásnak jelentősége, amely persze indirekt módon valósul meg, szinte észrevétlenül. A játékot a motiváció és a kíváncsiság kielégülése tartja életben, innen indul minden, ezen keresztül tanuljuk meg a saját működésünket, de a világot is. A játékban újra teremtyük magunknak a világot és ezáltal tanulunk meg fontos szabályokat és szerepeket. Ezért is volt könnyebb egy élményekkel teli játékpárti után summázni a tapasztalatainkat, hogy mit, mikor és hol rontottunk el, mit csinálhattunk volna másképpen. Sokkal könnyebb volt így az életben elkövetett ballépéseinkre is tisztábban reflektálnunk, amely nélkülözötte a kioktatást, nevelést és „fejmosást”.

A családok nagy hányadának nem volt még társasjáték élménye, a minőségi idő eltöltésének ezt a formáját ismerték, de nem szenteltek rá időt, energiát, de fontosságot sem. A „Gazdálkodj okosan és a Ki nevet a végén?” játékokat a gyerekek szülei játszották a régmúltban, esetleg kártyáztak. A legősibb stratégiai játékokról (sakk, malom) volt ismeretük.

Hangsúlyozottan azokat a játékokat igyekeztem a foglalkozásokon felhasználni, melyek nem konfrontatívak, nem erősítik a versenyhelyzet kialakítását, inkább a kooperativitás élményét erősítik meg. Nagy népszerűségnek örvendett a The Mind c. kártyajáték, amelyet tudomásom szerint 3-4 család meg is vásárolt és népszerűsítették a családtagjaik körében.

Néhány család esetében lehetőség nyílt komolyabb kooperativitás igénylő játék kipróbálásra is (Tiltott Sziget), amely a stratégiai lépések megbeszélése mellett problémamegoldó képességüket is fejlesztette. Talán azért is emlékezetes maradhatott többeknek, mert a játék elég életszerűnek bizonyult, komoly felelősséggel felruházott szerepekbe kellett bújni, döntéseket kellett hozni, de ettől a játék még játék maradt. És ha nem is sikerült a küldetést teljesíteni, nem maradt utána komoly

veszteségélmény, újra belekezdhettek a küldetés teljesítésébe a már kialakult tapasztalatok birtokában. Nem utolsó sorban biztosította azt az autonómiát, amit az életben nem tudnak kivívni maguknak alacsony végzettségük, iskolázottságuk miatt, vagy lehetőségeik híján.

A kommunikációs játékoknak (Concept, Fedőnevek, Tabu, Tick-tack Bumm) nemcsak nagy jelentősége, de sikere is volt. Ezen keresztül értették meg, hogy a konfliktusok (akár családi, iskolai vagy munkahelyi) gyakori okai a félreértelmezett információkból, az adó-vevő szinkronjának hiányából adódnak. Hogy tisztán lássunk, szükség van lényegre törő kérdésekre, nyitott kommunikációra.

Az asszociációs játékok már nagyobb és komolyabb kihívást jelentettek (Dixit, Álmodj velem!). Ez már olyan kreativitást és elvont gondolkodást igényelt, melynek kevesen voltak csak birtokában. A Dixit esetében komoly elakadásokat észleltem az érzelmek kifejezése terén. Meglátásom szerint ez egy különálló projekt anyaga is lehetne. Érzelmekkel dolgozni annyit jelent, mint tükröt tartani magunk előtt, önmagunk megismerésének elengedhetetlen eszköze. Önismeret egyenlő azzal a felfedezéssel, melyet olyan könnyen meglátunk másokban, de nem találunk magunkban. Ennek fejlesztésére még több időre lenne szükség.

A játék jó hangulatának és pozitív légkörének kialakításában közösen hoztunk szabályokat, melyeket deklaráltunk is a következőkben:

- Legyünk nyitottak a játékostársaink felé.
- Mások szabályismertetésébe ne szóljunk bele, ne kommentáljuk.
- Ne minősítsük egymást degradálóan. Hozzáállásunk befolyásolja a többiek partiélményét.
- A győztest ünnepeljük meg, a vesztest emeljük fel.
- Úgy nyerjünk, hogy legyen következő parti.
- A tanulságok levonása mindenki magánügye.

Ezek a szabályok az ÉLETben is nagyon fontosak, ezért érdemes kiterjeszteni mindennapi tevékenységeink kapcsán is.

A foglalkozásoknak nagyon nyugodt háttérét biztosította a Humánszolgáltató Központ, így önfeledt szórakozásra, sok nevetésre, komoly „agymunkára” nyílt lehetőségünk.

A programot összességében nagyon hasznosnak tartottam. Egy folyamat elindulhatott a családok életében, melybe éppen csak belekóstoltak. Jó volt látni, hogy volt, akiket a játék valóban „összekapcsolt”. De vajon mennyire erős ez a kapocs? Erre válasz csak utánkövetéssel deríthető ki.

Nem valamiféle fényűzés és létpótlék a játék az életünkben, hanem az egyik fő fegyverünk, amellyel a hétköznapi szürkeségbe színt csempészhetünk. Nem a futballmeccs játékosságáról beszélek, hanem egy látásmódról, melyben elvesztik a szokott rendeltetésüket a dolgok. A játékos ember lesz igazán találékony.

Köszönöm, hogy részt vehettem a pályázatot lebonyolításában.”

A játékot vezető szakember leírása és a programban dolgozó szakemberek tapasztalata alapján is egyértelmű, hogy nagyon fontos olyan eszközöket használni a munkafolyamatokban, melyek érthetőek, melyek szintje le- vagy felvihető az ügyfelek érzelmi és értelmi állapotára, mellyel kellemes és jó pillanatokat tud megélni minden családtag. Ilyen eszköz a játék, mely önmagában is lényeges elem a felszabadult, hasznos időtöltések során, de a tekintetben is, hogy fejlesztő, értelmi és érzelmi szerepek megerősítésében is nagy hatása van. Mondhatjuk, hogy a játék is a kommunikáció, az egymásra hangolódás, az egymáshoz kapcsolódás egyik módszere, ahol nem direkt utasítások, kontroll, netán „fejmosás” jelenik meg, hanem az önkéntesség, az önmagam kifejezése, a jó közérzet, jó érzés megtapasztalása.

Véleményünk az, hogy a játék az a világ, mely életkortól függetlenül minden társadalmi rétegben használható kapcsolódásra, bizalmi helyzet kialakítására, ismeretátadásra, hasznos szabadidős tevékenységre, szocializációs hiányosságok pótlására, azaz a szociális segítő tevékenység biztosításában, a szociális munkában hatékony eszközként használható.

5. Intenzív családgondozás (személyes szociális segítő munka)

A modellprogram során egyértelművé vált a kollégák és a vezetőség számára is, hogy egy tudatosan végigvezetett folyamatban, ahol minden szakember pontos feladattal, határidők megjelölésével, kölcsönös egyeztetések fixálásával kezdi meg és végzi szakmai tevékenységét, amikor a szakemberek egy meghatározott időn belül tartanak valahova eszközök használatával, azaz intenzíven gondozzák a családot, akkor az sokkal hatékonyabb és sikerebb, élményekkel teli gondozást indukál – legfőképpen a család számára –, mint a hagyományos családgondozás. A közösen végzett munkafolyamatok a családsegítő és az esetmenedzserek között a családok élethelyzetében számos pozitív irányú változást, egy-egy konkrét folyamat beindulását segítette elő, nem beszélve az esetmenedzser és a családsegítő együttműködésének hatékonyabbá tételéről.

Első lépésként fontos kiemelni, hogy az intenzív gondozás megkezdése előtt a két segítőnek legalább öt alkalommal kell egyeztetniük, hogy kiderüljön, a szociális diagnózis tényei alapján merre

és hogyan szeretne elindulni a családdal való foglalkozásban, együttműködésben. Nagyon ideális lenne, ha ez a cselekvési terv és a gondozási terv megírása előtt megvalósulna, de a 15 napos határidőket figyelembe véve ez nehezen megoldható. Ezen időkeret adta problémák kiküszöbölése érdekében utána is érdemes az egyeztetéseket megtartani, majd egy közös írásos terv alapján (ld. 2. számú melléklet) – mindkét fél aláírásával – megindulhat a munka 4-6 hónapos időtartamra vonatkozóan. Ezen időszak alatt sok minden felszínre kerül, illetve meghatározható a további feladat is: kiemelés, családba fogadásra motiválás, vagy a szülőkkel maradván új együttélési formák kialakítása. A terv részletesen kell hogy tartalmazza a használni kívánt alternatív eszközöket, és annak felelőseit, illetve minden észlelő- és jelzőrendszeri tagot, akit be kell vonni.

Másodikként fontos kiemelni, hogy a közösen megkezdett munka után a segítő tevékenység a családsegítő, míg a koordináció és az észlelő- és jelzőrendszer mozgósítása az esetmenedzser feladata. Ez utóbbi azonban feltételezi, hogy az esetmenedzser nemcsak papírokból dolgozik, hanem személyes kapcsolatot épít ki az ügyfelekkel és a szakemberekkel egyaránt.

Az intenzív program során fontos a heti egyeztetések minimum megtartása esetmenedzser, családsegítő és szakmai vezető között. Ezen alkalmak száma az adott probléma/problémák súlyától függően növelhető, de lényeges kiemelni, hogy a két segítő szakember folyamatosan kölcsönösen tájékoztassa egymást és vezessék közösen a családot a megoldás irányába.

6. Kötelező elemek (3 db) a szakértők ajánlásából

6.1. Családifotóalbum-elemzés

A családokkal folytatott munka során az első alkalmakkor sajnos rögtön kiderült, hogy a családok nem rendelkeznek saját fotókkal. Sok szelfijük van az okostelefonjaikon, esetleg elvétve iskolai képek a gyermekekről, de családi kép, vagy egyéb kép, amit kézbe lehet venni, kevés van. Így ezt az elemet mint a szociális segítő munkát segítő technikát, újra kellett gondolnia a szakembereknek.

Az újragondolás értelmében képet készítettek a családról/családokról, melyeket kinyomtattak és a családtagoknak átadták, miközben a szakértő által feltett kérdések mentén beszélgettek a családtagokkal, a családjukról, a kommunikációjukról, a kapcsolatukról. Tapasztalatok alapján, a programban résztvevő családok 30%-át felzaklatta a fényképezés és az utána történt beszélgetés. Feszültségüket, felzaklatott állapotukat fogalmazták meg, mert nagyon ambivalens érzések is felszínre kerültek, esetleg olyanok is, melyek nem voltak kimondva, amelyek leginkább az egymás közötti, személyes kapcsolatukat jellemezte. Akár szülő és gyermek, de akár szülő és szülő, illetve

gyermek és gyermek között. Felszínre kerültek a családon belüli szorosabb kapcsolatok, diádok, triádok, az éppen peremen lévő családtagok. Ezen problémákról mindenképpen kell a feleket beszéltetni, mely a négyhónapos modellprogramon túlmutató időkeretben tud megvalósulni.

Összeségében azonban fontos eleme volt a modellnek, mert a családok örültek egymásnak, a kinyomtatott képet pedig örömmel helyezték el a lakás/ház jól látható pontján. A jövőbeni használhatósága azonban inkább a közösen fényképkészítésben rejlik, melyben a családsegítő, esetmenedzser mint fotós segíti és a gép lencséjén keresztül kicsit objektívebben tudja a történéseket láttatni, megfigyelni.

6.2. *Családi nap*

Intézményünkben az évek óta alkalmazott eszközben a szakértői leírásokon túl próbáltunk valami többletet csempészni. Az egész modellprogram fő vezérvonala a játék volt, mint hasznos szabadidős program bármely korosztálynak, és mellyel ki lehet tölteni egy egész délutánt, estét, esetleg hétvégét, amely segítségével a családtagok kapcsolódni tudnak egymáshoz, kommunikálni tudnak egymással. Erre az elemre építettük fel a családi napot, mely során a meghívott ügyfelek első lépésként kaptak egy füzetet, melyet a kollégák készítettek elő számukra. A program fedett helyen valósult meg, így függetlenül az időjárási viszonyoktól. A kb. 300 nm² helyiségben 8 állomás volt az alábbiak szerint: 1. képergetező, ahol a program ideje alatt készített családi fotót keretezték be, 2. képregényt készítettek a családban élő gyermekek születése és a kiskori időszakról, 3. tervezés: háztartási, gazdasági ismeretekkel kapcsolatosan, 4. színező: a család színe, mely meghatározza őket és az összetartozást – ennek jegyében egy nagy közös családfa is készült, 5-6-7. játékok: amőba, sakk, asztali foci, 8. állomáson egy videót lehetett megnézni, mely a resztoratív technikáról szól, annak szerepét, jelentőségét mutatta be. A videó megnézést követően lehetőségük volt a családtagoknak a szakemberek segítségével erről beszélgetni, alkalmazásának lehetőségeit megvitatni az adott család életére vonatkozóan. A program ideje alatt végiglátogatott állomásokon pecsétet kellett a családtagoknak gyűjteni, melyek, ha összegyűltek, a végén egy családi pizzajegyet kaptak. Ezt a pizzajegyet egy helyi pizzériában lehetett beváltani, ahova a családtagok közösen tudtak elmenni, és egy általuk választott pizzát elfogyasztani.

Összességében a családi nap lehetőséget biztosított a résztvevőknek a közös, hasznos időtöltésen túl a családi kapcsolatok alakítására is, egymás mélyebb megismerésére.

Az eszköz nagyon hasznos, nemcsak a családtagok, hanem a szakemberek számára is, hiszen kötetlen módon tudják a családtagok működését megfigyelni, és egy lazább rendszerű tevékenységben az őket érintő kérdéseket átbeszélni, tisztázni. Ez sok esetben megerősíti, mélyíti a bizalmat, segíti a további együttműködést.

6.3. Szülőcsoport

A választott három elem közül ez volt az egyik legkérdésebb elem számunkra. Azt láttuk a korábbi programban, egyéb tevékenységünkben, hogy nagyon sok pozitív hozadéka van, hogy a résztvevők szeretik, kedvelik ezt a tevékenységet, annak ellenére, hogy a szervezés, a szülők érdekeltté tétele, motiválása arra, hogy a programra eljöjjenek az intézménybe, nagy nehézséget okozott. Megállapítható, hogy a rá szánt időt azonban a családok nem szívesen használják ki, nem jönnek el. Hat alkalommal szerettük volna a csoportot megtartani, mivel azonban az érdeklődés csekély volta és a programok összecúsúszása miatt alacsony aktivitásra lehetett számítani, újragondoltuk a megvalósítást. Ezen keretben négy alkalommal valósult meg a szülői csoport, majd ezen túlmenően a családokkal egy kerekasztal megbeszélést terveztünk, mely során a jelenlévők a meghívott szakemberek segítségével a gyermekneveléssel kapcsolatos kötetlen beszélgetésben vettek részt két moderátor jelenlétében. Ezen kerekasztal beszélgetésben lehetőség volt a nagyobb távolságtartásra, a felek akkor szólalhattak meg, mikor kedvük volt, és abban a témában történt az egyeztetés, mely érdekelte őket.

Véleményünk az, hogy lényeges eleme lehet bármely programnak a szülői csoport, hiszen ennek keretében a résztvevő szülők egymástól hallanak fontos információkat, egymással beszélhetnek meg a saját tapasztalataikat és a kialakult helyzetre adott válaszukat. De a mai kor igényeinek megfelelően egyéb technikák alkalmazásával tudják a szakemberek ezt hatékonyan megszervezni, a szülők igényeinek megfelelően lebonyolítani. A program időkerete és időbelisége nagyon meghatározó. Tapasztalatunk szerint még az fontos motivációs körülmény, hogy a csoportvezetővel, vezetőkkal van-e és milyen jellegű kapcsolata a szülőknek, csoporttagoknak.

A modellprogram célcsoportja

A modellprogramba olyan családok bevonását terveztük, akik jelenleg a Humánszolgáltató Központ Családsegítő és Gyermekjóléti Központ nyilvántartásában szerepeltek az alábbi gondozási formában: védelembe vett gyermekek, akik bűnelkövetés (vagy amiatt is) veszélyeztetettek, olyan védelembe vett gyermekek testvérei, akiknek családjában, vagy baráti körében megjelent és felmerült a bűnelkövetésben való érintettsége. Továbbá olyan gyermekek, akiknek védelembe vétele megtörtént, de bűnelkövetés kockázata nagyon magas egyéb okok, például szerhasználat miatt. Kiindulási pontunk az volt, hogy minden ember, gyermek és felnőtt szeret társas kapcsolataiban harmonikusan élni. Emellett lényeges, hogy abban a társadalomban, ahova születtek, hasznos tagok legyenek, azaz a szabályok követése alap igény, melyet az egyéb igények, szükségletek, esetleg pszichés problémák torzíthatnak, felülírhatnak. A közösséghez tartozás, az elismerésre törekvés igényét vettük alapul a szükségletek felmérésénél – szociális diagnózis felvételekor – és a motivációs

színterek erősítésekor is. A lemorzsolódások csökkentésére, megelőzésére alkalmazott módszerek elsődlegesen a kommunikációs csatornák jó kiépítése, másodsorban a folyamatos kapcsolódás, azaz személyes kontakt megvalósulása. Kommunikációs csatornákon keresztül a napi részvétel az ügyfelek életében, telefonon és személyesen, pozitív megerősítések: sok dicséret és elismerő szó adta meg a segítséget a szakemberek számára. Most és az ezt megelőző program keretében is megerősödött az a felismerés bennünk, hogy a személyes kontakt folyamatos fenntartása és rendszeres alkalmazása még a legellenállóbb ügyfelekben is elindít valami pozitív irányú változást, megingatja az ellenállást.

Az ügyfelek modellprogramba történő bevonása az alábbiak szerint történik lineárisan haladva: (ügyfelek kiválasztása három szűrőponton keresztül): 1. nyilvántartásban jelenleg szerepeljen, 2. védelembe vétel és/vagy nevelésbe vétel folyamata, vagy megvalósulása aktuális legyen 3. bűnelkövetésben érintettség legyen a gyermeknél és/vagy a családban.

- családok megkeresése a nyilvántartásban szereplő adatok alapján
- meghívás személyesen és írásos formában, azaz meghívólevél átadása, melyet egy személyes egyeztetés követett, ezen egyeztetéskor jelen volt: családban élő felnőtt személyek, 15 éves, vagy annál idősebb gyermek, családsegítő, esetmenedzser, szakmai vezető és az intézmény vezetője
- szerződéskötés, nyilatkozat aláírása után
- szociális diagnózis felvétele
- program egyéb munkaelemeinek indítása

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör
Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek	18	8
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	54	26
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek	10	1

Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok	-	-
Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában a felnőtt családtagok		9
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>felnőttek</i> bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll	36	11
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>gyermek</i> esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll	314	45
Gyermekevédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai	200	7
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai	-	-

A modellprogramba 21 családot vontunk be (érintett gyermekek száma: 53 fő, érintett felnőttek száma: 91 fő). A modellprogram zárásakor 17 család szerepelt a programban: egy családból a kiskorú más járásban élő édesapjához költözött, egy család elköltözött, egy család esetében a családban történt tragikus cselekmény miatt menekülésre kényszerült.

A szakemberek

2. számú tábla: Modellprogram szakemberei – intenzív családgondozást végző szakemberek

CSALÁDSEGÍTŐK	1. számú családsegítő végzettség: általános szociális munkás
	2. számú családsegítő végzettség: védőnő
ESETMENEDZSEREK	1. számú esetmenedzser végzettség: szociálpolitikus
	2. számú esetmenedzser végzettség: általános szociális munkás

SZAKMAI VEZETŐ	végzettség: általános szociális munkás, szociálpolitikus, mediátor
-----------------------	--

3. számú tábla: modellprogram segítő szakemberei

CSOPROTVEZETŐK (szülői)	1. számú vezető végzettség: általános szociális munkás, szociálpolitikus, mediátor
	2. számú vezető végzettség: általános szociális munkás, szociálpolitikus, mediátor
SZOCIÁLIS DIAGNÓZIS FELVÉTELET KÉSZÍTŐ SZAKEMBER	végzettség: általános szociális munkás
TRENINGET VEZETŐ MUNKATÁRS RAJZELEMZÉS	végzettség: pedagógus
JÁTÉK – TERÁPIA A CSALÁDOKNAK JÁTÉK	végzettség: pszicho pedagógus, gyógypedagógus

3. számú tábla: Modellprogram – „multi-team” állandó és meghívott tagjai

Állandó tagok	Humánszolgáltató Központ szakemberei: - intézményvezető - szakmai vezetők: szolgálat és központ - szociális diagnózist felvevő szakember - családsegítő - esetmenedzser - pszichológus - fejlesztő pedagógus
Meghívott szakemberek	Más szakemberek: - jogász - rendőrkapitányság: bűnmegelőzési referens - pártfogó felügyelők - pszichopedagógus - gyámügyi ügyintéző – hatósági szakember - fogyatékosügyei tanácsadó - közösségi pszichiátriai ellátás koordinációs munkatárs

A kollégák kiválasztása majd felkérése után a bevonásánál elsődleges feladat volt a program megismertetése. Ezután két alkalommal közös egyeztetés történt – kötetlen formában, miután a bevonandó ügyfelek listáját megkapták, majd az elkészített szociális diagnózist is elolvasták – amikor a kérdések, gondolatok felvetése valósult meg, melyre a vezetők (szakmai vezető és az intézmény vezetője) közösen válaszolt. A közös egyeztetésre szükség volt azért is, mert a kollégák

így egymás szakmai szempontjait is megismerték és kapcsolódni is képessé váltak a közös pontok mentén.

Mivel intenzív program vette kezdetét, ezért lényeges elem volt, hogy a kollégák tehermentesítődjenek, ne csak a program idejére, hanem az előkészítő szakaszban is, a szociális diagnózis részletes elemzésének lehetősége érdekében. Az esetmenedzserek esetében a vitt folyamatokban nem történt változtatás, tehát az az esetmenedzser kapta meg a családot a program idején, aki korábban is vitte az ügyet. Az ezen felüli eseteket, mint védelembe vétel, vér szerinti családgondozás és családba fogadás, utógondozás folyamatát a korábban már Központunknál kialakított párok alapján a másik tag vitte a program végéig, azaz 2019. március 31. napig. Ezután a Központ életében nagy változás ment végbe, mert a feladatok újrastrukturálása valósult meg két fő vonal mentén: feladatok elosztása tekintetében, továbbá új szakemberpárok (esetmenedzser-családsegítő) kezdtek el közösen dolgozni, melynél területi elosztást is érvényesített a vezetői kör. A programban résztvevő szakemberek a program ideje alatt nem kaptak új ügyfelet.

A legnagyobb gondot a két családsegítő egészségügyi okok miatti távolmaradása okozta. Ez a folyamatot sok esetben nem csak részleteiben, hanem teljes egészében megakasztotta, pontosabban az esetmenedzserre hárította a család teljes gondozását, segítségét, ügyelet vitelét. Ez komoly fennakadást és újragondolást igényelt a munkát végző szakembertől. Ennek enyhítése érdekében a szakmai vezetővel történt heti esetmegbeszélő teameken megvalósult egyeztetések során szűrés valósult meg: azon ügyfeleknél, ahol felmerült probléma, ott aktív résztvevő volt és a családsegítő feladatait is ellátta, míg ahol nem volt gond, ott csak esetmenedzseri teendőket látta el. Ez minden héten minden család esetében megvalósult, azaz hetente felülvizsgálat történt a hátrányok leküzdése és a gondozás folyamatosságának biztosítása érdekében.

A szakemberek támogatása megvalósult az alábbi munkakeretekben:

- személyes napi egyeztetés biztosítása szükség szerinti formában
- heti esetmegbeszélések megvalósítása – ügyfelek értékelése alapján, melyben azon családokról valósult meg egyeztetés, akik az értékelésben egy ötfokú skálán 3-as vagy ennél rosszabb értékelést kaptak
- egyeztetések szorgalmazása a családsegítők és az esetmenedzserek között
- folyamatos egyeztetés elektronikus formában

Szakmai kihívások

A modellprogram eredményes végrehajtását két tényező befolyásolta, későbbi megvalósításnál befolyásolhatja: az ügyfelek érdektelensége, egyéb motivációjának hiánya és a szakemberek intenzív munkavégzésének akadályozottsága.

Ügyfelek motivációja

Szemponatok a térbeliség – időbeliség – irányultság szempontjából.

Szakmai megállapításunk az, hogy a családok bevonása, érdekeltté tétele során – saját ügyük rendezésében – továbbra is elsődleges helyen áll az a tény, hogy a szociális szférában a szakemberek saját személyiségükkel dolgoznak. Ami ezen program elsődleges igazolása, az ez a tény. Amennyiben a részletesen kialakított rendszerességgel, rendezett pontok mentén történik a kapcsolatfelvétel, majd a folyamatos kapcsolattartás, akkor az ügyfél (akár gyermek, akár felnőtt) bizalma kialakul és megvalósul a követés, az együttműködés, a kommunikáció, információátadás és -csere.

Itt lényeges megjegyezni, hogy a kapcsolatfelvétel pillanata kifejezetten fontos. Amennyiben a szakember az ügyfél szintjén tud kommunikálni, kapcsolódni, akkor tud megvalósulni egy rendezettségén alapuló folyamat. Ez a kontextus lényeges a későbbiekben, azaz a szakembereknek az ügyfelekkel történő találkozások előtt mindig tudatosan fel kell készülnie arra, pontosan mit is akar elérni: kapcsolatot teremteni az ügyféllel, aki majd egy folyamatban képes lesz kapcsolódni, és bizonyos társadalmi normákat elismerni, magáévá tenni – kintről befelé, majd bentől kifelé, egyenrangú irányokkal, vagy a szakember kapcsolódás nélkül kintről befelé, fönről lefelé akarja az irányokat meghatározni. Mind a két folyamatban lehet eredmény, mind a két folyamatban vannak célok, feladatok és bizonyos szintű célmeghatározás. Ami különbség, hogy a második irányvonalnál nincs professzionalizmus, nincs szakmaiság, és hosszú távon a szakember elégedetlensége nő, mely által eredménytelennek, eszköztelennek érzi majd magát.

Összeségében elmondható, hogy általában is, de egy intenzív folyamatban kiemelten lényeges, hogy térben és időben azonos pontokban a családsegítő szakember sokszor, legalább hetente egy alkalommal csatlakozzon az ügyfélhez, és ezen csatlakozáskor figyeljen és keresse a tényleges kapcsolódási pontokat kívülről befelé haladva, egyenrangú partnerként kezelve az ügyfelet. Míg az esetmenedzser szintén rendszeresen, legalább havonta egy-két alkalommal egyeztessen az ügyféllel és a többi szakemberrel legalább hetente, a védelemben vett esetekben. Ezen pontok mentén haladva az ügyfél érdeklődése fenntartható, motiváltságának hullámvölgyeiben azonnali segítséget tud adni a szociális segítő tevékenységet végző mindkét szakember.

Szakemberek akadályozottsága

2016. év óta bekövetkezett jogszabályi változások egy összetettebb gondolkozást hívtak életre családsegítő és esetmenedzser szakemberek együttműködése során. Ezt az együttműködési formát próbálta ki intézményünk csapata a korábbi modellprogramban (ld. Szabó Aliz-Tolácziné Varga Zsuzsanna: Intenzíven a pincétől a padlásig In: Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti alapellátás tárházában RUBEUS 2018.). Ezen modellprogramban nagyon „életszagúan” valósult meg a folyamat, mert az élet teremthet furcsa helyzeteket, nem szokványos kereteket adva a szakmai munkának. Ez történt ebben a négy hónapos időintervallumban is. A két családsegítő egészségügyi gondjai és egyéb akadályozottsága a munkavégzésben nagyon meghatározó volt a program végzése során. Sok esetben újra kellett tervezni, majd szervezni a munkaformát, konkrét cselekvéseket, más módon kellett megoldani az egyes helyzeteket az esetmenedzsereknek. Egyetlen egy szempont érvényesült itt is – mint mindig –, az ügyfél érdekét kell képviselni, neki kell támogatást nyújtani. A munkafolyamat első és egyik alaptévékenysége volt a modellprogramban, hogy a családsegítő és az esetmenedzser nem csak általános együttműködési kereteket egyeztettek, nem csak problémakeretben gondolkoztak az első egyeztetéseknél, hanem konkrét feladatokat határoztak meg a célkeretben gondolkozva. Ennek eredményeként írásbeli szerződést kötöttek a program elején, melyben pontosan meghatározott feladatok fogalmazódtak meg. Ez nagy segítséget adott a munkafolyamatot vivő segítőnek akkor is, amikor a másik kolléga nem tudott dolgozni.

Azt is le kell szögezni azonban, hogy nem lehet semmivel sem feloldani a hosszan tartó betegség miatti feladattólódás veszélyeit, mint fáradtság és feszültség. Ennek egyetlen lehetősége, ha prioritásokat és ehhez határidőket rendelünk. Továbbá fontos, hogy a vezető ráérezzen a fáradt kolléga pillanataira és beszélgetéssel, belső coach-tevékenységgel csökkenteni tudja a feszültséget a kollégában. Tulajdonképpen a vezető folyamatosan követi egyrészt a szakemberei munkáját, de magát a segítő folyamatot is felügyeli, követi, hogy segíteni tudja az eset megoldásához kapcsolódó elakadásokat, de maga a szakember szakmai elakadását, dilemmáit is segíteni tudja, közreműködhet a megoldások keresésben.

Szakmai innovációk értékelése

1. A bevont célcsoport és a családtagok a szoros együttműködésben olyan bizalmi kapcsolatot alakítottak ki a szakemberekkel, mely segítette a környezeti, közösségi meghatározódást. Ennek kapcsán olyan családtagok, szomszédok is kapcsolatba kerültek az intézménnyel, akik korábban nem szerepeltek a Központ nyilvántartásában. Maga a modellprogramhoz kapcsolódó információáramlás következtében olyan problémával önállóan küzdő

személyek is jelentkeztek, akik környezetében élő személyeknél vettek észre problémát gyermekneveléssel, szerhasználatban kapcsolatban és jelezték, segítséget kérve a személyeknek.

2. A közvetlen munkát végző szakemberek számára nagyon meghatározó élmény az együtt végzett szociális segítő tevékenység eredménye. Az a folyamat, melyben érezhetővé válik az elakadás – kölcsönös egyeztetések nélkül ezt nem biztos, hogy felismerjük a terepen munkálkodva – melynek oldása is meg tud valósulni a közös egyeztetések hatására. Tehát egyik ilyen multiplikátorhatás az, hogy minden esetben szükség van az esetmegbeszélések legszűkebb változatára is, mely nagyon jelentős eredményt tud hozni az esetvezetésben. Ehhez kapcsolódóan pedig a feladatok elosztása segíti és támogatja a szakembereket a munkafolyamatban.
3. A szervezet életében hosszú távon van többlethatása a modellprogramnak: egyrészt felmérésre került, hogy van más út is a rutin, az „eddig megszokott”, az „így szoktuk”, az „erre van lehetőségünk”, „ez fér bele” helyett, és eszközök akkor is rendelkezésre állnak, ha nincs anyagi keret újításra. A másik fontos dolog, hogy a kollégák, akik a programban való részvétellel kiszakadnak a megszokott világból, rutinból, katalizálni tudják a teammunkát, a többiek működését pozitív, aktív irányba tudják elmozdítani.
4. Szakterület fejlődésében a modellprogram abban eredményezett pozitív többletet, hogy az együtt gondolkozás, aktív részvétel a folyamatokban többletidőt eredményez más tevékenységekre. A modellprogram megvalósításában résztvevő egyéb szakemberek is azt tudták egyértelműen megfogalmazni, hogy a személyes, tudatos együttműködés, esetmegbeszélés a saját szakmai munkájukat is segítette és nemcsak a közös esetek vitelében, hanem a saját szakmai professzióhoz kapcsolódóan is. Ugyanis az összefogás, együtt gondolkozás határozott idejű tevékenysége hosszú távon tiszta gondozást eredményez, melyben sokkal több eredményesség valósulhat meg, sokkal könnyebben is tisztábban azonosíthatók a kompetenciahatárok. Továbbá azon esetek, melyek túlmutatnak a szakemberek világán – érzelmileg bármennyire is szeretnének segíteni – egyszerűbb meghatározni a kompetenciákat, kizárva ezzel, vagy legalábbis nagy mértékben csökkenteni a túlzott bevonódást.

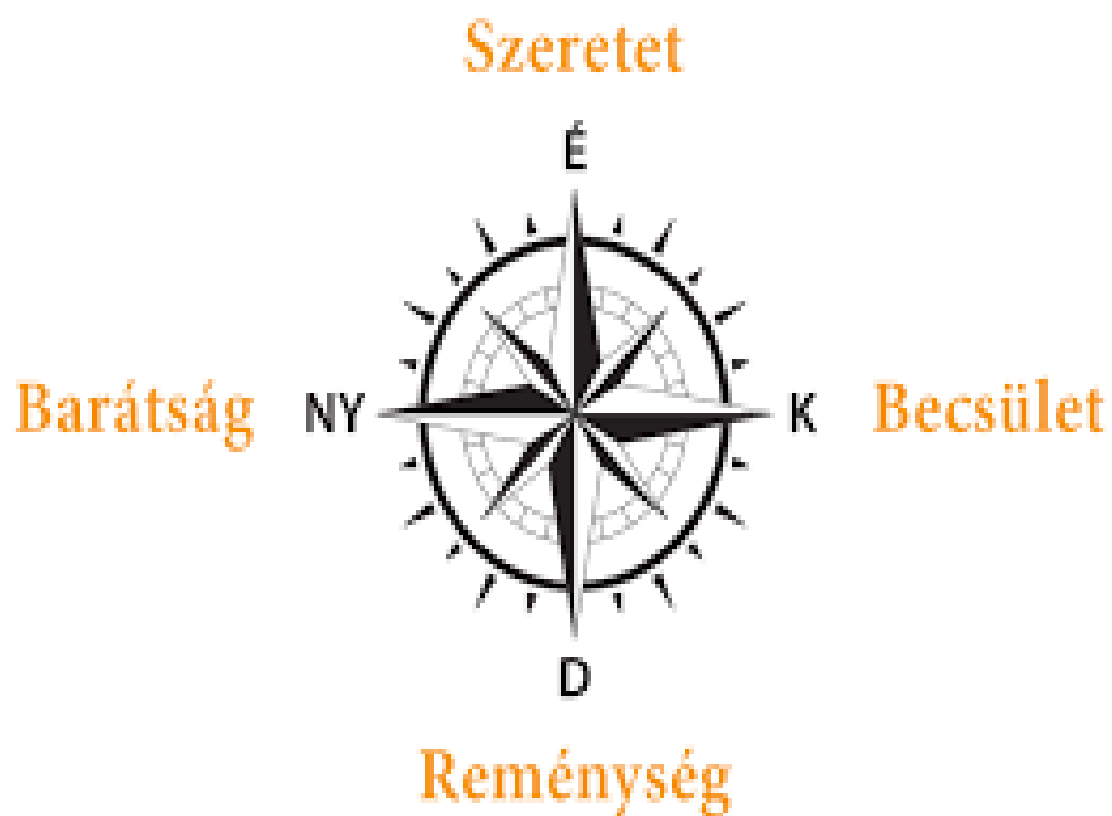
A modellprogram alkalmazását bármely, a gyermekvédelem területén dolgozó szakembereknek ajánljuk elemenként és egységében is. A játék mint alaptevékenység a családok, gyermekek életében nagyon meghatározó, olyan lehetőséget kapnak ezzel, melyben a teljes feloldódás meg tud valósulni. A programban minden tevékenységnek egyetlen célja, hogy a gyermek és a család ismét/vagy

egyáltalán közel kerüljön egymáshoz, társadalmilag, erkölcsileg elfogadott keretkezésben. A gyermekvédelmi szakellátásban – nevelőszülőnél, gyermekotthonban, lakásotthonban – élő gyermekeknél a kapcsolattartások hasznos eltöltése szempontjából különösen fontos a játék lehetőségének bevezetése, kínálata.

Szükség van a közös gondolkozásra, együttműködésre a határterületen dolgozóknak a gyermekek mindenkori érdekét képviselve. A problémák mélysége és zűgössége miatt lényeges a felelősség nagyon korai meghatározása, és a beavatkozási területek definíciója. Ennek fejlesztése a jövőben elsődleges feladat lesz. *Azaz feladat lesz a gyermekekkel együtt dolgozó más területű szakemberek szoros, kölcsönös együttműködése meghatározott vonalak mentén, miközben a szülők és 12 év feletti gyermekek felelőssége megmarad és markánsan meghatározódik a szakemberek segítő tevékenységével, a család életébe történő beavatkozási stratégiával egyetemben.*

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet – iránytű

2. számú melléklet: Adminisztrációs anyagok

ADATLAP

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

TÁRSADALMI IRÁNYTŰ, AZAZ SZABÁLYOSAN SZABADON

Családsegítő és az esetmenedzser a beérkező/meglévő iratok adatai, információi, egyéb megtett intézkedés alapján tölti ki az egységes szemlélet kialakítása érdekében

Összegző adatlapot kitöltő szakemberek adatai:

Név:	Intézmény neve: Intézmény címe Telefonszám	Elektronikus cím:

Összegző adatlap alanya/alanyai adatokkal:

Név	Születési adatok/anyja neve	köznevelési intézmény/munkahely megjelölése	Állandó lakcím	Tartózkodási hely
gyermek				
gyermek				
édesanya és/vagy gyám				
édesapa és/vagy gyám				

Eddig megtett intézkedések listázása és azok végkimenetelének értékeléseredményesség meghatározása!

Megtett intézkedés megnevezése	Megtett intézkedés formája (személyes, telefonos, írásos)	Megtett intézkedés eredménye

Együtt élő családtagok (kiemelten a törvényes képviselő személyének megjelölése)

Lakhatási körülmények

Életkörülmények

Anyagi helyzet

BEVÉTEL	KIADÁS

Köznevelési intézmény adatai gyermekenként

Gyermek neve	Gyermek köznevelési intézményének megnevezése	Csoport/osztály megjelölése

Oktatásban történő megjelenése a gyermeknek

Családban veszélyeztetettként megjelölt gyermekről kapott információk részletezése

Családban elfoglalt helye a gyermekeknek	
Családi kapcsolatrendszere (kihez kötődik leginkább, kire hallgat)	
Családban tanúsított viselkedése	
Köznevelési intézményben elért eredmények	
Köznevelési intézményben tanúsított magatartás/viselkedés	
Egészségügyi szolgáltató jelzése betegség, vagy speciális állapot esetén	
Egyéb fontos tényező a gyermek veszélyeztetettségének kialakulásában, meglétében	

Probléma/veszélyeztetés/elhanyagolás/bántalmazás rövid tényszerű összefoglalása mondatokban, súlypontok meghatározásával	
--	--

Az észlelő – és jelzőrendszeri tagoktól kapott tájékoztatások, javaslatok, vélemények kivonatos megfogalmazása, továbbá a szociális diagnózisban megjelölt feladatok és a „multi team”-ban meghatározott feladatok felvázolása:

Szakember/intézmény megnevezése	Felvázolt szakvéleménye

Jelenleg – a fent leírtak és a rendelkezésre álló dokumentációk tartalma alapján, szakmai egyeztetéseket követően _____(család neve) az alábbi intézkedési pontokat jelöljük meg az intenzív családgondozás folyamatában:

Munkamegosztás meghatározása, melyben kiemelt szerepet tölt be a folyamatos tájékoztatás, információ csere írásban és szóban:

CSALÁDSEGÍTŐI FELADAT	ESETMENEDZSERI FELADAT

Az itt leírtakat közös egyeztetés során töltöttük, a leírt feladatok megvalósítását tisztáztuk, egyeztettük, mely egyeztetés alapján vállaljuk a család gondozását intenzív munka keretében, mely vállalást aláírásunkkal megerősítünk!

 összegző adatlapot kitöltő családsegítő
 aláírása

 összegző adatlapot kitöltő esetmenedzser
 aláírása

MULTIDISZCIPLINÁRIS TEAM /MULTI-TEAM/

CSALÁDI LAP

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó szekszárdi modellprogram.

Család adatai:

szülők neve, adatai	
családban élő gyermekek száma	
bűnelkövetéssel érintett gyermekek neve/adatai	
bűnelkövetés kockázatában érintett gyermekek neve / /adatai	

FELVETETT PROBLÉMA	MEGOLDÁSI LEHETŐSÉG	JAVASLAT/VÉGIGGONDOLANDÓ

MUNKANAPLÓ

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

TÁRSADALMI IRÁNYTŰ, AZAZ SZABÁLYOSAN SZABADON

Dátum:	
Tevékenységre fordított időtartam:	
Helyszín:	
Jelen lévő személyek:	
Esemény (családdal, szakemberekkel, adminisztrációval végzett munka is!):	
Felmerülő kérdések:	
Terv/feladat meghatározás másnapra, esetleg olyan fókuszpont, melyet pontosítani szükséges:	

Humánszolgáltató Központ

ESETMEGBESZÉLÉS (HETI RENDSZERESSÉGGEL)

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

MI volt a hét feladata? Vállalása?	
Észlelő – és jelzőrendszer tagját bevonta e? <u>IGEN</u> – NEM (aláhúzással jelölje) (írja ide jobbra az oszlopba, hogy ha igen, milyen eredménnyel, ha nem akkor mit tervez).	
Megvalósult e az előző heti feladat, vállalás? Ha nem miért nem? Hány alkalommal találkozott a szakember a családdal az elmúlt héten? Mit teszünk, hogy a jövőben megvalósuljon?	
Értékelje a családdal való találkozást 1-5-ös skálán, majd indokolja is azt. (Skála értékelése: 1-nem volt együttműködés, család nem egyeztetett, nem valósította meg a megbeszélteket, esetleg szakembernek volt elakadása, 2- nem volt együttműködés, de lehetett egyeztetni néhány családtaggal, szakember felismerte elakadását, 3- volt együttműködés, de nem volt partneri viszony, nem volt minden család bevonható, nem teljesült	

minden feladat, szakember elakadása felismert volt, igyekezett, 4- a családtagok partnerek voltak feladatok részben teljesültek, 5 – minden családtag elfogadó, együttműködő volt, feladatok és vállalások teljesültek)	
Következő hét feladata, gondolata, tervezete	
Kapcsolattartásra fordított idő	

3-2-1 értékelés esetén töltendő:

1. Család jelene.	
2. Hol tart a gyermek?	
3. Hol tart a szülő?	
4. Problémák felsorolása	
5. Megoldási keretek	

TÁRSADALMI IRÁNYTŰ, AZAZ SZABÁLYOS SZABADON FELJEGYZÉS A MODELL PROGRAM CSALÁDOKNAK TERVEZETT JÁTÉK - TERÁPIÁRÓL

Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

JÁTÉK - TERÁPIA CSALÁD KÓDJÁNAK MEGJELÖLÉSE
JÁTÉK - TERÁPIA helye
JÁTÉK - TERÁPIA ideje:
JÁTÉK - TERÁPIA foglalkozást vezető, feljegyzést készítő neve:
JÁTÉK - TERÁPIA foglalkozás alkalma:
JÁTÉK - TERÁPIA foglalkozás témája:

JÁTÉK - TERÁPIA menetének rövid leírása:

JÁTÉK - TERÁPIA felmerülő probléma és megoldása:

JÁTÉK - TERÁPIA ideje alatt rendezendő helyzet:

JÁTÉK - TERÁPIA minősítése a vezető szubjektivitása alapján:

STATISZTIKA

családra vonatkozó Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában című szakmai program, mely a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram.

PROGRAMBA KERÜLÉS IDŐPONTJA	2018. december 1.
PROGRAMBÓL KIKERÜLÉS IDŐPONTJA	2019. március 31.
PROGRAMBAN TÖLTÖTT TELJES IDŐ/NAPRA LEBONTVA	17. hét/4 hónap/121 nap

családtagok száma	91 fő
gyermek száma	53 fő
észlelő és jelzőrendszeri tagok száma (akikkel kapcsolat alakult ki)	169 fő
hány alkalommal valósult meg egyeztetés észlelő és jelzőrendszeri taggal a program ideje alatt/tagonként	260
szülői kompetencia fejlesztés hány programjában vett részt/megnevezve azokat	14
program ideje alatt hány alkalommal találkozott a család valamely tagjával esetmenedzser	439

program ideje alatt hány alkalommal találkozott a család valamely tagjával családsegítő	302
program ideje alatt hány alkalommal találkozott a család valamely tagjával egyszerre mind a két szakember	91
családlátogatások száma	164
intézményben zajlott találkozások száma	242
más helyen történt találkozások száma/hely megnevezésével	65
speciális eszközök alkalmazása/konkrét megnevezéssel	reziliencia kérdőívek rajzfelvétel játékterápia családi fotóelemzés szülői csoport
családdal töltött idő (órában) a program ideje alatt /ide bele kell számolni az esetmegbeszéléseket, esetkonzultációkat is)	994,97 óra
adminisztrációs idő (munkanapló, adatlapok, heti összesítés stb.)	271,35 óra

1.2. Bodnár-Szóllósi Györgyi: Családi életre való nevelés – A miskolci modellprogram tapasztalatai

A programban résztvevő esetmenedzserek: Árvai Ildikó, Békésiné Galambos Noémi, Dániel Lóránt, Tasi Csaba, koordinátor: Bodnár-Szóllósi Györgyi Központvezető.

A modellprogram szakmai céljai

A modellprogramban megvalósítandó tevékenységeink

- Családi életre való nevelés
- AVP tréning
- Családifotóalbum-elemzés, családi legendárium
- Most mi lesz? Mit kellene tennem? – avagy bűnelkövetés kompetencia erősítése
- Családi nap

Módszerek

- tanácsadás
- információnyújtás
- delegálás
- személyes egyeztetés, konzultációk családdal, gyerekekkel, együtt és külön is
- szakemberekkel történő folyamatos és rendszeres konzultáció

Rövid távú célok

Család együttléte. Múltról való emlékezés, pozitív minták generációkon keresztüli átöröklése. A gyermek bűnelkövetői magatartásának szembeállítása a család értékrendjével. Amikor először indul a gyermekével rendőrségi eljárás, nem tudja, hogy mit tehet, mire figyeljen – információnyújtás, segítségnyújtás. Gyermek bizalmának elnyerése, együttműködés elindulása. Fontos ismeretek nyújtása a családi kompetencia erősítése céljából. Gyermek-szülő közötti kommunikáció javítása, szülők támogatása gyermeknevelési kérdésekben indirekt módon.

Hosszú távú célok

A rövid távú célok megvalósítása során tapasztaltak szinten tartása, beépítése a mindennapokba. Feltérképezni a családdal kapcsolatos ismereteket, eseményeket, kapcsolatokat, amelyek hatással vannak a családra, ezek segítségével lehetnek a felmerülő problémák értelmezésében, kezelésben. Fontos a saját vér szerinti család történetének megismerése. Készségek kialakítása, amelyek által

erőszak nélkül legyenek képesek átvészelni az őket ért kríziseket, pozitív életszemlélettel élhessenek. Kapjanak lehetőséget egy pozitív, boldogabb élet kialakítására. A módszer segítségével a „jó megoldások” beépülnek a szülői eszköztárba. A kompetensebb magatartás javítja a családi légkört. Sikeresebb nevelési módszerrel a szülő jobban vissza tudja tartani a gyermekét a bűnelkövetéstől. Családi kompetencia erősítése. Anya, szülő szerepre, családi életre, szülőiségre való felkészítés. Helyes párválasztás, születendő gyermekeit szem előtt tartsa, egészséges életmód, mintanyújtás, hiányzó vagy gyenge szülői kompetencia pótlása, erősítése, ami csökkentheti a bűnelkövetést a családban. Szülő és gyermek közötti kapcsolat rendezése, előítéletek oldása, gyermekek szülei számára példaadás.

A modellprogram célcsoportja

A modellprogramba pártfogás alatt és megelőző pártfogás alatt álló fiatalokat és gyermekkorúakat, védelembe vett fiatalokat és gyermekkorúakat, bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetetteket, és családtagjaikat, család- és gyermekjóléti központ nyilvántartásában szereplő fiatalokat és gyermekkorúakat vontunk be.

A szakemberek a programba bevonni kívánt családokat a saját területükről választották, személyesen keresték fel a családokat, részletesen bemutatták a programot, elérendő célokat, miután a családok nyilatkoztak részvételi szándékukról, megtörtént a szerződéskötés, nyilatkozatok aláírása, megvalósítandó elemek kidolgozása, elindítása közösen.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe/elemeibe bekapcsolódó klienskör
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek	3	3
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	61	18
Gyermekevédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek	0	0
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok	0	0
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában s felnőtt családtagok	4	3
Családjukban nevelkedő olyan gyermek felnőtt családtagjai, ahol	18	13

a felnőttek bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll		
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a gyermekek esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll	27	14
Gyermekevédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai	0	0
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai	0	0

A szakemberek

A programban 4 fő esetmenedzser vett részt, 3 fő Miskolc területén esetmenedzser (Lyukóvölgy, Pereces, Diósgyőr–Vasgyár területe, Bábonyibérc, Tetenvár, Forrásvölgy), 1 fő járási település (Hernádnémeti). A szakembereket a központvezető választotta ki (olyan munkatársakat, akik vállalták a programban való részvételt), szakmai tudásuk, munkájukhoz és munkahelyükhöz való viszonyuk alapján. A szakemberek a program ideje alatt mindvégig motiváltak voltak, minden egyes programra, csoportra közösen készültek, szakmai vezetőjükkel egyeztetve. A szakemberek számára a szakmai vezető folyamatosan esetmegbeszélőket tartott. A bevont szakembereket sajnos a program ideje alatt nem lehetett munkájuk alól mentesíteni, így a kötelező feladataikon kívül vállalták és teljesítették a programban vállalt feladatokat, legjobb szakmai tudásuk szerint.

Külső szakemberek

- pártfogó felügyelő
- védőnő
- AVP tréning – 2fő tréner
- fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézet – felügyelő

A programba a külső szakemberek szívesen, szakmailag felkészülten, a témához igazodva vettek részt a csoportfoglalkozásokon.

Szakmai kihívások

Első lépésként a szakemberek kiválasztották a bevonni kívánt családtagokat, tájékoztatták őket a programról, átbeszélték a tematikát, egyeztettek a foglalkozásokról, tisztázták, mit szeretnének elérni a program végén. A részvétel önkéntes volt. Fontos szempont volt a családok kiválasztásánál, ahol még megelőzhető a program segítségével a bűnelkövetés vagy az ismételt bűnelkövetés. A szakemberek ismerték a családokat, hiszen mindenki a saját területéről vonta be őket. Miután a

családok vállalták a részvételt a szakemberek elkészítették a kérdőíveket a gyerekekkel és szülőkkel egyaránt.

Csoportfoglalkozások

1. csoportfoglalkozás

Az első csoportfoglalkozáson 16 gyermek, 9 szülő, 4 esetmenedzser, 1 pártfogó vett részt.

A foglalkozás elején újra átbeszélték a programsorozatot, tematikát, megtörtént a szerződés kötése, szabályok felállítása közösen a csoporttagokkal.

A résztvevők egyesével bemutatkoztak, utána következett egy ismerkedős játék, ahol a gyermekek és felnőttek együtt vettek részt rajta (ki milyen állat lenne szívesen és miért).

A következő egy tapsolós játék volt, majd egy számolós játék következett. Mindkét játék során a koncentrációt és figyelmet nézték a szakemberek. A koncentráció fontosságára többször kellett felhívni a figyelmüket, az odafigyelés egymásra nem ment zökkenőmentesen, ami abból is adódott, hogy nagy csoportban dolgoztak a szakemberek. Ettől függetlenül a csoporttagok nagyon jól érezték magukat, szívesen vettek részt a játékokban.

A játékok után érkezett a pártfogó előadása. Ő először a munkájáról beszélt, gyerekek, szülők jogait mondta el, arról beszélt, mit kell tudni, amikor a rendőr beviszi a gyermekkorút bűnelkövetés miatt.

A mi történik vele? témakör a beszélgetés központjává vált. A szülők szívesen tették fel kérdéseiket a pártfogónak, illetve 2 fő megosztotta a csoporttagokkal a „börtönélet tapasztalatait”.

Ez nagyon nagy hatással volt a gyerekekre.

A beszélgetés érintette a mai fiatal generáció egyik legfontosabb problémáját a **Cyber bullying-ot**. Kisfilmek segítségével igyekeztek a szakemberek felhívni a figyelmet a negatív érzések és azok internetes kifejezéseinek veszélyeire (**Éltre kelt csetek, Biztonsági Zóna-erőszak az iskolában**). 2 db 3 perces videó levetítésére került sor a csoportfoglalkozáson az interneten folyó kortárs zaklatásról. A videók levetítése után következett a szemléltetés. A csoporttagoknak azt kellett szemléltetniük, hogy a bántó szavaknak milyen súlyos romboló hatása van az énképre nézve (játék formájában: papír játék), illetve az odavetett bocsánatkérés nem elég a jóvátételhez.

A szóbeli bántalmazás a testi bántalmazás előszobája (**Sylvester Stallone- motiváció**).

Végül következett az első csoportfoglalkozás lezárása. A szakemberek nem kértek visszajelzést a résztvevőktől, mert a foglalkozás hosszú volt, szünet nélkül, a türelemmel nem szerettek volna visszaélni. Másrészt egyértelmű visszajelzés lesz számukra az is, hogy a következő csoportfoglalkozáson hány fő vesz majd részt. A program végére egy kötetlen beszélgetés alakult ki, a pártfogóhoz többen is odamentek kérdéseiket feltenni, aki készségesen válaszolt rájuk.

Végezetül a szakemberek értékelték az első csoportfoglalkozást. Véleményük szerint nagyon jól sikerült, gördülékenyen zajlott. Hiszen itt még a szakembereknek is össze kellett csiszolódniuk, munkafolyamatokat felosztani, megbeszélni egymással.

A foglalkozáson a csoporttagok felszabadultan érezték magukat, többen nyilvánosan is felszólaltak.

A tagok egyértelműen visszajelezték, hogy milyen fontos az egymásra való odafigyelés, különösen a gyerekekre, akik sokkal kiszolgáltatottabbak a kívüllég és a társadalom negatív veszélyeinek, zaklatásnak.

A szakemberek remélik, hogy a folytatás is hasonló módon sikeres lesz és a résztvevők száma nem fog csökkenni.

2. csoportfoglalkozás

A foglalkozás elkezdése előtt a csoporttagokat tájékoztatták, hogy egy külső megfigyelő személy is részt fog venni, illetve szakemberekkel és csoporttagokkal egyaránt interjút szeretne készíteni. A szakemberekkel a foglalkozás előtt készítette el az interjút, a program céljáról, tagok összetételéről, foglalkozások lehetséges kimeneteléről. A tagokkal a foglalkozás végén készítette el az interjút.

Első lépésként ismételten ismertették a tagokkal a program célját és az aznapi foglalkozás tematikáját, menetét, illetve megtörtént a csoportszabályok átbeszélése.

A foglalkozás egy játékkal kezdődött (*krokodil és béka játék*), amelynek célja a foglalkozásra történő ráhangolódás, feszültségoldás, közös csoportélmény szerzése.

Második lépésként előadás következett (külső szakember), a Fiatalokúak Büntetés-végrehajtási intézetéből érkezett. Részletes információt kaptak a tagok az intézmény működéséről. Az előadás elsődleges célja a résztvevők preventív érzékenyítése, az intézmény mindennapi életébe betekintés, történetek megismerése. Az előadás végig interaktív volt, több kérdés is érkezett az előadó felé.

Az előadás után a tagok és a szakemberek közösen átbeszélték a hallottakat.

Az aznapi foglalkozás témája volt még a konfliktuskezelés, megoldási stratégiák.

*A szakemberek tapasztalták, hogy a szociokulturális közeg mennyire befolyásolja az egyén problémamegoldási készségeit, képességeit. Több szülő is egyetértett azszal, hogy a szegregátumokban történő problémák végső „megoldása” a tettlegesség. „Szépen elmondom neki egyszer, kétszer, ha harmadszorra sem fejezi be, akkor megverem.” Ezt egy felnőtt csoporttag mondta, de a gyerekek is hasonló stratégiával dolgoznak. Szintén meglepő volt a szakemberek számára, hogy a tagok mindegyikének van egy vagy több közeli hozzátartozója, aki jelenleg is büntetését tölti. A hangulat és a közeg nem volt alkalmas arra, hogy a szakemberek által ismert konfliktuskezelési módszereket és gyakorlatokat átadják a szülőknek és fiatalokúaknak. Elmondták, hogy náluk, abban az adott közegben ezek a módszerek (én-üzenetek, értő figyelem, érvelési technikák) nem működnek. Ők hiába sajátítják el ezeket a technikákat, ha a „szomszéd” az erőszakos megoldási stratégiát alkalmazza velük szemben. **Megoldást jelenthetne a konfliktuskezelési technikák komplex telepeken történő alkalmazása.***

A nap zárásaként a tagoknak mondani kellett egy dolgot magukról, amiben igazán jók.

A körkérdés célja a pozitív énkép kialakítása, elmélkedés azokról a szerzett készségekről, amiben igazán jók vagyunk.

3. csoportfoglalkozás

A foglalkozás témája a „Családi életre való nevelés”

Az aznapi foglalkozás előadója egy védőnő volt. Ezen a napon csak lányok és nők vettek részt. A foglalkozás előadóját kísérte egy roma nő, aki saját életét mutatta be, bevonva a tagokat. Az előadás

szintén végig interaktív volt. Több lány aktívan bekapcsolódott, folyamatosan hozzászólt a témához, többen pedig csak külső szemlélők voltak.

A nap felépítése: Egy elképzelt kamaszkorú szereplő történetének végigkísérése, életút állomásainak megbeszélése, lehetőségeinek átbeszélése. Beszélgetés a korai terhességről (a 16 éves Zsuzsi sorsán keresztül).

A foglalkozás a „Miért fontos a napi rendszeres tisztálkodás?” témakörrel folytatódott. Fontos szempont volt a fertőzés veszélyére felhívni a figyelmüket. Később ízelítőt kaptak anatómiai ismeretekről (női nemi szervek), amit szemléltető eszközök segítségével megnézhettek. Kérdéseket tettek fel a védőnő felé a szülésről, megtermékenyítésről stb.

Az előadás végén a fogamzásgátlásról volt szó, ami a leginkább érdekelte a fiatal lányokat.

Az előadás első részeként ismertetett szituációs előadás (Zsuzsi története) célja az volt, hogy a lányok komoly felelősséggel átgondolják a párválasztást. Kiderült, hogy ha a gyermekkel baj van, viselkedése diszfunkcionális, illetve rossz döntéseket hoz, az visszamutat a szülői mintára, illetve arra a közösségre, ami a gyermeket körbeveszi. Szinte kivétel nélkül tisztában vannak ezzel, hogy a korai szülővé válás milyen összetett folyamat, ennek ellenére mégsem eszerint cselekednek. Hamar alakítanak ki párkapcsolatot, mert „nem akarnak kilógni a sorból”. A csoportfoglalkozás végig jó hangulatban zajlott. A foglalkozáson csak a programba bevont női szakemberek vettek részt.

5. csoportfoglalkozás

Ezen a foglalkozáson a szülőké volt a főszerep: szülői csoport. Sajnos csak 2 anya jelent meg, 2 fő szakember irányította a foglalkozást. Témája a csoportnak az érzések és a kommunikáció volt, illetve ezek kölcsönhatásai. A tematika-vázlat mellékletként megtalálható.

A nap kezdeteként a csoportvezető röviden tájékoztatta a tagokat a foglalkozás menetéről. Utána pedig a kommunikáció fontosságáról beszéltek. Az egyik tag saját tapasztalatát elmondta gyermekével kapcsolatosan. A nap folyamán téma volt még, hogyan nyerjük el mások bizalmát, illetve hogyan szerezzük azt vissza. Negatív élethelyzeteket hogyan kezeljünk. Téma volt még, hogy mi a szokás a romáknál, illetve általában az ő településükön. Fontos téma volt az is, hogy a negatív szavaknak milyen hatásai lehetnek.

A tagok folyamatosan belevitték saját tapasztalataikat életükből. Mindvégig interaktív volt a foglalkozás, a tagok szívesen beszéltek saját élményeikről. Hangos szóra hangos szóval reagálnak. Nem szeretnék, hogy gyávának tartsák őket a településen, a szegregátumon belül, így gyakran konfliktusba keverednek, időnként verekedés is lehet a vége. Megértették, hogy a szavaknak milyen súlyos következménye lehet, akár betegség is (pszichoszomatikus betegségek). A beszélgetés során végig őszinte megnyilvánulásokat tapasztaltak a szakemberek.

A nap zárásaként beszélgettek arról, hogy mennyire fontos a pozitív életérzések kifejezése. Minél gyakrabban fejezzék ki a pozitív életérzéseiket családtagjaik felé, illetve mások felé is. Dicsérettel pedig a másik fél önbizalmát tudjuk növelni. A foglalkozás nagyon jó hangulatban zajlott. Őszinte vallomások, történetek sora hangzott el. A szakemberek nagyon pozitívan értékelték, hogy a tagok ilyen őszintén beszéltek, megosztották érzéseiket, amit vissza is jeleztek a végén. Sajnálták, hogy csak 2 anya vett részt a foglalkozáson, viszont ha többen lettek volna, az az őszinteség rovására ment volna. Az anyukákkal a szakemberek a bizalmat az adott napon tovább építették.

6. csoportfoglalkozás

A záró foglalkozás alkalmával társasjátékot (Tick-tack bumm) vittek be a szakemberek. A foglalkozáson 10 fő vett részt. A *Családi nap* folyamán a tagok együtt játszottak, ettek-ittak, zárásként a tagok tánc tudásukat is bemutatták.

A szakemberek azt tapasztalták, hogy a tagok otthon nem játszanak társasjátékot, sőt, más közös játékot sem szoktak játszani. Tehát a játékos foglalkozás kimarad az életükből. A csoportra végig az aktivitás volt jellemző, csoportszellem, összetartozás megfigyelhető volt. Gondolkodás, képzelet, figyelem végig kitartott.

Megfigyelhető volt, hogy számukra nem az volt a fontos, hogy ki nyeri meg a játékot, hanem hogy mindenki résztvevő legyen és jól érezzék magukat. Ha valakinek nem jutott eszébe egy szó, a tagok szívesen, készségesen segítettek egymásnak. A gyerekek sokszor segítették ki szüleiket a játék folyamán.

A játék után átbeszélték a csoportfoglalkozásokon tapasztaltakat, érzéseket, benyomásokat. A szülők beszámolója alapján akkor érezték a legjobban magukat, amikor sokan megjelentek a foglalkozásokon. A gyerekek viszont pont az ellenkezőjét mondták, akkor érezték jól magukat, ha kevesebb számban vettek részt a foglalkozásokon, mert úgy őszintébben, felszabadultabban beszélhettek érzéseikről, problémáikról, konfliktusaikról. A zárásra a szakmai vezető is bekapcsolódott, megkérdezte, kinek melyik foglalkozás tetszett a legjobban és miért. Szinte kivétel nélkül azt mondták, amikor a büntetés-végrehajtási intézetből érkezett az előadó. Nagyon sok információt kaptak a „börtönéletből”, és egyáltalán nem ilyennek képzelték. Az előadás előttig sokkal pozitívabb „tudásuk” volt a benti életéről.

A nap végén tortával, zenehallgatással (ők választották), tánccal ünnepelték a zárást. Felszabadultan érezték magukat, a hangulat oldott és vidám volt.

7. csoportfoglalkozás

Ez a programelem sajnos későbbre tolódott, mint a zárófoglalkozás, hiszen a büntetés-végrehajtási intézetbe történő látogatás időpontját előre egyeztetni kellett.

A látogatás célja a bűnelkövetés végkimenetelének helyszíni bemutatása, személyes tapasztalatok szerzése, az intézmény külső-belső szabályzatának és rendjének a megismerése volt. Az intézeti látogatáson jelen voltak a gyerekek és a szülők egyaránt. A belépés után a BV kísérője a konferenciaterembe vitte a csoporttagokat, ahol egy rövidfilm segítségével bemutatta a hazai BV intézmények helyszíneit, bűnelkövetés szempontjából releváns eseteket statisztikai adatokkal alátámasztva. A film lekötötte a csoporttagok figyelmét és sok hasznos információt szolgáltatott az aktuális magyarországi börtönhelyzetéről, a bűnelkövetés leggyakoribb módjairól, ezek büntethetőségi tételeiről. A filmvetítés után a kísérő és egy fegyőr segítségével elvezették a csoporttagokat a főépületbe, ahol megnézhettek belülről egy cellát. A börtönfalak elementáris

erővel hatottak a tagokra, sokak először szembesültek azzal, milyen puritán és szabályozott körülmények között élik mindennapjaikat a fogvatartottak.

Többen elmondták, hogy egy napot is nehezen bírnának ki hasonló körülmények között.

Következő állomás a börtönkönyvtár volt, ahol a börtön belső képzései zajlanak. Későbbiekben csatlakozott hozzájuk a börtönlelkész is, aki néhány szóval jellemezte tevékenységét, kiemelve a börtön szabályain kívül eső szabad vallásgyakorlás döntését.

Több helyszín megtekintésére nem volt lehetőségük a csoporttagoknak, ezért visszaérkeztek a konferenciaterembe, ahol kérdéseket tehettek fel a kísérőnek, valamint az ott dolgozó fegyőrnek.

Összességében elmondható, hogy a büntetés-végrehajtási intézet egy sikeres, informatív állomása volt a csoportfoglalkozás-sorozatnak. A helyszínen első kézből szerzett információk és a csoportfoglalkozások alkalmával megismert módszerek remélhetőleg segítenek majd abban, hogy a csoporttagok életüket pozitív irányba menedzseljék.

A programba beépítettük a szakemberek AVP (kompetencia fejlesztés az AVP módszerével) képzését.

A képzésen 14 fő vett részt, 4 fő esetmenedzser, akik a program szakemberei, illetve az intézményünk egyéb területéről érkező szakemberek (esetmenedzser, családsegítő, szociális asszisztens).

A képzés célja: konfliktuskezelés, agressziókezelő módszer, sajátos, bevált, letisztult technikák alkalmazása, gyakorlati tréning, 4 konkrét készség fejlesztése.

Rövid távú célok

- az alkalmazott módszer készség szintű használata
- tiszteljék a gyermekek személyiségét
- használják az én-üzeneteket
- a konfliktusok kreatív kezelésénél használják a humort és a meglepetést
- legyenek képesek a feladatellátás során keletkező stressz kreatív kezelésére

Hosszú távú célok

- szakmai attitűdjük megújul
- lojálisabbak, toleránsabbak, empátikusabbak lesznek
- munkahelyi konfliktusaikat erőszakmentesen kezelik

A tréninget 2 fő jól képzett, gyakorlattal rendelkező AVP-tréner biztosította. A képzésen résztvevők pozitív visszajelzést adtak. Hasznosnak, munkájuk során alkalmazható módszerként említették.

A csoportfoglalkozásokra a szakemberek minden esetben magas szinten felkészültek, szakmai ismereteiket, tudásukat, kompetenciáikat felhasználva. (A mindennapi teendőjük mellett, hiszen a projektmunka mellett végezték esetmenedzseri munkájukat, sajnos nem tudta a szakmai vezető felmenteni munkájuk alól a projekt ideje alatt.) A projekt szakmai vezetője egy -két alkalommal vett részt a csoportfoglalkozásokon, teljes bizalmat és szakmai kompetenciát megadva a bevont szakemberek számára. A projekt ideje alatt esetmegbeszélők folyamatos tartása, külön-külön is és közösen az összes szakember részvételével. Minden foglalkozásról igazolást (mellékletben megtalálható a minta) kaptak a gyermekek az iskola számára. A projekt elején az esetmenedzserek felvették az adott intézményekkel, osztályfőnökökkel a kapcsolatot, tájékoztatták őket a projektről. Megértést és támogatást várva az intézmények részéről.

A csoportfoglalkozásokról minden egyes alkalommal jelenléti ív készült (mellékletben megtalálható).

A projekt ideje alatt folyamatosan fotók készültek (az érintettek beleegyezésével, csak a beszámoló részét fogják képezni, másodra nem használjuk fel, illetve nem ismerhetők fel a szereplők).

A csoportfoglalkozásokon a szülők és gyermekeik közösen vettek részt, egy alkalommal volt kivétel, amikor kifejezetten a szülőket szeretnénk volna elérni.

A projektben a járási településről érkező tagok utazását támogattuk, hogy a csoportfoglalkozásokon részt tudjanak venni. A program ideje alatt minden foglalkozáson kis kedvességgel (édesség, innivaló) készültek a szakemberek.

Az első csoportfoglalkozáson szinte az összes érintett, elérni kívánt tag részt vett. A csoportfoglalkozások alkalmával nagyon változó volt a tagok létszáma. Ennek magyarázatát a szakemberek nem tudták egyértelműen azonosítani, hiszen előre egyeztetett, megbeszélte időpontokban voltak a foglalkozások. A szakemberek minden foglalkozás előtt felhívták, értesítették a tagokat. Azt mind a 4 esetmenedzser elmondta, hogy a szülőket volt nehezebb motiválni, kifogásaik voltak (dolgoznak, nem érnek rá, nem tudnak szabadságot kivenni, nincs, aki menjen a kisebb gyerekért, illetve otthon maradjon a kisebb gyerekekkel). A tagok, akik részt vettek a foglalkozásokon, mindig pozitív élményekkel, visszajelzésekkel mentek haza, a szakemberek is ezeket tapasztalták a foglalkozások végén történő összegzés során.

Összegzés

A csoportfoglalkozások helyszíne a Miskolci Család- és Gyermekejóléti Központ volt. A teamben megelőző pártfogó, védőnő, illetve a fiatalokból egy parancsnok vett részt. A szakemberek felkészülten, megfelelő szakmaisággal végezték feladataikat. A 40 családból többen lemorzsolódtak, nem minden programelemben vettek részt. Ezek a kliensek többféle problémával

kerültek a Központ látóterébe (magatartási, viselkedési problémák, iskolai hiányzások, családon belüli deviáns magatartás, kisebb szabálysértések).

A foglalkozásokon túlnyomó részt közösen vettek részt a szülők és a gyerekek. Alkalmuk volt megismerni egymást egy otthonitól teljesen eltérő közegben. A csoportfoglalkozásokat mindig két fő csoportvezető vezette, ketten megfigyelőként voltak jelen. A szakemberek magázódó formában beszélgetek a szülőkkel.

Az időpontok minden alkalommal szerdai napon voltak, mert a Központ ezen a napon volt nyitva hosszított nyitvatartással. A kezdés 14 óra volt, kivéve a börtönlátogatás, amikor délelőtt 10 órakor fogadták a csoportot. Időkorlát nem volt, a programtervhez nem ragaszkodtak mereven a szakemberek, minden csoportfoglalkozáson a kliensek igénye szerint alakították a programokat. Minél több foglalkozáson vettek részt, annál nyitottabbá váltak, többet kérdeztek a bevont csoporttagok.

Megfigyelhető volt, hogy a vidéki kliensek minden alkalommal beutaztak Miskolcra a Központba. Nekik új volt a helyszín, hiszen az esetmenedzserükkel a saját településükön találkoznak. A miskolci klienseknek nem biztos, hogy megfelelő volt az intézményi közeg, hiszen ők segítő beszélgetésre is ide járnak. A lemorzsolódás oka lehet az is, hogy a hétköznapi teendőket fontosabbnak tartották, mint a programot. Több szülőnek az is gondot okozott, hogy a munkahelyi elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a csoportfoglalkozásokon, pedig először úgy nyilatkoztak, hogy el tudnak és el is fognak jönni. Több alkalommal előfordult, hogy a reggeli telefonos egyeztetést követően sem jelentek meg a kliensek a foglalkozásokon.

Az egyik csoportba bevont fiatalkorú bűncselekményt követett el, mely rendőrségi eljárást vont maga után, a csoportfoglalkozásokon egyszer vett részt.

A szakembereknek tartott AVP tréning segítséget adott ahhoz, hogy az erőszakos szituációkat kreatívan tudják kezelni, és ezt a tudást tovább tudják adni a csoporttagoknak.

A programot minden résztvevő szakember fontosnak és hasznosnak tartotta. De a szakemberek többsége úgy véli, hogy ezt egy komplex telepprogram keretén belül lenne érdemes megvalósítani, sokkal hosszabb időintervallumban.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: NYILATKOZAT

Alulírott.....

(születési hely, idő:,

anyja neve:, lakcím:.....)

nyilatkozom, hogy a

Miskolci Egyesített Szociális, Egészségügyi és Gyermekjóléti Intézmény

programfelelőse, A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X.17)

Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése, D. A család védelmi funkcióinak növelése alpont keretében A Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram

Miskolc település programjának megvalósításáról részletesen tájékoztattott. A tájékoztatás során megismertem a programelemek tartalmát.

Ezen tájékoztatás alapján nyilatkozom, aláírással megerősítem és vállalom, hogy a programsorozatban aktívan részt veszek, a foglalkozásokon a kötelező jelenléti ívet aláírom, rólam és gyermekem/gyermekeimről fénykép készülhessen, melyet kizárólag – a program keretén belül engedélyezek felhasználni. Továbbá vállalom, hogy a program keretéhez szükséges kérdőívet megválaszolom, interjúkérdésekre választ adok, illetve lehetővé teszem, hogy a gyermekemmel is készülhessenek felmérések.

.....2018.

A fent leírtak a valóságnak megfelelő információkat tartalmazzák, s a vállalásaimat jelen aláírással megerősítem!

.

.....
Aláírás

2. számú melléklet: Jelenléti ív

Modellhelyszín: Miskolc - Család és Gyermekjóléti Központ

Időpont:

Modellprogram Neve:

Oktató neve:

	név	aláírás	szülő/ aláírás	személyi igazolvány szám
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				

3. számú melléklet: Igazolás

Igazolom, hogy..... tanuló, A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X.17.) Kormányhatározat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése. A család védelmi funkciójának növelése alpont keretében: A szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó modellprogram csoportfoglalkozásán, a mai napon -tól --ig megjelent.

Miskolc, 2019.

Tisztelettel:

.....

Család - és Gyermekjóléti Központ esetmenedzsere

4. számú melléklet: Tájékoztató

Kedves Szülő!

2019.....-ánórától tartjuk projektünk első foglalkozását, amikor pártfogóval fogunk beszélgetni. Sok szülő nem tudja mit kell tenni, ha gyermekük rendőrségi eljárás alá kerül, mik a kötelességei és milyen jogai vannak. Ezekre a kérdésekre is fogunk válaszokat kapni!

Várjuk gyermekével együtt!

Helyszín: Család és Gyermekjóléti Központ

Miskolc, Szemere u 5.

Időpont: 2019.....hó.....np.....óra

Üdvözlettel:

esetmenedzser

1.3. Tóth Tímea: „KAPASZKODÓ”: Rögös úton helyes irányba – A szombathelyi modellprogram tapasztalatai

Modellprogram szakmai céljai

Tapasztalataink szerint sok tizenéves, aki bűncselekményt követ el, nincs tisztában azzal, hogy ezért büntetést kaphat. A 12-18 éves gyermekek kivétel nélkül nehéz időszakot élnek meg az önállósodás, a szüleiktől való elfordulás, a kortárscsoport befolyása, a nemi érés, az iskolai stressz miatt, amik megnehezítik a mikrokörnyezetükben és a társadalomban való boldogulásukat.

A modellprogram a bűnelkövető fiatalok családját, illetve a bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetett, szociálisan hátrányos helyzetű családokat célozta meg, hogy a társadalmi értékek tudatosításában, az elvárt szabályok, megfelelő szülői minták elsajátításában, problémáik megoldásában támogatást kapjanak.

A program eredményeként vártuk, hogy a képzés a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára olyan új ismereteket nyújtson, melyek hosszú távon előmozdítják az eredményesebb szakmai munkát a devianciával küzdő fiatalok, gyermekek családjai körében.

Igyekeztünk a szakértők eszközínálataiból merítve olyan komplex programot kialakítani, mely a fiatakkori bűnelkövetés okaira és a lehetséges megoldásokra is fókuszál. A program előkészítésekor felkerestük a szakmai munka szempontjából fontos szakmai szervezetek vezetőit, annak érdekében, hogy megismerjék és támogassák a programok megvalósulását.

Projektben megvalósítandó elemek:

1. Kompetenciafejlesztés az AVP módszerével
2. Családi Nap a szociálisan hátrányos helyzetű családok számára
3. Havi kiadványként tájékoztató anyag készítése / honlapon való megjelentetése
4. Szakmai team működtetése, közös konzultáció az eljáró hatóságok szakembereivel
5. Szülő-gyermek mediáció
6. Ifjúsági klub folyamatos működtetése / családi napok szervezése
7. Intenzív családgondozás megelőző pártfogás alatt álló gyermekek családjában

Rövid távú cél

A szülők nevelési eszközeinek, ismereteinek bővítése, a szülő-gyermek kapcsolat javítása. Segítséget adni a szülőknek gyermeknevelési kérdésekben, a jogszabályok közötti eligazodásban, mely által

növekszik a szülői hatékonyságuk és a felelősségvállalásuk. Elérni, hogy megoldásra találjanak azok a konfliktusok, melyek a gyermek deviáns magatartásához vagy bűnelkövetéséhez vezettek. A program lehetőséget nyújtson a prevencióra és a korrekcióra. A fiatalok és szüleik alternatívákat ismerjenek meg az erőszak kezelésére, a családtagok közötti helyes kommunikációra, a szabadidő hasznos eltöltésére.

Hosszú távú cél

A programok mozdítsák elő a család megfelelő működését, összetartását, segítsék a gyermeket visszatéríteni családjába. A család belső kapacitásának kiaknázása által előmozdítani a felszínre került elakadások, problémák megoldását. A családok tudatos szülői magatartásának kialakítása, gyermek és családtagjai között kialakult ellentétek, konfliktusok kezelése, feloldása, az önmagukról kialakult negatív énkép megváltoztatása, az önbecsülés kiépítése. A társadalom által elvárható normák, értékek közvetítése, a bűnelkövetés megelőzése, bűnismétlődések csökkentése.

Szakemberek részéről új módszerek, ismeretek elsajátítása, az elkészített szakmai anyagok alkalmazása a családgondozás folyamatában. Problémakezelési repertoárjuk, eszköztáruk bővítése, a szakmai kapcsolatok erősödése, együttműködésen alapuló új programok létrehozása.

Megvalósított szakmai tevékenységek

1. Kompetenciafejlesztés az AVP módszerével

A módszer célja az erőszakmentes konfliktusmegoldási, -kezelési alternatívák elsajátítása, amelyhez a résztvevők képességeit, készségeit fejleszti. A csoporttagok élettapasztalataira épít, szituációs játékokon, strukturált gyakorlatokon keresztül megélt érzésekből, átélt interakciókból ered. Saját élményen keresztül tanulják meg a résztvevők, hogy az erőszakmentes, kooperatív viselkedés győzedelmeskedhet az erőszak felett.

1.1 A szakellátásban élő gyermekek részére szervezett tréning 24 óra időtartamban, egymást követő 3 nap (hétfőn), 11 fővel valósult meg. A Kőszegi Gyermekotthonban élő gyermekek közül az intézmény szakemberei választották ki azokat a fiatalokat, akik bűnelkövetők vagy erősen veszélyeztetettek agresszív viselkedésük, devianciáik miatt. A tréning helyszíne a kőszegi intézményben volt.

A program lehetőséget nyújtott a gyermekeket felnevelkedésük során ért megaláztatások, bántalmazások feldolgozására, lehetőségek kibontakoztatására, annak érdekében, hogy az önmagukról kialakult negatív énkép megváltozzon.

A gyermekotthonban a gyakorlati AVP-tréning célja:

- önismeret, a kommunikáció, a konfliktuskezelés fejlesztése, megerősítés,
- önmaguk, társaik és a szakemberek tisztelete, együttműködés fejlesztése,
- szabályokhoz való igazodás képességének fejlesztése
- a tanuláshoz és az intézeti együttéléshez szükséges pszichés és fizikai teherbíró képesség emelése, konfliktusaik erőszakmentes kezelése, nyerő-nyerő helyzet gyakorlása,
- az alapvető szükségletek és vágyak azonnali kielégítésének időbeli elhalasztásának megtanulása,

A szakellátásban lévő gyermekek számára a hagyományos AVP-tréninget egyéb tréningmódszerrel ötvözve sikerült megvalósítani. A tréning felépítésében, a játékok megválasztásában követték az AVP céljait, nagy hangsúlyt fektetve a pozitív visszatükrözésre, egymás meghallgatására, érzések megfogalmazására. A feladatok során gyakorolták a negatív érzések őszinte kifejezését anélkül, hogy manipulatív passzív vagy agresszív üzemmódba váltanának, szintén gyakorolták a verbális és nonverbális jelek felismerését önmagukban és társaikban. Asszociatív gondolkodásra és problémamegoldásra ösztönző játékokkal felismerésekhez juttatták a csoportot.

A tréning 3 napja alatt a jó gondolatokat, pozitív, kívánt viselkedést motiváló erőként egy-egy tombolajeggyel jutalmazták. A zárónap végén tombolasorsolást tartottak, mindenki nyert.

Szakmai tapasztalatok, eredmények:

A gyermekek a 3 nap alatt információt szerezhettek önmagukról, a társaikról, mellyel a konfliktusaikra nagyobb rálátással lehettek. A játékok után a csoporton belül erősödött egymás elfogadása, az AVP-alapelvek, -szabályok betartása, felnőttek felé irányuló tisztelet megadása. A módszer segítségével erősödött az önálló döntéshozatali képesség és a döntésért, tettekért való felelősségvállalás is. A csoportfoglalkozás központi témája segítette a pozitív gondolkodást, az önkontroll kialakítását, és kreatív konfliktusmegoldási alternatívákra ösztönzött. Kimondásra került, hogy vannak olyan társak, akiket a csoporton belül elnyomnak. A problémamegoldó feladatokban empátiát, szolidaritást mutattak egymás irányába. A gyerekekben igény merült fel a folytatásra.

A gyermekek, csoporttagok értékelése:

„Nem szabadna elfelejtenünk ezeket az értékeket, mikor felnővünk.” 10 éves fiú

„A hiányok fontosak az életben. Erőt meríthetek belőle, hogy elérjem azt, amire vágyom.” 17 éves lány

„Janó jót mondott, de „leírtuk”. Erre jobban kell figyelni...” 15 éves lány

A lánykollégium vezetője a következő megállapítást tette a tréning után:

„...talán ez volt az utóbbi időkben az első olyan tréning, ami az összes résztvevő gyermek számára pozitív élmény volt. Kivétel nélkül arról számoltak be, hogy nagyon jól érezték magukat. A gyerekek nevében is köszönöm!”

1.2 A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek 2 csoportja részére szervezett tréning 20 óra időtartamban. Az AVP-tréning felépítése: egy hónap alatt 3 pénteki napon.

Célunk az volt, hogy a gyermekekkel foglalkozó szakemberek legyenek képesek a feladatellátás során keletkezett stressz kreatív kezelésére, az AVP-tréningen átéltek és megtapasztaltak alapján nyújtsanak magasabb szakmai színvonalat a nevelés-oktatás terén, tiszteljék a gyermekek személyiségét, használják az én-üzeneteket, a meglepetést és a humort a konfliktusok kreatív kezelése során.

Az első csoport a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek (családsegítő, esetmenedzser, iskolai szociális munkás) és pártfogók részére szervezett tréning 14 fő részvételével Szombathelyen az Áldozatsegítő Központban valósult meg.

A beszélgetések mélyre és tartalmasra sikerültek, a munkahelyi szituációk terítékre kerültek. A csoporttagok saját élményeket hoztak be és a bizalmi légkör hamar kialakult. A játékok során (pl.: koncentrikus körök) megélték a kölcsönösséget, játszamahelyzetek saját élményként előkerültek. A trénerék érzelmek listáját bocsátották rendelkezésre, mely a későbbiek folyamán is hasznosíthatóvá vált. Az Átalakító Erő feldolgozása mély nyomokat hagyott a szakemberekben. Megfogalmazódott, hogy merjenek változtatni a rögzült szokásokon, melyek bár rosszak, biztonságot adnak. A csoport értékelése szerint a legmélyebb együttműködésre került sor: saját élmények megosztása, önreflexiók. A csoport felszabadítónak nevezte a közös gondolkodást és tapasztalatmegosztást. Az együttműködés, konfliktuskezelés témakörében a kreativitás és a humor nagy hangsúlyt kapott, oldották a feszültséggel teli helyzeteket.

A szakemberek a három nap alatt feltöltődtek, kiszakadhattak a munka világából. A visszajelzések szerint mélyebb önismeret, többlettudás birtokában zárták a csoportot. Néhányan a gyakorlatokat a gyermekek között is sikerrel kipróbálták, így a gyermek-szakember közötti kapcsolat erősödését említették. A tréning elején kimondott elvárásoknak megfelelt a tréning, melytől folytatást remélnek. Kíváncsúsággal fogalmazódott meg a folyamatosság is.

A második csoport a szakellátásban dolgozó szakemberek (gyermekotthon nevelői, gyermekfelügyelői, speciális gyermekotthon nevelői, befogadó csoport szakemberei) részére szervezett tréning 14 fő részvételével a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskola központi helyiségében valósult meg.

A tréningre több helyről érkeztek a kollégák. Az ismerkedést elősegítő feladatoknál nagy egymásra találások voltak a csoportban. Saját élmények behozatalával a csoporttagok megosztották tapasztalataikat a gondozott gyermekekkel kapcsolatosan (konfliktushelyzetek és azok kezelése, sikerélmények, kudarcok).

Az első alkalommal a bizalmi légkör elmélyítése nagyon jól működött. Felerősödött az anyaság jelentősége, a szakember személyes felelőssége egy-egy konfliktushelyzet megoldásában, hiszen sérült és többszörösen terhelt gyermekek vannak a praxisukban. A szakemberek megfogalmazták, hogy nincs pozitív megerősítés részükre, hogy jól csinálnak valamit, ezért a kiégés felé haladnak. A pályán nagy a fluktuáció, így az ilyenfajta tréningeknek életben tartó szerepük is van.

A csoporttagok értékelése:

„Megismerhettem magam jobban és más olyan embereket, akik ugyanebben a szakmában dolgoznak. Rájöttem, hogy mindig van egy nehéz szítura is válasz!”

„Rendkívül hasznos volt számomra az a sok-sok történet és eset, amit a többiek megosztottak velünk. Köszönöm!”

„Rengeteg gyakorlati és elméleti tapasztalattal gazdagodtam.”

2. Családi Nap a szociálisan hátrányos helyzetű családok számára havi rendszerességgel

Egy jól működő családi minta kialakítása és támogatása a legjobb prevenciós eszköz a devianciák elkerülésére. A motiváció és az igény kialakítása a családi programok szervezésére fontos érték, meg kell élni a családoknak a közös időtöltés örömét. A mintaadás, a gyermekekre való nagyobb odafigyelés egy-egy program alkalmával segíti a szülői kompetenciák fejlődését.

A családi napok a gyerekeknek és szüleiknek alternatívát kínáltak új rendszeres szabadidős tevékenységekre, a tartalmas együtt töltött idő lehetőségére. Fontos a sport vagy más kreatív tevékenység irányába elmozdítani a gyerekeket, mert azok elősegítik a szabálykövetés kialakulását és értékrendjük pozitív irányú változását. Fontosnak tartjuk a sport általi integráció és kitörés lehetőségét. Az a gyermek, felnőtt, aki rendszeresen sportol, jobb fizikális állapotba kerül, jobban teljesít, pozitív életközösség tagjává válik, mely távol tartja a káros szenvedélyektől, hasznosan vezeti le a felgyülemelő feszültséget, agresszivitást, lelkileg és szellemileg is kiegyensúlyozottabbá válik, tudatosabban éli az életét.

A szülők számára fontos tapasztalat volt, hogyan működik a szakember együtt a gyermekkel, hogyan bánik vele, hogyan kommunikál, hogyan old meg konfliktushelyzetet. A programokban történő közös részvétel élményein keresztül pedig szintén indirekt módon befolyásolhatóak a gyermekek szülei a gyermeknevelés, az egészséges életmód, a bűnmegelőzés területén. Lehetőség nyílt a családban élő gyermekek esetében a gyermekek és szüleik közötti kommunikáció javítására.

Szociálisan hátrányos helyzetű családoknak szervezett családi programok:

- **„Foci példaképpel” elnevezésű rendezvényen** a Király Sportegyesület U9-es labdarúgó csapata és a Családsegítő Szolgálat által kiválasztott családok vettek részt. Király Gábor,

rekorder kapus mesélt az egybegyűlteknél karrierje kezdetéről, a sport értékeiről, a munka, a küzdelem fontosságáról. Majd Török Richárd vezényelt bemutató edzést a Király U9-es csapatával. A program harmadik elemeként a gyerekek közösen egy jó hangulatú sportversenyen vettek részt, ahol egy dedikált fényképes kártyát és az egyesület logójával ellátott focilabdát kaptak ajándékba, sütizzel zárult a délelőtt. A foglalkozáson 14 szülő és 20 gyermek vett részt.

- **A „Krav Maga” elnevezésű családi napon** az áldozattá válás elkerülése érdekében egy krav-maga (taktikai és önvédelmi rendszer) foglalkozás keretében segítséget nyújtottak a bajba jutott gyermekeknek a sértetté válás veszélyének csökkentésében, az emberi jogok érvényesítésének erősítésében. A foglalkozás célja volt, hogy felkészítse az embert az erőszakos helyzetek felismerésére és azok nagyon gyors, megfelelő kezelésére. Az önvédelmen kívül az agresszió elkerülését is biztosítja, a gyermek magabiztosabb és talpraesettebb lesz, a stresszt jobban fogja kezelni. Az edzéseken játékos formában tanulták meg a gyermekek az alapvető technikákat, s hogy miképpen kerüljék el a konfliktust. A foglalkozáson 6 szülő és 12 gyermek vett részt.
- **Farsangolás, elnevezésű családi napon** a kreatív foglalkozásé volt a főszerep. Az együtt elkészített kreatív farsangi álarcok és díszek, a közös munka eredménye közös örömet jelentett a résztvevőknek. A kreatív foglalkozást követően farsangi fánkot fogyaszthattak a résztvevők. A foglalkozáson 10 szülő és 21 gyermek vett részt.
- **Az Egészségnapon** egészséges ételek készítésével, játékok kipróbálásával a gyermekek és szülők közös élményt szereztek, mely megkövetelte a közös munkát, a szülő és gyermek együttműködését. A program egy egészségfejlesztő szakember játékos előadásával indult, ahol a gyerekek megismerkedhettek az emberi szervezet felépítésével, az ételekben előforduló vitaminokkal, ásványi anyagokkal. Az előadás végén közös játékokra invitálta a gyerekeket az előadó. Egészségnapi rendezvényünk a szülőknek és a gyermekeknek adott az étkezés terén jó tanácsokat, új ötleteket. Az ételbemutató során finom falatokat és hasznos recepteket, majd az egészséges ételekből egy élelmiszercsomagot kaptak a családok. Az egészséges étrend kialakításával magabiztosabbá válhattak az életmódjukat érintő kérdésekben. A foglalkozáson 9 szülő és 20 gyermek vett részt.

A csoporttagok értékelése és a családi napok szakmai tapasztalata:

A családok a programsorozat végén megfogalmazták, hogy nagyon jól érezték magukat, a gyermekek várták az alkalmakat és szívesen jöttek a foglalkozásokra. „Szeretném, ha minden hónapban lenne lehetőség hasonló programokon való részvételre.”

A programon résztvevők közül volt olyan család, ahol két gyermek a Krav-maga rendezvényét követően beiratkozott az Egyesülethez. Voltak olyan fiatalok, akiknek a Király Sportegyesület meghozta a kedvét a labdarúgás egyesületi keretek közötti műveléséhez.

A szülők nevelési eszközei, ismeretei bővültek, a szülő-gyermek kapcsolat javult, a szülői hatékonyságuk és a felelősségvállalásuk növekedett.

3. Havi kiadványként szülői kompetenciát fejlesztő szakmai tájékoztató anyagok készültek a gyermeket nevelő szülők számára a következő témákban:

- Bűnelkövetés gyanújába került a gyermekem! Most mit kell tennem? Segítünk, hogy eligazodjon
- A jó szülő-gyermek kapcsolat alapjai (Szerkesztő: Vörös Orsolya egészségpszichológus)
- Sokszínű egészségünk. Az egészségről a szülőknek (Szerkesztő: Gábiel Andor egészségfejlesztő)
- „Neked Hol Jár az Eszed!?” (Szerkesztő: Csuk Zsuzsanna védőnő)

A kiadványok 315 családhoz, szülőhöz jutottak el kinyomtatott formában, továbbá az intézmény honlapján is megtekinthetők, ezáltal növelve az elérni kívánt szülők számát.

A szakmai kiadványok témáit a családsegítés tapasztalatai alapján válogattuk össze, annak érdekében, hogy olyan ismereteket közvetítsenek, melyek a mindennapi segítő folyamat során gyakran felmerültek problémaként vagy a megoldás felé vezető út részeként. Igyekeztünk olyan intézményeket és szakembereket megkeresni, akik a téma kapcsán szakmai tapasztalattal rendelkeznek. A célunk volt, hogy szakmailag átfogó, a lakosság számára érdeklődést felkeltő, hasznos tanácsokat tartalmazzanak a kiadványok. A havonta, egymást követően megjelenő tájékoztató anyagokat a családsegítők, az esetmenedzserek és az iskolai segítő tevékenységet végző szakemberek eljuttatták közvetlenül azokhoz szülőkhöz, akiknél a szülői kompetenciák fejlesztésének szükségessége felmerült a gondozási folyamatban. A megelőző pártfogás alatt álló fiatalok szülei és a gyermeknevelési problémával küzdő szülők számára a szakemberek nemcsak eljuttatták a szakmai anyagokat, hanem közösen megbeszélték, feldolgozták azokat a családok hatékonyabb működése érdekében. A kiadványok a szakemberek számára is segítséget nyújtottak, összeszedetten és lényegre törően tudtak egy-egy témával foglalkozni, hogy előmozdítsák a család funkciózavarának felismerését és megoldását. A család- és gyermekjóléti szolgálatok/központ váróiban is olvashatóak a szakmai kiadványok. Az intézmény honlapjára felkerülő tájékoztató anyagok „Gyermekvédelmi kisokos” címmel szintén könnyen megtalálhatók, s a sok hasznos információval alkalmasak arra, hogy tanítsanak.

A tájékoztató anyagban leírtak megtanítanak a szülői felelősségvállalásra, a helyes életmódra, az önállóságra. Fontos, hogy a szülő támaszt és szeretetet tudjon nyújtani egy nehéz helyzetben és szükség esetén segítséget tudjon kérni a szakemberektől. Szakmai kiadványok sikeressége további témák feldolgozását is előrevetíti, amihez már adott a honlapon való megjelentetés és a megszerkesztett grafikai dizájn.

4. Szakmai multidiszciplináris team működtetése, közös konzultációk az eljáró hatóságok, jelzőrendszeri tagok szakembereivel havi egy alkalommal

A szakmai konzultációkat az igények és szakmai célok felmérése után állítottuk össze. Havi egyszeri alkalommal multidiszciplináris teamben dolgozva tekintettük át a bűnelkövető, illetve bűnelkövetés szempontjából magas kockázatú fiatalokkal végzett szakmai munkát a szombathelyi járás tekintetében, megismerve egymás tevékenységét, a kapcsolódási pontokat.

Első alkalommal a megelőző pártfogás alatt álló fiatalok segítése, az együttműködés további lehetőségeinek áttekintése történt a hivatásos pártfogók, az esetmenedzserek, a családsegítők, az iskolai segítő tevékenységet végző szakemberek közreműködésével. A teamben lehetőség nyílt a szakmai kapcsolatok építésére, az esetmegbeszélésekre, a közös gondolkodásra a szakmai nehézségek és kihívások terén.

A második szakmai megbeszélés témája a kiskorúak által elkövetett bűncselekmények és a megelőzés lehetőségei a városban működő szervezetek segítségével. Meghívottak: Városi és Megyei Rendőrkapitányság, Bűnmegelőzési Osztály, iskolai védőnők, Egészségfejlesztési Iroda, Gyámhivatal, hivatásos pártfogók, család- és gyermekjóléti szolgálat/központ szakemberei (iskolai segítő tevékenységet folytató szakemberek). A megbeszélés lehetőséget teremtett a városban működő régi és új szervezetek, programok prevenciós munkájának a megismerésére, a személyes kapcsolatok építésére, együttműködések átgondolására.

A harmadik alkalommal a szenvedélybetegséggel küzdő személyek lehetőségei a függőség kezelésére címmel tartottunk szakmai megbeszélést. A fiatalok egészségét károsító, gyakran bűnelkövetésüket is kiváltó, de legtöbbször kísérő káros szenvedélyekről minél szélesebb körű ismeretanyag elsajátítása, a kezelés lehetőségeinek megismerése volt a cél. A megbeszélés segítette a szakemberek munkáját a bűnmegelőzésben és a komplex rendszerszemléletű problémamegoldás terén. Meghívást kaptak a MRE KIMM Drogterápiás Otthon (Ráckeresztúr) munkatársa és lakói, akik bemutatták az intézmény működését. Majd a szombathelyi intézmények és szakemberek a helyi terápiás munkáról, a segítség, együttműködés lehetőségeiről konzultáltak. Meghívottak: Hársfa-ház Szenvedélybetegek Átmeneti Otthona, Nappali ellátója és Szociális Foglalkoztatója, megelőző-felvilágosító programot végző szakember (elterelés), Szombathelyi Egyházmegyei Karitásztól RÉV

Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat, kórházi szociális munkások, hivatásos pártfogók, gyámhivatal szakemberei, családsegítők, esetenmenedzserek, iskolai segítő tevékenységet végzők.

Tapasztalat: Fontosnak érezzük a multidiszciplináris teamek folyamatos működtetését. Egy nagyvárosban a szakmai programok, a jogszabályok, a pályázati lehetőségek és a szakemberek fluktuációja folyamatos változást eredményez az intézmények működésében, aminek a megismerése nélkülözhetetlen a szociális munka területén. A komplex problémamegoldáshoz nagy szükség van a szakemberek együttműködésére, együtt gondolkodására. Eredményként hatékonyabb prevenciós munka kezdődött, új projektek és közös feladatok körvonalazódnak.

5. Szülő-gyermek mediáció (családban előforduló konfliktusok kezelése a szakellátásba került gyermekek és szüleik között)

A közvetítői eljárás egyelőre nagyon keveset használt módszer a gyermekvédelem és a gyermekkori bűnelkövetés területén, a kliensek körében pedig teljességgel ismeretlen.

A résztvevők gyermek tagjai a szakellátásban lévő, gyermekotthonban élő gyermekek közül kerültek ki. A mediáció szakmai eszköztárát használva megfelelően kombinálva más resztoratív technikákkal – három család (szülő és gyermek) részvételével zajlott a programelem megvalósítása.

A szülő-gyermek mediációs program rövid távú célja az volt, hogy a bűnelkövetésben valamilyen módon érintett gyermekek és szüleik közötti nézeteltérések, konfliktusok a mediáció eszköztárának használatával mérséklődjenek, feloldódjanak, és a felek közt fennálló ellentétek, a gyermek bűnelkövetéséhez vezető konfliktusok felszínre hozatalával nyertes-nyertes helyzetet sikerüljön kialakítani. A pártatlan közvetítő jelenlétével, segítségével nyugodt, elfogadó légkörben lefolytatott ülések során a saját valódi céljaiknak megfelelő megoldások megtalálása, megállapodások kialakítása nagyobb valószínűséggel eredményezi a sikerességet, a megállapodások betartását.

Az ülések a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskola központi épületének helyiségében zajlottak, ami felszereltségét tekintve megfelelő volt, de a résztvevők számára túl hivatalos környezetnek bizonyult. Mindhárom családnál első alkalommal 1-1 órás időtartamban történt a külön beszélgetés a gyermekkel, illetve a szülővel, majd két héten belül került sor a közös mediációs ülésre 3 óra időtartamban.

A helyzetből, a résztvevők összetételéből adódóan nem nevezhetjük teljesen önkéntesnek a részvételt, hiszen nem ők keresték meg a mediátort problémájuk megoldására, ezért nehézkesen indult be a folyamat. Ezt figyelembe véve az időkeret talán kevésnek is bizonyult, mivel a bizalmi légkör kiépítése hosszabb időt vett igénybe, és csak annak kialakulása után tudta a szakember

megkezdeni az érdemi munkát. Amikor már megnyíltak és megindult a problémafeltárás folyamata, érzékelhetően szívesebben vettek volna több időt is igénybe a résztvevők.

A mediációban a valós igények, szükségletek, érdekek feltárásán keresztül az ellentétek rendezése során elkerülhetetlen volt, hogy felszínre kerüljenek a gyermekek által elkövetett bűncselekmények kiváltó okai. A bűnelkövetés két gyermek esetében az elhanyagolásra, a szülő általi figyelemhiányra adott válasz, figyelemfelkeltésre irányuló tevékenység volt. A fiatalok a négyszemközti ülések alkalmával őszintén elmondták, hogy gyakran azért keveredtek bűnöző társaságba, és követtek el bűncselekményeket, mert „úgyse érdekelt senkit otthon, hogy hol vagyok és mit csinálók, ez talán majd érdekli”.

Mindhárom család esetében azt tapasztalta a mediátor, hogy:

- erősen hiányosak a szülői kompetenciák. Mind a gyermekek, mind a felnőttek számára szokatlan és megterhelő volt az érzelmeikről, szükségleteikről beszélni.
- a bűncselekmények elkövetésének gyökérok a szülő, a vér szerinti család, és a gyermeket körbe vevő közösség deviáns működéséből adódó hibás kommunikációs és problémamegoldási eszköze.
- a szülő és a gyermek kapcsolata régről eredően sérült, a családtagok szocializációja nem volt megfelelő. Nehezen ment a problémára való koncentráció, sokszor igyekeztek a beszélgetést eltéríteni a sérelmek, a vádaskodás és a saját viselkedés igazolása, a másik hibáztatása felé.
- a gyerekek előbb kisebb ügyekbe keveredtek (bolti lopások, rongálások), majd miután a szülőtől várt szeretetet, elfogadást és figyelmet így sem kapták meg, már mindegy volt számukra, hogy a szabálysértéseket, bűncselekményeket hányszor követik el újra, és az sem számított, hogy még súlyosabbakba is keveredtek.
- a gyermekotthoni létben bizonyos körökben menőnek számított az, hogy ki tud jobb balhét csinálni. Ezen a ponton látszólag nem számított, hogy mit szól a család, csak az, hogy megfeleljenek a kortárs csoportnak, a haveroknak, menők legyenek előttük. Tartottak a társak kiközösítésétől, a családtól pedig látszólag elhatárolódtak („úgysem szeretnek”, „nem érdekli őket”). A gyermekek saját maguk állapították meg, hogy a gyermekotthoni társakkal a sorsközösségen, a versengésen, a csoportosan elkövetett garázdaságokon kívül semmilyen tartalmas kapcsolat nem köti össze őket.
- a három szakellátott gyermek egy éven belül betölti a 18. életévét, így hangsúlyos téma lett az üléseken a nagykorúság utáni élet tervezése, a jövőre való orientálódás. Nagykorúsága elérése után mindhárom gyermek szeretne hazaköltözni családjához, így a legnagyobb motiváció az volt, hogy mindkét fél elkezdte fontosnak érezni annak tervezését, illetve

közös szabályokban, kölcsönös elvárásokban való megegyezést, amely ahhoz szükséges, hogy a jövőben hosszú távon tudjanak majd együtt, konfliktusmentesen élni. Határozott elképzelésük volt a fiataloknak, hogy nem szeretnék utógondozásban maradni, így számukra és a szülők számára is nagyon fontos témává vált, hogy mik az elvárásaik, egymás iránti érzéseik, a további közös teendőik annak érdekében, hogy a hazamenetelük megvalósulhasson. A fókusz a vér szerinti családba való reintegrációjukra helyeződött.

Eredmények:

A gyerekek önálló gondolatként fogalmazták meg, hogy ha haza akarnak költözni, akkor változtatniuk kell eddigi hozzáállásukon, javítaniuk kell kapcsolatukat szüleikkel, családtagjaikkal, nekik is alkalmazkodniuk kell az otthoni, társadalmi környezethez, a felnőtt léttel együtt járó elvárásokat teljesíteniük kell. A szülő és gyermek közötti kapcsolat javult, a támogató légkör erősödött a családon belül.

6. Szabad-tér ifjúsági klub működtetése heti 4 alkalommal 2,5 órában 10-19 év közötti fiatalok részére, családi napok szervezése a klubot látogató gyerekek és szüleik részére

A közösségi tér kialakítása során arra törekedtünk, hogy a fiatalok igazán maguknak érezzék a helyet. A család- és gyermekjóléti szolgálat egységénél, külön helyiségben biztosított a nyugodt légkör, új és modern bútorok, sok játéklehetőség várja a fiatalokat. Szombathely lakótelepén, tízemeletes épület földszintjén található az ifjúsági klub, ami három általános iskola és két középiskola közelében helyezkedik el, így a fiatalok számára könnyen elérhető.

A klubvezetők állandósága segíti a gyermekek kötődését a klubhoz. A klubvezetők utcai szociális munkások is egyben, akik az utcai munkájuk során a csellengés megelőzésében is nagy szerepet játszanak a lehetőségek felkínálásával.

Az **ifjúsági klub** szakmai tevékenységének fontos részét képezi a prevenció, a megfelelő életvezetés és értékrend elfogadtatása. A közösségi térben dolgozó szakemberek hangsúlyt fektettek a megfelelő értékrend kialakítására, elfogadtatására. A szervezett programokon túl a fiatalok számtalan alkalommal kértek segítséget egyéni, családi problémáik, valamint iskolai feladataik megoldásában.

A prevenció keretében fontos, hogy minél több szabadidős, társas, csoportos tevékenységet szervezzünk a fiataloknak, mivel ha a gyermekeknek értelmes elfoglaltságot tudunk kínálni a szabadidő eltöltésére a csavargás, csellengés helyett, akkor nagyobb az esély arra, hogy a

későbbiekben ne váljon problémás felnőtté. Megtanulja az idejét hasznosan eltölteni, lehetőséget kap egy másfajta értékrend elsajátítására, kortárs és egyéb segítő kapcsolatainak kiépítésére az iskolán kívül is, megtanul kommunikálni, elsajátít különböző (erőszakmentes) konfliktuskezelési technikákat. Mindez a saját tapasztalatok, élmények, a kortárs csoport hatása által válik belsővé. Eme pozitív hatások mellett nagyon fontos, hogy a résztvevő fiatalok megtapasztalhatják a közösséghez tartozás élményét.

A szabadidős programok alkalmasak a szociális szakadékok és a fiatalok közötti bizalmi kapcsolat kialakítására, így a gyermekek könnyebben fordultak segítségért, s időben észlelhető egy-egy probléma. A gyors és hatékony beavatkozással megakadályozható a gyermekek kriminalizálódása. A fiatalok bizalmának megszerzése és megtartása csak sok beszélgetéssel, rendszerességgel, odafigyeléssel lehetséges.

A Klub sokszínűségét biztosította, hogy az állandó programok mellett, szervezett programok, meghívott vendégek és szakemberek által vezetett foglalkozások is helyet kaptak.

Az elmúlt 4 hónap alatt több prevenciós jellegű foglalkozást szerveztünk a szülők bevonásával. *A programban összesen 14 szülő és 25 gyermek vett részt.*

Gyermekeknek szervezett program:

- **Függő játszma** – drogprevenciós szabadulószoza kipróbálása az ifjúsági klub fiataljai számára a szombathelyi Agora Művelődési és Sportházban
- **Mikulás, majd karácsony ünnep** köré szervezett programok
- **Csocsó bajnokság**
- **Farsang** kapcsán beöltözés és ügyességi, vicces vetélkedő

Szülőknek-gyermekeknek szervezett családi programok:

- **Rendőrség szakemberével közös bowlingozás és interaktív beszélgetés** a gyermekekre leselkedő veszélyekről, fiatalkori bűncselekmények következményeiről. A foglalkozáson 10 szülő, 16 gyermek vett részt.
- **A Magyar Kultúra Napján** a szülők és gyermekek (4 szülő, 11 gyermek) közösen az ifjúsági klub szervezésében vettek részt egy zenés, táncos, színházi élményekkel gazdag, ingyenes kulturális programon.
- **Korcsolyázás** a szülőkkal, gyermekekkel. A foglalkozáson 6 szülő, 17 gyermek vett részt.
- **Az Egészségnapon** tájékoztatás történt egészségfejlesztő szakember bevonásával a káros szenvedélyekről. Vetélkedővel és közös, egészséges ételek készítésével igyekeztek jó

szokásokat kialakítani, egészséges életmódra nevelni. A foglalkozáson 5 szülő és 11 gyermek vett részt.

- **Rábahídvégen lovasterápián** vettek részt a gyermekek és szüleik. A kirándulás alkalmával az egészségmegőrzés, az egészséges életmódra, a természet szeretetére és védelmére való nevelés kapott hangsúlyt. A foglalkozáson 6 szülő és 14 gyermek vett részt.
- A második alkalommal **Kőszegre kirándultak** a családokkal. A nap folyamán túráztak, gokartoztak és részt vettek egy mentálhigiénés szakember vezetésével tartott csoportfoglalkozáson, ahol a gyermek-szülő kapcsolat volt a téma. A kirándulás segítségével a gyermekek és szüleik közös élményt szereztek, mely a közöttük lévő együttműködést fejlesztette. A foglalkozáson 9 szülő és 22 gyermek vett részt

Eredmények:

A gyermekek és szüleik közötti kommunikáció javult. A szülők számára fontos tapasztalat volt, hogyan működik a szakember együtt a gyermekkel, hogyan bánik vele, hogyan kommunikál, hogyan old meg konfliktushelyzetet. A programokon történő közös részvétel segítségével erősödött a szülők szülői szerepe, felelősségtudata, kompetenciája.

A gyermekek megismerték jogukat és kötelezettségeiket, megtanulták, hogy a tetteik bizony következményekkel járnak.

7. Esetmenedzserek intenzív családgondozást végeztek a megelőző pártfogás alatt álló gyermekek családjai körében

A programba a család- és gyermekjóléti központ által gondozott 6 védelembe vett, megelőző pártfogás alatt álló fiatal és szüleiket vontuk be. A fiatalok életkorukat tekintve 13-17 évesek. A családok különböző társadalmi helyzete, hagyománya, értékrendje miatt a szakmai módszerek más-más aspektusát kellett alkalmazni.

A program elején fontos volt a családtagokkal a bizalmi légkör kialakítása, igényeik, elvárásaik felmérése, a közös munka, a feladatok meghatározása, a kapcsolattartás kereteinek egyeztetése. A program időszaka a változások elindítására volt elégséges, de a szorosabb kapcsolat nagyobb nyitást eredményezett a felnőttek és a fiatalok körében is az esetmenedzserek felé.

Az **intenzív családgondozás során a pártfogókkal közös együttműködésen** alapuló szoros kapcsolat alakult ki.

Megvalósított elemek, módszerek:

- Gyakori családlátogatások és fogadások alkalmával folyamatos tanácsadás, információnyújtás, segítő beszélgetés, önbizalom erősítése, példamutatás, a gyakorlati tanácsok, háztartásvezetés, problémamegoldási képesség kialakítása történt.
- Szükség szerint delegálás történt egyes szolgáltatásokba, hivatalos ügyek intézésében, munkahely- iskola- és tanfolyamkeresésben segítség.
- Szakemberekkel folyamatos konzultáció: pedagógus, pártfogó, családsegítő, szolgáltatók, önkormányzati ügyintézők, családok átmeneti otthona, lakhatási problémákkal kapcsolatban az illetékes hivatalokkal kapcsolatfelvétel.
- Családi napok rendezvényeire delegálás, a családdal töltött közös élmények erősítése. A fiatalok sport- vagy egyéb tevékenység felé irányítása.
- Adományok közvetítése a programban (ruha, élelmiszer).
- Minden hónapban egy-egy tájékoztató anyag kiosztása, azzal kapcsolatos kérdések, észrevételek, élmények megbeszélése.
- Fiataloknak havi rendszerességgel bűnmegelőzési csoporton részvétel, képzett rendőr előadó segítségével.
- Egy alkalommal „Stresszkezelés a családban” címmel szülőcsoport, interaktív foglalkozás kineziológus szakember segítségével.

Az **intenzív családgondozás** keretében heti egy, szükség szerint több alkalommal személyes találkozás történt a fiatalokkal és szüleikkel. A találkozások a családok otthonában tett családlátogatások és az intézményünkben megvalósult kliensfogadások, illetve a programokon történő részvétel során valósultak meg. A találkozásokat a szülők munkahelyi-, valamint a fiatalok iskolai elfoglaltságaihoz és a család egyéb programjaihoz próbálták igazítani az esetmenedzserek. A rendszeres és intenzív kapcsolattartás nagy szervezést igényelt főként a szülők munkabeosztása miatt.

Az intenzív kapcsolat lehetőséget adott a család életének, motivációinak, működésének jobb megismerésére, ezáltal a felmerült problémák hátterére is fény derült. A megoldáskeresés így gördülékenyebb volt, a családtagok előtt is világossá vált a követendő út.

A család múltjának feltérképezése közelebb hozta a fiatalokat szüleikhez és a szülőket – visszagondolva gyermekkorukra – a gyermekeikhez. Történt egyéni beszélgetés külön a szülővel, külön a fiatalokkal; kiscsoportos beszélgetés több családtag részvételével.

A **csoportos programelemekbe** való bevonás nehezebben indult, motiválatlanság és érdektelenség volt jellemző, főként a szülők részéről. Nehéz volt időpontot egyeztetni a különböző munkabeosztások (több műszak, estig tartó munkaidő, túlmunka, 12 órás műszak) miatt. Több családban is azt tapasztaltuk, hogy a családok nem szocializálódtak közös programok szervezésére. A közös munka során ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy szinte minden családban **szükség lenne a helyes konfliktuskezelés elsajátítására**, illetve a családtagok közötti **mediációra**.

A **bűnelkövető fiataloknak szervezett csoportos programok** során havi 1 alkalommal rendőrségi szakember (bűnmegelőzési előadó) tartott ismeretterjesztő beszélgetést az internet veszélyeiről, illetve kötetlen beszélgetések során bűnmegelőzési tanácsadás is zajlott. A programok során a fiatalok feloldódtak és aktívvá váltak. Ahogy egyikük egy alkalommal meg is jegyezte: „örül, hogy találkozott normális rendőrrel is”. A filmvetítés és az azt követő beszélgetések alkalmával érezhető volt, hogy különböző mértékben, de mindegyiküket megérintette és elgondolkoztatta a film cselekménye, a rendőr által elmondott információk. A fiatalok tapasztalatlanságát, jogszabályi tájékozatlanságát igyekezett betölteni a gyermekeknek szervezett csoport, amit később a látogatások során otthon a szülőkkel is megbeszéltek az esetmenedzserek.

A **szülők számára szervezett csoportfoglalkozás** során kineziológus szakember tartott interaktív előadást „Stresszkezelés a családban” témában. A program során – mely megoldáscentrikus volt – a megjelent szülők kezdeti érdektelensége szintén megváltozott. Aktívan bekapcsolódtak a kapott „feladatok” elvégzésébe és szinte mindegyikük megnyílt.

Összességében mind a fiataloknak, mind a szüleiknek szervezett csoportos program pozitív végkifejlettel zárult.

Az esetmenedzserek szakmai munkájának és hatékonyságának növeléséhez hozzájárult a szakmai multidiszciplináris teameken és az AVP-tréningen való aktív részvétel.

Szakmai tapasztalatok, eredmények:

A program eredményeként elindult egy gondolkodás a jövőbeni reális célokról, a fiatalok bűnelkövetésének gyökeiről, a családi problémák okairól, ami elősegítette a családi funkciózavarok megoldását és a további bűnelkövetés elkerüléséhez szükséges változást.

A családok ismereteinek bővítésével – mi számít bűncselekménynek, mik a társadalmilag elfogadott normák, mik a következményei, az eljárások (rendőrségi, gyámhatósági) menete – a szülői kompetenciákat is növeltük. Az elkövetés okainak feldolgozásával – mi váltotta ki a bűncselekmény

elkövetését, hogyan lehetett volna elkerülni az esetet, hogyan lehetne viselkedni egy adott szituációban – a fiatalok konfliktuskezelési készsége fejlődött.

A programba résztvevő családok alternatívákat kaptak a családi programokra, a felmerülő problémák, nehézségek megoldására, természetes-mesterséges támaszok igénybevételére, segítségkérés lehetőségeire. A több idő, az intenzív családgondozás lehetőség adott a nyílt, mély és tartalmas kapcsolatra, a gyakori pozitív visszacsatolásra, az önbizalom megerősítésére.

A modellprogram célcsoportja

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat, továbbá a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskola nyilvántartásában szereplő családok közül választottuk ki a program egyes elemeibe bekerülő családokat. A modellprogram a bűnelkövető fiatalok családját, illetve a bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetett, szociálisan hátrányos helyzetű családokat célozta meg.

Az intenzív családgondozás célcsoportja a család- és gyermekjóléti központ klienskörébe tartozó, pártfogó, vagy megelőző pártfogás alatt álló és bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetett, védelembe vett fiatalok és családtagjaik, míg az AVP-tréningre és a mediációra a szakellátásban élő bűnelkövető fiatalok kerültek bevonásra.

Nagyon fontosnak tartottuk, hogy a program ne kizárólag hatósági ügyekben érintett családokra és gyermekeikre irányuljon, emiatt alapellátásban ellátott családokat is bevontunk a családi napok, ifjúsági klub rendezvényeibe, illetve a tájékoztató anyagok eljuttatása során.

3. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe / elemeibe bekapcsolódó klienskör
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek	13	6
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	78	48
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek	26	14
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok		
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában a felnőtt családtagok	10	6

Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>felnőttek</i> bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll	2	1
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>gyermek</i> esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll	49	22
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai	7	3
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai		

Célcsoport elérése: A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat a 3 telephelyen működő család- és gyermekjóléti szolgálattal, valamint a család- és gyermekjóléti központ szakmai megbeszélésén ismertettük a programsorozatot a kollégákkal és együttműködésüket kértük az ellátásban lévő családok megkeresésében és bevonásában. A szakemberek személyes megkeresés útján vonták be az ellátásban lévő családokat a modellprogramba, ahol felmérték a családok motivációját és tájékoztatták őket a programokon való részvétel pozitív hatásairól, a program helyszínéről és menetéről.

Az utcai szociális munka során tájékoztató szóróanyag kiosztása történt a közösségi térről, programjairól. Az ifjúságklub-vezetők részt vettek egy közeli általános iskola Tanoda programjában, ahol szintén sok motiválható fiatal, gyermeket értek el, továbbá az ifjúsági klub facebook-csoportján keresztül is elérték a már tagként nyilvántartott gyerekeket.

Közös együttműködés valósult meg a program által a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Gyermekotthon és Általános Iskolával, az eljáró hatóságok szakembereivel, amelynek segítségével a program elemei és lehetőségei szélesebb körben is elérhetővé váltak.

Szakemberek elérése személyes találkozások, megbeszélések, illetve hivatalos meghívók útján történtek.

Célcsoport szükségleteinek érvényesülése:

A szülőknek segített azokban a gyermeknevelési kérdésekben, amikor elbizonytalanodtak a szülői szerepükben, kompetenciájukban, a családban jelentkező problémáik megoldásában, ezáltal hozzájárult a családi légkör javításához.

A gyermekeknek segített a kamaszkori szorongások feloldásában, a pozitív énkép kialakításában. A társadalmi szabályok és értékek elsajátításával megkönnyítette a társadalomba való beilleszkedést és a pozitív jövőkép kialakítását. Alternatívákat ismertek meg nehéz helyzeteik, konfliktusaik

megoldására, megelőzésére, önálló és szüleikkel való tartalmas időtöltésre. Fejlődött önismerete, kommunikációja, együttműködése a bevont gyermekeknek.

A program során megvalósított rendőrségi tájékoztatók (közösségi tér családi napján, pártfogolt gyermekek részére szervezett előadások), ifjúsági közösségi terek, családi napi rendezvények, tájékoztató anyagok segítették a fiatalok, szüleik ismereteit bővíteni, a kortárs csoport pozitív hatását erősíteni.

Szakemberek közötti együttműködés erősödött, eszköztáruk bővült a konfliktuskezelés terén.

A programban résztvevő szakemberek

Intézmény saját alkalmazásában álló munkatársak szervezték a programokat: 1 fő programvezető, szociális munkás, 2 fő esetmenedzser, szociális munkás, 4 fő családsegítő, szociális munkás, szociálpedagógus, 2 fő utcai szociális munkás, ifjúságklub-vezető.

A program egyes elemeibe külső szakemberek bevonása történt: 1 fő mediátor, családi napokon sportolók/edzők, védőnő, mentálhigiénés szakember, bűnmegelőzési előadó-rendőrnő.

A csoportok vezetéséhez kineziológus, iskolarendőr, bűnmegelőzési előadó meghívása történt. A szakmai anyagok összeállításában pszichológus, egészségfejlesztő szakember, védőnő vett részt.

Képzések: A **gyermekeknek tartott AVP-tréninget** egy fő AVP-tréner és egy fő szociálterapeuta, mediátor, a **szakembereknek tartott az AVP-tréninget** egy fő AVP-tréner és egy mentálhigiénés szakember vezette.

Szakmai kihívások

A programban kockázati tényezők:

- Bevonni kívánt családok nem motiváltak a programokban való részvételre, nincs következménye, ha nem vesz részt, vagy csak részben teljesíti az együttműködést.
- Családon kívülálló helyzetek miatti lemorzsolódás: elköltözés, téli időszakban betegségek, hatósági intézkedésben változás, munkahelyi, családi, iskolai elfoglaltság, kötelező megjelenés hivatali szerveknél, szökés intézeti elhelyezésből.
- Bizalmatlanság, tartanak az újabb szakemberektől, további hatósági eljárástól, rájuk rótt kötelezettségektől, családjukról való járulékos információszerzéstől.
- Diszfunkcionális működése a családnak: szülők érdektelensége a kamasz gyerekekkel szemben. A célok irreális megfogalmazása a mediáció során, bizonyos készségek, képességek hiánya, például kezdetben egyáltalán nem működött a nyílt, őszinte,

manipulációtól mentes kommunikáció, nem tudták a valós érzelmeiket, szükségleteiket kifejezni, a szülők minden esetben hártották a saját felelősségüket.

- A mai társadalomban a közösséghez tartozás élménye devalválódik. Az elmagányosodás hatására nehezen lehet a klienseket közösségi programokba bevonni.
- Csoportban a visszafogottabb, szerényebb fiatal nem szívesen ül be arrogánsabb, fölényeskedő, lekezelő típusú társai mellé, nehezen vagy egyáltalán nem nyílik meg.
- Szakemberek leterheltsége és kiégése az együttműködést nehezítette.

Intézkedések a veszélyeztető kockázatok elkerülésére:

- Szakemberek egyénileg beszélgettek el a gyermekekkel, szülőkkel, motiválható családok bevonását kezdeményezték.
- Program szervezését a többség igényeihez, szükségleteihez igazították, fontos volt a megfelelő helyszín és időpont megválasztása.
- A későbbi aktivitást folyamatos kommunikációval, érdekeltté tétellel igyekeztek elérni. A meghívott szakemberek személyének és a témának ismertetése is fontos volt.
- Ingyenesen érdekes programlehetőségeket kínáltak a családoknak, hogy a szülők és a gyermekek is profitáljanak a programból. Az adott témakörhöz kapcsolódó ajándékokat, valamint tartós élelmiszersomagot, ebédet kaptak a családok.
- Fontos volt, hogy a szülők élvezték a gyermekeikkel eltöltött időt, miközben hasznos információk birtokába jutottak a gyermeknevelés terén. Választ kaphattak nehézségeik, problémáik megoldására és kezelésére.
- Az ifjúsági klub jóvoltából és a rendőrségi megelőző előadás esetén lehetőséget kaptak barátok, barátnők bevonására is.
- A bizalmi, elfogadó légkör megteremtésével tényleges belső motiváció kezdte el mozgatni a folyamatokat. A továbbhaladást egy nyitott, érdeklődő beszélgetéssel, a valódi odafigyeléssel, a mindkét felet érdeklő kérdések megvitatásával lehetett megoldani.
- Az esetmegbeszélések, a szupervízió biztosítása, a program folyamatos átgondolása és megbeszélése, a szakemberek képzése, a szakmai multidiszciplináris team működtetése segítette a szakmai munkát, ami a leterheltség, a kiégés csökkentését célozta meg.

Szakmai innovációk értékelése

Összeségében a program hatékonynak bizonyult. A gyermekjóléti szolgáltatók, szakellátóhelyek, javítóintézetek számára ajánlanám a prevenciós és a helyreállító szemléletre épülő modellprogramot.

A **prevenációs programsorozat révén** a szülők és a fiatalok is nyitottabbak lettek egymás irányába és a közösségi élményekre. Megfigyelhető volt a szülő-gyermek kapcsolat fejlődése, őszinte kapcsolat kialakulása. A szülőknek nagyobb ráhatása lett a gyermekek életére és az aktuális problémáik megoldására, ezáltal a szülői szerepek megerősödtek a családban. A szülők és a gyermekek magabiztosabbá váltak az életmódjukat érintő kérdésekben, a helyes életvitel, szemlélet kialakításában. A hátrányos helyzetű családok gyermekeinek alkalmazkodó képessége, önállósága, kommunikációja, együttműködése fejlődött, készségeket sajátítottak el konfliktusaik megelőzésére és a kialakult konfliktushelyzetek kezelésére. További fontos hozadéka volt a programnak, hogy a résztvevő fiatalok önbizalma elkezdett javulni, például a mediációnak köszönhetően – az egyik résztvevő gyermek érdekeit elkezdte érvényesíteni az iskolai közösségben is, nemet tudott mondani, elhatárolódott azoktól a fiataloktól, akikkel együtt a csoportos garázdaságot elkövette. Igény merült fel a (gyermekotthonban, családban élő) fiatalokban a kortárs csoportban történő problémakezelésre, ahol őszintén, egyenrangúan lehet beszélgetni nehézségeikről. A szociális szakemberrel erősebb bizalmi kapcsolat jött létre, ami elősegítette a közös gondolkodást a problémák megoldása érdekében.

A **helyreállító szemléletre épülő modellek alkalmazásának** (mediáció, AVP-tréning) a több oldalról is veszélyeztetett és sérült fiatalokból álló közösségekben jelentős feszültségcsökkentő szerepe lehet. A gyermekotthonokban, iskolákban a gyermekek kisebb koruktól kezdve találkozhatnak a problémamegoldás ezen eszközeivel – mindamellett, hogy kommunikációs, önreflexiós készségeik is fejleszthetők lennének. A klasszikus fegyelmi eljárások helyett például alkalmazhatóak lennének iskolai és gyermekotthoni közösségekben a resztoratív módszerek, mint alternatív vitarendezési megoldások. Ezeknek a lényege, hogy nem a büntetés, hanem közösség érdekei szerinti a jóvátétel, a helyreállítás. Az autoriter döntés helyett a szabálysértő és a sértett résztvevők aktív részt vállalnak a folyamatban. Saját maguk is felelősséget tudnának vállalni a kár helyreállításának módjáért, a jóvátételért, a közös igények mentén létrejövő megoldásokért, amelyet így magukénak éreznének, ennek következtében nagy valószínűséggel hosszú távra is valódi megoldást hozna ez a módszer a közösségek, és a szembenálló felek számára. Az innovatív eljárások, személyre szabott megoldások több időbefektetést kívánnak, ami az esetszámok csökkentésével oldható meg.

A **szakmai teamek, az intenzív családgondozás, a közös képzésen** való részvétel a szakemberek együttműködését elősegítette. A folyamatos, gyakori konzultáció a jelzőrendszer tagjai

között az együttműködés lehetőségeiről, a program elemeiről előmozdította nagyobb hatásfokú szakmai munkát. A gyermekvédelmi szakemberek az AVP alkalmazott módszer készségszintű használata által magasabb szakmai színvonalat nyújthatnak munkájuk során, az eszköztár jól használható a napi munkában.

Az intézmény szeretne a későbbiekben a tréningbe több kollégát bevonni és az eddigi csoportot is továbbképezni, amihez a képző segítséget kínált.

A hivatásos pártfogókkal való szorosabb kapcsolatot elősegítette, hogy egymás mediációs tevékenységét megismerték (látogathatóak a mediációs eljárások), a megelőző pátfogás alatt állók esetében közös alapokon nyugvó egyéni gondozási tervek jönnek létre.

A szakemberek részéről közös véleményként megfogalmazódott, hogy a jóvátételi programot és a mediációt a gyermek, fiatal bűnelkövetőknél is nagyobb hatásfokkal kellene alkalmazni. Az iskolai segítő tevékenységet végző szakemberek munkája – mint új szakmai tevékenység – a prevenció tekintetében, illetve az iskolai konfliktusok megoldásában a gyermekvédelem alappillére lehet. A program számukra előmozdította a már működő rendszer és a benne dolgozó szakemberek megismerését, új támogató szakmai kapcsolatok kialakítását, a konfliktuskezelési módszerek elsajátítását.

Egymás munkájának megismerése előrevetíti a rendszerszemléletű családgondozás és jól működő gyermekvédelmi rendszer működését Szombathely vonatkozásában. Elengedhetetlen a bizalmon és szoros együttműködésen nyugvó szakmai kapcsolatok fenntartása, aminek hatására egymást támogató közös programok jöhetnek létre.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Szombathelyi modellprogram képekben

1.1 AVP-csoport szakembereknek

1.2 Szakmai multidiszciplináris team

1.3 Családi nap szociálisan hátrányos helyzetű családoknak

Krav-Maga

Foci példaképpel rendezvény

Egészségnap

Farsang

1.4 Ifjúsági klub családi napjain készült képek

Bowlingozás – rendőr bűnmegelőzési előadása

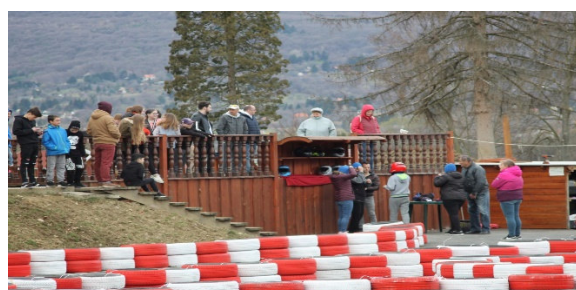
Egészségnap

Korcsolyázás

Kőszeg kirándulás

Lovasterápia – Rábahídvég

Magyar Kultúra Napja

1.5. Megelőző pártfogás alatt álló fiatalok családjában intenzív családgondozás

3 alkalommal bűnmegelőzési csoport iskolarendőr vezetésével

Szülőcsoport- „Stresszkezelés a családban”

2.számú melléklet: AV- tréning felépítése

A nevelőotthonban élő gyermekek számára szervezett AVP-tréning felépítése

Első nap cél: ismerkedés, megerősítés

- Nyitóbeszéd
- Programáttekintés
- Team bemutatkozása
- Bemutatkozás + elvárások
- Mi leszek, ha nagy leszek? – vágyak, célok az életben. Mit kell tennem ma annak érdekében, hogy elérjem a céljaimat!
- Nagy szél fúj... – könnyed és élénk, szórakoztató székfoglaló játék egymás jobb megismerésére, feszültség oldására, nagy nevetésekre
- Információáramlás – Egy tárgy elrejtése, majd megtalálása úgy, hogy egy személynek csak negatív, 1 személynek csak pozitív, 1 személynek semmilyen és 1 személynek pozitív és negatív visszajelzést is adunk annak érdekében, hogy elérje a célját. Csak az utolsó személy képes megoldani a feladatot. Játék végén osztozkodás.
- Keresd a megoldást! – Egy kört kellett felosztani összesen 13 részre 5 db gyufaszál segítségével. A játék több területet is érint. Ebben a szakaszban a pozitív megerősítésre, egymás jobb megismerésére, valamint a játékra/tréningre való további részvétel ösztönzésére használtuk. A játék végén érzések megosztása, tapasztalatok megbeszélése.
- Értékelés, Zárás – Egy érzés, gondolat, amivel a mai tréninget jellemzem.

Második nap cél: megerősítés, kommunikáció, együttműködés

- Programáttekintés, Hogy érzem magam 1-10ig? Miért?
- Kifutó – önmagunkról alkotott kép külsőleg is megjelenik: ruházat, testtartás, mozgás stb. Összefüggések keresése testbeszéd, nonverbális jelek és önmagunk pozitív értékelése, önbizalom között. Belső elégedettség, szépség és kisugárzás jelentősége környezetünk számára.
- Telefonfülke – szituációs játék keretében elhagyott pénztárca visszaszerzése a telefonfülkéből: érzéseink megfogalmazása verbálisan és nonverbálisan, érintés ereje.
- Átalakító Erő és útitárs – Az AVP-tréning központi elemének megismertetése a gyermekek értelmi szintjének, befogadóképességének megfelelően. Saját meglátások, tapasztalatok megosztása, saját élmények elmesélése.
- Kéznyomásos demonstráció – példa az agresszióról és a fizikai erőről.

- Hová mész Jánoska? – könnyed és élénk játék, erőteljes metakommunikációs eszközök használata, mely nagy nevetéseket eredményez. Mellette egyszerre több cselekvésre való összpontosítás.
- Értékelés, zárás – Megerősítő piramis

Harmadik nap cél: együttműködés, kreatív problémamegoldás

- Programáttekintés
- Kedvenc ételem
- Űrgyakorlat - Asszociatív gondolkodásra és problémamegoldásra ösztönző játék. Megélhetik a csapatmunka és az egyéni munka eredménye közti különbséget. Egy fix helyről – ami ragasztószalaggal van körbe kerítve - elérni egy lufit, ami kb. 3 méter távolságra van. Ehhez csak 1 ív újságpapír és a társaim instrukciói vannak segítségül. A ragasztószalaggal kerített négyzetből nem szabad kilépni a feladat teljesítése közben. A játék megbeszélése során az alábbi témákat érintettük: Kiközösítés, csapatmunka, másság elfogadása, tolerancia, mások meghallgatása, döntéshozatal...
- Dobj egy 10-est! – dobozba 5 m távolságról 10 db összegyűrt papírgolyót kell bejuttatni. Darts táblába 10 db nyilat bedobni. Milyen hamar adjuk fel problémáink megoldását, céljaink elérését?
- Értéklicit
- Értékelés, Zárás: Miért vagyok hálás az életemben? Mi az, amit megköszönhetek? Mindenki kapott egy hálakövet, amire ha ránéz, emlékeztetni fogja, hogy minden helyzetben van valamiért hálásnak lennünk! Megosztottuk a saját hálánkat a többiekkel. Lélekemelő pillanatokat éltünk meg. Tombolasorsolás-ajándékosztás, mit tanultam a tréningen?

Nehézség:

Az idő szorítása a szervezésnél, az eltérő életkor (11-17 éves), szabadidős tevékenységek (futballmérkőzés) végett 1-1 gyermek fél napot hiányzott, szervezéskor gyermekek felé nem volt megfelelő kommunikációja a programnak.

A szakemberek számára szervezett AVP-tréning felépítése

Első nap cél: ismerkedés, megerősítés, közösségépítés

- Nyitóbeszéd, Programáttekintés, Team bemutatkozása
- Bemutatkozás + elvárások
 - hasznos, gyakorlatban használható ismeretek
 - agresszió kezelésre, konfliktuskezelésre eszköztár

- toleránsabbá válás, megújulni, új ötletek
- megismerni a többiek tapasztalatait, eszköztár bővítése
- új szakmai kapcsolatok, kikapcsolódás, jó hangulat, feltöltődés
- Melléknévválasztás: a keresztnév első betűjével megegyező pozitív melléknév választása, ami felé szeretne változni, erősödni
- Megerősítés párokban: egymás bemutatása pozitív jellemzők mentén
- Nagy szél fúj...: könnyed és élénk, szórakoztató székfoglalós játék, nagy nevetésekkel, egymás jobb megismerésére
- Ötletvihar – Mi az erőszak?: ötletvihar formában dolgoztuk fel az erőszakot, erőszakmentességet, az erőszak gyökereit és az összefüggéseket boncolgattuk.
- Osztzkodás: kiscsoportos formában olyan konfliktushelyzetek megbeszélése, melyeket sikeresen, erőszakmentesen oldottak meg. Ezek megosztása nagycsoportban.
- Gubancoldó: sok érintéssel zajló gyakorlat, mely rámutat arra, hogy a legkilátástalanabb helyzetekben is van megoldás. Közös gondolkodás, egymásra való odafigyelés megtapasztalása.
- Értékelés, zárás – Megerősítő piramis

Második nap cél: kommunikáció, bizalomépítés, Átalakító Erő

- Melléknevek ismételése
- Egy helyzet, amikor elértem azt, amit akartam, pedig nem volt könnyű... – saját élmény megosztása. Egy helyzet, amit erőszakmentesen oldottam meg A csoporttagoktól visszacsatolás történt egymás irányába, így nagyon tartalmassá vált a gyülekező.
- Koncentrikus körök: több téma feldolgozása páros gyakorlatban, melyben a bizalmi légkör megteremtése, a kölcsönösség megélése is megjelenik
- Gyümölcsszekér: élénk, szórakoztató székfoglalós játék
- Énüzemek: a helyes és célravezető kommunikáció gyakorlása, saját érzéseim, szükségletem pontos megfogalmazásával
- Átalakító erő és útitárs: az AVP-tréning központi elemének megismertetése, a bennünk rejlő erő előhívása az erőszakmentes konfliktuskezelés érdekében.
- Értékelés, zárás

Harmadik nap cél: együttműködés, konfliktuskezelés

- Programáttekintés
- Hogy érzem magam 1-10ig? Miért? – a pozitív és negatív érzelmekről lista átadásával a kedélyállapot, hogylét árnyaltabb megfogalmazása

- Hogy vagy? Hogy vagy? – szórakoztató játék, melyben a versengésbe belevisszük a békés találkozást. Valóban fontos a másik, valóban meghallgatjuk a kérdésre adott választ? Fontosabb a verseny, mint a másik? Igényként merült a könnyed és élénk játék megbeszélése.
- Átalakító erő + útitárs – az AVP központi elemének feldolgozása. Útitárs: 12 pont az erőszakmentes konfliktusmegoldás segítése érdekében, ezek megbeszélés saját életpéldán keresztül. Visszacsatolások egymás élményeire.
- Zöldséges szekér – könnyed és élénk székfoglalós játék
- Gyors döntések – konfliktushelyzetek gyors megoldásának gyakorlása, konszenzusos döntések meghozatalának gyakorlása szorított helyzetekben
- Értékelés, zárás. Amit a tréningen tanultam, amit kaptam a tréningtől

Nehézség:

Az idő szorítása, a szakemberek nem tudták vállalni a 3 egybefüggő napot; így lassabb haladás valósult meg.

A programelem eszközigénye:

- 2 fő tréner (AVP)
- megfelelő nagyságú, nyugodt légkörű helyiség
- különböző eszközök: Flipchart papír, írószerek (toll, filctoll, kihúzó filc), rajzszög, gyufaszálak, újságpapír, ragasztószalag, kendő, papírdoboz, kövek, darts, tombolaszelvény, lufi.
- catering szolgáltatás a gyermekeknek, szakembereknek a kötetlen, barátságos bizalmi légkört elősegítette.

"KAPASZKODÓ"

Rögös úton helyes irányba

Bűnelkövetés gyanújába került a gyermekem!
Most mit kell tennem?

Segítünk, hogy eligazodjon!

MIKOR KÖVET EL A GYERMEK BŰNCSELEKMÉNYT?

Abban az esetben, ha szándékosan, de akár gondatlanságból is olyan cselekményt követ el, ami a társadalomra veszélyes és a törvény bünteti.

MI TÖRTÉNIK VELE?

Beviszik a rendőrségre, arra a kapitányságra, ahol a cselekmény történt és kihallgatják. A kihallgatáson 18 év alatti személy esetében jelen kell lennie a kirendelt ügyvédnek. Jegyzőkönyvet vesznek fel, amiben rögzítik a vallomását, valamint rabosítják.

A rendőrségi szakszárgonban és kriminalisztikában használt fogalom, amely annyit tesz, hogy a büntetőeljárás alá vont gyanúsítottról fényképfelvétel – 3 fényképet készítenek róla – készül, tizujjas ujjnyomlat lapot és tenyérlenyomatot vesznek tőle és iktatják az adatokat a bűnügyi nyilvántartásban.

MENNYI IDEIG TARTHATJÁK BENT A RENDŐRSÉGEN?

Aki szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, azt max. 8 óra időtartamra, mely indokolt esetben további 4 órával meghosszabbítható.

Az őrizetbe vétel büntetőeljárás kényszerintézkedés. Ezt szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetén alkalmazzák az elkövetővel szemben, ha valószínűsíthető, hogy előzetes letartóztatását fogják elrendelni. Maximum 72 óráig tarthat.

Az őrizetbe vételről a rendőrség, az ügyészség vagy a bíróság dönthet. Őrizetbe vételnek akkor van helye, ha bűncselekmény megalapozott gyanúja áll fenn, különösen tettenérés esetén, feltéve, hogy az előzetes letartóztatásba vétel valószínűsíthető. Az őrizetbe vett személy által megjelölt hozzátartozót kötelesek értesíteni a fogva tartásról.

MIRE VAN JOGOM, MINT SZÜLŐNEK?

A rendőrség a szülőt telefonon értesíti, hogy menjen a gyerekéért. Ettől a pillanattól kezdve nem árt tudni, hogy milyen jogokkal rendelkezem. A törvényes képviselő (például a szülő) az ügy iratát a nyomozás befejezése után megtekintheti. A nyomozás során is megtekintheti az olyan eljárási cselekményekről készült iratokat, amelyeknél jelen lehetett. Egyébként a törvényes képviselő a védővel azonos jelenléti, észrevételi ezési, felvilágosítás-kérés, indítványozási, valamint jogorvoslati jogokkal rendelkezik.

A törvényes képviselővel az ügyörtő határozatot, továbbá azokat a határozatokat is közli a hatóság, amelyek az általa törvényesen képviselt fiatalról üthetnek vonatkoznak, és amelyekkel kapcsolatban legálisan kérelem előterjesztésének, illetve fellebbezés benyújtásának van helye. A hatóságok a törvényes képviselőt idekér a nyomozati és tárgyalási szakaszban, ha gondoldán hallgatják ki, és ez esetben a törvényes képviselőt valószínűsíthető kötelezettség terheli a fiatalról életvezetésére, magatartására, személyi körülményeire vonatkozóan, míg csupán értesíti (de nem idézi) azon eljárási cselekményekről, amelyeknél jelen lehet (például szemle, helyszínelés).

A törvényes képviselő kérdés és felzárkózás jog nélkül jelen lehet a nyomozás során a fiatalról üggyelmező kihallgatásánál (ez azonban nem kötelezettség), a védő vagy a törvényes képviselő által indítványozott tanú kihallgatásánál, a szakértő meghallgatásánál, a szemlélnél, helyszínelésnél, a bizonyítási kísérletnél és a felderítésre bemutatásánál.

A vád irat bejelentése előtt a kényszerintézkedéssel kapcsolatos ülésen (nyomozási bíróságnál) a törvényes képviselő jogosult részt venni a bírósági testület kap.

JOGOM VAN–E OTT LENNI A KIHALLGATÁSON?

A fiatalról törvényes képviselőjére először a szülői felügyeletet gyakorló szülő jogosultak. A törvényes képviselőt értesíteni kell a kihallgatások időpontjáról, azokon jogosult részt venni. Azonban, ha a szülő az értesítést ellenére nem megy el gyermekeével, akkor nélküle is lefolytatható a kihallgatás.

ALÁÍRHA-T-E BÁRMILYEN OKIRATOT EGYEDÜL?

18 éves kor előtt a látható okiratot, de öröklőn nem, kell a törvényes képviselő aláírása is. A nyomozás alatt a fiatalról tartható saját vallomása és a szüleiről véleményekről másolatot kérhet, illetékes orvosát jelenében. A nyomozás befejezésekor jog van az ügyőzes iratát megtekinteni, és azokról másolatot beszerezni. A rendőrség köteles a másolatokat 15 napon belül kiadni.

MIRE SZÁMÍTHATUNK A RENDŐRSÉGI KIHALLGATÁS UTÁN?

Ha a nyomozás nem állapítja meg a fiatalról bűnösséget, vagy a cselekmény elkövetését, a rendőrség megszűnteti az eljárást. Amennyiben az alapos gyanú (megtörtént a bűncselekmény, az követte el, akivel szemben az eljárás folyik, bizonyítható) fennáll, akkor átadja az ügyészségnek.

Az ügyész átveszi az iratokat, bizonyítási eszközöket, ha rendben tartja, vád iratot készít, melynek alapján vádat emel, majd az ügyet átadja a bíróságra. Ha a törvény lehetőséget ad, a vádemelés elhalasztja (feltétel az ügyész felügyeltesztés). A bíróság előzi a cselekmény szereplőit, meghallgatja őket és kellehet vagy újratárgyalást.

FOGADJAK-E ÜGYVÉDET?

Fiatakorú terhelt esetén az alapos gyanú közlésével egyidejűleg – amennyiben a terheltnek nincs meghatalmazott védője – a hatóság köteles védőt kirendelni. A meghatalmazott, illetve kirendelt védő értesítése a feltétele annak, hogy ezt követően a hatóság – akár a védő távollétében – kihallgathassa a fiatalkorút gyanúsítottként.

BÖRTÖNBE MEGY?

A fiatalkorú, tehát 14 (tíz) és 18 éves kor közötti elkövetőkre vonatkozó speciális szabályok szerint „fiatakorúval szemben szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.”

További információk a téma kapcsán megtalálhatók a következő honlapokon:

www.police.hu • nmhh.hu/internet hotline
www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes

Készült:

a Pálos Károly
 Szociális Szolgáltató Központ és
 Gyermekjóléti Szolgálat megbízásából
 a Rubeus Egyesület támogatásával

9700 Szombathely, Széll Kálmán u. 4.
 Tel. és fax: + 36 (94) 505-281
 E-mail: szocialis94@paloskaroly.hu
 Honlap: www.szszkpszhely.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást az intézmény az alábbi településeken biztosítja:
 Szombathely, Bussu, Csémpeszkecs, Dózmat, Felsőcsatár, Horvátösvő, Narda, Perénye,
 Perendapáti, Rábabírtos, Rám, Salgóvesztő, Sét, Sáp, Sántapéterfa, Tanakajd, Torony,
 Vasasszonyfa, Vaskeresztés, Vassarany, Vasszécsény, Vasszilágy, Zsennyé.

Elérhetőségek:

I. számú Szakmai Egység
 Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
 9700 Szombathely, Szőlőgát utca, 36.
 Tel.: + 36 (94) 501-612
 Tel. és fax: + 36 (94) 501-613
 e-mail: szolosi@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység
 Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
 9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
 Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-792,
 512-793, 512-796, 512-798
 Fax: + 36 (94) 512-791
 e-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. és VI. számú Szakmai Egység
 Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
 9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.
 Tel. és fax: + 36 (94) 331-375
 Tel.: + 36 (94) 501-557
 e-mail: obd@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési területe: Szombathelyi Járás.

Elérhetőségek:

II. számú Szakmai Egység
 Család- és Gyermekjóléti Központ
 9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
 Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-794, 512-795, 512-797
 Fax: + 36 (94) 512-791
 e-mail: gyermekjoletkozpont@paloskaroly.hu

Rögös úton helyes irányba

A jó szülő-gyermek kapcsolat alapjai

5. **KÖVETKEZETESSÉG** nélkül igazából nem működik semmi. Hibába hozunk szabályokat, ha nem tartjuk be. A következetesség nem egyenlő a szigorúsággal. Egyszerűen csak annyit jelent, hogy az előre megbeszélte és lefektetett szabályokat mindig betartjuk, a nem legyen mindig nem, az igen pedig legyen igen.
6. Valószínűleg a **HATÁROZOTTSÁG** adja a gyermeknek a biztonságot. A szülőnek tudnia kell határozottan képviselni a saját nézetait, elvárásait, hogy a gyermek boldogszába senki nem rúgja.
7. **ÖSZINTESÉG** nélkül nincs semmilyen kapcsolat, így van ez a szülő-gyermek kapcsolatnál is.
8. **EGYMÁS TISZTELETE.** Gyermekünk től elvárjuk, hogy tiszteljen minket. Ugye? Mert mi vagyunk az anyukák vagy apuk, ez így van. Na de ez fordítva is így van! Nekünk is úgyandó kell tisztelnünk a gyermekeinket!

MJ ÉPÍTI TOVÁBB A JÓ SZÜLŐSEG HIDJÁT?

Ha megfelelően leraktuk az alapokat, akkor sem dőlhetünk hátra nyugodtan, hiszen ahogyan egyre nagyobb lesz a gyermek, a folyamatos változásban újabb és újabb építőelemekre lesz szükség:

Közös idő: az egyik legfontosabb dolog a gyermekkel együtt töltött idő. Illetve nincs telefon, tv, tablet, helyette van társasjáték, beszélgetés, séta... Naponta 20 perc minőségileg csodákra képes!

A jó szülő képes **empátikus** rá látni egy helyzetre. Éljük bele magunkat a gyermek helyzetébe, gondoljuk át, mit miért csinál.

Türelem, Türelem, Türelem. Van olyan szituáció, amikor igenis el kell számolnunk 3-4 vagy akár 10-ig. Bármennyire is dühössé válunk egy-egy cselekedete miatt a gyermeknek, nem tehetjük meg, hogy bántásunk!

Nagyon erős önbizalom erősítő és motiváló erő a **szülő dicshet.** Érdemes ezzel az eszközzel felfelé tolni magát egy jó szülőnek.

A gyermekek a ből tanulnak, amit látnak. A jó szülő **példát mutat** az viselkedésével, így vezet el észrevételről a helyes irányba gyermekét.

A **jó humor** sokféle nehézségen átható a szülő. A konfliktusok, stresszhelyzetek megoldásában, egy-egy zűrösebb napon jó alkalmazni.

A JÓ SZÜLŐ-GYERMEK KAPCSOLAT ALAPJAI

Életünk legfontosabb területe a szülő-gyermek kapcsolat kiépítése.

Talán sok szülőben felmerül a kérdés: „Vajon jó szülő vagyunk?” Nagyon nehéz megfogalmazni, hogy ki a jó szülő és nem lehet egy általánosan alkalmazható szabályt megfogalmazni. Nincsen olyan használati utasítás, amely minden gyermekre, és minden szülőre igaz lenne, amely mindig, minden helyzetben működik.

MILYEN IS A JÓ SZÜLŐ?

Minden gyermek és minden szülő más és más, aminek következtében más és más a jó kapcsolat is. Azonban megfogalmazhatók olyan alapelvek, amelyek mindenre igazak. Olyan pillérek, melyek nélkül a szülő-gyermek kapcsolat nem lehet teljes. A jó szülő-gyermek kapcsolat olyan, mint egy **stabil híd**.

Ha megfelelően rakjuk le az alappilléret, akkor egy erős alapon álló híd építhetünk, így teremtv meg a gyermek megfelelő fejlődését, testi-lelki egyensúlyát.

Alappillérek

1. Az első és legfontosabb pillér a **SZERETET**. Bármennyire is közeli helynek tűnik, e nélkül nem lehet jó szülőnek lenni. Ez az alap. De a szeretetet táplálni kell, foglalkozni vele és a többi alappillér nélkül nem lehet igazán szeretni.
2. A második legfontosabb a **GONDOSKODÁS**. A gyermek még nem tud önmagáról gondoskodni, szüksége van szülői segítségére mind fizikailag, mind pedig lelkileg.
3. Ha a gondoskodás megfelelő, akkor a gyermek tudja, hogy mindig minden helyzetben számíthat a szüleiére és ez **BIZALOM** nélkül nem működik.
4. Már kora kisgyermekkorától kezdve szükség van a **SZABÁLYOKRA**, ezek adják a keretet az életünkhez. A szabályok segítenek a gyermeknek eligazodni az élet útvesztőiben.

A HÍD LEROMBOLÁSA HOL KEZDŐDIK? HELYTELEN SZÜLŐI VISELKEDÉSEK

Az éretnék azonban van másik oldala is. Van olyan helyzet, amikor a szülők nincsenek annak tudatában, hogy ők éppen megsejtik a szülő-gyermek kapcsolatot. Olyan érzelmi, testi-lelki károkat okoznak gyermeküknek, melyek egész hátralévő életüket megkeseríthetik.

3 hiba, melyeket soha nem szabad elkövetni!

Tüstí-lelki elhanyagolás:

- mind a fizikai gondozás elmulasztása, amikor a szülő nem gondoskodik gyermekéről, sportolással a gyermek betegsége esetén nem tesz meg mindent a gyógyulása érdekében, vagy a látogatást;
- mind pedig az érzelmi elhanyagolás, a szeretete tréningje, a gyermek igényeinek indokolatlan háttérbe szorítása kifejezetten káros a gyermek fejlődésére nézve.

A **bizalom** az a kétféleképpen nyilvánulhat meg. Fizikai formája a testi erőszak. Bármilyenkoról legyen az nevelési célzat, feszültség levezetés, és bármilyen más okból, akár verés, rúgás, a következményei súlyosak, maradandó sérülést okozhatnak. A lelki formájában a szülő elutasítja gyermekét, megplázza, szidalmazza, indoklatlanul kigúnyolja, érzelmi sembe veri, kigúnyolja. Az így felnövő gyermek saját maga is bántalmazó válhat.

Leggyorsabb reakció, hogy a **szerep** és **visszafordulás** bűn.

Rögös úton helyes irányba

Sokszínű egészségünk
Az egészségről szülőknek

A KIADVÁNY CÉLJA

Szülőként az egyik legfontosabb feladatunk, hogy felkészítsük gyermekeinket a felnőtt életre, segítsük identitásuk kialakulását, lehetőleg mindenben támogassuk a megfelelő testi-lelki fejlődésüket. Az általunk tanított ismeretek, viselkedési minták, szokások végigkísérik a gyermek életét. Így elengedhetetlen, hogy az egészségtudatosság már kezdetektől legyen a gyermeknevelés központi eleme.

A kiadvány célja, hogy segítséget nyújtson az egészség sokszínű fogalmának megértéséhez, bemutassa azon tényezőket, amelyek felelősek egészségi állapotunk alakításáért, szemléltesse azt, hogy tudatos életmóddal milyen nagymértékben tehetünk egészségünk megőrzéséért, a betegségek megelőzéséért. Hogy miért is szükséges mindezeket megértenünk és végiggondolnunk? Hiszen egészségünk a legnagyobb kincsünk, melyre nem csak magunk, hanem gyermekeink, családtagjaink érdekében is vigyáznunk kell. Csak akkor tudjuk megvalósítani az egészségtudatos életmódot, nevelni gyermekünket, gyermekeinket és jó példával szolgálni számukra, ha magunk is törekszünk egészségesen élni, fenntartani belső egyensúlyunk, harmóniánk.

MI AZ EGÉSZSÉG? MIT JELENT EGÉSZSÉGESNEK LENNI?

Az ember ritkán gondolkozik el azon, hogy mit is takar az „egészség” kifejezés, mit jelent számára „egészségesnek” lenni. Bár roppant egyszerűnek tűnhetnek a címben feltett kérdések, azonban kultúránként és társadalmanként is eltérő lehet annak megítélése, mi szükséges az egészséghez, továbbá másképp vélekednek az egészségről a laikusok és az egészségügyi dolgozók is. Ennek oka abban rejlik, hogy az egészség rendkívül színes, komplex fogalom, több különböző dimenziójáról (biológiai, mentális, emocionális, szociális, lelki dimenzió) beszélhetünk, melyek szorosan összekapcsolódnak egymással.

Az egészség a **testi, a lelki és a szellemi életünk egysége, harmóniája, nem pusztán a betegség hiánya**. Minden gyűnének mást jelenthet ez az egység, harmónia, de általában azt mondhatjuk, hogy egészségünk olyan erőforrás, ami megalapozza mindennapi életünket, teljesítőképességünket. Munkavégző képességünk kulcsa, ezáltal elengedhetetlen ahhoz is, hogy családunkat eltarthassuk, gyermekeinket felnevelhessük.

TESTI EGÉSZSÉGÜNK

A szervezetünk megfelelő működését legnagyobb mértékben életmódunk, mindennapi életvitelünk befolyásolja. Egészségünk megőrzése, javítása érdekében, kiemelt figyelmet kell fordítanunk **személyi higiénéinkre, a változatos és tudatos táplálkozásra, megfelelő mennyiségű és minőségű felvételre, a rendszeres testmozgásra, a pihenésre, a kelégtelen alvásra**, valamint az **egészséges ügykezelésekre** való részvételre. A kiemelt káros szenvedélyek (például dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás, kábítószer és más élevezetiszerek használata) nagymértékben romlí az egészségi állapotunkat, számtalan betegséget idézhetnek elő, így összeférhetetlenek a tudatos, egészséges életmóddal!

LELKI EGÉSZSÉGÜNK

Az egészség nélkülözhetetlen eleme a lelki harmónia, mely egyértelműen befolyásolja életminőségünket. Ha lelkünket szüntelenül gondok, problémák gyötrik, az egy bizonyos ideig bír, majd a mérleg nyelvéhez hasonlóan, egyszer csak a töltőterhelődik, egyensúlyból kilibbentve kileng az egy irányba. A tartós „kilengések” hosszútávon könnyen vezethetnek betegségekhez, így törekednünk kell lelkünk egyensúlyát megőrizni és állástást. Az egyensúly megőrzésének fontos pillére az **önbezállásunk**, az önmagunkkal való harmónia, hogy képesek vagyunk megőrizni az életünkben jelenlévő értékeket, továbbá az **önfelfogás**, mint az önmagunkkal való meggyőződésünk, hogy történetünkben, minél győzelemekkel bőséges embernek lenni!

MENTÁLIS EGÉSZSÉGÜNK

A **tíz és a következő gondolkodás** elengedhetetlen ahhoz, hogy jó döntéseket hozzunk a mindennapokban. Életünk során számos stresszforrást kereszteztünk, egészségünk számunkra megterhelődik, hogyan kezeljük ezeket. A stressz ugyanis nemcsak a hétköznapi életünk minőségére (általános lehangoltságunkra, emóciók kapcsolataira, munkahelyi eseményeinkre) is kihatással van, alacsony immunrendszerünk könnyen súlyosított működését is. Manapság sajnos sokan helytelenül „potmegoldásokat” választanak, alkohollal, dohányzással, feladástól való elfordulással, illetve függőség eredményeznek. Valódi megoldást azonban a **tudatos életvitel**, beleértve a rendszeres testmozgást, helyes táplálkozást, kiemelt **relaxációs technikákat**, illetve olyan **szabadidő és tevékenységek** (például olvasás, zenehallgatás) jelenthetnek, amelyek feltöltik, kikapcsolják az elmét.

EMOCIONÁLIS EGÉSZSÉGÜNK

Nemcsak egészségesnek kell lennünk, hanem úgyis kell magunkat érezni! Az érzelmeink, érzelmeink meghatározóak egészségünk alakításában szempontból. Ha elfojtjuk őket, vagy nem megfelelő módon kerülnek kifejezésre, megannyi testi és érzelmi megbetegedést okozhatnak. Jellemzően több időt és energiát fordítunk a testi állapotunkra, karbantartására, mint érzelmeinkre, pedig a „**lelki higiéné**” ugyanolyan jelentősége!

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜNK

Emberi kapcsolataink létfontosságúak a boldogságunk és az egészségünk tekintetében. Ha családi, baráti viszonyaink kiegyensúlyozottak, akkor a mindennapi feszültségeket, problémákat is könnyebben tudjuk megoldani. Ideális esetben a családjunk jelenti az elsődleges védelmi vonalat életünkben, mint érzelmi közösség, szerető, támogató közeg, melynek fenntartásában szülőként fontos szerep hárul ránk. Családtagjaink mellett, a baráti körünk is meghatározó. Ha olyan emberekkel vagyunk kapcsolatban, akik felé bizalommal fordulhatunk, akikkel bátran megoszthatjuk életünk történéseit, problémáinkat, és az azok által kiváltott érzelmeinket, féltéseinket, akkor nagyobb eséllyel tudjuk lelki egyensúlyunkat is tartósan megőrizni. Ne felejtsük el, **szükségünk van másokra, és másoknak is szükségük van ránk!**

ÖSSZEGETÉS

Láthatjuk tehát, hogy milyen sokoldalú egészségünk, amelyet szervezetünk működése, lelki egyensúlyunk, érzelmeink, emberi kapcsolataink, gondolkodásmódunk egyaránt befolyásol. A rohanó mindennapokban saját vagy szereteteink egészsége leginkább akkor kerül csak előtérbe, amikor valamiféle betegség, vagy azzal kapcsolatban álló különféle következmények (például depresszió, szorongás) útik fel felejtik. Sokszor sajnos csak a veszteség dobbent rá bennünket, hogy nincs is nagyobb érték, mint magunk és szereteteink egészsége.

Egészségünk pedig olyan kincs, amire tudatos életmóddal, odafigyeléssel folyamatosan vigyáznunk kell, nem csak a saját, hanem a gyermekeink, családtagjaink érdekében!

A SZÜLŐK A LEGFONTOSABB PÉLDÁKÉPEK, HA AZ EGÉSZÉSES ÉLETMÓDRÓL VAN SZÓ...

Nem csak saját érdekünk, hogy megpróbáljunk egészségesen élni a mindennapokban. A gyermekek egészségszükségletei alakításában a családunk van – lenne – a legfontosabb szerepe. A felnőttség szülői példát és szokásait nagy mértékben meg alapozza a gyermekkorban tapasztalt szülői példát. Ennek okán, mindez, amit a gyermekünk ott lát és tapasztal, befolyásolja az egészséget, nem csak jelenlegi, hanem későbbi egészségi állapotaival van. Ez pozitív és negatív példaválgatást jelent az élettel szemben.

- **Pozitív példaként** említhető meg, hogy amennyiben gyermekünkkel időben megismeretjük a sportolást, arra tanítjuk, hogy a testmozgás kitűnő módja a feszültség levezetésének, jó eséllyel ez a rendszeres mozgás életének része felnőttkorban is.
- **Negatív példaként** említhető meg, ha szülőként különféle káros szenvedélyekkel (például túlzott mértékű alkoholfogyasztás, dohányzás, droghasználat) élünk. Ilyenkor gyermek azt látja, és tanulja a hibásan történő, hogy mennyire problémát, feszültséget próbálunk „megoldani” ezekkel a káros szenvedélyekkel, a későbbiekben pedig maga is könnyen válhat valamilyen függőség rabjává.

A szülői minták tanulságai, beszédek sokaságát írja felül, tudat alatt is formálva a gyermek jelenlegi és későbbi egyéniségét, életét. Mindebből kifolyólag az egészséges életmódra történő nevelés során nem eleget, ha szülőként arra biztatjuk gyermekünket, hogy megfelleljen táplálkozási, tehát több mint a többet mozgjon, vagy kerülje a káros szenvedélyeket, fontos, hogy életmódunkkal magunk is példát mutassunk számukra!

VISELKEDJ
PÉLDÁKÉPKÉNT!
ÉLJ EGÉSZÉSESEN!

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást az intézmény az alábbi településeken biztosítja:
Szombathely, Bucsó, Csépes, Csopács, Dózsa, Felsőcsatár, Horvátlövő, Narda, Perénye, Pórnóapáti, Rábabölgény, Rám, Salkőveskút, Sél, Söpte, Szentpéterfa, Tanakajd, Torony, Vasasszonyfa, Vaskeresztes, Vassurány, Vasszécseny, Vasszilvágy, Zsenyke.

Elérhetőségek:

I. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Szőlősi str. 36.
Tel.: +36 (94) 501-612
Tel. és fax: +36 (94) 501-613
e-mail: szollosi@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: +36 (94) 512-790, 512-792,
512-793, 512-796, 512-798
Fax: +36 (94) 512-791
e-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. és VI. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.
Tel.: +36 (94) 331-375
Tel.: +36 (94) 501-557
e-mail: olad@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési területe: Szombathelyi Járás.

Elérhetősége:
II. számú Szakmai Egység
Család- és Gyermekjóléti Központ
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.
Tel.: +36 (94) 512-790, 512-794, 512-795, 512-797
Fax: +36 (94) 512-791
e-mail: gyermekjoletkozpont@paloskaroly.hu

Készült:

a Pólos Károly
Szociális Szolgáltató Központ és
Gyermekjóléti Szolgálat megbízásából
a Rubens Egyesület támogatásával

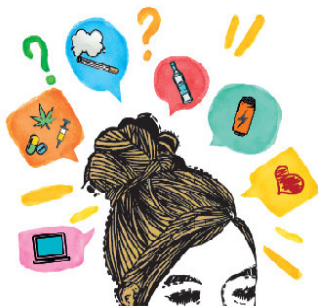
9700 Szombathely, Szél Kálmán u. 4.
Tel. és fax: +36 (94) 505-281
E-mail: szocialis94@paloskaroly.hu
Honlap: www.szszkpszhely.hu

Összeállította:
Gábor Andor egészségfejlesztő

"KAPASZKODÓ"

Rögös úton helyes irányba

"Neked hol jár az eszed?"

"NEKED HOL JÁR AZ ESZED?"

A kamasz lázad a szülei ellen és „mindent” megtesz a barátainak. Sok a kísérlet: gyorsan megiehető nagy kalandok / bulik, a veszélyekkel pedig csak akkor szembesül, amikor már elkövette az első hibákat.

MIÉRT?

- kíváncsiság, unalom, lázadás
- társak rábeszélése / menőnek lenni
- közösséghez tartozás igénye
- boldogságkeresés
- párkapcsolati mélypontok
- öntudalomhiány, szorongás
- hiányos értéktrend
- stresszhelyzetek
- nagyobb pénzhez jutnak
- családon belüli bántalmazás
- menekülés a problémák elől

HONNAN TUDJAM, MIT CSINÁL A GYEREK? ÁRULKODÓ JELEK:

- **IDŐZAVAR** „eltűnik” a szobájában, a lakásában vagy gyakori és hosszú kimaradások az iskolából / otthonról, amikkel nem tud elszámolni
- **PÉNZHIÁNY** nagyobb pénzigény – nem látszik, hogy mire költi, kölcsönkérések, értékes tárgyak eltűnése otthonról, lopás
- **MAGATARTÁS VÁLTOZÁS** rejtőzködés, titkolózás, mobil kikapcsolva, teljesítményromlás, hazugságok, beszűkült kapcsolatok vagy hirtelen erős kötődés valamilyen csoporthoz
- **TESTI-LELKII VÁLTOZÁSOK** rossz fizikai állapot (beesett arc, fagyós) kialvatlanság, indokolatlan hangulatváltozások/dépresszió, ingerlékenység, közöny, figyelem és koncentrációzavar

NEKED HOL JÁR AZ ESZED?

CIGI – inkább ez, mint a drogi?

16 éves korára 10-ből 3 fiatal már rendszeres dohányos, ők nagy eséllyel már nem is tudnak szabadulni a cigarettától.

LOGÁS – jobb lesz máshol...

Az iskolába járás nem magánügy! Okok a logás hátterében: iskolai erőszak, kudarc, tanulási zavar, családi problémák, dac. Ez a lázadás könnyen sodorhat valakit a törvénytörés határára: drogok, erőszak, prostitúció.

ÁLDOZTATTA VÁLÁS – azt hittem, nem lesz baj...

A gyermek és serdülőkorú kiemelten veszélyeztetett: kiszolgáltatott, óvatlan, felelőtlen. Jellemzően: iskolai bántalmazás, lopás, erőszakos vagy nem erkölcs elleni bűncselekmények áldozataivá válnak... gyakran családi körben, suliban, szórakozóhelyeken.

PIA – muszáj lazítani valahogy...

14 évesen a diákok kb. fele túl van már az első részegségen. Heti rendszerességgel iszik alkoholt 10-ből 2 fő – főleg sokkal inkább, mint a lányok. A fiataloknál nagyobb káros következményre lehet: hirtelen balesetek és sérülések, védekezés nélküli szex, drogfüggőség.

DROGOK – ha használod az anyagot...

Fiatalon a leggyakrabban fogyasztott szer a marihuána (fűves cigi) minden 5. magyar középiskolás kipróbálta már. Kábítószerként használják a gyógyszereket (alkohollal) és az „új” szereket (herbál, bio) is. Az a gond ezzel, hogy biztonságos, senki nem jósolhatja meg előre, csak kipróbáló vagy függő lesz-e abból, aki egyszer a droghoz nyúl.

ELKÖVETÉS – miért is ne?

Pénzért, hasznért, vagy csak heccből? Fiatalon tipikus a csoportosan, megfontolatlanul elkövetett lopás, erkölcs elleni bűncselekmény, sokszor egymás sérelmére, gyakran brutálisan.

ENERGIÁJÁTAL – kell a „tuning”?

10-ből 8 fiatal fogyaszt energiátalt, sokan alkohollal együtt isszák ezt az éjszakai látszó koffeinbombát! Káros következmények: túlfatig, szívritmuszavar, alvási zavar. Ez az ital feleslegesen tölti fel a szívet + a fiatal (fejlődő) szervezetben gyorsan kialakul a koffein függőség.

SZEX – legyen már valami jó is?

Egyre fiatalabb életkorban történik az első nemi aktus, jellemzően 15 évesen. Öt-ből egy pár nem védekezik az együttélés során – nagy kockázat: terhesség, vagy az abortusz, a nemi betegségek szempontjából.

NET – online vagyok, élvezem...

Minden tinédzsernek van mobilja, nagyjából tízéves koruktól. Sajnos, a legtöbb szülőnek fogalma sincs mit csinál a gyereke a neten, pedig ez az online cukros bácsik, a menedzser vagy a kortárs zaklatások végtelen terepe.

JÁTÉKSZENVEDÉLY – királyság?

A magyar fiatalok (8-18 éves) elektronikai eszközökkel töltött ideje átlag napi kb. hat óra. A játékok világa hamar beszippant: sikerélményt, új közösséget, fantáziavilágot ad + menekülést jelent a valóságtól! Gyorsan függővéget okoz... „gyermek alkoholizmusnak” is nevezik.

TILTJUK A DROGOZÁST, A SZEXET, A BÜNÖZÉST STB., VÁRJUK A CSODÁT. CSODA NINC.

A gyerek életét nem lehet teljesen ellenőrizni. Ha a kamasz hűlességet csinál/balban van marjen segítséget és megértést kéni – mindennek a bizalmas szülő-gyerek viszony az alapja....

MIT LEHET TENNI?

- **Figyeljen a gyerekére** – azt nem pótolja semmi! Vegye észre viselkedésének változásait.
- **Fontosnak és létezőnek** Ha a gyerekre nem kíváncsiak otthon, hamar megtanulja, hogy ne a szüleivel ossza meg az élményeit. Hallgassa meg őt, ne prédikáljon!
- **Bibliai igazság**: a bűnt kell győztesíteni, nem a bűnt. Ne vonja meg a gyerektől a szeretetét!
- **Mindig lesz egy bűnös**, am a probléma csak súlyosodik, amíg van kit hibáztatni! Inkább a megoldást keresse!
- **Nem szűz segítését kéni!** Gyáni esetén ossza meg felelősséget egy elfoglaltan emberrel (pl. telefonos segítség szolgálat).

AHOL SEGÍTSÉGET KÉRHEZ:

- Drogambulancia, Szombathely, 11-es Huszár út 138. 94 / 311-260
- REV Szolgálat, Szombathely, Wesselényi u. 24. 94 / 508-528
- Hársfa Ház, Szombathely, Nagy Lajos király u. 47. 94 / 324-315
- Human Harmonia Alapítvány, Nagyné Farkas Rita 30 / 560 2323

LEKÖVETÉSEK VONAL (24 ÉVES KORIG) 116 - 111

- Kábítószerrel kapcsolatos tájékoztatás szülőknél: Haddszíne Heiner Renáta r.fdggy. Drogprevenció összekötő tiszt. Tel. 94/521-0117 / 13-91 vagy 20/329 4564
- Fogadásra: minden hétfőn és kedd. 13.00-15.00 Szombathelyi Rendőrkapitányúság, Deák F. utca 75.
- Telefonos ügyelet ideje: páros hét keddén 08.00-09.00 h
- A közszolgálati Központ, Szombathely, Thököly J. u. 14. fsz.6.
- A közszolgálati Központ, 06 80 225225

AZ ÉLET FELELŐSSÉGE, A SZÜLŐK FELELŐSÉGE GYERMEKEIKÉRT.

A TESZT ÉRTÉKELÉSE

20-49 pont: Az Ön gyermeke átlagos felhasználó. Talán megéri, hogy néha sok időt tölt a világhálón, de ezt képes ellenőrzés alatt tartani.

50-79 pont: Esetenként vagy gyakrabban számíthat arra, hogy a túlzott internethasználat problémát okozhat. Erősen megfontolnia, milyen hatással lehet ez gyermeke és a család életére.

80-100 pont: Az interneteszközök jelentős gondokat okoznak a gyermek és nagy valószínűséggel a család életében is. Fontolja meg, milyen konkrét hatással van az internet a gyermek és a család életére, és vegye figyelembe, hogy ezek a problémák közvetlen összefüggésben vannak az internethasználattal!

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLAT

A család- és gyermekjóléti szolgálatot az intézmény az állami felügyeletnek bízottja: Szombathely, Bacsó Csomposkopács, Dozmat, Felsőcsatár, Horváthi, Narda, Perénye, Pernátpóti, Rébaltóti, Rum, Salkóvesztő, 54, Sipte, Szentpéterfa, Tanakaj, Torony, Vasszongh, Vaskerencs, Vasszongh, Vasszongh, Vasszongh, Zsengye.

Elérhetőség:

I. számú Szakmai Egység – Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Széll Kálmán u. 36.
Tel.: + 36 (94) 501-612 • Tel. és fax: +36 (94) 501-613

E-mail: szolgaszolg@paloskaroly.hu

II. számú Szakmai Egység – Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.

Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-792, 512-793, 512-796, 512-798

Fax: + 36 (94) 512-791

E-mail: domonkos@paloskaroly.hu

V. és VI. számú Szakmai Egység – Család- és Gyermekjóléti Szolgálat
9700 Szombathely, Kodály Z. u. 4.

Tel. és fax: + 36 (94) 531-375 • Tel.: + 36 (94) 501-557

E-mail: olad@paloskaroly.hu; oladgy@paloskaroly.hu

CSALÁD- ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT

Működési terület: Szombathelyi Járási.

Elérhetőség:

II. számú Szakmai Egység – Család- és Gyermekjóléti Központ
9700 Szombathely, Domonkos u. 5.

Tel.: + 36 (94) 512-790, 512-794, 512-796, 512-797 • Fax: + 36 (94) 512-791

E-mail: gyermekjolkizpont@paloskaroly.hu

TESZT

Egy gyerek hamarabb kap a kezébe telefont, mint alkoholt vagy cigarettát... Vajon ezek után előbb-utóbb internet függő lesz? 5 ha igen, mikor? Napjainkban ez az egyik legnagyobb veszély...

Válaszolja meg a kérdéseket – gyermekeire vonatkozóan. A tanulóra számít internetes időt természetesen nem számítas bele a válaszokba. Az adott válaszokhoz tartozó pontértékek összege jelzi, hogy gyermeke enyhén, közepesen vagy erősen kódtól-e a világháléhoz. A teszt értékelését a hátoldalon találja.

1 pont: Nem vagy csak ritkán
4 pont: Rendszeresen

2 pont: Alkalmanként
5 pont: Mindig

3 pont: Gyakran

1. Milyen gyakran fordul elő, hogy gyermeke nem tartja be az internetezésre az Ön által, ill. közösen meghatározott időkorlátot?
2. Hányszor fordul elő, hogy gyermeke elhanyagolja otthoni feladatait, hogy több időt töltsen online?
3. Milyen gyakran részesíti gyermeke inkább az internetet előnyben a családi időtöltésekhez képest?
4. Milyen gyakran lát internetes tartalmakat gyermeke az interneten?
5. Milyen gyakran panaszkodik gyermeke, hogy túl sok időt tölt a világhálón?
6. Milyen gyakran hoz gyermeke gyengébb osztályzatokat a túlzott netezés miatt?
7. Milyen gyakran fordul elő, hogy gyermeke előbb az e-mailjeit nézi meg, mielőtt bármilyen más csatlakozást?
8. Milyen gyakran éri az Ön úgy, hogy amikora internetezik, visszahúzózik, elvonul másoktól?
9. Mennyire gyakori, hogy gyermeke védekezik vagy titkolózik kezd, ha valaki arról érdeklődik, mit csinál az interneten?
10. Hányszor kapta már rája gyermekét, hogy titokban internetezett az Ön határozott kérésére?
11. Milyen gyakran van gyermeke egyedül a szobájában, a számítógép előtt ülve?
12. Milyen gyakran lesz gyermeke ingerült, felszított, ha netezés közben megvárják?
13. Milyen gyakran éri gyermekét fátadnak, kimerülnek a netezés következtében?
14. Milyen gyakran válaszol dühvel, hisztivel gyermeke, ha Ön beleavatkozik internetezési szokásaiba?
15. Milyen gyakran dönt gyermeke a netezés mellett – ahelyett, hogy kobbijával foglalkozna, sportolna?
16. Hányszor lesz gyermeke mérges, ellenséges, ha Ön időkorlátot szab számára a gépézésre illetően?
17. Milyen gyakran dönt úgy gyermeke, hogy inkább internetezik – ahelyett, hogy kimozdítva a barátait?
18. Milyen gyakran tűnik elgyermekének levertégre, kedvetlensége vagy idegessége, ha újra online lehet?

KÉSZÜLT:

a Páles Károly
Szociális Szolgáltató Központ és
Gyermekjóléti Szolgálat megbízásából
a Rubeus Egyesület támogatásával

9703 Szombathely, Széll Kálmán u. 4.

Tel. és fax: + 36 (94) 505-281

E-mail: szocialis4@paloskaroly.hu

Honlap: www.szocialis4.hu

Összeállította:
Csuk Zsuzsanna

1.4. Kovács Katalin – Speizer Mónika – Takács Judit: „Többre Tarts! Csak Egy Kevés Kell Hozzá!” – A Budapest, XIII. kerületi modellprogram tapasztalatai

A modellprogram szakmai céljai

Programunk szakmai céljainak meghatározása során három kategóriát különböztettünk meg figyelembe véve az idő szerepét.

1. **Közvetlen célként** fogalmaztuk meg a család kapcsolat- és szükségletrendszerének feltérképezését. Ehhez szorosan kapcsolódva a programban részt vevő szakemberekkel megismertettük a célok megvalósításához szükséges eszközöket, figyelembe véve a bevont szakember kompetenciáit, profilját.
2. **Rövid távú célként** – a teljes folyamatra áthatóan – tűztük ki és valósítottuk meg a bevont családok motivációjának, együttműködési hajlandóságának folyamatos fenntartását. A felhasznált eszközök kiválasztása és beépítése is ennek a figyelemnek a folyamatos fenntartása mentén történt meg. A segítő-segített kapcsolat intenzivitásának növelését és annak fenntartását szem előtt tartva kerültek alkalmazásra a kiválasztott eszközök. Nem utolsó sorban célként határoztuk meg a projektben részt vevő szakemberek közötti aktívabb együttműködést, mely a kompetenciahatárok kijelölésében és megtartásában játszott rendkívül fontos szerepet.
3. **Hosszú távon célul** tűztük ki a programban részt vevő családok tagjainak motivációját, érdeklődését fenntartani az együttműködés befejezte után is. Ezen felül cél, hogy a Központunkkal együttműködő – a programban nem résztvevő – más családok problémái is kezelhetőek legyenek a megismert és elsajátított eszközök által a jövőben. A családokkal való sikeres együttműködéshez elengedhetetlen, hogy Központunkban azon szakemberek számára is elérhetővé váljanak ezen eszközök.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Az eszközök kiválasztása során a fő szempont az volt, hogy olyan eszköz kerüljön megvalósításra, mely lehetőséget teremt az adott család helyzetére való minél teljesebb körű rálátásra és igazodjon a család problémájához. A bevont eszközök nagy része a projektben felkínáltak közül lett kiválasztva, másik része pedig Központunk szolgáltatásainak repertoárjából lett behívva. Ennek tükrében az alábbi eszközök kerültek kiválasztásra és megvalósításra:

1. Családi nap, megismerkedés a bevont családokkal

A programban megvalósítani kívánt eszközök közül a családi nap mint eszköz jó alkalmat teremtett arra, hogy megismerkedjünk a programba delegált családokkal. Ennek tükrében – közeledvén a karácsonyi ünnepekhez – adventi készülődés jegyében családi délutánt szerveztünk, melyben a szülők és a gyermekek közösen vehettek részt. A program célja a családokkal való megismerkedés volt, illetve a közös tevékenységek során láthatóvá váltak a családban zajló dinamikák is. A mézeskalácssütésében szülő és gyermek közösen kellett hogy együttműködjön, ki-ki a saját tudásának megfelelően sütötte vagy díszítette a formázott mézeskalácsokat. A program a kisebb gyermekeknek okozott igazán örömet, a nagyobbak eleinte kételkedve és visszahúzódva álltak az asztalok körül, végül – mikor látták, hogy szüleik aktívan tevékenykednek – bekapcsolódtak a munkába.

2. Intenzív családsegítés

A bevont családok egy jelentős részénél szinte adott volt jelen eszköz alkalmazása. Az intenzív családsegítés ezen családok esetében az adott problémára való komplex rálátást szolgálta, az együttműködésbeli, valamint a családi dinamikákban történt elakadásokra is rávilágított sok esetben. Az intenzív családsegítés keretében olyan családokkal dolgoztunk együtt, mely családokban kivétel nélkül érintettség lépett fel a bűnelkövetés terén. Egyes családok több szempontból is viselték ezt a terhet, mivel szülői érintettség révén a gyermek is elindult a „lejtőn”. Azon családoknál, ahol tudomás szerint szülői érintettség nem állt fenn, „csak” a gyermek indult el a bűnelkövetés útján, az intenzív segítség lehetőséget adott arra, hogy a családban az adott eset kapcsán fennálló feszültségek és dilemmák feloldásra kerüljenek. Az intenzív családsegítés keretében a családokkal szoros együttműködésben dolgozó szakemberek szinte napi kapcsolatban állva kísérték figyelemmel a család életét, bevonva őket a megfelelő szolgáltatási formákba. Segítő beszélgetésekkel, tanácsadásokkal mint módszerekkel dolgozva váltak a család mindennapjainak részévé. A beszélgetések, találkozások gyakran a család otthonában történtek, felmérve és megismerve az otthoni, saját közegükben való működésüket, a dinamikák alakulását. Az intenzív családsegítést igazítani kellett a szülők munkarendjéhez is, ami okozott némi nehézséget és rugalmasságot kívánt mind a családtól mind pedig a szakembertől. Ez a fajta rugalmasság tette lehetővé azt, hogy egy család esetében – ahol időközben házi őrizetbe kényszerült a gyermek – a szokásoktól eltérő szociális segítő tevékenységet végezzünk, mint például a kirendelt védőügyvéddel való kapcsolattartás, ügyességgel való együttműködés a lakhelyelhagyás engedélyeztetése esetén, a háznál történő korrepetálás és felkészítés a bírósági tárgyalásra. Egy

alkalommal ügyési engedéllyel Központunkban részt vehetett a gyermek egy külön számára megszervezett foglalkozáson a bűnmegelőzés és hasznos szabadidő eltöltésének témájában.

3. „A mentálhigiénés házhoz megy”

Ezen eszköz lényegében Központunk már meglévő szolgáltatásai közül került kiválasztásra és megvalósításra. Kettő család esetében volt nagy szükség mentálhigiénés tanácsadásra. Mindkét családnál gyermeki érintettség állt fenn a bűnelkövetés tekintetében, valamint mindkét család cipelt terheket a múltból visszamaradt, lezáratlan problémák miatt. Központunk mentálhigiénés tanácsadója foglalkozott a családokkal oly módon, hogy a tanácsadások mint felhasznált módszerek a család otthonában történtek meg. A cél az volt, hogy a szülő ne egy intézményben, „steril körülmények” között tárja a szakember elé a problémákat, hanem az otthoni légkörben történjen a terápiás folyamat. Ez a törekvés végül praktikus okokat is magával hozott, mert egy szülő két munkahelye közötti szabad idejében otthon tudott maradni és nem kellett egy harmadik helyre is rohannia. Az ezzel járó feszültségek így feloldásra kerültek, energiáit a szakemberrel folytatott beszélgetésre tudta fordítani.

4. Szülőcsoport

A pályázat keretében lehetőség nyílt arra, hogy összehozzuk egy csoportba a bűnelkövetővé vált vagy a bűnelkövetésben közvetetten érintett gyermekeket nevelő szülőket. A csoporton leginkább édesanyák vettek részt, a beszélgetések alkalmával kiderült, hogy ott, ahol a gyermek közvetlenül nem érintett a bűnelkövetésben, a szűkebb vagy tágabb családban jelen van illetve volt törvénybe ütköző cselekedet. A csoporton részt vevő szülők szembesültek azzal, hogy nincsenek egyedül, a kezdeti szorongásuk hamar feloldódott, egy idő után nyíltan tudtak beszélni egymás előtt az életükben bekövetkezett nehéz időszakokról. A csoport hetente egyszer, összesen öt alkalommal került megszervezésre, rendszeresen négy-öt szülő fordult meg a csoporton. A csoportot vezető két kolléga mentálhigiénés tanácsadó és drámapedagógusi végzettséggel rendelkezik.

5. Kamasz csoport az erőszakmentes kommunikáció jegyében

Központunkban nagy sikerrel működik az ún. „Previ Klub”, melynek célja, hogy hétköznapi délutánonként olyan – a fiatalok számára vonzó – elfoglaltságokat nyújtson, melyekkel megelőzhető az utcán, játszótereken való céltalan csellengés. A klub programkínálata változatos, időről-időre megújuló, így nem válhat unalmassá. Ehhez hozzájön, hogy a klub felszerelését átlag feletti technikai eszközök képezik, melyeket a klubot vezető szociális munkás kollégák megtanítanak „jól”

használni a gyermekeknek. Itt megtanulják, hogy egy videojáték nem csak akkor jó, ha lövöldözni lehet benne, hanem vannak építő jellegű, hasznos tartalmak is, melyek elérhetők a modern technikai eszközökkel. Itt a klubban került megszervezésre heti egy alkalommal a csoportfoglalkozás, melyet igazítottunk a szülőcsoport idejéhez is, így szülő és gyermek egyszerre tudtak eljönni Központunkba. A csoportot vezető iskolai szociális segítő és utcai szociális munkás kolléga már nagyrészt ismerte a projektbe bevont gyermekeket, ugyanis ügyfélkörünkől a délutáni programokon nagyon sok gyermek vesz részt. A csoport sok tekintetben természetesen eltért az egyébként megszokott délutáni klubfoglalkozásoktól. Eltért egyrészt abban, hogy az általában lazább struktúrájú, változatosabb korösszetételű csoportok helyett jelen gyermekcsoport a kamaszokat célozta meg, ezen belül is azokat, akik valamilyen formában már sajnos találkoztak az erőszak fogalmával az iskolában, a családban stb. A beszélgetések minden héten más tematikára épültek, de minden alkalom témája az erőszakmentes kommunikáció fogalma mentén lett meghatározva. Emellett beszélgettek arról, hogy az erőszakos helyzetre válaszként adott nem megfelelő reakció generálhatja tovább a helyzetet, így konfliktuskezelési technikákat is megismertek. A gyermekek élvezték, bár eleinte kissé furcsa volt nekik a kötött beszélgetésbe bekapcsolódni. A kötöttséget a szakemberek igyekeztek oly módon feloldani, hogy a klubhelyiségben már megszokott, ismert közegben folytak a beszélgetések és a kollégák sem voltak a legtöbb gyermek számára ismeretlenek. Ezen kívül rendelkezésre állt rágcálnivaló, üdítő. Átlagosan öt-hat gyermek vett részt rendszeresen a csoportokon.

6. „Tekergő” csoport

Fent említett kamaszcsoportunkra ráépülve szerveztük meg a kéthetente egyszer, összesen hat alkalommal megtartott „Tekergő” csoportunkat. A csoportba olyan gyermekek kerültek behívásra, akik a közelmúltban magántanulóvá váltak, ilyen módon közvetlenül kiestek az iskola „vérkeringéséből”. A gyermekek nehéz helyzetét fokozta, hogy legtöbbször valamilyen súlyos iskolai konfliktus következményeként kényszerültek magántanulóvá válni, akár egy egyszeri rossz döntés eredményeképpen. Úgy éreztük, hogy a gyermek számára könnyebben feldolgozható a helyzet, ha látja, hogy nincs egyedül, mások is kerültek hasonló helyzetbe. A csoport jó alkalmat teremtett arra, hogy sorstársakként megismerkedjenek egymással, akár támogassák is egymást. A csoportot vezető családsegítő kolléga mediátori végzettséggel is rendelkezik, csoport szervezésében és vezetésében nagy tapasztalata van. A gyermekeknek a foglalkozásokon rágcálnivalót, üdítőt biztosítottunk, ezáltal oldottabbá is vált a hangulat. Az egyes foglalkozások más-más témákra épülve lettek megszervezve, kibontakoztatván a gyermekek problémamegoldó és megküzdési stratégiáit. A csoportokon átlagosan négy gyermek vett részt.

7. Konfliktuskezelő, agressziókezelő tréning

A program jó alkalmat adott arra, hogy Központunk kollégái részére már korábban is tartott konfliktuskezelő tréning folytatódni tudjon. A tréning Nagy József pszichológus, egykori túsztárgyaló vezetésével került megszervezésre, csoportokra bontva 4 napon át Központunk szakemberei egy intenzív, kb. 8 órás képzésen vettek részt. A képzés során a szakemberek mind elméletben mind szituációs gyakorlatokon keresztül kaptak ismereteket a segítő-ügyfél viszonyban előforduló esetleges agresszív cselekmények kezelésének módjairól. Olyan viselkedés technikákat ismerhettek meg a tréninget vezető szakember által, melyekkel akár megelőzhető egy-egy agresszív megnyilvánulás, vagy a már kialakult konfliktushelyzet szinten tartható, elkerülvén a tragédiát.

8. Drogprevenciós szabadulószo

2017 decemberében Drogprevenciós szabadulószoa nyílt a Nyíró Gyula Kórház és a XIII. kerületi Prevenciós Központ együttműködésének eredményeként. A programra az ország egész területéről lehet jelentkezni, elsősorban a 14-18 éves fiatalokat megcélózva. Szabadulószoánk programjára időpontegyeztetéseket követően érkeznek középiskolai osztályok, de alkalmanként felnőtt csoportok, például pedagógusok is megtekintik, kipróbálják.

Eszközként felhasználva a pályázatba bevont fiatalok számára is lehetőséget kínáltuk arra, hogy játékos formában vegyenek részt a felvilágosító programban. A március végén megszervezett két délutáni időpontban összesen 8-an vettek részt, két csoportra bontva. A Szabadulószoába a legtöbb esetben osztályközösségek érkeznek, akik már hosszabb ideje ismerik egymást, ezáltal az egymásra hangolódás a játék folyamán könnyebben elérhető. A programban résztvevő kamaszok egy része a csoportokról már ismerte egymást, ettől függetlenül a játék előtti percekben egy rövid bemutatkozással kerültek közelebb egymáshoz. Ezt követően vette kezdetét a játék, mely során egymásra épülő logikai feladatok sorozatát kellett megoldaniuk a kiszabaduláshoz szükséges végső megoldást megtalálva. A narrált történet egy drogfüggő fiatal férfi életét mutatja be szituációkon keresztül. A játék kezdetén a csapattársak egymás közti kommunikációja még bizonytalan volt, a feladatokat kezdetben önállóan próbálták megoldani, együttműködés jele nem volt tapasztalható. Majd az első feladat megoldását követően csapatként kezdtek együtt dolgozni, a feladatokat felosztották egymás között, a több gondolkodást igénylő feladványokon pedig együtt dolgoztak. A sikeres megoldásokat követően a szabadulószoából kijutottak, pozitív élményként élték meg a játékot. A játék befejezését követően minden alkalommal beszélgetésre kerül sor a játék feldolgozását célózva. Azt tapasztaltuk, hogy a kamaszok már ismeretekkel rendelkeznek a kábítószerekkel kapcsolatban, akár híradóból, internetes cikkek, vagy környezetükben előforduló függőség által. Alkalmanként szórakozóhelyeken is lazítanak, ahol szintén teret kap a kábítószer-

fogyasztás. Elmondták, hogy a drogfogyasztástól teljes mértékben elzárkóznak, egyrészt a negatív hatásai miatt, másrészt pedig szeretetteljes családi és baráti háttérrel rendelkeznek, nem érzik szükségét bármilyen illegális szer használatának. A résztvevők új élményekkel távoztak.

9. Családi fotóalbum, családi legendárium

Ezen eszköz alkalmazása egy család esetében történt meg nagyon nagy sikerrel. Az eszköz alkalmazását a családban történt múltbeli negatív események sorozata, valamint a jelenlegi megváltozott helyzet indokolta. Az eszköz alkalmazásáról és tapasztalatairól a tanulmány mellékleteként számolunk be.

10. „Most mi lesz?”, „Mit kell tennem?” – Kisokos

Új és sok szempontból nagyon hasznos eszköznek értékeltük a Központunk honlapján megjelentethető információs felületet, mely a szülők, a gyermekek, sőt a szakemberek számára is fontos tudnivalókat tartalmaz a bűnelkövetéssel kapcsolatban. Sok esetben a szülő – ha gyermeke sajnálatos módon bűncselekménybe vagy egyéb rendőrségi eljárást maga után vonó cselekménybe keveredett – nem tudja, hogy merre induljon, illetve milyen jogok és kötelezettségek illetik meg őt és gyermekét. Az ilyen felmerülő kérdésekre ad választ mindenki által elérhető formában a honlapon megjelent tájékoztató. A szakembernek lehetősége van tanácsadás keretében együtt a szülővel és a gyermekkel átnézni és választ kapni a felmerülő kérdésekre, dilemmákra. Az eszköz bevezetését már a program kezdetekor szeretnénk volna megvalósítani, azonban technikai akadályok miatt a tájékoztató a program lezárásával egy időben került fel honlapunkra. Gyakorlati alkalmazása a családoknál jelenleg folyamatban van, a tapasztalatok ennél fogva még nem mérhetőek.

11. Záróprogram, koncert

A korábban felmerült kirándulástól mint a programot lezáró tervezett eseménytől eltérve Központunkban egy egésznapos rendezvény keretében a gyermekek és családjaik részt vehettek a BRFK aktív közreműködésével megtartott összejövetelen. Az interaktív jellegű eseményen a gyermekek és szülők társasjáték segítségével egymást kérdezhették ki különböző bűnügyekkel, kábítószerrel kapcsolatos információkról. Az információk hiányának pótlására szolgált a BRFK munkatársainak aktív részvétele, személyes, közvetlen formában nyújtottak felvilágosítást a gyermekeknek és a szülőknek. A kérdésekre adott helyes válaszokért kisebb ajándékot is kaphattak, emellett enni- és innivalót biztosítottunk a résztvevőknek. A nap végén zárásként fellépett az AK26 nevű – a fiatalok körében rendkívül népszerű – zenekar, a gyermekek nagy öröme.

A modellprogram célcsoportja

A program célcsoportjaként olyan családokat, gyermekeket választottunk, akik a bűnelkövetés szempontjából erősen veszélyeztetettek. Vannak családok, ahol a bűnelkövetés már nem ismeretlen, szülői vagy gyermeki érintettség fennáll egy múltban elkövetett bűncselekmény kapcsán (már letöltött vagy folyamatban lévő börtönbüntetés, droghasználat, prostitúció). Vannak családok, gyermekek, akik nem közvetlenül, hanem tágabb környezetük, baráti kapcsolataik által veszélyeztetettek, rendszeresen olyan közegben mozognak, ahol már előfordult bűncselekmény elkövetése.

A célcsoport „sokproblémás” családokból állt, akik Központunkkal aktív kapcsolatban állnak, így elérésük ilyen módon adott volt. A családokat a veszélyeztetettség súlyossága szerint választottuk ki, figyelembe véve az együttműködési hajlandóságot, melyet a folyamatos családsegítői együttműködés tapasztalatai alapján tudtunk előrevetíteni. A program ismertetése során a tanácsadások, segítő beszélgetések keretében motiváltuk őket a még szorosabb és intenzívebb együttműködésre. Azon családoknál, ahol védelemben vétel okán a Gyámügyi Osztály is nyomon követte a történéseket, a motiválás nem okozott problémát, hiszen egyébként is szoros együttműködést írt elő nekik a hatóság. Elmondható, hogy a programok, események felkínálása vonzotta a családokat.

A programban résztvevő szakemberek között első körben megtörtént a feladatok leosztása. A családsegítők és esetmenedzserek „saját családjaikat” delegálták a programba. A feladatok elosztásánál az adott szakember esetleges speciális végzettségét, egyéb kompetenciáit is figyelembe vettük.

A bevont szakemberek hetente tartottak esetmegbeszéléseket a kezdetektől. Egy-egy elakadás, motivációhiány észrevétele kapcsán ezen alkalmakon felül is rendszeresen konzultáltak egymással. A program folyamán többször fordult elő, hogy a családok tekintetében lemorzsolódás veszélye merült fel költözés vagy az együttműködési hajlandóság enyhülésének okán. Az elköltözéssel keletkezett „hiányt” igyekeztünk pótolni oly módon, hogy menet közben új családot szólítottunk meg és hívtunk be a programba. A motiváció, együttműködés hiányának felderülése esetén felhívtuk a család figyelmét arra, hogy helyzetük megoldásának érdekében szükséges az aktív együttműködés, melynek fontos részei a program elemei. Gyermekek esetében nehezebb volt fenntartani a motivációt, ilyenkor a szülő aktív segítsége is szükséges volt. A szülőnél is próbáltunk rávilágítani arra, hogy együttműködő magatartásával, aktivitásával pozitív példát mutat a gyermeknek.

Mivel a csoportokon résztvevő gyermekeknél volt átfedés, a két kamasz csoportot vezető kollégák között is rendszeres volt a konzultáció annak érdekében, hogy az adott csoporton láthatóan kibontakozni nem tudó vagy nem akaró gyermekekre különös figyelemmel lehessenek.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek	1	1
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	149	23
Gyermekevédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek	0	0
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok	0	0
Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában a felnőtt családtagok	1	1
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>felnőttek</i> bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll	15	4
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>gyermek</i> esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll	40	6
Gyermekevédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai	0	0
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai	0	0

A szakemberek

A programba bevont szakemberek kiválasztása Központunk családsegítői és esetmenedzserei közül történt, rajtuk kívül egy fő mentálhigiénés munkatárs vált aktív részvevőjévé a projektnek.

A szakemberek mindegyike sokéves tapasztalattal rendelkezik, többük rendelkezik mediátori, családterápiás, drámapedagógusi végzettséggel is. A csoportokat vezető kollégák mediátor végzettségük mellett évek óta szerveztek különféle tematikájú szülő- és/vagy gyermekcsoportokat Központunk ügyfelei számára. Szakmai kompetenciájuk az évek óta végzett kimagasló szakmai munka során formálódott és fejlődött oly mértékűvé, hogy a programban maximálisan helyt álljanak. A program kezdetekor már megmutatkozott, hogy a szakmai munkában megjelenő újdonságok (eszközök) egyúttal motiváló tényezők is arra vonatkozóan, hogy kellő lelkesedéssel, lendülettel vigyék végig e rövid idő alatt a projektben meghatározott tevékenységeket.

Szakmai kihívások, kockázatok, alkalmazott stratégiák – összegzés

A program sikeres végrehajtásának első és legfőbb kockázatát a szakemberek számára az jelentette, hogy a család esetleges elutasító magatartása hogyan kezelhető. Ezen kívül stratégiát kellett kidolgozni arra az esetre is, hogy a család esetleg menet közben jelzi, hogy nem szeretne a továbbiakban részt venni a programban, vagy ha motivációs kihívásokba ütközünk. Felmerült dilemmaként, hogy a pályázatban részt nem vevő klienseivel hogyan és mennyire intenzíven tud együttműködni a bevont szakember a pályázat ideje alatt. Végül kockázatként merült fel a bevont családok pótlásának tekintetében, ha adott család kerületünkön kívül költözik, vagy esetleg tartós kórházi kezelés miatt megszakad ideiglenesen az együttműködés.

A fent megfogalmazott kockázatok tekintetében elmondható, hogy a korábban már említett motivációs elemek, segítő beszélgetések során a családok érdeklődése nagyrészt fenntartható volt, ennek kedvezett a programra szánt időkeret is. Szintén az időkeret engedte meg, hogy a pályázat keretében megvalósított programok időben közelítsenek egymáshoz, igyekeztünk azon, hogy ne legyenek „üresjáratok”. Arra törekedtünk, hogy egyforma mértékben szólítsuk meg a gyermekeket és a szülőket is, megőrizve így az egyensúlyt. Az érintett gyermekek kisebb testvéreinek is próbáltunk kedvezni a közös programokkal (sütögetés, koncert), így az egész család részt vehetett az eseményeken.

A családok lemorzsolódását tekintve az összlétszámhoz képest jelentős változások nem történtek, a költözés miatt kikerülő családokat klienskörünkől pótoltuk.

A bevont szakemberek terhelhetőségét figyelembe véve, a projekt ideje alatt – különös tekintettel az intenzív családsegítést végző kollégákra – törekedtünk arra, hogy a már meglévő esetszámuk

nagymértékben ne növekedjen, annak érdekében, hogy a szakember energiái a bevont családokra koncentrálódjanak.

Szakmai innovációk értékelése

- A bevont családok szempontjából a program eredményesnek mondható. Mind a csoportokon átadott ismeretek, mind az intenzív családsegítés általi együttműködés hozadékai pozitív irányba mutatnak, a családban kialakult megváltozott helyzet, kommunikációs problémák, elakadások tekintetében. A csoportokon a gyermekek képet kaptak arról, hogy az iskolából, osztályközösségből való kirekesztődés által jelentkező negatív érzéseket hogyan tudják feldolgozni. A csoporton – a szakember segítségével – egymástól is tanulhattak, valamint megtapasztalták, hogy gondjaikkal nincsenek egyedül, ők is részesei lehetnek egy közösségnek. Az intenzív családsegítés során a családban történt elakadások feltérképezése megtörtént, a szakember a már meglévő bizalmat tovább tudta építeni a jövőbeni sikeres együttműködés érdekében. Egy család esetében az intenzív családsegítés hozadékaként a gyermek védelembe vételének megszüntetésére tettek javaslatot a szakemberek egy rendkívüli felülvizsgálat kezdeményezésével.

A családi fotóalbum mint eszköz hatására jelentős javulás mutatkozik egy hosszú idő óta konfliktusos szülő-gyermek kapcsolatban.

A család otthonában történő mentálhigiénés megsegítésével sikerült olyan szülőt is elérni, aki intézményi keretek között munkaideje kiszámíthatatlansága miatt nem tudta volna igénybe venni a szolgáltatást, holott elengedhetetlen lenne a traumák feldolgozásához.

- Szakemberek szempontjából a programban felkínált és alkalmazott eszközök között új, eddig egyáltalán nem, vagy csak érintőlegesen megismert módszerek, technikák kerültek elsajátításra és gyakorlati alkalmazásra. A projektben használt új eszközök megvalósítása rávilágított arra, hogy hasonló problémával küzdő családok esetében is alkalmazhatóak a szociális munka segítő eszközeiként. A szakemberek által megismert és elsajátított új eszközök egyfajta lendületet adtak a jövőbeni segítő munkára nézve, oly módon, hogy több eszköz áll rendelkezésre a családok problémáinak kezeléséhez.
- Szervezeti szinten is megmutatkoznak a megismert és kipróbált eszközökkel elért eredmények úgy, hogy a megszerzett tudást, tapasztalatot átadva, a modellprogramban részt nem vett kollégák is megismerik és beépíthetik mindennapi munkájukba. Ennek következtében a családsegítés folyamatában történő esetleges elakadásokon, a szakembernél fellépő bizonytalanság, tehetetlenség érzésén is átlendíthetnek a megismert eszközök.

- A szociális területre, mint egészre érvényes az a megállapítás, ami szervezeti szinten is megmutatkozik és előrevetíthető.

Tapasztalatainkra alapozva jelen program megvalósítása minden Családsegítő Szolgálat és Központ számára új eszközök megismerését és elsajátítását tenné lehetővé a családok problémáira való komplexebb rálátásban, szélesítené és színesíteni a szociális munka jelenleg használt eszköztárát, valamint rendszerszinten új dimenziókat nyitva megelőzhetné a szociális szakemberek esetleges korai kiegészését.

Fejlesztési lehetőségként, egyetlen javaslatként az időkeret tágítása merülhet fel.

A családról

A gyermek és családja évek óta Központunk nyilvántartási rendszerében szerepel. A szülők között párkapcsolati konfliktus állt fenn, házasságukat ez a konfliktus végigkísérte. Az édesapa ismert zenész, korábbi házasságából született gyermekei már nagykorúak, az új kapcsolatból született leányuk most 14 éves. A család élete a média általi ismertség, valamint a zenei iparban való aktív jelenlét miatt sokáig nehezen, rendszertelenül szerveződött. A szülők közötti viták, konfliktusok nagyrészt a gyermek előtt zajlottak. Az édesanya rendszeresen a gyermeket is bevonta a kapcsolati konfliktusukba. Több alkalommal került sor rendőri intézkedésre, mivel a lakókörnyezetüket sem kímélték egy-egy veszekedés alkalmával. A gyermek tanulmányi eredménye rohamosan romlott, az iskolában is megjelentek azok viselkedési tünetek, melyeket a szülők konfliktusos kapcsolata idézett elő. A szülők egy idő után „se veled, se nélküled” kapcsolatban álltak egymással, mely a gyermek életében rendszertelenséget, káoszt okozott és ez feszültséget, szorongást eredményezett. A már fennálló lelki veszélyeztetettséget az is fokozta, hogy az édesanya alkohol- és drogfüggővé vált, melynek kapcsán erősen megjelent a gyermek fizikai értelemben történő veszélyeztetettsége is. Az édesapa ekkor még lelkileg nem állt arra készen, hogy határozottan fellépjen az édesanyával szemben és gyermekének biztonságot, védelmet adjon. A kialakult helyzet miatt felmerült a gyermek családból való kiemelése, végül szoros hatósági kontroll melletti együttműködéssel a gyermek védelembe vételére került sor. A védelembe vétel során szoros családgondozás indult meghatározott feladatok mentén, a szülőknek is feladatok, határidők lettek megjelölve annak érdekében, hogy a gyermek testi, lelki fejlődése visszataláljon a helyes útra. A folyamat során hamar körvonalazódott az édesanya együttműködésének hiánya, az édesapa hozzáállásában azonban lényeges pozitív változás volt tapasztalható. Ennek kapcsán megtörtént a szülők válása és a gyermekelhelyezés az édesapa kezdeményezésére, végül egy hosszú és nehéz folyamat eredményeként kizárólagos szülői felügyeleti jogot ítelt meg számára a bíróság, és a válás is megtörtént. Ettől kezdve a gyermek az édesapja háztartásában nevelkedik, az édesanya számára az édesapa lakásán kijelölt láthatás, kapcsolattartási lehetőség van megállapítva. Ennek betartása az anyja részéről rendszertelen. A helyzetet a gyermek rendkívül nagy veszteséggé éli meg, az édesanyához való kötődése erős, a kialakult helyzetért apját hibáztatja. Kapcsolatuk hullámszó, az egyensúly megtalálásában erős gátat képez az anyja viselkedése. A konfliktusos kapcsolathoz hozzájárul, hogy az édesapa a közelmúltban új párkapcsolatot létesített. A gyermek védelembe vétele – azzal, hogy az akut veszélyeztető tényezők nem állnak fenn – két év után megszűnt.

Az előkészületek

A családdal a hosszú évek óta tartó együttműködés tapasztalatai alapján, valamint az apa-gyermek kapcsolat javításának érdekében került kiválasztásra a felkínált eszközök közül e család számára a családi legendárium, családi fotóalbum mint lehetőség. A családdal való találkozást megelőzte az eszköz alapos tanulmányozása, az ismertető tájékoztatón kívül az interneten található anyagok olvasása. A tevékenység előkészítése során az apával és a gyermekkel együtt és külön-külön is történtek találkozások, felmérve, hogy jelenlegi törékeny kapcsolatuk alkalmas-e egy ilyen intim helyzet megteremtésére. A találkozások alkalmával tájékoztatót kaptak a folyamat menetéről, céljáról és arról, hogy a jövőre nézve milyen pozitív hozadéka lehet az együttműködésüknek.

Dilemmák

Az előkészületek során – annak ellenére, hogy a család szakemberi szemmel alkalmas a részvételre – dilemmák is felmerültek:

- az apa és a gyermek jelenlegi sérülékeny kapcsolata elbírná-e a fotók kapcsán felszínre kerülő érzelmeket?
- a gyermek kezdeti nyitottsága a tevékenység megkezdéséig megmarad-e?
- a segítő-ügyfél kapcsolatban már kialakult bizalom megmarad-e annak tükrében, hogy a gyermek anyja „elvesztését” újraéli és azt apja mellett a szakembernek is tulajdoníthatja?

A tevékenység

Előre megbeszélt időpontban, a család otthonában valósult meg a fotókról való beszélgetés. Annak ellenére, hogy kérés volt feléjük, előre ne válasszanak ki fényképeket, már a konyhaasztalon előkészítve vártak a fotókkal. Elmondásuk szerint annyira izgatottá váltak, hogy a találkozást megelőző hétvégén csak a fotók nézegetésével, válogatásával foglalkoztak, egy programot is lemondtak emiatt. A fotók nézegetésébe bevonták apa barátnőjét is. Elmondásuk szerint voltak viták a képek válogatásakor, végül – eltérve kicsit a korábbi koncepciótól – nagyrészt különböző fotókra esett a választásuk, ehhez jött hozzá még az édesapa életrajzi könyve, mely rengeteg fényképet tartalmazott a családról.

A gyermek ragaszkodott ahhoz, hogy elsőként ő állítsa rangsorba a fényképeket.

1. a számára legkedvesebb kép egy lovat ábrázol, mely az a ló, amin ő közel négy éve lovagol.
A kép vidéken készült, az ottani lovardában.
2. apával közös kép, mely egy szabadidős programon készült kb. egy éve.

3. a képen a gyermek és legjobb barátnője látható, iskolai szünetben készült. A lányok még mindig a legjobb barátnők. Itt a gyermek aggodalmát fejezte ki, hogy nemsokára elválnak útjaik, mert más-más középiskolába kerülnek.
4. apával és élettársával hármásban szerepelnek a fotón, ez volt az első alkalom, hogy hármásban elmentek kirándulni pár hónapja.
5. iskolai barátnővel közös kép, mely homályos, nem sikerült jól, de fontos, mert jó barátok. Nem egy iskolába járnak, így nem tudnak minden nap találkozni. A kép egy közös programon készült.
6. A képen egy ló látható, melyet sajnos eladtak egy másik lovardának, ő volt a kedvenc lova mellett a másik, akit nagyon szeretett. Nem tudja, hogy hová került a ló, szereti néha megnézni a képet, de szomorú is lesz ilyenkor.
7. Legjobb barátnővel közös fotó, iskolai kiránduláson készült, tanár nő fényképezte. Nem szereti annyira, mert közeli a kép és nem szereti, ha közről fényképezik. Azért fontos, mert a legjobb barátnőjével vannak közös képen.
8. Családi barátokkal közösen láthatóak a fényképen, apa is és anya is szerepel rajta. A fotó még óvodás korában készült kb. 9-10 éve, itt még anya és apa együtt éltek. Fontos a kép, mert a fotón szereplő barátokat régen látta, vidéken élnek, a fotó is ott készült.
9. A fotón ő maga nem szerepel, hanem egy barátnője látható rajta, aki nemrég külföldre költözött. A fotót a gyermek készítette, fontos számára, mert ritkán tudnak személyesen találkozni, bár sokat beszélnek az interneten.
10. Szintén barátnővel közös kép, elmondása szerint azért jó barátnők, mert mindkettőjük apukája ismert ember és a barátnője is gyakran jár koncertekre. Egy koncerten készült a kép.
11. Egy póniló látható a képen, a póni már nagyon idős, nem is lehet rá felülni. Ha vidéken jár, mindig megeteti, megsimogatja a pónit, nagyon kedves állat. Vidéki lovardában készült a kép.

A gyermek a fotók átnézését követően hirtelen elővette édesapja életrajzi könyvét, kinyitotta az első oldalon, ahol apa, anya és ő még kisbabaként látható. Kérte, hogy inkább hadd legyen ez az a kép, amit ő ugyan nem választott ki, de mégis ez a legszebb kép, mert mindkét szülőjével szerepel rajta. A képre nem emlékszik, mert kicsi volt még, de gyakran nézegették együtt korábban is anyával és apával. A szép időkre gondol ilyenkor.

Az édesapa által összeállított fotók:

1. A számára legkedvesebb képen ő és édesapja látható, akit fiai még igen, de lánya már sajnos nem ismerhetett. A nagypapa is mozgott a zene világában, a zene szeretetét tőle örökölte. A kép Budapesten, szabadtéren készült, fekete-fehér.
2. Nagyobbik fiával szerepel a képen, szinte ugyanolyan pózban és környezetben, mint az előzőn ő és édesapja. Elmondása szerint nem volt tudatos és megkomponált a kép, ő is csak most vette észre, hogy szinte ugyanolyan a két kép. Fia itt láthatóan hasonló korú volt, mint ő az első képen.
3. a képen a lánya látható, kb. 3 éves lehetett, egy ládában ül korábbi albérletükben. A kép vicces és szép emlékeket idéz fel benne.
4. A képen apa a két fiával látható, szabadtéri programon vettek részt. Hogy hol készült a kép, már nem emlékszik, de láthatóan vidámpark, vásárszerű helyen.
5. Volt feleségét és lányukat ábrázolja a fotó. Műtermi kép, szépen megvilágított. A gyermek kb. 5 éves lehetett. Ő maga is ott volt azon a fotózáson, emlékszik az eseményre.
6. Apa szüleit ábrázolja otthonukban. Nagy fájdalma, hogy lánya már nem ismerhette meg a nagyszülőket. A fotó fekete-fehér, egyfajta örökségnek tekinti. Itt elmondja, hogy nagyon sok fotó lehet még itt-ott családtagoknál, de a kapcsolattartás hiánya miatt nem hiszi, hogy ezekhez a fotókhoz hozzájut valaha is.
7. A kép egy koncerten készült, mely nagyon fontos szerepet játszott az életében, ugyanis egy világhírű együttes magyarországi turnéja kapcsán léphettek fel mint előzenekar. A képen a dobok mögött ő látható, ami azért érdekes számára, mert nem dobol aktívan, de tud dobolni. Akkor éppen dobolt. A kép a 90-es években készült.
8. A képen lányával és jelenlegi párjával szerepel. Lányához hasonlóan ő is megemlíti, hogy az első közös programon készült a kép. Itt elmondja, hogy lánya és párja kapcsolata még sérülékeny, lánya hullámzóan áll az új helyzethez.
9. A fotón lánya és annak barátnője látható, mely koncerten készült. A barátnő szüleivel jó a kapcsolat, a hasonló életvitel összehozza az embereket.
10. Az utolsó kép az, amit lánya az első helyre sorolt. Azért tartja fontosnak a képet, mert a ló mint terápiás állat nagyon sokat segített és segít lányának a múltbeli események feldolgozásában.

Érzelmek, érzések

A fényképek bemutatását követően a képek által kiváltott érzelmek, érzések kerültek előtérbe. Mindketten kihangsúlyozták az életrajzi könyvben található családi fotókat. A gyermek számára az édesapja által elmondottak alapján váltak kedvessé a könyvben található képek, mivel az összes

családi képen kisgyermekként szerepel, emlékei nincsenek a fotózásokról. Megjegyzem, hogy a könyv is akkor íródott még, amikor a gyermek kicsi volt. Elmondta, hogy azért nézi szívesen időről-időre a könyvben lévő képeket, mert egyrészt édesanyja is szerepel rajtuk, másrészt a szülei boldognak látszanak rajta. Magát már kevésbé szereti nézegetni, mert szerinte nem volt szép kicsiként. Elmondta, hogy a fotók válogatása közben édesapja sokat mesélt neki a nagyszülőkről, a régi időről, olyan helyszínekről, ahol ő pici gyermekként megfordult, de már nem emlékszik rá. A családi barátokat ábrázoló képet nézve, rájött, hogy milyen régen látta már azokat az embereket, akik számára kedvesek. Barátnői is nagyon fontosak az életében, nem tudja, mi lesz a jövőben, mert középiskolába fognak járni, és biztos, hogy el kell szakadniuk egymástól, erre nem is szeret gondolni. A lovas képeket nagyon szereti, sajnos mostanában kevesebb ideje van lovagolni.

Az édesapa – azon túl, hogy büszke arra, hogy zenei munkássága könyvben is meg van örökítve – szintén gyakran lapozgatja a könyvet pontosan a benne lévő fotók miatt. Ő is szívesen emlékszik vissza a „boldog békeidőkre” volt feleségével, szeretné, ha a kellemes emlékek maradnának meg. Egyes képek – még ha nem is tükrözik kívülről – felhoznak benne rossz emlékeket is, mert életük nehéz időszakára emlékeztetik, melyet maga mögött szeretne hagyni és a jövőre koncentrálni. Elmondása szerint lányával sokat viccelődtek a képek nézegetése, válogatása közben.

Tapasztalatok a család részéről

A gyermek elmondta, hogy nem is tudta, hogy ilyen sok fényképük van. Ő maga nagyon szeret fotózni, ezt leginkább telefonnal teszi, viszont felmerült az igény egy fényképezőgépre is, mert a minőséget a telefonja nem mindig garantálja. A magáról készült képeket továbbra sem szereti, lovakat szívesen fotózna a jövőben. Az is tudatosult benne, hogy viszonylag régen volt lovak közelében, ezen mindenképp szeretne változtatni. Megjegyezte, hogy édesapja sokat szeret beszélni, és ő néha unalmasnak érezte, amikor a múltból beszélt. Jó volt keresgélni a fotókat, megjegyezte, hogy lehet, hogy sok lovas képet választott.

Az édesapa bevallotta, hogy sokszor elérzékenyült egy-egy fotót nézve, különösen, mikor a szüleiről készült kép került a kezébe. Látta, hogy lánya nem igazán érti az érzelemkitöréseit, ezért igyekezett nem pityeregni előtte. A fotókon látta lánya fejlődését is, szerencsére nagyjából gyermekének minden életkori szakaszából vannak fényképek. Végül elmondta, hogy sokkal több fotót szeretett volna megmutatni, de végül határt szabott magának, mert különben nagyon sokat beszélt volna. A fotókról való beszélgetés kellemes és örömteli volt számára, folytatni tudná nagyon sokáig.

Tapasztalatok a szakember részéről

A családnál eltöltött közel hat óra alatt alkalom volt a fotók nézegetése, a fotókról való beszélgetés közben képet kapni egy felszabadultabb, családiasabb működésről. A családsegítés folyamata során az ilyen megnyilvánulások, érzelembefejezések nem kerülnek felszínre, a segítő kapcsolat a problémák megoldására fókuszál. A beszélgetéshez szükség volt egy alapvető bizalomra, amely az elmúlt évek segítő munkája segítségével megvalósult. Többek között ez a bizalom tette gördülékennyé és szinte természetessé a beszélgetést. A gyermek eleinte visszahúzódozóbb és szűkszavúbb volt, de idővel nyitottabbá, kommunikatívva vált. A beszélgetésen az édesapa párja nem vett részt, a gyermek részéről határozott kérés volt, hogy csak ő és apja legyenek jelen.

Tapasztalat szerint a családi legendárium, családi fotóalbum jelen család esetében mind rövid távon, mind a jövőre nézve pozitív hatással lesz, feloldhatja és elmélyítheti a jelenleg sérülékeny apa-lánya kapcsolatot. A felkészülés során megfogalmazott dilemmák egyike sem igazolódott be vagy menet közben feloldásra került.

Utánkövetés

A beszélgetést után egy héttel egy ismételt találkozásra került sor a családdal otthonukban. Időközben a kiválasztott képek mellé újabbak kerültek, és a kb. 60 db kép egy albumba került. Ez lett a „családi legendárium” az itt és most-ban. Ez nem szerepelt kérésként a család felé, maguk határozták el azt, hogy létrehoznak egy családi albumot, amit időről időre fel tudnak lapozni. Az album nagyságából adódóan elképzelhető, hogy a jövőben még több képpel bővül a családi legendárium.

1.5 dr. Hatvani Erzsébet: „Egyedül nem megy” – Intézményi és családi együttműködési lehetőségek a bűnelkövető, bűnelkövetésben veszélyeztetett fiatakorúak (gyermekek, fiatal felnőttek) reintegrációs támogatásában – A Rákospalotai Modellprogram tapasztalatai

„Legyen hát a büntett egy valódi párbeszéd kiindulópontja”

(Nils Christie)

Modellprogram szakmai céljai, a javítóintézeti szakterületen megvalósítható innovatív módszerek

Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat megvalósítása, 8.2.3. Konfliktusok és az erőszak megelőzése, kezelése; D. A család védelmi funkciójának növelése alpont alatt a Szülői kompetenciák fejlesztésére, erősítésére vonatkozó komplex modellprogram keretében (*Szülői kompetenciák fejlesztése bűnelkövető gyermekek családjában*), a Rubeus Egyesület közreműködésével, valósult meg az EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthonában egy részprogram 2018. november és 2019. április között.

A teljes program alapvetően a szülői kompetenciák alapellátásban való hatékony megerősítési lehetőségeit keresi, de a rákospalotai modellprogram azt célozta, hogy azon intézmények, nevesítve a javítóintézetek körében, ahol már nem megelőzésről, hanem a bűnelkövetésre adott intézményes válaszokról, illetve harmadlagos prevenciók szintjéről beszélhetünk, vizsgáljuk meg, hogy milyen lehetőségek vannak a szülői kompetenciák erősítésére. A program elsődleges célja a javítóintézeti nevelésben új beavatkozási pontok keresése volt, de tekintettel a rákospalotai intézmény sajátos működési módjára, vagyis hogy külön-külön egységként, de jelen van a javítóintézeti nevelés és a központi speciális gyermekotthoni elhelyezés is, mindkét intézménytípusból bevonásra kerültek gyermekek és családok is. A program bemutatásában is elsősorban a javítóintézeti lehetőségeket vázoljuk, de a központi speciális gyermekotthoni tevékenységgel is vonhatóak párhuzamok.

A modellprogram közvetlen célja az volt, hogy az intézményben a családokkal való együttműködés már létező és még ki nem próbált eszközeit összegyűjtsük, a modellprogramban ajánlott eszközök közül néhányat kipróbáljunk, adaptáljunk.

A modellprogram rövid távú célja volt, hogy a programok megvalósulásából tapasztalatokat szerezzen az intézet vezetősége és munkatársai, azok alkalmazhatóságáról, azok rövid távon kifejtett hatásáról. Megtapasztalhassuk, hogy ezen eszközök hatnak-e és ha igen, hogyan hatnak a

munkatársak és a családok közötti kommunikációra, a gyermekek, fiatalok és a családok közötti kommunikációra, az intézmény és a szakmai társterületek közötti kommunikációra, az intézmény arculatára. Milyen támogató elemek alakíthatóak ki a szülői felelősségvállalás erősítésére, a kompetenciák fejlesztésére, ezek hogyan hatnak az intézményi nevelésre. A hatások a program várakozása szerint lehetnek élményben, érzésben, konkrét változásokban, ügyekben meg tapasztalhatóak.

A modellprogram hosszú távú célja, hogy a már eddig is használt és az újonnan kipróbált eszközök komplexitásukban bővítsék az intézmény és általában a javítóintézeti nevelés eszköztárát, ezáltal hozzájáruljanak a gyermekekkel, fiatalokkal való foglalkozás módszertani eszköztárának bővítéséhez.

Az EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthonában a „Szülői kompetenciák fejlesztése” programba olyan fiatakorúak (gyermekek, fiatal felnőttek) – és az ő családjaik, hozzátartozóik – kerültek bevonásra, akik a bűnelkövetésben már kisebb vagy nagyobb mértékben aktívan megjelentek, enyhébb vagy súlyosabb bűncselekmények elkövetése miatt a kriminális-karrier különböző, de már életüket és mindennapjaikat is meghatározó szakaszába értek, súlyosan veszélyeztetettek a bűnelkövetésben vagy az ismételt bűnelkövetésben.

Az intézményben, a javítóintézeti nevelési egységben (jogerős javítóintézeti nevelésben vagy letartóztatásban) élő gyermekek, fiatalok már mindannyian a harmadlagos prevencióban érintettek, a központi speciális gyermekotthoni gyermekek közül is sokan ebben az élethelyzetben kerülnek az intézménybe, vannak, akik már elkövettek bűncselekményt, vannak, akik nem követtek el bűncselekményt, de gyakran súlyosan veszélyeztetettek szerfogyasztás, disszociális tünetek vagy éppen a családi háttér diszfunkcionalitása miatt.

A javítóintézeti nevelés egésze és a speciális szükségletű nevelés egyik szegmense is azt a célt tűzi ki, hogy ezen intézménybe kerülő gyerekek, fiatalok gondolkodása és viselkedése megváltozzon, tudatosabban és logikusabban gondolkodjanak és érezzenek a különböző élethelyzetekben. Életük egészét illetően tudjanak az erkölcsi normák, az együttélési szabályok ismeretében a társadalom szerinti helyes döntéseket hozni, fejlődjön az önkontrolljuk és a szociális készségeik. A pszichológia, a pedagógia, a kriminológia, a szociális munka eszköztárát felhasználó módszereink alapja az a tény, hogy a bűncselekmények elkövetésében, valamint a prekriminális viselkedések megjelenésében nagy szerepet játszik a szocializációs deficit, a gyenge problémamegoldó és az alacsony döntéshozó képesség, illetve az agressziókezelési és szociális készségek hiánya.

A javítóintézeti nevelés és a központi speciális gyermekotthoni nevelés jogi, szakmai elvárásai részben megegyeznek, részben eltérnek a családdal való kapcsolattartás és a család bevonása

szempontjából, de a szikár tények azt mutatják, hogy mindkét intézményi formában az ide kerülő fiataloknak a családjakkal, hozzátartozóikkal való kapcsolattartása több problémát hordoz.

A sokproblémás családokban felnövekvő gyerekek többségében sérült, hátrányos helyzetű családokból származnak, ahol sem a társadalmi normákat nem ismerik meg és sajátítják el, sem az azok betartásához és követéséhez szükséges erőforrások nem állnak rendelkezésükre. Az intézetünkben élők jellemzően ilyen családok gyermekei, a család számos funkciója sérült, diszfunkcionális.

Korábbi programok tapasztalataival megegyezően a rákospalotai intézményben is olyan családokkal találkozhatunk, ahol egyébként definiáltan szükséges vagy szükséges lenne a család intenzív támogatása.

Természetesen minden család rendelkezik egyedi vonásokkal, a családok élethelyzetében, a családok szerkezetében, megküzdési mechanizmusában azonban számos hasonló jellegzetességet figyelhetünk meg. Sokszor egyszülős családok, néha szokatlan összetételű, vagy mozaikcsaládok küzdenek a szokásosnál nagyobb nehézségekkel, ahol a szülők nem csak a vér szerinti gyermekeiket nevelik, esetleg több, élettársi pár és gyermekeik élnek együtt, olykor rendkívül kis alapterületen vagy rendezetlen lakáskörülmények között. Szinte minden szülő alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, az anyák első gyermekeiket általában fiatal korban születték. Ritkán fordul elő, hogy a családból valaki legális, folyamatos munkával rendelkezne (be nem jelentett munka viszont sok családban előfordul). A családok rendszeres bevételeit rendszerint a szociális jövedelmek jelentik; mindenütt jelen van az eladósodottság valamilyen formája (díjhátralék, lakáshitel, magánkölcsonök, uzsora stb.) A családtagok folyamatosan és aktuálisan is nagyfokú stresszt élnek át, ennek minden következményével együtt. A szülőknél és a gyermekeknél egyaránt gyakran tapasztalunk alacsony önbecsülést, kommunikációs zavarokat, néha agressziót, beszűkültséget, esetenként diagnosztizált, gyógyszeresen és/vagy rendszeresen kórházban kezelt pszichiátriai betegséget. A szülők többsége a gyermekvédelmi rendszerben nőtt fel, vagy hosszú időszakot töltött a vér szerinti családján kívül, ahol sokszoros hiányokat élt át, nem tehetett szert megfelelő gyermeknevelési, illetve a mindennapi élet megszervezésével kapcsolatos tapasztalatokra; gyakoriak a kötődési nehézségek (Bányai 2018).

Az intézményben vannak olyan gyerekek, fiatalok, ahol a családok egyáltalán nincsenek már jelen a gyermek, fiatal életében, kapcsolataiban, illetve a jelen lévő családok funkcionalitása gyermekvédelmi szempontok szerint már több esetben megkérdőjeleződött. Kevesebb az olyan család, amely egyébként a legtöbb szempont szerint támogató háttérűnek minősül, csak hiányos

erőforrásaik, módszertani nehézségeik, kamaszkori problémákkal való megküzdési stratégiáik hiányosságai vezettek gyermekük életében a bűnelkövetéshez, vagy az ebben való súlyos veszélyeztetettséghez. Természetesen mélyebb – társadalmi hátrányokat – elemző vizsgálat minden családban elvezethetne az erőforrások hiányához, annak determináló szerepéhez, de ez a vizsgálat nem volt ennek a programnak célja.

Összességében az is elmondható, hogy bármely családból kerül be egy gyermek, fiatal intézményünkbe, a szülők, hozzátartozók, a család diszfunkciójától, annak mértékétől függetlenül aggodalmat mutatnak, fejeznek ki a gyermek életével kapcsolatban, jellemzően a magatartási problémák, bűnelkövetés vonatkozásában. Tapasztalatunk, hogy a legtöbb esetben a találkozások során ezt közvetítik az intézmény felé. Az sajnálatosan már nagyon különböző, hogy a gyakorlatban ez az „aggodalom” mennyire tartós, mennyire mutatkozik meg a hétköznapi életben, cselekedetekben, illetve mennyire vannak lehetőségeik, képességeik, erőforrásaik a tényleges támogatásra.

Vannak olyan gyerekek, fiatalok, ahol a család jelen van, de ez a jelenlét egyben kockázatot is jelent. Optimális esetben a család az a biztonságot nyújtó színtér, ahol a fejlődést támogató környezetben a személyiség a társadalmilag elfogadott irányba fejlődik, és az egyén megtanulja azokat a normákat, amivel a társadalom hasznos tagjává válik. A fiatalkorú bűnelkövetők családja – a fentiekben leírtak szerint – az esetek nagy hányadában nem biztosítja, nem tudja biztosítani azokat az optimális fejlődéshez szükséges erőforrásokat, tényezőket, ami a társadalmi integrációhoz szükséges. Az intézményünkbe kerülő fiatalok nagy hányada (a javítóintézeti neveltek is) a gyermekvédelem fókuszába került már jóval azelőtt, hogy bűnelkövetővé vált volna, legtöbb esetben a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás többlépcsős megoldási módjai is kudarcot vallottak, az eszközök nem voltak kellően hatékonyak, elégségesek, gyakran éppen a családi együttműködések hiánya miatt.

A Rákospalotai Intézményben éppen a megelőző életút kudarcai azok, amelyek nyomán egy új párbeszédet kell kezdeményezni mind a gyermekkel, fiatallal, mind az őt körülvevő szakmai és családi környezettel.

A rendszer diszfunkciója, hogy – miközben a fiatalkorút kiemeli a korábbi szűk társadalmi környezetéből annak elégtelen értékközvetítő magatartása miatt – állandó problémát jelent az

intézmény számára olyan személyt találni a nevelt részére, aki megfelelő módon képes értékeket közvetíteni számára (Rácz – Lénárd 2003).

Mit tegyünk, vagy mit ne tegyünk egy ilyen közegben, hogyan és mennyire építsünk ezekre a családi kapcsolatokra, a helyettesítő ellátásokkal – a megjelenő új referenciaszemélyekkel – párhuzamosan hogyan és milyen szerepbe kerül a család ebben az élethelyzetben, hogyan viszonyuljon a javítóintézeti neveléshez, vagy akár a központi speciális gyermekotthoni elhelyezéshez.

A problémák és a diszfunkciók ellenére a gyermekek, fiatalok, mégis kötődnek családjukhoz vagy néhány családtagjukhoz. Számos vizsgálat és tanulmány bizonyítja, hogy a fejlődő gyermek egy elhanyagoló szülőhöz is kötődik, és stresszhelyzetben, krízishelyzetben fokozottan keresi a kapcsolódási pontokat, melyek – a sérült háttér ellenére – erőforrásként szolgálnak a nehéz élethelyzettel való megküzdésben. Így az intézménybe kerülő fiatakorúak reszocializációs, reintegrációs támogatásában a fenti ellentmondások ellenére is az egyik legfontosabb feladat az, hogy felmérjük, hogy honnan érkeznek és hová tartanak. Milyen az őket kibocsátó közeg, elsősorban családjuk, hogyan determinálta életútjukat, mire tudjuk alapozni a nevelésüket, mind életszakaszukat, mind a gyermekvédelmi és köznevelési rendszer lehetőségeit tekintve utolsó lépcsőjét, továbbá: ez hogyan befolyásolhatja az elbocsátásuk utáni sorsukat. Ez gyakran azért is kiemelt cél, mert a javítóintézetben elhelyezett (jogerősen elítelt vagy letartóztatott) és onnan kikerülő fiatalok egy része 16-18 évesen formálisan is családjába tér vissza, vannak, akik formálisan a szakellátási rendszerbe, de gyakorlatilag erősen kötődve a családhoz, illetve különösen a jogerős javítóintézeti nevelésre utaltak már nagykorúságukat követően kerülnek elbocsátásra, de még a központi speciális gyermekotthonból való elbocsátásban sem ritka a nagykorúsággal való távozás. A fiatalok ilyenkor – ha nem tudják használni az utógondozást, megelőző életútjuk minősége ezt nem engedi vagy jellemzőik szerint nem kellően együttműködőek vagy erre nem jogosultak – sokszor légüres térbe kerülnek, és marad számukra az a család, amely ezt megelőzően gyakran deklaráltan veszélyeztető volt.

A család nem készül fel az új értékekkel érkező gyermek fogadására, nincsen olyan segítő rendszer, amely a társadalomba való integrálódást hatékonyan elősegítené, valamint támogatná a családot a gyermek javítóintézeti nevelése alatt, illetve a kikerülés után (Rácz – dr. Lénárd 2003). Erre a gyermekvédelem intézményrendszerében akár hatáskörrel is rendelkező szakemberek, ellátási formák (gyermekvédelmi gyám, család- és gyermekjóléti szolgálat) jellemzően nem mindig vagy nem kellően felkészültek, többségében kapacitáshiány miatt, de akár a pontosan megfogalmazott feladatok hiánya, a jól meghatározott kompetenciák elégtelensége is nehezíti ezt a feladatellátást. A

fent leírtakkal összhangban nehezíti ezt a helyzetet az is, hogy a korábbi támogatási formák, családdal való együttműködések sok esetben kudarcot jelentettek.

A javítóintézeti nevelés végrehajtására vonatkozó jogszabályi előírások, az erre épülő szakmai programok ugyan tartalmazznak erre vonatkozó elemeket (törvényes képviselő és/vagy szülő tájékoztatása, kapcsolattartási formák, családi konzultáció, családterápia), de ezek komplex alkalmazása a javítóintézeti nevelés kevésbé sztenderdizált területe.

A modellprogramban az intézmény elsődleges célja természetesen nem lehetett az, hogy a gyakran súlyosan diszfunkcionális családok nagymértékű változáson menjenek keresztül néhány hónap alatt, illetve a legveszélyeztetettebb, a legtöbb esetben súlyos disszociális tünetekkel küzdő gyerekek és fiatalok minden hátrányt leküzdjenek. El kell fogadnunk azt a tényt is, hogy gyakran a gyerekek, fiatalok elbocsátása után az őket visszafogadó közeg ugyanaz, ugyanazokkal a problémákkal, így a gyermek, a fiatal fejlesztésében, viselkedésváltozásában elért eredmények, a hátrányok leküzdése nem jár feltétlenül azzal, hogy a fiatal társadalmi státuszt tud váltani, vagy jelentős pozitív hatással tud lenni a „visszafogadó” környezetre. Azonban hiszünk abban, hogy a veszélyeztetettségtől való távolodás kisebb lépések sorozata, a bűnelkövetésből való kilépés nem egy időpillanat.

A dezisztencia fogalma a bűnelkövetéssel való felhagyást, illetve a bűnelkövetői karrierből történő kilépést jelenti. Ez soha nem egyik pillanatról a másikra történik, és több tényező eredménye. A bűnisméltés ún. prediktorai, előrejelzői a bűnisméltéssel és visszaeséssel összefüggő tényezők, melyek megjósolhatóvá teszik annak bekövetkezését. A kockázati tényezők növelik a bűnisméltés valószínűségét, a protektív vagy védőfaktorok ezzel ellenkezőleg visszatartják az egyént attól (Borbíró – Szabó 2012).

A modellprogramban olyan eszközöket akartunk erősíteni, kipróbálni, ami a családok aktív bevonásának kísérletével egy újabb lehetőségét villantja fel a bűnelkövetői út elhagyásának, a bűnelkövetés, a bűnisméltés megelőzésének, a szülői együttműködés fejlesztésével a kompetenciák növelésével.

A program egyszerre célozta a gyermekeket, fiatalokat és a szülőket, de az intézmény funkcióira és országos hatáskörére tekintettel, illetve arra, hogy alapfeladataiban a jogszabályok a családdal való kapcsolattartásban minimális kötelezettséget írnak elő, speciális megvalósításra volt lehetőség. A program nem a szülőkhöz/hozzátartozók mindennapi, rendszeres bevonását és elérését tette lehetővé, hanem csomópontok, kitüntetett pillanatok keresését az együttműködésben.

A program elemei, a kiválasztott módszertani eszközök

A program elemei többes célt szolgáltak.

Egyrészt az intézményi sajátosságok alapján azokat az eszközöket kívántuk erősíteni, amelyek az intézményben a családok bevonása nélkül is a reintegrációs, reszocializációs nevelés alapjait kell hogy adják. Ezek közül a projekt során kiemelt figyelmet akartunk fordítani az ún. **„szülői kompetenciát erősítő programra”**, amely a programban nem közvetlenül a szülőkre, hanem már a fiatalokra irányult.

Részelemei voltak:

- a.) az egészségtudatosság fejlesztése (saját test, egészség, betegség, higiénia, táplálkozás)
- b.) felelős szexualitás,
- c.) anyaságra, szülői szerepre készülés, gyermekvállalás, gyermeknevelés

Másrészt az intézmény családokkal való kapcsolattartási formáit (gyermek és család kapcsolattartása: telefon, levél, látogatás, eltávozás; intézmény és család kapcsolattartása: telefonos konzultáció, látogatáson való konzultáció, családlátogatás, családi konzultáció) a projekt keretein belül tudatosabbá, tervezettebbé, értékelhetőbbé kívántuk tenni a **befogadástól az elbocsátásig tartó folyamatban**.

Harmadrészt az intézmény ki akart próbálni olyan programokat, amelyek alkalmazása eddig nem volt jelen, vagy csak egyes elemeiben és nem komplexitásában volt alkalmazott az intézmény életében: **nyílt nap, családi nap, szülői kompetencia erősítésére irányuló projektnap**.

A támogatott programban a szakértők által felajánlott eszközökből az alábbiakat választotta az intézmény:

„Egészségnap” (14. sz. eszköz)

„Családi, szülői kompetencia erősítése az intézetben élő lányok körében” (15. sz. eszköz)

„Nyílt naptól az elbocsátásig” (16. sz. eszköz)

„Családi Nap” (17. sz. eszköz)

A módszertani eszközöket részben önállóan, részben komplexen kívántuk felhasználni a kifejtett szakmai tartalomnak megfelelően.

Emellett nem kifejezetten a megjelölt eszközök kipróbálása keretében, de azokhoz is köthető módszertani fejlesztések közül a resztoratív technikák fejlesztését a projekt elemein belül is erősítette az intézmény, az intézményen belüli szakértői támogatással (fókuszcsoporthoz, képzés). A projekt során a megjelölt eszközök mellett figyelemmel kísértük, hogy mely más eszközök azok, amelyek a fentieket kiegészítik, támogatják (pl.: családi döntéshozó konferencia, élménypedagógia, brief coach/megoldásfókuszú beszélgetések).

Az ajánlott eszközök nevesítve inkább a javítóintézeti neveléshez köthetőek, de a párhuzamosságok miatt alkalmasak voltak arra, hogy a központi speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermekek és családjaik is bevonhatóak legyenek a programba.

Megvalósított szakmai tevékenységek

Fontos kiemelni, hogy az intézményben vannak, lehetnek programok, amelyek a speciális fejlesztési területekre irányulnak, azonban a célzott programoknál jelentősebbnek gondoljuk, hogy az intézményben ezek szakmai alapja stabil legyen. A speciális programok megjelenése mellett fontos, hogy annak alapja mindig az intézmény szakmai működése, az ezt meghatározó szakmai program strukturált, terápiás jellege.

Fontos a szakmai programok szerinti széleskörűen értelmezett oktatás és képzés, a gyermekek szociális készségeinek fejlesztése, a társas kapcsolatok erősítése, a közösségi aktivitás erősítése, a konfliktuskezelés, az agressziókezelés, -csökkentés, -helyettesítés, a traumafeldolgozás, a negatív énkép pozitív irányba történő változtatása, az önérvényesítés javítása, a sodorhatóság csökkentése, az életvezetési tudatosság, felelősség növelése, a frusztrációs tolerancia növelése, az egészségtudatosság fejlesztése, a jogtudatosság fejlesztése, a célok elérését szolgáló különböző kognitív-behaviorista programok.

Jelen kell hogy legyen a mindennapokban a munkára és családi életre nevelés, a különböző kreatív készségeket fejlesztő programok, a sport, a tehetséggondozás, a különböző egyéni és csoportos terápiák, a lelki gondozást segítő tevékenységek. Mindezek legfőbb alapja a programokat biztosító, megfelelően képzett, továbbképzett és folyamatos támogatásban részesülő munkatárs.

A program során megvalósított szakmai tevékenységek típusai:

1.)

„Nyílt naptól az elbocsátásig” módszertani eszköz, ezen belüli részelemek alkalmazása, amely elsősorban a család/hozzá tartozó intenzívebb bevonását segíti az intézményi nevelési folyamatokba

- családlátogatás, nyílt nap, fogadóóra, családi konzultáció

2.)

„Egészségnap” módszertani eszköz a gyermekek, fiatalok testi, lelki egészségnevelési folyamatában

- egynapos komplex, élménypedagógiai módszerekre építő programelem

3.)

„Családi, szülői kompetencia erősítése az intézetben élő lányok körében” módszertani eszköz, 10 alkalmas komplex fejlesztési program

- az egészségtudatosság fejlesztése (saját test, egészség, betegség, higiénia, egészséges táplálkozás),
 - felelős szexualitás, párválasztás
 - anyaságra készülés, gyermekvállalás, gyermeknevelés,
 - hivatali ügyek intézése

4.)

„Családi Nap” módszertani eszköz, a gyermekek/fiatalok és családjaik közötti kapcsolat, a család/hozzá tartozó és az intézmény közötti kapcsolat erősítése, a fejlesztési folyamatba való bevonás, személyesség erősítése

A programban megvalósított szakmai tevékenységek egyes elemeinek részletes bemutatása:

A „Nyílt naptól az elbocsátásig” módszertani eszköz komplex módon összefoglalja azokat a lehetőségeket (**családlátogatás, nyílt nap, fogadóóra, családi konzultáció**), amelyek a javítóintézeti nevelésben az intézmény és a szülő/hozzá tartozó korlátozottan érvényesülő kapcsolatrendszerében többek között lehetőséget adnak:

- a találkozásokra, együttműködések erősítésére,
- egymás szempontjainak megismerésére,
- a család/hozzá tartozó személyesebb bevonására,
- a család/hozzá tartozó kompetenciáinak fejlesztésére,

- a felelősségvállalás erősítésére,
- közös célok meghatározására, erőforrások felmérésére.

A javítóintézeti nevelés során lehetséges és előírt szakmai eszközök a gyermek és a szülő kapcsolattartásában, a szülő szakmai folyamatokba történő bevonására, a család és gyermek kapcsolatának erősítésére (Javítóintézetekről szóló Rendtartás, Büntetés-végrehajtási Kódex):

- a fiataikorú neveléséhez és a társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a gyámhatóságnak, a pártfogó felügyelőnek, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiataikorú szülőjének, gyámjának vagy más hozzátartozójának a közreműködését,
- a javítóintézeti nevelés végrehajtása alatt a törvényes képviselő gondozási és nevelési joga szünetel, ez a jog a javítóintézet igazgatóját (a továbbiakban: igazgató) illeti meg (javítóintézeti nevelésbe érkezhetsz a gyermek szakellátási formából és családból is),
- a javítóintézet félévente tájékoztatja a fiataikorú törvényes képviselőjét, a fiataikorú ügyében eljáró gyámhivatalt, valamint nevelésbe vett gyermek esetében a kapcsolattartásra jogosult szülőt a fiataikorú magatartásának, szorgalmának alakulásáról, jutalmazásáról és fegyelmi büntetéséről,
- a javítóintézet a gyermek nevelésbe vétele ügyében eljáró gyámhivatalt, a fentiek mellett a fiataikorú és a kapcsolattartásra jogosult szülő közötti kapcsolat alakulásáról is tájékoztatja,
- ha az ideiglenes hatállyal elhelyezett vagy nevelésbe vett fiataikorút az eltávozás vagy a szabadság alatt a vele kapcsolattartásra jogosult szülő, vagy más hozzátartozó fogadja, ehhez a fiataikorú nevelésbe vétele ügyében eljáró gyámhivatal hozzájárulását is be kell szerezni,
- a törvényes képviselőt és a szülőt tájékoztatni kell az őket érintő szabályokról, különösen a levelezés, a csomagküldés, a telefonbeszélgetés, a látogatás rendjéről, valamint a fiataikorú eltávozásra, szabadságra menetelének lehetőségéről,
- a törvényes képviselő, a szülő vagy a fiataikorú gondozását ellátó nagykorú személy a fiataikorú nevelése, gondozása érdekében együttműködésre köteles a javítóintézettel, ennek keretében köteles tájékoztatni a javítóintézetet a fiataikorú esetleges egészségügyi problémájáról, korábbi gyógykezeléséről.

A fiataikorú kapcsolattartásának formái: levelezés, csomagküldés, telefonbeszélgetés, látogatás, kimenő, eltávozás, szabadság, családi konzultáció. Eltávozás kéthetente, egy évben összesen

harminc nap terjedelemben, alkalmanként legalább két napra, de legfeljebb öt napra engedélyezhető, amelybe az utazás időtartama is beszámít. Szabadság évente összesen két alkalommal, az iskolai téli szünet idején legfeljebb tíz napra, az iskolai nyári szünet alatt legfeljebb huszonegy nap. A fiataikorú vagy a törvényes képviselő kérelmére, az igazgató engedélyével, háromhavonta családi konzultáción vehet részt, amely a javítóintézetben megvalósuló kötetlen kapcsolattartási forma. A fiataikorú vagy a törvényes képviselő kérelmére, az igazgató engedélyével családterápiás foglalkozáson vehet részt. A fiataikorú családterápiás foglalkozáson való részvétele kivételesen a javítóintézetben kívül is engedélyezhető. A családi konzultáció és a családterápiás foglalkozás nem minősül látogató fogadásnak.

Az utazás költségeit a fiataikort fogadónak kell biztosítania, de a fiataikort kérelmére zsebpénzéből, munkafoglalkoztatási díjából vagy letéti pénzéből is biztosíthatók. Ha az utazás költségei sem az előző módon, sem a fogadó szülő, gyám vagy más hozzátartozó által nem biztosítottak, azokat a javítóintézet megelőlegezheti.

A családlátogatás, nyílt nap, fogadóóra, családi konzultáció egy olyan eszköztárat jelent, amely egymásra épülve, és a gyermek, fiatal teljes nevelési folyamata alatt megvalósítva a szülői kompetenciák fejlesztését, különösen a személyes és szociális kompetenciák erősítését támogathatja (kommunikáció, empátia, érzelmek megélésének, kifejezésének képessége, konfliktuskezelés, önszabályozás, motiváció).

Az eszközöket a program során mind a javítóintézeti neveltek, mind a központi speciális gyermekotthoni elhelyezettek körében alkalmaztunk esetenként.

Családlátogatás

A családlátogatás a szociális munka egyik legfontosabb eszköze, tevékenysége, az esetkezelés folyamatának szerves része, melynek során a családsegítő/esetmenedzser/segítő szakember személyesen keresi fel a szolgáltatást igénybevevőt a lakóköznyezetében, tartózkodási helyén. A családlátogatás célja lehet kapcsolattartás, információszerzés, családtagokkal való személyes megismerkedés, tájékozódás a kultúrájáról, életviteléről, szokásairól, természetes támogató rendszeréről (FOGALOMTÁR 2016).

A javítóintézeti nevelésben (és a központi speciális gyermekotthoni nevelésben is) rendelkezésre állnak információk az intézmény részére – esetenként különböző mértékben – a gyermek, fiatal

megelőző életútjáról (gyermkeink védelmében adatlapok, büntetőeljáráshoz kapcsolódó iratok stb.). A javítóintézeti nevelésben családból érkező fiatalok esetében értelemszerűen ezek az információk kevésbé átfogóak. A javítóintézeti nevelésben (és a központi speciális gyermekotthoni ellátásban) sem előírás a családlátogatás, környezettanulmány készítése, illetve a családgondozói feladatok ellátása. A családgondozói feladatok a nevelésbe vett gyermekek esetében a gyermekvédelmi gyámok feladatkörébe tartoznak. E kompetenciakörben a gyermekvédelmi gyám feladata, hogy a gyermek problémáját tekintve központi kérdésnek, hogy a szülővel kapcsolatot tartson, a megfelelő tájékoztatásokat biztosítsa, támogassa a szülőt a kölcsönösen fejlődő kapcsolaton keresztül a korábbi kezelési nehézségek feloldásában. A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a család diszfunkcióinak felmérése, ennek mérséklésében való támogatás. A javítóintézeti neveltek közül azok, akik családból érkeznek, közvetlenül állnak kapcsolatban az intézménnyel, a család támogatása a javítóintézeti neveléshez kapcsolva, nevesítve sehol nem szerepel, de a gyermekjóléti szolgáltatás keretébe tartozhat.

A családgondozói feladatok a bűnelkövető és ennek következményeként az intézménybe kerülő gyermekek esetében nehézkesen megvalósuló feladatnak bizonyul. A probléma feltérképezése, a diszfunkcionalitás, a gyermek problémáinak kezelésben való elakadások diagnosztizálása tényszerűen ugyan megjelenik, de többségében ez a mindennapi nevelés gyakorlati színterén nem feltétlen elégséges információ. A családdal/hozzátartozóval az intézményben dolgozó szakembereknek való személyes találkozása, különösen a nevelőknek és a családtagoknak, kölcsönös lehetőséget teremt a hatékonyabb együttműködésre. Az intézmény nem előírt alapfeladatként, a modellprogramba is beemelve a javítóintézeti neveltek esetében (a központi speciális gyermekotthoni nevelteknél is) alkalmazta a családlátogatást. A családlátogatás alapfunkció közül a kapcsolattartás, információszerzés, életvitelről való tájékozódás mellett kiemelt a családdal való személyes megismerkedés. Az intézmény minden újonnan befogadott gyermek, fiatal esetében családlátogatást tervezett, melynek időpontját a befogadási utáni első eltávozási, szabadságolási lehetőséghez időzítettük (ez a javítóintézeti nevelés esetében 2 hónap). A családlátogatáson a nevelő és a szociális és nöwendékügyi iroda munkatársa vett részt és minden esetben hangsúlyozottan jelen volt a gyermek. Itt kell megjegyezni, hogy intézményünkben a befogadott gyermekek, fiatalok hivatalos ügyeivel foglalkozó szervezeti egység, a nöwendékügyi és szociális iroda, nem véletlenül kapta ezt a megnevezést. Álláspontunk szerint annak ellenére, hogy sem a javítóintézeti nevelésben nincsenek jelen a családgondozói feladatok (a gyermekotthonokban ez megszűnt), illetve más szakemberek feladata, továbbra is nélkülözhetetlennek tartjuk az intézményi keretek között kialakított szociális munkát. A családlátogatás fent leírt funkciói mellett a legfontosabb a személyes

kapcsolat kialakítása, a közvetlen tapasztaltszerzés, a nevelő – szociális munkás – gyermek – szülő közötti kapcsolatrendszerben egy közvetlenebb találkozási forma, amely a hosszú, évekig tartó kapcsolat megalapozása lehet. Meggyőződésünk, hogy ez segítheti a későbbiekben már az intézményben való találkozásokat, a telefonon történő konzultációkat. Ez a személyes kapcsolat egyik legerősebb eszköze lehet az engedély nélküli távollétek megelőzésének is.

A családlátogatás, mint eszköz folyamatos alkalmazása számos kérdést is felvet, így például hatásköri kérdést, bár álláspontunk szerint ez hatáskör elvonást nem jelent (a családlátogatás során volt olyan, ahol ezt össze lehetett kötni a gyermekvédelmi gyámmal /akár/ családnál történő találkozással is). Kifejezetten nehézség a kapacitáshiány erre a feladatra munkatársi oldalon, illetve a forrásteremtés az utazási költségekre.

Nyílt Nap

A „Nyílt Nap” az intézményi munkában az egyik legmeghatározóbb innováció volt a modellprogram során. Ez a módszertani eszköz eddig semmilyen formában nem volt jelen, megtervezése, kipróbálása a program során valósulhatott meg. A szülőkkel/hozzátartozókkal való különböző kapcsolattartási formáknak az intézménybe való bekerülés utáni egyik első lépcsőfoka lehet, amely a későbbi egyéb módszereket (fogadóóra, családi konzultáció stb.) meghatározhatja, előkészítheti.

A Nyílt Napot a modellprogram megvalósítása során közvetlenül az első szakaszba ütemeztük és kihasználva a karácsonyi ünnepkörhöz való időbeli közelségét tematikájában is részben ehhez kötöttük. Az intézményben elhelyezett gyermekek szülei, hozzátartozói közül mindenkit próbáltunk elérni, ahol volt család és volt engedélyezett kapcsolattartás.

A programnak voltak a különböző részlegeken elhelyezett gyermekek és családjaik számára közös elemei és voltak részlegenkénti találkozások (letartóztatottak, javítóintézeti nevelésre utaltak, speciális gyermekotthoni elhelyezettek).

A programban egy gyermeknek két szülőjét/hozzátartozóját próbáltuk bevonni.

Programelemek a Nyílt Napon: (2018 decemberében egy szombati nap délutánja)

13.00.-13.30. – látogatók fogadása

13.30.-14.00. – igazgatói köszöntő, lányok műsora – közös program a kultúrteremben

14.00.-14.45. – javítóintézeti részleg/speciális gyermekotthon vezetőivel, nevelőivel való találkozás, az intézmény bemutatása a növendékekkel közösen, ez részlegenként külön-külön helyiségben (3 helyen a letartóztatottak, javítóintézeti neveltek, speciális gyermekotthoni gondozottak)

14.45.-15.15. csoportonként közös séta az intézményben, az intézmény egyes helyiségeinek megtekintése

15.15.-16.15. – „családi asztaloknál”, vendéglátással, a lányok által készített sütemények kínálásával látogatási, családi idő, egyéni beszélgetések a munkatársak és a családok között, családi fotók készítése, amelyet a program után, karácsonykor a családoknak hazavihettek a gyermekek vagy postáztuk

16.30. – program vége

A Nyílt Nap előkészítése (kb. egy hónap) és megvalósítása:

- A munkatársakkal való egyeztetés, brainstorming, lehetőségek, kockázatok felmérése, program megtervezése, feladatok meghatározása, delegálása, pontos, rendkívül precíz forgatókönyv kialakítása (munkakörök, akik részt vettek: igazgató, igazgatóhelyettes, speciális gyermekotthon vezetője, növendékügyi és szociális iroda munkatársai, nevelők, gyermekfelügyelők, oktató-nevelők, pszichológus, gazdasági munkatárs, rendész). Az intézet jellegére, különös tekintettel a letartóztatás végrehajtása miatt a rendezvénynek speciális biztonsági feltételeknek is meg kellett felelnie.
- A szülők/hozzátartozók kiválasztása (kinek van engedélyezett kapcsolattartása, kinek van gyakorlatban is megvalósuló kapcsolattartása, ki az, aki rendszeres látogató, kihez nem tudnak jönni, vagy nincs, aki jöjjön, ki honnan érkezik, gyermekenként 2 fő meghatározása, kinek van szüksége anyagi támogatásra az utazáshoz, kinek van szüksége egyéb támogatásra, pl.: a budapesti közlekedéshez, ki hogyan érhető el, ki hogyan szólítható meg). A szülők bevonására nem volt lehetőségünk heti programokkal, így nagyon fontos volt, hogy lehetőleg mindenkit érjünk el és maximalizáljuk a részvételt.
- A program összeállítása, előkészületek:
 - A karácsonyi ünnepkörhöz kötődően az intézményben a lányok egy csoportja, oktató-nevelő, fejlesztőpedagógus felkészítésével egy „karácsonyi” pantomim műsorral készült (MIMECSKÉK), volt, aki szavalattal készült, illetve minden lehetséges gyermeket bevonva egy kórus alakult karácsonyi dalok éneklésére, annak érdekében, hogy akinek eljön a családja, mindenképpen lássa a színpadon a gyermekét. A dalok tanulását, hogy mindenki bevonható legyen, összekötöttük az intézményi közös, szabadságok előtti, karácsonyi program előkészületével is.
 - A gyermekek, fiatalok kézműves foglalkozás keretében karácsonyi ajándékokkal készültek, amelyet a családi napon átadhattak a szülőknek/hozzátartozóknak, vagy

- hazavihették, vagy elküldhették, ha nem tudtak eljönni, vagy akinek a család nem volt bevonható, másnak is készíthetett ajándékot.
- A csoportokban karácsonyi süteményeket sütöttek, amelyekkel a családtagokat várták és vendégül látták a családi napon.
 - A gyermekekről egyéni fotók készítése, ezek karácsonyi keretben való elhelyezése, az intézmény kápolnájáról, az intézet jelképének is tekinthető pergola kupolájáról fotó készítése, amelyet a lányok a családi napon átadhattak, illetve postán elküldhettek, akinél nem tudtak eljönni.
 - Az intézmény helyiségeinek dekorálása.
- A szülők/hozzátartozók meghívása
 - Már a program előkészítésének első szakaszában a gyermekekkel a várható program megbeszélése, az előkészületekbe való bevonásuk.
 - A szülők/hozzátartozók előzetes tájékoztatása különböző mértékben az egyéni lehetőséghez igazítva, többségében a telefonos kapcsolattartásokhoz igazítva, de volt, akinél a programot megelőző látogatáson.
 - Meghívó készítése és postázása, a színes meghívó mellett egy kísérőlevél is megküldésre került a pontos tudnivalókról (ez külön specialitás a javítóintézeti nevelés, letartóztatás miatt)
 - Számos család volt, akinél az intézmény biztosította az utazás költségeit, a menetjegyek megvásárlása, postázása (nevelők, növendékügyi és szociális iroda).
 - A meghívók megküldése után további telefonos megerősítése a meghívásnak, rákérdezés, hogy tudnak-e jönni stb. (nevelők, növendékügyi és szociális iroda)
 - Az intézmény bemutatására való felkészülés részlegenként. A bemutatás során (ppt) meghatározott témák: (ezen résztvevők voltak az intézmény 3 vezető munkatársa, egy-egy részleghez köthetően, szakmai munkatársak, gyermekek)
 - intézmény bemutatása általában, de kifejezetten a részleg bemutatása
 - feladatok, célok bemutatása, mit teszünk, a gyermek fejlődése érdekében
 - eszközök, módszerek bemutatása (képzéstől a programokig), példák
 - családdal való együttműködési lehetőségek, szülővel való kapcsolattartás fontosságának bemutatása, felelősségérzet erősítése
 - nehézségek, örömek, sikerek
 - kérdések, válaszok

A részlegek működésének bemutatásába bevontuk a gyermekeket/fiatalokat is pl.: mesélik el, hogyan telik egy nap, mi fontos nekik az intézményi programokból, képek vetítése a 2018. évi ünnepekről, programokról stb.

- Felkészülés arra, hogy mi legyen a program alatt azokkal a gyermekekkel, akiknek nincs családjuk, nincs elérhető családjuk, nincs engedélyezett kapcsolattartásuk, nem tudnak eljönni a hozzátartozók, vagy várjuk őket, de végül mégsem jönnek el a hozzátartozók. Külön program tervezése a Nyílt Nappal azonos időben, felkészülés esetlegesen krízishelyzet megoldására. Az intézményben sajnálatosan a gyermekek gyakran megélik a családdal való kapcsolat hiányát akár teljes mértékben, akár rendszerszerűen, akár a látogatási alkalmak során a hiába való várakozást. Azzal együtt, hogy ennek megélése nem első alkalommal fordul elő az életükben, mégis erre a napra külön készültünk, mivel ez rendhagyó eseménynek számít és a gyász/vesztésgérezést erősítően is hathat a „kimaradóknak”.

A programban tapasztaltak szerint egyébként ez kevésbé jelentett problémát, mint amennyire vártuk, nem volt kifejezetten krízishelyzet egy gyermek esetében sem, de ehhez szükséges volt az előkészítés, az, hogy a nevelőkhöz való kötődések támogassák őket. Pl.: legalább annyira meghatározónak tartottuk, hogy a csoportokban maradékkal számukra fontos személyek legyenek beosztva, ne minden szakmai munkatárs a programra „fókuszáljon”. Fontos volt, hogy akinél volt család, de nem volt bevonható, vagy végül mégsem jöttek el, később levélben megkeressük a gyermekkel, megküldjük a fényképet, ajándékot.

A Nyílt napon 44 fő hozzátartozó volt jelen, 7 fő letartóztatásban lévőnél, 18 fő javítóintézeti nevelteknél, 15 fő speciális gyermekotthoni nevelteknél, és 4 fő az anya-gyermek otthoni édesanyáknál. Nem minden meghívott jött el, de arányában sokan nyitottak voltak a rendezvényre. A bevonásra kerülő gyerekeknél volt olyan, aki azért nem jött, mert a karácsonyi látogatásra az intézmény hazavitte a gyermeket és ott volt találkozási lehetőség, volt, aki kimentette magát, de volt olyan is, aki ígérte, hogy jön, de végül nem érkezett meg a rendezvényre (ilyen család összesen 3 volt). A programban egy gyerekénél, a reziliencia-felmérések tekintetében, egy fővel dolgoztunk, de a programokra volt, ahol többen kapcsolódhattak be, ezen az alkalmon maximum ketten. Jellemzően testvérek vagy barát, de volt nagyszülő, nagynéni vagy szülő élettársa is.

A Nyílt Nap előkészületeinek egy része köthető volt a mindennapi feladatokhoz, de számos egyébként az intézményre jellemző program vagy feladat általában pluszforrást igényel és igényelt.

Plusz munkatársi kapacitások a pluszfeladatokhoz (műsorra készülés, szakköri tevékenységek, anyagköltségek, fényképek stb.) A meghívásban jelentős pluszforrást biztosítottunk az utazási költségek támogatására, illetve a vendéglátás költségeire.

Fogadóóra, telefonon történő konzultáció

Mindkettő olyan eszköz, amely alkalmazása külön forrást nem igényel. A szülő/hozzátartozó gyermekkel való kapcsolattartási formáihoz kapcsolódva a nevelői jelenlét és személyesség erősítése. A folyamatban a Nyílt Nap, a családlátogatás eszközeinek beemelését követően a látogatások alkalmával a nevelővel való konzultációs lehetőség a folytatás. A rendszeres szülői jelenlét a gyermek, fiatal intézeti életében ad egy biztonság tudatot, a „fontos vagyok” érzését. A fiatal a szülőknél való megfelelés mezsgyéjén és az intézeti szakmai munka következményeként javuló tanulási és magatartási eredményekről számolhasson be, amely növeli önértékelését, gazdagítja személyiségét. Fontos volt a szülői felelősség és kötelesség ébrentartása, a fiatal és a család egységének tudatosítása. A gyermeket, fiatalat megnyerni további együttműködésre, és megerősíteni abban, hogy az ő élete, jövője mennyire fontos a szülői jelenlét során is.

A kapcsolattartás tervezetten, heti rendszerességgel a telefonon történő konzultációval egészülhet ki, hasonló célokkal.

A projekt során, az egyébként már korábban is megjelenő eszközöket a munkatársak a bevont családok esetében tudatosabban alkalmazták, a csoportok esetmegbeszélő csoportjaiban, ezek tapasztalati megbeszélhetőek, értékelhetőek voltak.

Családi Konzultáció

A javítóintézetre vonatkozó szabályok szerint, ahogyan már a fentiekben szó volt róla, alkalmazni lehet a családi konzultáció, családterápia eszközét. A szabályok nem térnek ki arra, hogy ezt az intézmények pontosan hogyan értelmezzék. Tapasztalatunk szerint ezt mint terápiás vagy terápiás jellegű, általában több ülésből álló és speciális képzettséget igénylő módszert nem tudjuk alkalmazni, főként a távolság, a speciális szakemberi jelenlét, a bevonhatóság mértéke, a kapacitás miatt. A családi konzultáció széles értelemben vett definíciója alapján azonban a családi konzultáció alkalmazható és alkalmaztuk is a program során, ahol a gyermek, fiatal életében egy problémához, élethelyzethez kapcsolódva tervezetten, nem a látogatáson, hanem külön alkalommal találkozhatott a nevelő, esetenként pszichológus, részlegvezetője, a meghívott családtagok.

A családi konzultáció kapcsán fontos leírunk, hogy a családdal való munkában, kommunikációban, akár csak a gyermekekkel való munkában kiemelten fontos a munkatársak képzése, továbbképzése. A projekt során ennek támogatására a resztoratív módszerek megismerését, vagy esetenként az ebben való továbbképzést biztosítottuk a munkatársaknak. A resztoratív módszerek alkalmazása álláspontunk szerint nem csak egyes konfliktushelyzetek speciális megoldási módjában segít akár a gyermek-gyermek, gyermek-családtag, gyermek-nevelő konfliktusban, hanem egy olyan kommunikációs technika, szemlélet, amely a mindennapokban való együttműködést segíti. Lehetnek módszerek, amelyek konkrét szakmai tudást nyújtanak, pl. családi döntéshozó konferencia, resztoratív technika ismerete, de facilitálási képesség a mindennapos csoportmegbeszélések, csoportértékelések során, vagy akár a családokkal való beszélgetésekben. *A program során a szakmai munkatársak (minden nevelő, nappalos beosztásban dolgozó gyermekfelügyelő, pszichológus, növendékügyi és szociális iroda munkatársa) részt vett különböző szintű resztoratív képzésben. A módszert kevésbé ismerő munkatársak (10 fő) 1 napos érzékenyítő képzésben vettek részt. A módszert már valamilyen szinten ismerő munkatársak (12 fő) 3 napos képzésben, amely az intézmény specialitásaihoz, kvázi intézményre szabottan nyújtott technikákat a Foresee Kutatócsoport bevonásával. Két munkatárs külön akkreditált képzésén vett részt a CSAGYI képzésének keretében (4 nap). A Foresee Kutatócsoport munkatársai emellett fókuszcsoportot tartottak a vezetők bevonásával az intézményi protokollok beépítési lehetőségek vonatkozásában.*

A családdal kapcsolatos munka egy olyan eszköze is támogatta a programot, amely nem a modellprogram keretében volt tervezett, de egyidejűleg folyt az intézményben és erősítette a hatást. Az intézményünkben 2 éve jelen van a Nemzeti Bünnmegelőzési Tanács által támogatva és megvalósítva a **„Megoldásfókusz a reintegrációban”** mintaprojekt. A modellprogram hangsúlyos eleme az, hogy azokat szólítja meg, akik valamilyen módon már a bünelkövetés közelébe kerültek, és egyénileg támogatja őket abban, hogy képesek legyenek a saját életüket és jövőjüket meghatározó olyan döntéseket hozni, amelyek pozitív irányba viszik őket. A projekt szakemberei (megoldásfókuszú coach-technikával dolgozók) azokkal a fiatalokkal dolgoznak, akik várhatóan 2 hónap múlva elhagyják az intézményt és szeretnének a programban részt venni. 3-4 találkozás, plusz az ún. „újrakezdő kör” után még egy évig követik a programban a szakemberek a résztvevőket, és kizárólag megoldásfókuszú eszköztárral dolgozva vezetik a beszélgetéseket. Abban segít a beszélgetés vezetője, hogy a gyermek, fiatal, képes legyen lépésről lépésre átgondolni, hogy hogyan fog kinézni az élete az intézményből való elbocsátás után, és milyen erőforrásai vannak, amelyek támogatják majd. A tapasztalatok alapján az látható ebben a projektben is, hogy azok, akiknek sikerül a támogató hozzátartozókkal megtartani az intézményi elhelyezés alatt is a

kapcsolatot, nagyobb eséllyel maradnak meg a bűnmentes életnél, mint a kapcsolatok nélkül elbocsátottak. A projekt egyik erőssége, hogy a 3-4 egyéni beszélgetést követően még az intézményi elhelyezés ideje alatt, az elmenetelhez közeli időpontban lehetőséget biztosít arra, hogy találkozzanak a számukra fontos hozzátartozóikkal (család, barátok), és megoldásfókuszú kérdések mentén beszéljék meg, hogy hogyan fogják egymást támogatni az elbocsátás után. Erre az ún. újrakezdő körre bevonhatóak a gyermek számára, az általa megjelölt az intézményben dolgozó szakemberek „referencia személyek”, sőt, van olyan, hogy család hiányában ezen ők a résztvevők, de van olyan, ha a család nem tud eljönni, üzenet is küldhet.

Az **egészségtudatosság** kiemelt téma volt, a 14. eszközben és a 15. és 17. eszközben megjelent tartalmi elemeket részben önállóan, részben kombináltan kívántuk felhasználni.

- Nyitó **Egészségnap** szervezése a projekt első szakaszában a gyermekek, fiatalok számára
- Egy csoportnak, 10 alkalmas, 5 napba illesztette (egy nap két téma) alkalmanként 2 órás **szülői kompetencia erősítését** támogató program 2x2x10 fő számára, az eszközben megjelölt témák figyelembevételével egy intenzív tematikus héten keresztül, illetve ezt követően egy projektzáró nap, vetélkedővel, értékeléssel.
- Záró Egészségnap, **Családi Nap** szervezése a projekt záró szakaszában a gyermekek, fiatalok számára, lehetőség szerint minél több családtag bevonásával.

Egészségnap

Az intézetben elhelyezett gyermekek, fiatalok egészségügyi ismeretei nem felelnek meg az életkoruk szerint elvárhatónak.

Az egészséghez való viszonyuk nem tudatos, nem ismerik saját testüket és annak működését. Hiányos ismereteik vannak születésük körülményeiről, gyermekkori betegségeikről, családjukban előforduló megbetegedésekről. Egészségi állapotukat egy jelenben lévő státusznak tekintik, nem kapcsolják össze életmódjuk hatásait az egészségük alakulásával. Nem vállalnak aktív szerepet egészségük megőrzésében, illetve kialakításában. Az egészséget pusztán a betegség hiányának tekintik, nem kötik össze a testi, lelki egészség fogalmait.

Intézetünkben sokrétű egészségnevelési program valósult meg, de ezek egymástól függetlenül működő szakmai egységekben történtek.

A modellprogramban megerősítettük ezt, egy komplex programsorozatot terveztünk, mely végigvonult a teljes program során. Ennek első programeleme volt az egészségnap, melyen nemcsak a bevont gyermekek vettek részt, hanem az intézmény minden növendéke.

- A gyerekek a nevelőotthoni csoportoknak megfelelően, csoportosan vettek részt a programon (8-12 fő csoportonként). A programot az intézet színháztermében nyitottuk meg, minden résztvevő jelen volt.
- Tematika ismertetése, szabályok, időkeret.
- A megnyitón kapták meg a csoportok a „menetlevelet”, melyen az elvégzendő feladatok, állomások helyét, a feladataira szánt időt és a feladatok elvégzésének sorrendjét találták.
- A feladatok, állomások száma megegyezik a csapatok számával, a forgatókönyvet úgy állítottuk össze, hogy a csapatok forgó rendszerben oldották meg a feladatokat.
- A feladatok általában: játékos, a csoport egészének aktivitására épülő, változatos tevékenységek (pl.: TOTÓ, puzzle, montázs, rajz készítése). A feladatok megoldásán kívül ismeretterjesztő előadások, bemutatók is részét képezték a napnak, amelybe bevontuk az intézetben lévő egészségügyi munkatársakat, népegészségügyi szolgálatot, mentőket.
(pl.: fertőző betegségek, higiénia, bőrgyógyászati problémák, tetoválás).
- Volt feladat, amire már az előző héten készülni kellett a csoportoknak, egészségtál készítése papírtechnikával, rajzzal.
- Az egészségnap része, hogy a napi étkezés is eltér a megszokottól. Ugyan előírt a szabályozott egészséges étrend, de ez mégis más, pl.: svédasztalos reggeli volt az ebédlőben, új ízek az ebédnél.
- A nap végén a csoportok értékelése, de nem verseny, mindenki díjazott volt, a díjak gyümölcskosarak voltak.

A program előkészítésében és megvalósításában több munkatárs részt vett.

Szülői kompetencia erősítését támogató program lányok részére

A 10 alkalmas, 5 napos projekt hétben (1 nap két téma) programsorozatot egy külső és egy belső munkatárs vezetett (pszichológus, szociális munkás nevelő, aki egészségügyi, csecsemőgondozó végzettséggel is rendelkezik).

A programsorozat témái voltak:

Emberi test: 1.) Az emberi test felépítése 2.) Személyi higiénia, fertőző betegségek, egészséges életmód kialakítása, egészséges táplálkozás, szakrendelések, prevenció, szűrővizsgálatok,

védőoltások, kezelés **Család, párválasztás:** 3.) Párválasztás, 4.) Családalapítás **Babavárás:** 5.) Fogamzás, fogamzásgátlás 6.) A terhesség szakaszai, szülés, babavárás, csecsemőgondozás, újszülött ellátása, gyermekbetegségek, **Játék:** 7.) Játék, játéktevékenységek, 8.) Mese, **Gyermeknevelési támogatások:** 9.) Hivatali ügyek, hivatalos ügyek, 10.) Gyermeknevelési támogatások

A programsorozat befejezése egy félnapos vetélkedő, ahol a programban résztvevők csapatonként visszaidézték játékos formában a programon tanultakat, halottakat.

A vetélkedőn különböző játékos feladatok megoldása, illetve élménypedagógia foglalkozás szerepelt.

Záró Egészségnap, Családi Nap

A Családi Nap központi témája az egészség volt. A Családi Napot a programsorozat befejező szakaszához terveztük.

A program tervezése, előkészítése, program összeállítása, szülők/hozzátartozók meghívása, a gyakorlati megvalósítás többségében megegyezett a Nyílt Nap során bemutatottakkal. Azonban más koncepció és tematika köré épült, így külön most ennek programelemei kerülnek bemutatásra.

Programelemek a Családi Napon: (2019 márciusában egy szombati nap délutánja)

12.30-13.00 – látogatók fogadása

13.00-13.20 – igazgatói köszöntő, lányok műsora – közös program a kultúrteremben

A MIMECSKÉK pantomim csoport, amely elsőként a Nyílt Napon lépett fel a családok és a gyerekek, fiatalok előtt, erre napra egy előadással készült, amely a szerfogyasztás hatásait mutatta be, és azt, hogy a szerető kapcsolatok által hogyan lehet gyógyulni.

13.20-14.30 – szakmai előadások – közös program a kultúrteremben

- a szülői kompetencia-fejlesztő csoport két trénera és a programban résztvevők közül 4 lány bemutatta, hogy a programban milyen témákat dolgoztak fel, ez miért volt fontos, mit tanultak, „ez a program ezért volt fontos számomra mert...”
- A Drogprevenációs Alapítvány (DPA) társkoordinátora, Geisz Gábor tartott előadást a drogok veszélyéről, a segítségnyújtási lehetőségekről és arról, hogy miért fontos, hogy ezzel az intézményben foglalkozunk. A DPA az intézményben rendszeresen tart foglalkozásokat. A DPA által összeállított ún. KRONODROG egy 21 tablóból álló táblafolyam, mely progresszív módon mutatja be a honi drogjelenség kialakulásának és érzékelésének menetét,

ugyan nem ezen a napon, de a projekt időszakban rendelkezésre állt és megtekinthető volt gyermek, munkatárs, szülő számára.

- A Budapest XIV. Kerület Népegészségügyi Szolgálat higiénikus főorvosa dr. Mészáros Ferenc, aki rendszeres kapcsolatban van az intézménnyel, beszélt az egészségmegőrzés és kezelés fontosságáról.

14.30-15.00 – Már részlegenként külön, a családok is részt vettek, családonként a gyerekeikkel közösen egy kis vetélkedőn, totó kitöltése volt a program, majd kérdések megbeszélése, amely alapvetően a szülői kompetencia-tréning sorozat kérdéseiből állt, így a gyerekek kvázi segítve a szülőket, bemutathatták, mit tanulhattak, játékos formában megbeszélhették a tanultakat. 15.00-16.00 – Részlegenként „családi asztaloknál”, vendéglátással, sütemények kínálásával látogatási, családi idő, egyéni beszélgetések a munkatársak és a családok között,

16.30 – program vége

A Családi Napon 35 fő hozzátartozó volt jelen, 11 fő letartóztatásban lévőnél, 15 fő javítóintézeti nevelteknél, 9 fő speciális gyermekotthoni nevelteknél. Nem minden meghívott jött el, arányában kevesebben, mint a Nyílt Napon, de sokan nyitottak voltak a rendezvényre. Olyan család, amely ígérte, hogy jön, de végül mégsem jött el, összesen 6 volt. A programon maximum ketten kapcsolódhattak be családonként, egy-egy családnál voltak mégis többen vagy kevesebben. Jellemzően testvérek vagy barát, de volt jelen nagyszülő, nagynéni vagy szülő élettársa is.

A Családi Nap előkészületeinek egy része köthető volt a mindennapi feladatokhoz, de számos, egyébként az intézményre jellemző program vagy feladat általában pluszforrást igényel és igényelt. Plusz munkatársi kapacitások a pluszfeladatokhoz (műsorra készülés, anyagköltségek,) A meghívásban jelentős pluszforrást biztosítottunk az utazási költségek támogatására és a vendéglátás költségeire.

A modellprogram célcsoportja

Az intézményben, a javítóintézeti nevelési egységben (jogerős javítóintézeti nevelésben vagy letartóztatásban) élő gyermekek, fiatalok, illetve a központi speciális gyermekotthonban elhelyezett gyermekek, olyanok, aki már követtek el bűncselekményt és olyanok, akik nem, de ebben súlyosan veszélyeztetettek. Az intézmény 2018. évi átlaglétszáma 70 fő volt, 2018. év végi időszakban, a projekt indításakor 60 fő (ez elsősorban kevesebb letartóztatásba helyezett fiatal jelentett), illetve az intézményben ekkor 4 fő kisgyermek élt az anya-gyermek együttes elhelyezésben. Minden részlegről

kerültek bevonásra fiatalok, 13 fő a speciális gyermekotthonból, 11 fő letartóztatásban lévő 22 fő javító intézeti nevelésre utalt, az összesen bevont 46 főből 2 fő az anya-gyermek részlegen volt elhelyezett. A 46 főből egy jogellenesen távozott, 5 fő a program során elbocsátásra került az intézményből 40 fő a programban részt vett a programelemek többségében. Elmondható, hogy a 13 fő speciális gyermekotthoni szakellátott mellett a javítóintézeti nevelési részlegben bevont 33 főből 14 fő szakellátott volt, és voltak olyanok is, akik korábban szakellátottak voltak. A speciális gyermekotthoni bevont gyermekekből 3 fő állt pártfogás alatt, a javítóintézeti neveltek közül más, nem a javítóintézeti neveléssel összefüggő ügyben 15 fő állt pártfogás alatt.

A bevonható családtagok számát felmértük, de így is csak becsülni tudtuk, mivel a mozaikcsaládok, a korábban megszakadt kapcsolatok, a nem elérhető családok nehezítik a releváns kapcsolatok megbecsülését. A családok bevonása szempontjából elmondható, hogy magas azoknak a gyermekeknek a száma, akik egyáltalán nem rendelkeznek családi kapcsolatokkal, vagy rendelkeznek, de nincs engedélyezett kapcsolattartás gyámhivatali határozat alapján (ez minden részlegen lehet), kifejezetten tiltás van, vagy akár szülői felügyelet jog megvonása bíróság által. A letartóztatottak körében volt ügyészi vagy bírói tiltás, pl.: együtt elkövetett cselekmény miatt. A programba csak olyan gyermekeket vontunk be, ahol potenciálisan meg lehetett célozni a szülőket/hozzátartozókat. Ezen belül a családtagok programot megelőző kapcsolattartási hajlandósága rendkívül változatos volt. Voltak rendszeres kapcsolattartók, de voltak olyanok is, aki a program előtt még soha nem jártan az intézményben. A bevonást a kevésbé motivált szülők esetében az intenzív kapcsolattartási formák, figyelemfelkeltő megszólítások, programok is jelentették, de volt, ahol egyszerűen az utazási költség(ek) biztosítása tette lehetővé a találkozást.

A gyermekek esetében a lemorzsolódás megelőzése az intézményben megegyezett a jogellenes távollétek megelőzésével, de az izgalmas, újszerű programok, különösen a nyílt nap a családi nap, a gyermekeknek szóló projektnapok kifejezetten erősítették a motivációt.

A szülőknél az intézményünkben nem heti rendszerességű, hanem alkalmasszerű volt a megjelenés (Nyílt Nap, Családi Nap, családi konzultáció, látogatási lehetőségeken való jelenlét ösztönzése.) A lemorzsolódás megelőzését elsősorban az újszerű, a szülőket más intézményi szerepbe helyező programok jelentették, illetve munkatársak rendkívül intenzív személyes jelenléte, találkozások, telefonok. Így is a bevont 46 fiatal esetében végül összesen 29 szülőt sikerült bevonni, ebből 23 fő volt az, aki a programokba végig bevonható volt, mások lemorzsolódtak. Ezen kívül egyes programokon meghívottként megjelentek testvérek, barátok, néhány fő, de őket a szülői reziliencia-mérés miatt nem kezeltük potenciális bevont személyként. Összességében a bevont gyermekek felénél mondhatjuk, hogy intenzív volt a kapcsolat a szülővel a program alatt, néhányan egy-egy programelembe kapcsolódtak be. Összességében az intézmény átlaglétszámát tekintve a gyermekek

harmadát érintve értünk el hatékonyabb kapcsolatot. Álláspontunk szerint ez megfelelt előzetes elvárásainknak, figyelembe véve a számos, családdal nem rendelkező gyermeket, a nem együttműködőket, illetve azt is, hogy a gyermekek kb. 10%-a jogellenes távollét miatt nem vonható be.

1. számú tábla: Modellprogramba bevont klienskör (fő)

	Potenciális klienskör	Modellprogram elemébe /elemeibe bekapcsolódó klienskör
Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek	-	-
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	-	-
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek	7	3
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek	15	10
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok	38	27
Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában a felnőtt családtagok		
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>felnőttek</i> bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll		
Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a <i>gyermek</i> esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll		
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai	15	3
Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen	18	5

veszélyeztetettek felnőtt családtagjai		
Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai	60	15

A szakemberek

Elmondhatjuk, hogy az intézmény teljes egésze aktívan bevonásra került a programba. Munkakörök, akik részt vettek: igazgató, igazgatóhelyettes, speciálisgyermekotthon-vezető, növendékügyi és szociális iroda munkatársai (növendékügyi előadó, utógondozó, gyermekvédelmi ügyintéző), nevelők, gyermekfelügyelők, oktató-nevelők, pszichológus, gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus, gazdasági munkatárs, rendész). Minden új eszköz kipróbálása, a resztoratív képzések, a gyermekekkel folytatott kreatív munka, a programokra való előkészületek az intézet legtöbb munkatársát bevonták, különös izgalmat és úgy érezzük, kifejezett elégedettséget jelentett a családdal való új találkozási lehetőségek megszervezése. Azok a munkatársak, aki aktívan nem vettek részt a programok közvetlen megvalósításban, fontosnak tartották a gyermekek motiválást és kíváncsiak voltak, jelen voltak a Nyílt Napon.

A felkészítést a programelemek kialakításában való részvétel, a pontos tervezés, előkészítés, a teammunkában való részvétel, esetmegbeszélőkön való megbeszélés támogatta. A munkatársakat kapacitáshiány miatt a napi feladatok alól általában kevésbé tudunk mentesíteni, hiszen a napi feladatellátás, oktatás a belső iskolában, csoportokban végzett munka, terápiák, hivatali ügyintézés mennyisége ezt nem teszi lehetővé. A munkatársak így is a munkaidőkereten belül kapacitásaik egy részét erre fókuszálták, illetve azoknál, akik nevesítve extra feladatot vállaltak, plusz munkát kért az intézmény a programok megvalósításához, azt honorálta a program során.

Szakmai kihívások

KOCKÁZATOK:

- a bevonni kívánt gyermekek, fiatalok nem motiváltak, a bevonni kívánt családok nem motiváltak
- a létező, de nem motiválható családok újabb traumatizációs hatása a gyermekekre, fiatalra, ismételt veszteségérzés megélése, azoknál a gyermekeknél, ahol nincs család az ismételt veszteségérzés kezelése

- munkatársak motivátlansága, kapacitáshiány, fluktuáció, túl sok új program, új feladat, ami még a programban való önkéntes részvétel mellett is megterhelő, teherré és nem örömmé válik a megvalósítás
- a bevonni kívánt gyermekek, fiatalok a program során kiválnak (elbocsátás, letartóztatás megszűnése, jogellenes távollét), a gyermekek fiatalok és családok bevonásában nem lehet jól előzetesen szűrni a kockázatokat, figyelemmel arra, hogy a bevonni kívánt fiatalok és családtagok általában nagy kockázattal bírnak az együttműködésekben
- a javítóintézeti nevelés, különösen a letartóztatás végrehajtása miatt az intézmény fokozott biztonsági kockázatainak érvényesítése úgy, hogy az a programokat, azok hangulatát ne befolyásolja hátrányosan

INTÉZKEDÉSEK:

- munkatársak motiválása, ötleteik figyelembevétele, bevonása, visszajelzés
- a programokban a teljesen gyöker nélküli programok mellett átvezető, már ismert elemek beépítése
- a gyermekek, fiatalok programalakításba való bevonása a nevelőkön keresztül, folyamatos motiválás, színes, több elemből álló programok
- megfelelő kapacitást figyelembe vevő szervezés
- családok intenzív megközelítése a bevonásban, több szálon való elérés, folyamatos kommunikáció
- család nélküli gyermekek, fiatalok kompenzálása
- a programok során precíz, minden részletre kiterjedő előkészítés, a résztvevő munkatársak felkészítése, lehetőség szerint minden munkatárs megszólítása valamilyen formában, azok, akik közvetlenül nem dolgoznak a programban, ők is tudják annak célját, lehetőségeit, érzékeljék fontosságát

Szakmai innovációk értékelése

A modellprogram megvalósítását intézményünk sikeresnek ítélte. Sikertült olyan programokat megvalósítani, amelyek az intézmény életében eddig nem voltak jelen, illetve a már jelenlévő feladatokat, programokat más dimenzióba helyezni és azok megvalósíthatóságát növelni. A kitűzött cél, a szülői kompetenciák fejlesztése egy program alatt nem számolhatta fel az évek óta fennálló hiányosságokat, hátrányokat, de álláspontunk szerint így is nagyon sok pozitív hozadéka volt. A szülői kompetenciák esetében főként a személyes és szociális kompetenciák erősítését támogatta a

program (kommunikáció, empátia, érzelmek megélésének, kifejezésének képessége, konfliktuskezelés, önszabályozás, motiváció, felelősség, gondoskodás, szociális érzékenység stb.).

A programban a vártnál több szülő, család vált a bevonásnál (Nyílt Nap szervezése) azonnal nyitottá, voltak, akik azt mondták, hogy várták, hogy legyen már valamilyen hasonló rendezvény, kíváncsiak az intézményre, a mindennapokra, részletesebben annál, mint amit eddig láttak belőle. Az intézmény sajátos jellege miatt sokféle elképzelés, akár tévképzet is jellemezheti azt, hogy mit gondolnak a szülők, hogy hol és milyen körülmények között van a gyermekük (akár saját tapasztalataik alapján is). A javítóintézeti nevelés, de különösen a letartóztatás esetében nehéz lehet elképzelniük, hogy az intézmény a büntetés-végrehajtás és a normál gyermekotthoni elhelyezés között hol helyezkedik el, de a központi speciális gyermekotthoni elhelyezés is egy új helyzet egy nevelőszülői vagy családhoz addig közel lévő lakásotthoni elhelyezéshez képest. A programok, a gyakoribb, célzottabb kommunikáció erősítette, építette vagy éppen megteremtette a bizalmat az intézmény felé, amely az együttműködést segítette. A programokon, illetve azáltal, hogy megismerhették részletesebben mi történik a gyermekükkel, látták, hogyan dolgoznak vele a munkatársak, az a saját felelősségüket, a saját gyermekkel való viszonyukat is erősítette, az általunk meghatározott célok elérését közelebb hozta a realitáshoz, a megvalósításhoz. Fontos eredmények voltak, hogy sok esetben a gyermekhez való intézmény által bemutatott hozzáállás, a gyermekről való pozitív visszajelzés, a saját maga által kézzelfoghatóan látott sikerek (pl.: műsor vagy találkozás a nevelővel, osztályfőnökkel, pszichológussal) a gyermek felé való bizalmat építették, hitelessé vált a változás, fejlődés. A fiataloknak rendkívül fontos volt, hogy kézzelfoghatóan lássák ezeket a visszajelzéseket, nagyon sok örömet hozott nekik. A szülők egy más státuszba kerültek ezeken a rendezvényeken, az iskolapadból gyakran korán kikerülő gyerekek esetében feltehetően régen éltek meg olyan pillanatokat, ami dicséretet, pozitív megerősítést hozott, hiszen az elmúlt évek – még ha saját felelősségük miatt is –, de inkább a kudarcokról, nehézségekről, megoldhatatlan problémákról szólt. Természetesen ezen programokon vagy az egyéb családi találkozásokon a problémák megbeszélése is jelen volt, de hangsúlyosan a megoldási lehetőségek keresésével.

Illúzió lenne azt mondani, hogy ezek az eredmények biztosan tartós és jelentős, minden családnál kiemelkedő eredmények lennének, de volt olyan család is, ahol éppen a bizalomhiány volt a legfőbb probléma, amiben nagy segítséget kaptak, máshol ez a kisebb lépések egyike lehetett.

Fontos újra hangsúlyozni, hogy átlagosan 15-19 éves lányok esetében a saját szülői szerepre, családalapításra való felkészítésük legalább ennyire hangsúlyos volt a programban.

A program hatása megsokszorozódhat a családban élő más gyermekek vonatkozásában, a család intézményhez, de más intézményekhez való hozzáállása vonatkozásában, de a nevelők módszertani eszköztárának bővítése a jövőben belépő gyermekeket is segíti, segítheti.

A programot, annak részelemeit, adaptált formában ajánljuk javítóintézetek, központi speciális gyermekotthonok, de akár más szakellátási formák számára is (gyermekotthon, lakásotthon). Azt gondoljuk számos eleme támogatás nélkül is megvalósítható, bár van, ami forrásokat igényel, a megvalósíthatóság legnagyobb kérdésének, kockázatának a szakmai munkatársak kapacitását és annak hiányát látjuk, mennyire tudnak az „alapfeladatok” mellett részt venni innovációkban, illetve azt, hogy a kialakított programok a növekvő fluktuáció miatt ne amortizálódjanak el rövid időn belül.

Fejlesztési lehetőségek:

- A Nyílt Nap rendszeressé tétele, akár más formában pl.: részlegenként vagy csoportonként.
- A Családi Nap rendszeressé tétele, akár kisebb egységekben, különböző tematikával.
- A programban az időkeret miatt nem próbáltuk, csak nagyon minimális mértékben társintézmények szakembereinek bevonását, de lehetséges a gyermekvédelmi gyámok, pártfogó felügyelők bevonása egyes programelemekre.
- Az elbocsátás előtti időszak folyamatát a programban is kipróbált eszközökkel lehetne erősíteni (családlátogatás, resztoratív eszközök, családi döntéshozó konferencia, megoldásfókuszú coach, családi konzultáció), ezekben is nagy szerepe lehet a család mellett az elbocsátás utáni társintézményi szakemberek bekapcsolódásának.

Felhasznált irodalom

Bányai E. (2018): Szempontok és javaslatok az intenzív családmegtartó szolgáltatások gyermekjóléti munkába történő bevezetéséhez. In: Rácz Andrea (szerk.) *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában*. Budapest: Rubeus Egyesület. 6-21. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (utolsó elérés: 2019.05.18.)

Borbíró A. – Szabó J. (2012): Harmadlagos megelőzés a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a nemzetközi kutatások fényében. *Kriminológiai Tanulmányok* 49. kötet, 158-192.

FOGALOMTÁR *Család-és gyermekjóléti szolgálatok és központok feladataihoz kapcsolódóan.* NRSZH 2016. http://szocialisportal.hu/documents/10181/84147/fogalomtar_csgysz.pdf/fa7c29ba-d070-4b59-9b29-113bf653d281 (utolsó elérés: 2019.05.18.)

Rác A. – dr. Lénárd K. (2003): A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatásai. *Kapocs*, 2003/8. 1-24.
http://szocialisportal.hu/documents/10181/84147/fogalomtar_csgysz.pdf/fa7c29ba-d070-4b59-9b29-113bf653d281

MELLÉKLET

Szülői kompetenciák fejlesztése

EMMI Rákospalotai Javítóintézete
és
Központi Speciális Gyermekotthona,
2018-2019

Napirend

I. Képzési Csoport

II. Képzési Csoport

- CSOPORTALKOTÁS
TÉMA MEGJELÖLÉS
- TÉMAFELDOLGOZÁS
- CSOPORTZÁRÁS,
ÉRTÉKELÉS

A tréning heti rendje

HÉTFŐ	CSALÁD PÁRVÁLASZTÁS
KEDD	EMBERI TEST
SZERDA	BABAVÁRÁS - BABASZOBA - EGÉSZSÉGES ÉLETMÓD GYÜMÖLCSTÁL
CSDÖRÖK	JÁTÉK-JÁTÉKSZOBA
PÉNTEK	GYERMEKNEVELÉSI TÁMOGATÁSOK ZÖLDSÉGTÁL

5nap

- Hétfőtől péntekig
- + 1 nap Vetélkedő - az elsajátított ismeretek felidézésével

Képzők

- Gelb Beáta
pszichológus,
mesepedagógus
- Tamási Judit
ápolónő, szociálismunkás, az
anyarészleg vezetője

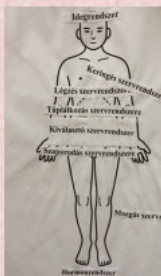
Hétfő
A család
és
funkciói

Témafelelős: Gelb Beáta

Kedd
Az emberi test

Témafelelős: Tamási Judit

SZERDA
Babavárás

Babaszoba bemutatása:

CSÜTÖRTÖK
Játék
Témafelelős: Tamási J

PÉNTEK
Hivatalos ügyek

Témafelelős: Gelb Beáta

+1 = Vetélkedő

Egészségügyi ismeretek: Tamási Judit
Hivatalos ügyek: Gelb Beáta és Sarkány Luca
Élménypedagógia: Treszkán Júlia és Baksay Csaba

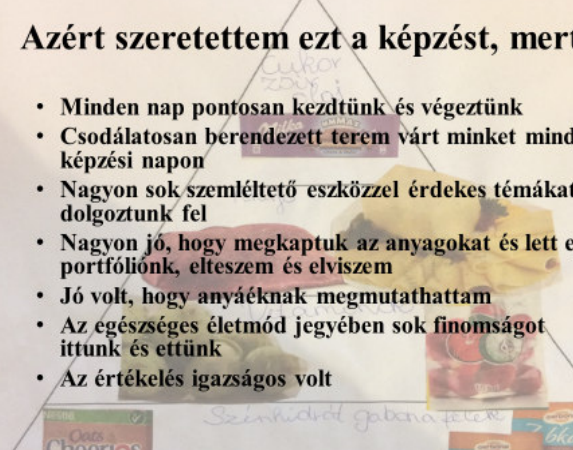
Értékelés

- Oklevél
- Kredit
- Megfelelt- Kiválóan megfelelt

Azért szerettem ezt a képzést, mert

- Minden nap pontosan kezdtünk és végeztünk
- Csodálatosan berendezett terem várt minket minden képzési napon
- Nagyon sok szemléltető eszközzel érdekes témákat dolgoztunk fel
- Nagyon jó, hogy megkaptuk az anyagokat és lett egy portfóliónk, elteszem és elviszem
- Jó volt, hogy anyáéknak megmutathattam
- Az egészséges életmód jegyében sok finomságot ittunk és ettünk
- Az értékelés igazságos volt

Köszönjük a figyelmet!

2. fejezet: MODELLPROGRAMOK MENTORI TAPASZTALATAI

Bogács Ernő – Papp Krisztina: Modellprogramok szakmai tapasztalatai
a mentori támogatáson keresztül: hasznosulás, hasznosíthatóság

A szülői kompetenciák fejlesztése a bűnelkövető gyermekek családjában című projekt elsődleges célja a családok motiválása a programban való részvételre, hogy nyitottak legyenek a változásra, a tanulásra. A szakemberek törekvése az volt, hogy a résztvevő családok segítése során fejlődjenek bennük a szülői, nevelői készségeik, képességeik, a szülői kompetenciáik, erősödjön a szülői tudatosság és alakuljon ki a felelős szülői magatartás.

A célok eléréséhez a szakembereknek is át kellett gondolniuk munkamódszereiket, számba kellett venniük eszközeiket.

Az átgondolás a mentorálást is érintette, tekintettel arra, hogy a program keretében megvalósuló mentori tevékenység a szakirodalom által kategorizált mentori tevékenységek egyik típusába sem illeszthető be tisztán. Ez nem jelenti azt, hogy a programban megvalósuló tevékenység nem mentorálás. Különösen azért nem, mert a szakirodalomban sincs egy egységes, mindenki által elfogadott meghatározás.

A mentorálás elméleti megközelítésében gyakran utalnak az Odüsszeiára, ahol először jelenik meg lényegi elemeket meghatározva a mentorálási tevékenység. A történet szerint Odüsszeusz barátját, Mentort kéri meg, hogy gyermekét, Télemakhoszt oktassa, vezesse be a bölcséletbe (világnézet, életszemlélet) és barátként/kvázi szülőként figyeljen oda fejlődésére. Ezek az elemek különböző variációkban minden olyan leírásban megjelennek, amelyek a mentorálás tartalmát igyekeznek rögzíteni.

Az egyik legismertebb meghatározás Rhodes nevéhez fűződik:

„A humán szolgáltatások terén alkalmazott elnevezés, mely egy idősebb, tapasztalt felnőtt és egy nem rokon, fiatalabb személy kapcsolatát jelenti, mely kapcsolatban az idősebb személy folyamatos tanácsadást, útmutatást, bátorítást ad a fiatalabb számára, alkalmassága-kompetenciája és személyiségfejlődése növekedése érdekében.”
(idézi Dávid et al. 2014: 41).

A menedzsmentszempontról megközelítésben megjelenik a szervezeti elem, szervezeti haszon is. Ehigie et al. (2011) szerint is a mentorálás alapvető célja a mentorált fejlődése, viszont kihatással van a szervezetre is: a munkateljesítményre, a szervezeti kultúrára, a vezetésre (idézi Bencsik – Juhász, 2017: 380).

Két meghatározást emeltünk ki, azokat, amelyek a legtöbb olyan elemet tartalmazzák, amelyek közősek a mentorálás különböző meghatározásaiban (támogatás, tanítás, tapasztalatátadás, kölcsönös előnyök, gondoskodás, fejlődés, személyesség). A megközelítések ugyanis – amint utaltunk rá – sokfélék, és ennek következtében különböző csoportosítások lehetségesek.

A legáltalánosabb kategorizálás az informális és formális megkülönböztetés. Az informális spontán módon jön létre és működik, a formális szervezeti közrehatás (támogatás és irányítás) keretében és eredményeként. Ez utóbbi tovább csoportosítható tradicionális, reciprok, fordított, kortárs, csoportos és e-mentorálásra.

A tradicionális mentoring jellemzője, hogy egy idősebb, tapasztaltabb munkatárs és egy fiatalabb, tapasztalatlanabb munkatárs között jön létre, és célja a fiatalabb munkatárs fejlesztése, szervezeti eligazítása és szocializációja, kapcsolati hálójának kiépítése.

A fordított mentorálásban ellenkezőleg a fiatalabb munkatárs a mentor, aki például a technológiai újításokat osztja meg, a technológiai fejlődésre hangolja rá az idősebb munkatársakat.

A reciprok mentorálásban a tudás, tapasztalat kölcsönös megosztásán van a hangsúly kortól és pozíciótól függetlenül, a kétirányú információáramlás, tudásmegosztás és -létrehozás érdekében.

A reciprok mentorálás egyik formájaként is meghatározható a kortárs mentorálás, ahol a mentor és mentorált azonos vagy közeli életkorú. Lényege itt is, hogy a mentor elismert nagyobb tudással és tapasztalattal rendelkezzen. Előnye a generációs szakadék hiánya, jobb megértést szolgáló közös nyelv, a mentorált kisebb eséllyel érzi magát alárendelt szerepben, a mentor számára könnyebben elkerülhető az oktatói attitűd.

A csoportos mentorálás egy mentor és több mentorált között jön létre. előnye az idő- és költségökönómia. Alkalmazásával olyan tapasztalt mentor is elérhető, aki másképp nem tudna rendelkezésre állni, hátránya viszont a bizalmi viszony kialakulásának nehézsége és a személyre szabottság sérülésének kockázata (Krausz, 2016).

Az e-mentoring keretében a tudás- és tapasztalattmegosztás virtuálisan történik, az internet nyújtotta lehetőségek igénybevételével (web meeting, videohívás, video chat, e-mail stb.). A csoportos mentorálás előnyei itt fokozottabban jelentkeznek, akárcsak a kockázatok, jóllehet a személyre szabottság jobban érvényesülhet.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a formális mentorálás alapvetően munkahelyi mentorálást jelent. A munkahelyi mentorálás ugyanis mindig szervezett (formális) keretek között valósul meg, a szervezet által meghatározott és a szervezet munkatársai fejlesztésére irányul.

A projekt keretében megvalósuló mentoring a felsoroltak közül egyik kategóriába sem illeszthető be tisztán, a formális mentorálás – különösen az utóbbi évek – különböző típusai egyes elemei komplex alkalmazásával jellemezhető (reciprok, csoportos, e-mentorálás). Ennek oka elsődlegesen a feladat jellege.

A programban alapvető eltérés, hogy a mentoring ugyan személyek közötti kapcsolaton alapszik, de elsődleges célja nem egy konkrét személy fejlesztése-támogatása, hanem több személyé és rajtuk keresztül a szervezeté.

A klasszikustól eltérően tehát a projektben megvalósuló mentorálás csoportos. Több személy és több szervezet – elsősorban – szakmai támogatása volt a feladat. Tekintettel arra, hogy nem a pszichoszociális fejlesztés volt a cél, explicit (szakmai) igényekre tudott reagálni, így a személyre szabottság érvényesülhetett (nem sérült). Ennek megfelelően a bizalmi kapcsolat is a cél eléréséhez szükséges mértékben alakult, különös tekintettel arra, hogy legtöbb esetben a mentor és a mentoráltak között korábban adott volt a személyes és szakmai kapcsolat.

A mentor-mentorált kapcsolat hangsúlyos jellemzője a reciprocitás. A tapasztalat és tudásmegosztás nem egyirányú. A mentor befogadóként és elosztóként volt jelen az információáramlásban így a mentorálás a tudáscserére, többirányú információáramlás biztosítására épült.

A távolságok okán e támogató, tudásmegosztó, fejlesztő tevékenységben az e-mentorálás érvényesült, a személyes kapcsolat mellett. A mentorok lakó- és munkahelye eltért a mentoráltak működési területétől, ezért elengedhetetlen volt a telekommunikációs eszközök – köztük az internet – biztosította lehetőségek igénybevétele.

A program határozott idejű – és ebben megfelel a munkahelyi mentorálás egyik jellemzőjének –, időtartama lényegesen rövidebb, mint az a klasszikus mentorálás esetében szokásos. A kezdeményezés (12 hónap), fejlődés (2-5 év), szeparáció, átértelmezés szakaszok más jelentőséggel bírnak és nem igénylik azt az időintervallumot, amelyek egy klasszikus mentorálási folyamatot jellemeznek. A cél megvalósulását szolgáló mentor és mentorált közötti kapcsolat minősége nem tette szükségessé olyan fokú bizalmi kapcsolat kiépítését, amelynek jelentős az időigénye.

Összességében megállapítható, hogy a programban megvalósuló mentorálás az utóbbi tíz év szakmai fejlődését tükrözi, különös tekintettel a reciprocitásra és a menedzsment jellegű szervezeti keretezésre. Fontos ezt kihangsúlyozni, mert a mentorálás a programban e cél köré összpontosul.

Jóllehet egy nagyobb szervezetről (az államról) van szó, mely több szervezetet foglal magába. A mentorálás nemcsak az egyes szakemberekre, hanem e szakembereket foglalkoztató szervezetre, azok vezetőire, szervezeti kultúrájára, az alkalmazottak munkateljesítményére is kihatással van. Akkor, amikor a mentori tevékenység eredményessége szervezeti haszonban is megjelenik, és e programban ez történik, akkor az kihatással van a szervezetre, benne a vezető és munkatársak további céljaira. Amennyiben a haszon szemléletváltás következménye is, az a szervezeti kultúrában is hasznosul.

A program sikeresnek mondott elemei ezt a változást alátámasztják, különösen az intenzív családgondozást illetően. A szakma az esetmenedzselés és közvetlen segítségnyújtás feszültségében működik. Ez a feszültség jónak minősíthető, ha a két pólus reális választásként adott, mert energiákat mozgósít. Káros akkor, amikor valamelyik pólus túlsúlyba kerül, és a kreatív feszültség tehetetlenségi feszültségbe vált át, mert a másik pólus nem elég erős (nem választható, csak szükségletként adott). A szakma hétköznapijában a szakemberek többször tapasztalják ez utóbbi – nevezzük negatívnak – feszültséget. A program viszont lehetőséget adott a kreatív feszültség megtapasztalására, annak eredményességére, mely a maga során kihatással volt a vezetőkre, a vezetőkön keresztül a szervezet egyéb munkatársaira, egyéb hasonló profilú szervezetekre, nem utolsósorban a programot elindító és támogató döntéshozókra, remélhetőleg rajtuk keresztül az államszervezet e kis részének a működésére, és így tekintve akkor magára az államszervezetre is.

A család- és gyermekjóléti szolgáltatás biztosítása során, az integráció következtében, a specializáció megszűnése okán a segítő szakembernek minden típusú problémára kell tudniuk reagálni, hatékony támogatást, a változások eléréséhez megfelelő eszközöket ismerniük és alkalmazniuk. Hogy erre képes legyen a szakma, a tudás fejlesztése, újabb és újabb módszerek megismerése, azok alkalmazásának a megtanulása szükséges.

Ezért értehető, hogy a mentorált szolgáltatást nyújtók részéről¹, a modellprogramba való bekapcsolódás egyik hangsúlyos motivációja, a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban dolgozó szakemberektől más fórumokon is gyakran hangoztatott érzések voltak, miszerint: „sok esetben érzik eszköztelennek, hatástalannak magukat, munkájukat”. A résztvevők megfogalmazták, hogy keresik azokat a lehetőségeket, melyek új módszerek megismerését, megtanulását teszik lehetővé számukra, gyakorlatuk során használható és eredményes technikákkal bővítik szakmai eszköztárukat.

¹ Mentorált intézmények: Budapest, XIII. kerület; Miskolc; Szombathely; Szekszárd – Család- és Gyermekjóléti Központjai, EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona

A bűnelkövetésben érintett gyermekek több esetben, mintegy családi modellt követve, a családi szocializáció során tanult viselkedési formákat alkalmazva kerültek a szabálysértés, vagy bűnelkövetés útjára, de többen gyermeknevelési problémák, a szülői kompetencia hiánya, a szülő-gyermek közötti konfliktus okán.

A szülői kompetencia fejlesztése és erősítése érdekében kidolgozott programokban, *az érintettek irányába* a következő **célokat** fogalmazták meg a szakemberek:

- a család motivációjának, a változtatás iránti igényének a felkeltése és annak megtartása,
- a családokban alakuljon ki az együttlét iránti igény,
- a család pozitív mintáinak a megtalálása, erősítése,
- a hiányzó vagy gyenge szülői kompetenciák pótlása, vagy erősítése,
- olyan eszközök, készségek megtanítása, mellyel képessé válnak a kríziseket, negatív élethelyzeteket erőszak nélkül átvészelni, megoldani,
- a „jó megoldások” épüljenek be a szülői eszköztárba,
- a gyermek-szülő kommunikáció javítása,
- gyermekek bizalmának az elnyerése,
- gyermekek családképének formálása
- mindezek révén a bűnelkövetés ismétlésének az elkerülése.

A programban való részvételtől *saját maguk, illetve a gyermekvédelmi szakma egésze számára* is megfogalmaztak elvárásokat, feltételezett eredményeket:

- a programban résztvevő szakemberek képzése segítse elő a tudatosság erősödését, alakuljon ki az új rendszerben való gondolkodás képessége,
- új eszközök megtanulása és alkalmazása iránti képesség, illetve igény növelése a szakemberekben,
- az esetek vezetésében résztvevő jelzőrendszeri szakemberek közötti aktívabb együttműködés kialakulása, mely a kompetenciahatárok kijelölésében és megtartásában játszik rendkívül fontos szerepet,
- a segítő-segített kapcsolat intenzitásának növelése.

Végül cél és eredmény iránti igényként fogalmazódott meg, hogy a Központ azon szakemberei számára is elérhetővé váljanak ezek az eszközök, akik közvetlenül nem vettek részt ebben a projektben, tehát szervezeti szinten is gyarapodjon az intézmény.

A projektben résztvevők egy 21 bűnmegelőzési eszközt tartalmazó csomagból választva, illetve saját programelemeiknek a felhasználásával állították össze programjaikat.

Az eszköztárból választott elemek a következők voltak:

- családfotóalbum-elemzés, családi legendárium,
- szülőcsoport,
- erőszakmentes kommunikáció élménypedagógiai köntösben,
- Most mi lesz? Mit kellene Tennem? – avagy bűnelkövetés gyanújába került a gyermekem!!!
- kompetenciafejlesztés az AVP módszerével,
- családi nap.

Saját programjaik elemei közül és a már korábban tanult eszközeik felhasználására az alábbi módszereket vonták be:

- intenzív családgondozás,
- szociális diagnózis,
- „Multi Team” – multidiszciplináris team, új ismeretstratégiák ötvözete független szakmai nézőpontokkal egy bizonyos probléma megoldása érdekében,
- játékerápia a gyermekeknek és családjuknak,
- drogprevenciós szabadulószoza,
- magántanuló fiatalok csoportja,
- „A mentálhigiénés házhoz megy”.

A szakemberek számára indított képzési programok, új módszerek elsajátítása céljából az következő képzéseken vettek részt:

- tréning: rajzelemzés technikája,
- konfliktuskezelő, agressziókezelő tréning,
- kompetenciafejlesztés AVP módszerrel történő elsajátítása.

A mentori tevékenység során szerzett tapasztalatok

Mind az öt programról elmondható, hogy a kitűzött céljait megvalósították, a bevont családok motivációját, érdeklődését és együttműködését fenn tudták tartani. Az eredmények természetesen később mutatkozhatnak meg, hisz négy hónap nem elégséges idő a családok évek óta gyakorolt működésének a megváltoztatására, de a bizalom kiépülése, a más fajta viselkedési formák, kommunikáció iránti nyitottá válás hosszú távon eredményezhet változást az életükben.

Bármennyire is rövid volt a projekt megvalósulásának futamideje, mindhárom intézmény rendkívül sok elemet, szakmai eszközt felhasználva, igen intenzív programot hajtott végre.

Az eszköztár kínálatából, három intézmény választotta a Családifotóalbum-elemzést, melynek általános tapasztalata, hogy az érintett családok jelentős része nem rendelkezik papír alapú családi fotókkal. Ennek oka, hogy több család több lakóhelyen élt, zaklatott családi múlttal rendelkeznek, egymáshoz fűződő kapcsolataik is konfliktusokkal terheltek és a családok összetétele is több változáson ment keresztül az évek során. Fotóikat telefonjaikon tárolják, melyek nem strukturáltak, nem a család egységének és a családi történetek őrzésére szolgálnak. Ugyanakkor a beszámolókból kitűnik, hogy a segítő által készített és papír alapon megkapott fotók felzaklatták és megrendítették a családtagokat, pozitív élményt jelentett számukra.

A szülőcsoport-foglalkozásokat mint eszközt nagyon eredményesnek ítélték a szakemberek, de a korábbi modellprogram tapasztalatai itt is tetten érhetők, mely szerint a családok nehezen tudnak, vagy hajlandók rendszeresen részt venni csoportfoglalkozásokon. A családok motiválásában csak a segítővel való jó kapcsolat, a személyes meghívás, a folyamatos ösztönzés látszik hatékony eszköznek.

Az új kommunikációs technikák, munkamódszerek megismerésével a résztvevő szakembereknek nemcsak a tudása gazdagodott, hanem elmondásuk szerint a további munkájukhoz is „lendületet” kaptak, hisz más családok segítségénél is tudják használni ezeket az eszközöket.

Szervezeti szinten az intenzív családsegítés szorosabbá vált a családsegítők és esetmenedzserek közös munkája, a tapasztalatok folyamatos megosztása révén erősödött a Központon belül a teammunka, a többiekkel való együttműködés. A résztvevő szakemberek az új technikák, tapasztalatok átadásával erősíteni tudják a pályázatban részt nem vett kollégák szakmai munkáját.

Sajátos szereplője a projektnek az EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központ Speciális Gyermekotthona. A család, mint szülő-gyermek egysége ez intézmény vonatkozásában másképp volt értelmezhető, mint a gyermekjóléti intézmények esetében. Tekintettel arra, hogy a szülők életvitel-szerűen nincsenek jelen a gyermek életében és bizonyos esetekben nem is javasolt jelenlétük, ellenkezőleg veszélyeztető tényezőként azonosíthatók. Az intézmény a program keretei között ezért egyrészt a gyermekekre, mind leendő szülőkre fókuszált, másrészt a saját tudatosságára a gyermek-szülő kapcsolat tervezhetősége és értékelhetősége vonatkozásában, harmadrészt olyan programok megvalósításra, amelyek a szülők számára hozzáférhetőbbé tették gyermekük jelenlegi élethelyzetét, és az abban való részvételt.

A modellprogramban összegyűjtött és kipróbált új eszközök megismerése és elsajátítása lehetővé teszi, hogy a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban a családok problémáinak komplex megoldásában a szociális munka jelenleg használt eszköztárát szélesíteni tudják a szakemberek. Ezáltal növekedhet a családok segítésének az eredményessége, mely a segítők számára is a jó és a jól végzett munka érzését adhatja.

Felhasznált irodalom

Bencsik A. – Juhász T. (2017): A mentori gyakorlat elmélete. In: Vilmányi M. – Kazár K. (szerk.) *Menedzsment innovációk az üzleti és a nonbusiness szférákban*. Szeged: SZTE Gazdaságtudományi Kar.
<http://www.eco.u-szeged.hu/download.php?docID=67947> (utolsó elérés: 2019.04.25.)

Dávid M.– Gefferth É. – Nagy T. – Tamás M. (2014): *Mentorálás a tehetséggondozásban*. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.
http://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_35_net.pdf (utolsó elérés: 2019.04.25.)

Krausz G. – Magasvári A. – Szakács É. (2016): *Módszertan a közszolgálati mentori rendszer bevezetéséhez*. „A versenyképes közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai támogatása KÖFOP-2.1.5-VEKOP-16-2016-00001” Budapest: Nemzeti Köszolgálati Egyetem.
https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/M%C3%B3dszertan%20a%20k%C3%B6zszolg%C3%A1lati%20mentori%20rendszer%20bevezet%C3%A9s%C3%A9hez_hiteles%C3%ADtett.pdf (utolsó elérés: 2019.04.25.)

3. fejezet: MODELLPROGRAMOK KUTATÓI TAPASZTALATAI

3.1. Alacsony Zsóka: Bűnmegelőzési komplex program Szekszárdon – kutatói reflexiók

A következőkben a Szekszárdi Humánszolgáltató Központ (Családsegítő és Gyermekjóléti Központ, Család- és Gyermekjóléti Szolgálat) szervezésében zajló modellprogram keretében megvalósult 2 helyszíni megfigyelés tapasztalatait és a szakemberekkel, résztvevőkkel készült interjúk tapasztalatait mutatjuk be egységes szempontok mentén. Az első látogatás alkalmával 2 szakemberrel és 2 felnőtt klienssel, a második alkalommal pedig 2 szakemberrel és 3 klienssel (2 gyermek és 1 szülő) készült interjú.

1. helyszíni megfigyelés: Szülői csoport és játékterápiás foglalkozás

A Szekszárdi Humánszolgáltató Központ szervezésében zajló modellprogram 2019 februárjában megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalatai a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítettek.

A helyszín

A megfigyelői alkalmon két csoportfoglalkozás került megrendezésre a Szekszárdi Humánszolgáltató Központ (Családsegítő és Gyermekjóléti Központ, Család- és Gyermekjóléti Szolgálat) épületében. A csoportfoglalkozáson résztvevők már ismerték a helyszínt. Recepció, mosdó stb. elérhető volt.

- Szülőcsoport: a csoportfoglalkozáshoz megfelelő teremben a székek körbe voltak rendezve, emellett asztalok is rendelkezésre álltak az esetleges feladatok elvégzéséhez. Az aktuálisan megfigyelt alkalomhoz nem volt szükség tárgyi eszközökre.
- Játékterápiás foglalkozás: egy kisebb, gyerekeknek berendezett és jól felszerelt (színes kanapék, kisasztal, íróasztal, székek, játékok) fejlesztőszobában zajlott a foglalkozás. A terápiát vezető külsős szakember saját eszközeit (társasjátékok) hozta el az alkalomra.

A szakemberek a szakmai munka maximális felkészülése mellett, gyümölcssel, pogácsával és üdítővel is szolgáltak az ügyfeleknek.

A program bemutatása

A szülői csoportok havonta egyszer kerültek megrendezésre, a játékkerápiás foglalkozások minden héten csütörtök és péntek délután, valamint szombat délelőttönként voltak megtartva.

- Szülőcsoport: a csoportok nyitott csoportként működtek, mert nehezen valósul meg az állandó jelenlét. A megfigyelt alkalom a szakmai vezető vezetésével zajlott, 3 szülő és egy kamasz lány részvételével. (A szakmai vezető melletti csoportvezető az intézmény igazgatója, a megfigyelt alkalmon kivételesen nem tudott részt venni.)
- Játékkerápiás foglalkozás: ezen a csoporton minden alkalommal egy-egy család vett részt. A megfigyelt alkalmon is egy család (nagymama [gyám] és az unokája [gyámolt]) jelent meg, akik a foglalkozást vezető szakember mediációjával és segítségével, általuk választott társasjátékkal játszottak.

A célcsoport

A modellprogramban összesen 21 család vesz részt. 10, illetve 11 családdal folytat intenzív családgondozást 1-1 fő esetmenedzser és 1-1 fő családsegítő. A családok általános, közös jellemzője, hogy valamely gyermek a családból már pártfogói felügyelet alatt áll vagy magas kockázatú nála a bűnelkövetés esélye. A szakemberek elmondásából kiderül, hogy a családok nagy százaléka, egyéb családtagok révén, már érintett a bűnelkövetésben. Ehhez társul a családi, érzelmi kapcsolatok diszfunkcionalitása, alacsony szocializációs szint és a nem megfelelő gazdasági háttér. A programban résztvevő családok mindegyike már előzetesen is kapcsolatban állt a családsegítő szolgálattal, így a programba való bevonás előtt is jelen volt egy alapvető bizalmi szint a családsegítő munkatársak és a családok között.

A szakemberek

A programban résztvevő szakemberek mindegyike ismeri a családokat, részesei a közös munkának és a saját feladatrészüket szerint maximálisan felkészültek.

- Szülőcsoport: a megfigyelt alkalom a szakmai vezető vezetésével zajlott
- Játékkerápiás foglalkozás: A foglalkozás vezetője pszichopedagógus, külsős szakemberként² vett részt a programban.

² A Tolna megyei Balassa János Kórház Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Gondozó munkatársa

A szakemberekkel való beszélgetésből és az interjúkból is kiderül, hogy a Családsegítő munkatársai és az 1 fő külsős szakember szakmailag és emberileg is hatékonyan működnek együtt a programba bevont családok érdekében. A rendszeres teammegbeszélések, az állandó konzultáció, a családok nyomon követése és a döntésekbe való bevonása lehetővé teszi, hogy minden család számára a lehető legmegfelelőbb egyéni fejlesztési terv mentén haladjanak a konstruktív megoldások és életvezetési módszerek felé.

Kompetenciák fejlesztése

- Szülőcsoport: A csoport célja a szülői szerepek megerősítése, illetve az egyéni problémák általános megbeszélése és megoldás keresése, a hasonló helyzetben lévő csoporttagok és a mediátorok segítségével, együttműködésével.
- Játékterápiás foglalkozás: A terápia célja a közös társasjátékokon keresztül szorosabbra fűzni a családi érzelmi kapcsolatokat, elősegíteni a családi rendszer jó működését. Emellett a játékban megmutatkozó viselkedésmódok és minták segítenek feltárni a valódi problémákat, elakadásokat a foglalkozást vezető szakember és a családdal dolgozó team számára.

A program hatékonysága

Az intenzív családgondozás egyéni folyamata mellett a csoportfoglalkozások nagyban hozzájárulnak a családi élet fejlődéséhez. A megfigyelői alkalom során kifejezetten a játékterápia hatékonysága mutatkozott meg. Mind a terápiában résztvevő ügyfél, mind az azt vezető szakember felvázolta, hogy mennyiben segítenek ezek az alkalmak az érzelmi kötődésben és a kommunikációban, nemcsak a foglalkozáson, de otthon is.

2. helyszíni megfigyelés: Zárórendezvény

A Szekszárdi Humánszolgáltató Központ szervezésében zajló modellprogram 2019. március végén megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalatai a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítettek.

A helyszín

A modellprogram zárórendezvénye a szekszárdi művelődési házban került megrendezésre. Az alkalomra a rendezvényterem maximálisan megfelelt. A Családsegítő dolgozói rendezték be a helyszínt. Játékos állomásokat állítatottak fel; különböző társasjáték-feladatokkal, ügyelve, hogy

minden korosztály számára megfelelőek legyenek a feladatok. Ehhez minden eszközt és felszerelést biztosítottak. Regisztrációs pult, mosdó elérhető volt. Ezen kívül a résztvevő felnőttek és gyerekek számára kávé, teát, vizet, gyümölcsöt és pogácsát biztosítottak a szervezők.

Az alkalom bemutatása

A szekszárdi modellprogram a *Társadalmi irányítú, azaz szabályosan szabadon* elnevezést kapta. A zárórendezvény 14:00-18:00-ig tartott és a program fő elemére, a játékokra épült, a játékterápiás foglalkozások alapján. Több játékos állomás került kialakításra a helyszínen. Minden résztvevő család, a regisztráció után kapott egy füzetet, amely egyrészt összefoglalta a program során megélt élményeket, fontos idézeteket, és belekerült egy családi fotó is. Másrészt, a rendezvény minden egyes játékos állomásán pecsétet lehetett gyűjteni. Az összes pecsét megszerzésével a családok egy pizzakupont kaptak, amelyet a helyi pizzázóban tudtak beváltani és az ételt közösen, otthon fogyaszthatták el. Minden játék és maga a „nyeremény” is a közös családi szórakozást és a hasznos szabadidő-eltöltést volt hivatott elősegíteni.

A célcsoport

A záró alkalom kiterjedt ideje lehetőséget adott arra, hogy a programban résztvevő 18 családból, több mint fele részt vegyen a rendezvényen. Nagyon lelkes, pozitív, játékos hangulat uralkodott. A gyerekek élvezték a játékokat a szüleikkel együtt. Emellett a szülőknek volt lehetőségük további kötetlen beszélgetésekre egymással és a szakemberekkel is.

A szakemberek

A zárórendezvényre, nemcsak a programban résztvevő munkatársak, hanem a Családsegítő összes dolgozója készült, mindannyian szerepet vállaltak. Minden szakember maximálisan felkészült a családok fogadására és a játékos állomások közti irányításra. A szakemberek és kliensek között érezhető volt közvetlen hangulat és a bizalmi légkör.

Összegzés

A zárórendezvényen készült interjúk alapján is kitűnik a modellprogram sikeressége. Mind a szakemberek, a résztvevő szülők és gyermekek is pozitívan nyilatkoztak. Mindannyian kiemelkedően sikeresnek tartották a játékterápiás foglalkozásokat. Érezhetően összekovácsolódtak a családtagok. Több kliens is beszélt a Családsegítővel való hosszú távú folytatásról, hogy a továbbiakban is számítanak és számíthatnak a családsegítők és esetmenedzserek támogatására, szakmai munkájára. A szakemberek oldaláról mindannyian említették a hatékonyság mellett, az

intenzív családgondozásból eredően kialakult krízishelyzetek nehézségeit is. Az állandó jelenlét sokkal hamarabb és gyorsabban felszínre hozta a destruktív családműködések alatt lappangó valódi problémákat. A modellprogram ideje nem biztosítja a kríziskezelésen túl a hosszú távú jó megoldási stratégiák kialakítását és elsajátítását, ellenben egy nagyon erős kiindulópontot biztosít a további segítő munkához.

A modellprogram értékelő elemzése

A Szekszárdi Humánszolgáltató Központ szervezésében megvalósuló modellprogram 21 család bevonásával valósult meg, az intenzív családgondozás és csoportfoglalkozás eszközeit alkalmazva. A modellprogram olyan családok szülői kompetencia-fejlesztésére irányult, amelyekben a gyermek bűnelkövető, illetve magas kockázatú a bűnelkövetés esélye.

A program értékelése

A modellprogramban megvalósuló foglalkozások fő helyszíne a Szekszárdi Humánszolgáltató Központ, a zárórendezvénynek a Szekszárd Város Művelődési Háza adott otthont. Mind a két tér magas színvonalú eszközellátottsággal rendelkezett. A szervezők és szakemberek a csoportfoglalkozások és egyéb rendezvények alatt is biztosítottak vizet, kávét, gyümölcsöt és süteményt a résztvevőknek. A szervezés és kiszolgálás már megelőlegezte a bizalmi légkört és a partneri hangulatot. A Humánszolgáltató Központ teljes szakmai gárdája pozitív hozzáállással és teljes szakmai felkészültséggel kísérte végig a programban résztvevő családokat.

A programban dolgozó szakemberek előzetesen felkészítő tréningeken vettek részt. Kiemelkedő pontja ennek az egyhetes rajzelemző képzés. Az itt elsajátított szakmai technikákat nagymértékben tudták hasznosítani a programba bevont gyermekek esetében. A Humánszolgáltató Központ munkatársai multiteamben dolgoztak a társszakmákból bevont szakemberekkel is. A családok megsegítését és támogatását szolgálták egyes esetekben a pártfogói felügyeletet ellátó szakemberek is. Illetve minden család találkozott a mentálhigiénés intézményből bevont játékkerapeutával a játékkerápiás csoportfoglalkozásokon. A megfigyelői alkalmakon többször hangsúlyozásra került a szakemberek által a szakmai együttműködés és a multiteamben való gondolkodás, amely teljeskörű rálátást és feltárást biztosít az egyes családok problémáira és az erre való komplex megoldási stratégiák kidolgozására.

A modellprogram eredetileg 21 család bevonásával indult, majd a lemorzsolódást követően 18 családdal sikerült végigvinni a programot. Mindegyik családdal 1 fő családsegítő és 1 fő esetmenedzser dolgozott. A családok általános, közös jellemzője, hogy valamely gyermek a családból már pártfogói felügyelet alatt áll vagy magas kockázatú nála a bűnelkövetés esélye. A szakemberek elmondásából kiderül, hogy a családok nagy százaléka egyéb családtagok révén már

érintett a bűnelkövetésben. Ehhez társul a családi, érzelmi kapcsolatok rosszul működése, alacsony szocializációs szint és a nem megfelelő gazdasági háttér. A programban résztvevő családok mindegyike már előzetesen is kapcsolatban állt a családsegítő szolgálattal, így a programba való bevonás előtt is jelen volt egy alapvető bizalmi szint a családsegítő munkatársak és a családok között.

Fontos megemlíteni, hogy a program folyamatában került sor egy olyan tragédiára, amelyről a média is hírt adott.³ Mind az elkövető, mind az áldozat családja érintett volt a programban, az eset megtörténtét követően speciális intézkedést igényeltek, nagyfokú érzelmi terhet róva mind a szakemberekre, mind a többi résztvevőre, akik ismerték a két családot.

A megvalósított program újszerűsége

A modellprogram a Szekszárdi Humánszolgáltató Központ megvalósításában valósult meg, a *Társadalmi irányítói, azaz szabályosan szabadon* elnevezést kapta. A modellprogram fő célkitűzése a bűnmegelőzés keretein belül, a családi kapcsolatok megerősítése volt, amelyben nagy hangsúlyt fektettek a közös szabadidő hasznos eltöltésére. A csoportfoglalkozások minden résztvevő család esetében egyénre szabottan történtek. A bevont családokkal minden esetben 1 fő esetmenedzser és 1 fő családsegítő folytatott intenzív családgondozást. A szakemberek és családok együtt alakították ki és tervezték meg a rövid és hosszú távú céljaikat. A Családsegítő munkatársai és az 1 fő külsős szakember szakmailag és emberileg is hatékonyan működtek együtt a programba bevont családok érdekében. A rendszeres teammegbeszélések, az állandó konzultáció, a családok nyomon követése és a döntésekbe való bevonása lehetővé tette, hogy minden család számára a lehető legmegfelelőbb egyéni fejlesztési terv mentén haladjanak a konstruktív megoldások és életvezetési módszerek felé. A választott programelemek között szerepelt a családi fotózás, családi nap és a játékterápia. Emellett nyitott csoportként működött a szülő csoport, amely lehetőséget adott a szülői szerepek megerősítésére, illetve az egyéni problémák általános megbeszélésére és megoldás keresésére, a hasonló helyzetben lévő csoporttagok és a mediátorok segítségével, együttműködésével. Kiemelkedő hatékonyságúnak számított az említett játékterápia, amit a Tolna megyei Balassa János Kórház Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Gondozó szakembere végzett. A terápiás foglalkozások feladata volt a közös társasjátékokon keresztül szorosabbra fűzni a családi érzelmi kapcsolatokat, elősegíteni a családi rendszer jólműködését. Továbbá arra is szolgált, hogy a játékban megmutatkozó viselkedésmódok és minták segítsenek feltárni a valódi problémákat, elakadásokat a foglalkozást vezető szakember és a családdal dolgozó team számára.

³ <https://index.hu/belfold/2019/03/09/szekszard-emberoles-halal-rendorseg/> utolsó elérés: 2019. 04. 15.

Elvárások és eredmények a szakemberekkel készült interjúk alapján

A modellprogram során a szakemberek nehézségként említették a családok intenzív családgondozásba való bevonását. Habár a 21 család mindegyike már előzetesen kapcsolatban állt a Családsegítő Szolgálattal, a programba bevont családsegítő szakemberek elé új feladatot állított a bizalmi kapcsolat kialakítása azokkal a családokkal, amelyekkel nem álltak közvetlen gondozói viszonyban.

„Nebéz megszólítani a nagyon alacsony szociális-kulturális közegben élőket arra, hogy befáradjanak. Kell motiváció. [...] De szerintem ez nagy gond, megszólítani őket egy programban. Még akkor is, ha kevés ideig tart, mert az elköteleződést nagyon nehezen viselik.”

Ezen túl egy fő, Decs településen dolgozó szakember hivatkozott a technikai nehézségekre és a túlterheltségre, ami a modellprogram melletti állandó családsegítői munkáját jelenti.

„Nekem pl. nehézség, hogy maga a program, ugye, Szekszárd. De vannak települések, akik ide tartoznak és én helyileg Szekszárdtól 10 km-re, Decs faluban vagyok családsegítő. Decsről van a programban 4 család, 5 család szekszárdi. Ott (Decsen - szerk.) az informatikai hálózat nem éri el az itteni központi hálózatot. Tehát én csak bentről tudok dolgozni. Egy egyszerű munkanaplót pendrive-val csinálgom. Pendrive-on viszem magammal, mert lehet, hogy kint dolgozom, aztán jövök ide és nincsen szabad számítógép, abova le tudok ülni. Ehvileg csinálom napra késze, de 2 hét, mire fel tudom tölteni a rendszerbe! Ilyen szempontból ez egy technikai nehézség nekem. [...] Ami nehézség, az inkább olyan szempontból, hogy mind családsegítők, mind esetmenedzserek alaphól iszonyat nagy esetszámmal dolgozunk. És a program elején, amennyire lehetett, adtunk át eseteket egymásnak. [...] Én is úgy voltam vele, hogy átadtam eseteket, de gyakorlatilag viszem az eseteket, mert ...”

Szakmai nehézséget jelentett még, hogy rendkívül sok család a program során élt meg egyrészt előre nem látható, külső okok miatt keletkező krízishelyzeteket, másrészt az intenzív családgondozói folyamat hozta felszínre a destruktív családműködés tünetei alatt lappangó valódi problémákat. Az intenzitás miatt az elfojtott problémák több esetben krízisben eszkalálódtak. Viszont a felszínre törő krízisek és a kríziskezelés egy része már a program során olyan eredményt hozott, ami az adott család életében óriási előrelépésnek mondható. Az elindult folyamattal a szakemberek a családdal együtt hatékony szakmai munkát tudnak folytatni. Elindulhat a jó stratégiák és jó megoldási módszerek kialakítása a család mindennapi életében.

„Azt gondolom, hogy ez egy nebez intenzív program volt. Több család pont ebben az életszakaszukban került krízisbe! Az én családjaim közül a fele majdnem krízisbe került. Tehát, hogy egy olyan élethelyzet jött – vagy az évek óta mondogatott: ebből tényleg baj lesz! – egyszer csak tényleg megtörtént. És ezt így nebez volt menedzselni. Azt is sikerként lehet elkönyvelni, hogy egy nagymama, aki családbefogadóként neveli az unokáit, megértette, hogy a lánya bűnelkövető és drogozik - és a drogfogyasztás következtébe skizofrén lett -, hogy nem tartózkodhat a gyermekek közelében. És ezt így megértette, hogy neki ki kell tennie a lányát annak érdekében, hogy az unokáit nevelhesse. Azt is megértette, hogy igen, hogy beteg, de azt ő lövi meg ő szűja el. Ennek az ok-okozati összefüggéseit is érti. Sajnálom, hogy ehhez krízis kellett, de most már érti a maga egyszerű módján.”

„Van egy másik család, aki krízissel kezdett a program elején. És ott nem történt meg a nevelésbe vétel, hanem a családban megtartható a gyermek. Kiderült róla, hogy egy ADHD áll a magatartásproblémái meg a devianciába hajló viselkedés mögött. És beállították a gyógyszereket, jár terápiára, fejlesztőpedagógushoz, pszichológushoz jár, ő így megtartható. Ezek így mind-mind. De úgy tűnik, hogy az eredmények mind úgy jöttek, hogy megelőzte őket egy krízis!”

A szakemberek az elvárások és célok tekintetében erősen hangsúlyozták a családi-érzelmi kapcsolatok és szerepek megerősítését. Az intenzív családgondozás mellett a játékkerápia adott erre, érezhetően sikeres, lehetőséget.

„Szerintem, ami pozitív és ennek most már látom egy családnál a kifutó menetét. Egy olyan körülmények között élő anya, aki egy bántalmazóval élt éveken keresztül, ott a kamasz nagyjára eltanulta ezt a viselkedésmintát és a hűgát meg az anyát terrorizálta. És most, hogy kilépett a bántalmazó kapcsolatból, - és nem állítom, hogy a játékkerápia hatására -, de vásároltak játékokat és leülnek együtt és most már szűnnek a konfliktusai. Én azt gondolom, hogy ez a cél! Hogy közös asztalhoz ülünk és ne erőfölénnyel döntsük el, meg prioritásokkal, hogy kinek van szava. A játékban képesek konszenzusra. Nekem ez a cél! Meg, hogy sok esetben a gyerekek többsége nem tanult meg veszíteni. És azok most dominálnak a szülő felett és meg kell tanítani őket a veszteségélmény elviselésére, erre is meg kell tanítani. Meg a kommunikáció! Hogy hogyan fejezem ki a másik felé azt, hogy mit szeretnék hogyan közvetítem? Ez is nagyon jó. Emellett meg a készségek fejlesztése legegységesebb. Ezek a szociális készségek, amire én a legnagyobb hangsúlyt fektetem: együttműködés, kommunikáció, mások toleranciája.”

A játékkerápiás foglalkozásokat nem szeretnék lezárni a program befejeztével. A további családsegítői munkába is szeretnék bevezetni a rajzelemzéssel és a családi fotózással együtt.

„A családok a játék mentén nagyon jól bevonhatóak, és hogy úgy tapasztalhatnak meg közös élményeket, ahogy még sosem, az ad annyi muníciót, még akár 1-2 hétre is, amivel aztán tudnak tovább működni. Mert, hogy más keretben is megismerik egymást. Nem csak a problémák mentén. Ez ad a családnak egy nagyobb összetartozás élményt, mint a fizikai meg a térbeli közelség. A másik eredményessége, meg az, amit mondtam, hogy adott egy csomó olyan információt számunka, hogy mik azok az elemek, amelyek tovább vibetők. Míg a szülőcsoport nem vibet tovább, mert nincs rá igény, addig a játékkerápiára, a közös társasjátékozásra – és be is vezetjük ezt a klubot, ezt elindítjuk -, arra van igény!”

A családokkal való szakmai tevékenység mellett hangsúlyozásra került a szakmai együttműködés is. A külsős játékkerápiás szakember is megfogalmazta a hatékonyságot.

„Hát kíválok szerintem! Nagyon jóleső érzés nekem, hogy ők partnernek tekintenek engem és nem érzem egy percet sem kívülállónak magam. Tehát, hogy idejöttem, egy külsős ember és naprakész információk vannak. Annyira alámoldoznak a kollégák, hogy szervezik a családok időpontjait, amit én szívesen rájuk is bízok. Mert, hogy volt itt a járvány, a betegségek vagy egyéb családi, familiáris problémák, azokat ők nagyon jól kezelik. Én ugye nem vagyok velük mindennapi kapcsolatban, tehát ennél jobbat nem tudok elképzelni.”

A szakmai összefogásban az esetmenedzser, illetve családsegítő kollégák között akadtak ellentétek is, de ez nem akasztotta meg a családokkal való munkát. Professzionális módon, a szakmai vezető mediálásával tudták kezelni a helyzetet.

„Amiben ez más volt az együttműködés, hogy először az előzőben (előző modellprogram – szerk.) a két családsegítővel összeforrra mentiünk mindenbóra. Itt pedig voltak olyan külső tényezők, hogy az egyik családsegítő nagyon sokat volt beteg. [...] Amikor tudott jönni, akkor nagyon jól tudunk kapcsolódni, de volt, hogy sokáig úgy kellett vinni családot, hogy ő nem volt. Akkor azt egyedül kellett ellátni azt a feladatot. De nyilván, ilyen élethelyzet meg van. A másik esetben meg igazából nem tudunk érdemben kapcsolódni egymáshoz. [...] Azt tanította meg a számunkra – azért mondom többes számat, mert ezt megbeszéltük – hogy milyen nagyon nehéz az esetmenedzser feladata, ha nincs családsegítő ott vagy nem olyan a családsegítő professziója, mint amit te gondolsz. [...] Ez is egy tanulási folyamat, mert hogy az élet így is ad.”

A szakmai vezető így összegezte a programot:

„Amit felállítottam elképzelést és programot, azon tudunk haladni. Azok az ügyfelek, akik ténylegesen be tudtak vonódni, azok átélték minden pozitív részét. Volt nagyon sok ügyfél, aki egészségügyi problémákkal küzdött és nem tudott bejönni, ahogy a mi kollégáinknál is. És sajnos most ez a tragédia, ami március elején történt, nagyon meghatározóvá tette az egész működését a csapatnak is, mert a kolléganő kiesett, mert hogy folyamatosan ezzel foglalkozott. Meg hát én is. Az esemény estéjétől folyamatosan a rendszernek a falaiba kellett beleütköznöm, ez kicsit megnehezítette a végét. De összességében, mindannyian abszolút részt tudtunk venni és a szakmaiságunkat bele tudtuk tenni ebbe a folyamatba.”

Elvárások és eredmények a programban résztvevő szülők és gyerekek tapasztalatai szerint

A programban résztvevő és megkérdezett szülők, gondviselők kezdetben nem emeltek ki sem kimondottan negatív, sem pozitív elvárásokat a Családsegítő munkatársai és a program felé. Ez az attitűd gyakran egybeesik a nehéz bevonhatósággal is, hiszen a modellprogram elején többen nem voltak igazán érdekeltek az együttműködésben, illetve tartózkodtak a bevonódástól. Ezt a kezdeti fázist jól példázza egy nagymama elmondása, aki az unokáját családba fogadással neveli. Az elbeszélés rávilágít arra is, hogy a családsegítő és esetmenedzser a nehézségek ellenére milyen mély bizalmi kapcsolatot tudott kiépíteni a családdal.

„Én először tiltakoztam ez ellen a program ellen, nem is akartam jönni. Én nem, így meg úgy. De amikor láttam, hogy a gyerek hazajött és azt mondja, hogy mama, ez nagyon jó volt, én szeretnék menni! Mikor kell már, mikor lehet megint menni? Akkor úgy döntöttem, hogy egye fene, a gyerek szempontját kell nézni. Mindig is a gyerekek szempontját kellett nézni.”

„Meg csak jót tudok mondani. Mindenki úgy áll hozzánk, hogy le a kalappal! És soha, engem még meg nem bántottak! Pedig volt, amikor kifakadtam magamból és kicsit úgy erősebben mondtam a magamét, hogy így nem, úgy nem, amúgy nem. És képes volt a Zita (esetmenedzser – szerk.) kétszer fölhívni, kinyomtam a telefont! Aztán megint fölhívni, és addig próbálkozott, amíg meg nem győzött! Érti? És itt kezdődik, hogy valaki valakivel foglalkozik! Mert nyugodtan hagyhatta volna, hogy a franc egye meg ott, ahol van! És addig próbálkozott, amíg meg nem fűzte az agyamat, már bocsánat!”

Minden megkérdezett felnőtt résztvevő nagy segítségként említette a hivatali és egyéb ügyintézés. Ilyenek voltak a lakhatási ügyek, kérvényekben való közreműködés, élelmiszer és ruha-, játékadomány intézése a családoknak. Ezen felül megfogalmazták a lelki és mentális támogatást, mind a családtagok egyéni életét, mind a család egészét tekintve.

„Segíteni oké, kaptam jó pár tanácsot, de viszont mikor feljövök ide a Családsegítőbe és ha úgy vagyok és ha ki tudom beszélni magamat, én attól megkönnyebbülök! Vagy megnyugszok vagy én nem tudom. Megkönnyebbülök, hogy így kiönthetem valakinek. [...] Hát, én úgy veszem észre, hogy a sört is visszább tudtam venni meg a drogot is azért visszább vettem. Mert nem csinálom már olyan intenzíven, mint mikor ide kerültem.”

A résztvevők részéről is kiemelt szerepet kapott és nagyon pozitív fogadtatásra talált a játékterápia.

Az egyik édesanya így válaszolt arra kérdésre, hogy hogyan érezte magát a foglalkozáson:

„Én nagyon jól! Én nagyon! A gyerekek is nagyon élvezték, de én is! Én nem gondoltam volna, hogy én is így el fogok játszani velük, komolyan! Hát, otthon nem tudok velük ennyire nyugodtan. Jó, most lehet, hogy azért is, mert hogy akkor már ott van a Balázs (az

interjúalany párja – szerke.) is és akkor már azért nem tudok úgy leülni velük játszani, mint itt az Erikával (játékeletherapénta – szerke.). De én is élveztem, komolyan! Talán, még lehet jobban élveztem, mint a gyerekek!”

Volt, ahol a játék, a közös együttlét élménye az otthoni térben is megmutatkozott. A már idézett nagymama sok változásról számol be saját maga és az unokája tekintetében is.

„Talán jobban szorgalmazza azt (az unoka – szerke.), hogy ülünk le és akkor, mama, most kártyázzunk! Mama, most gombfocizunk! Szóval, hogy mondjam? Be akar jobban vonni a tevékenységbe! Mert eddig úgy voltam vele, hogy menjél játszani, de most igényli. Hiába van ott a net, igényli egy kicsit! Mama, azt mondja, ülj már le, rajzold le nekem! És utána megpróbálom én is lerajzolni.”

Az egyik résztvevő 17 éves kamaszfiúval való beszélgetésből kiderül, hogy összességében jó tapasztalatai vannak a programmal kapcsolatban, hálás a szakemberek munkájának amiért a rendőrségi ügyeinek intézésében is segítenek. Arra a kérdésre, hogy ha lehetne, akkor ajánlaná-e hozzá hasonló helyzetben lévő társának a programot, ezt válaszolta:

„Ajánlani tudom, de most nem az, hogy egy héten egyszer vagy egy hónapban egyszer ide be kell jöjjenek beszélgetni, hogy mi történt. Az, hogy ez egy bűnmegelőzési program, attól még abban az egy hónapban, lehet, hogy ez van, attól még ugyanígy megcsinálhatja. Most ez van! Megpróbálhatnak segíteni, de akin nem lehet, azon nem tudnak segíteni Nem? [...] Igen, szóval az illető hozzáállásán múlik, nem attól, hogy ők segítenek. Ők csak megpróbálnak segíteni.”

Összegzés

A Szekszárdi Humánszolgáltató Központ (Családsegítő és Gyermekjóléti Központ, Család- és Gyermekjóléti Szolgálat) szervezésében megvalósuló modellprogram összességében eredményesen zajlott. A szakemberek számára az intenzív családgondozói folyamat jól láthatóan mutatta meg a felszín alatt lappangó problémákat. Ezáltal hosszú távon is a család egyéni élethelyzetéhez mérten tudnak haladni a konstruktív megoldási minták elsajátítása felé. A helyszíni megfigyelésekből és a készített interjúk összességéből is kitűnik a játékeletherápia kiemelkedő hatékonysága. Minden alkalommal érezhető volt a kliensek és szakemberek közötti partneri viszony és bizalmi légkör. A szakemberek együttműködése kimagasló szakmai teljesítményt foglal magában, amellyel a rövid és hosszú távú kitűzött célokat is képesek elérni a bevont családok megsegítésében.

3.2. Németh Zsuzsanna – Szécsi Judit: Bűnmegelőzési komplex program Miskolcon – kutatói reflexiók

A következőkben miskolci Család- és gyermekjóléti központ szervezésében zajló modellprogram keretében megvalósult 2 helyszíni megfigyelés tapasztalatait és a szakemberekkel, résztvevőkkel készült interjúk tapasztalatait mutatjuk be egységes szempontok mentén. Az első látogatás alkalmával 2 szakemberrel, 2 szülővel és 3 gyermekkel, a második alkalommal pedig 2 szakemberrel és 2 szülővel készült interjú.

1. Helyszíni megfigyelés: Csoportfoglalkozás gyermekek és szüleik együttes részvételével

A miskolci Család- és gyermekjóléti központban zajló modellprogram 2019. február végén megvalósuló eseményén egy kutató, résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalatok a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján kerültek rögzítésre.

Helyszín

A család- és gyermekjóléti központ Miskolc egy frekvenciát, könnyen megközelíthető területén található. Kívülről a környező épületekbe olvad, míg belülről, egy felújított és korszerű infrastruktúrával ellátott, akadálymentesített intézmény. A tervezett programelem, az épület egy tágas csoportszobájában került megrendezésre. A szoba, egy egyszerű, letisztultan rendezett helység, mely ezen programelem megvalósulásának tökéletesen megfelelt.

A program

A program, a szülői kompetencia fejlesztését szolgáló, kommunikációs, motivációs, önismereti elemekre és interaktív játékokra épülő 6 alkalmas csoportfoglalkozást jelent. A jelenlegi, valamint az ezt megelőző csoporton is, a szülők és a gyermekek közösen vettek részt. A következő négy eseményen a fiatalok fiúknak és lányoknak kínált külön-külön csoportfoglalkozás, védőnő bevonásával, majd egy csak szülők számára tartott alkalom következett, ezt követően a résztvevőknek lehetőségük volt elmenni egy börtönlátogatásra, ahol a büntetés-végrehajtási intézetben élők mindennapi nehézségeivel szembesülhettek. A program zárásaként a központban egy családi nap valósult meg.

A tematika kialakítása, a programban résztvevő szakemberek elképzelései szerint alakult, a képzésen megismert technikák alkalmazásával.

A csoportfoglalkozás témájának fókuszában a bűnelkövetés, az oda vezető utak, illetve annak elkerülése szerepelt. Ilyesformán emelkedett be a cyber bullying, mely a megfigyelt alkalommal háttérbe szorult, és inkább a fizikai erőszak szerepelt nagyobb hangsúllyal.

A csoportfoglalkozás, egy „bemelegítő”, rávezető játékkal kezdődött, mely után közvetlenül a (a tervezettekkel ellentétben) a szirmabesenyői fiatalok büntetés-végrehajtási intézetének osztályvezetője tartott előadást a résztvevőknek, melynek fő fókuszába a BV-intézetben élők mindennapjait helyezte. Bár a program ezen része a frontális előadás kereteinek felelt meg, a résztvevők időről-időre hozzászóltak és kérdéseikkel fejezték ki érdeklődésüket, illetve érintettségüket. A meghívott készséggel válaszolt a kérdésekre. A gyermekek, illetve a szülők képet kaphattak a büntetés-végrehajtási intézetben élő fiatalok mindennapjairól, valamint az életüket meghatározó és korlátozó szabályrendszeréről. Az előadás nagyjából egy óráig tartott, melynek utolsó 10-15 percében már érezhetően csökkent a résztvevők figyelmé, érdeklődése. A csoport vezetői ezt általuk feltett, érdekes, a családok szempontjából releváns kérdésekkel igyekeztek áthidalni.

Az előadást követően (bár ez a csoportalkalom elejére volt tervezve, de logisztikai nehézségek miatt nem lehetett megvalósítani) az előző alkalommal nyitva maradt kérdések átbeszélése következett, melyek hangsúlya, a megélt érzelmekre és tapasztalatokra helyeződött. A szakemberek igyekeztek a már korábban felmerült cyber bullying irányába terelni a csoport fókuszát, de ez alkalommal ennek kapcsán a fizikai erőszak mint hatékony problémamegoldó módszer került elő a résztvevők érdeklődése szerint. A csoport vezetői ezt bontogatták, igyekeztek feltérképezni, hogy mely helyzetek azok, mikor a gyermekek, illetve a szülők sem tudnak más eszközhöz nyúlni. A beszélgetés során, illetve a szakemberek kérdései nyomán kiderült, hogy az erőszakot megelőzően mindig valamilyen verbális konfliktusra került sor. A csoport vezetői ezt megragadva a konfliktusok békés rendezésének irányába terelték a beszélgetést, melyben a résztvevők is készséggel együttműködtek, bár e kérdésben hangsúlyozták lakókörnyezetük fontosságát, mely többségében valamely Miskolc környéki szegregátum. A csoport vezetői a fizikai erőszak következményeinek számbavételével, valamint a probléma megközelítésének megfordítása segítségével; az áldozatok szempontjából való megközelítéssel igyekeztek a résztvevők empátiás készségeit előhívni, és erősíteni. A programelem egy rövid levezető játékkal zárult, melynek keretében minden résztvevőnek egy pozitív tulajdonságot kellett mondania magáról.

Célcsoport

A programot vezető szakemberek a gondozott családjaik közül hívtak 5-5 családot. A vizsgált eseményen 16 fő vett részt, gyermekek és szülők egyaránt. Az igen magas részvételi aránynak köszönhetően, a csoport meglehetősen sokszínűen alakult. 10 fő gyermek és 6 fő szülő vett részt

az eseményen. A gyermekek életkoruk tekintetében is némi differenciát mutattak; 4 fő 12-14 éves, míg 6 fő 15-17 éves volt. Az eltérő életkor nem jelentett problémát a csoportalkalom céljainak megvalósulása szempontjából, inkább a közös munka, gondolkodás, és problémamegoldás lehetőségeit szélesítette, melyhez a felnőttek jelenléte is pozitívan járult hozzá. A szülők 40- 55 közötti életkorúak voltak, a csoportfoglalkozás alkalmával kiderült, hogy többségüknek, közvetett, vagy közvetlen kapcsolata már volt valamely büntetés végrehajtási intézettel. A gyermekek nagy részének esetében már történt kisebb bűnelkövetés (kis értékű lopások, iskolai verekedések), egyes esetekben pártfogói javaslat történt, de a pártfogó az ismételt bűnelkövetés esélyét alacsonyra értékelte. Főképp veszélyeztető tényezők jelenlétéről lehet beszélni, mint az iskolából történő kizárás, magántanulónvá válás, valamint a kedvezőtlen otthoni körülmények.

A családok nagyobb része Miskolcra, illetve a külterületeiről érkezett, többségében hátrányos helyzetűek, rossz lakás- és egyéb körülmények között élnek. 5 család Hernádnémetiből került a programba, a szakemberek elmondása szerint ezek a családok társaikhoz képest jobb körülmények között élnek.

Szakemberek

A programelem megvalósulásában a miskolci család- és gyermekjóléti központban dolgozó 4 esetmenedzser vett részt. A tematika kialakítása, a résztvevők megkeresése, valamint a részvételre ösztönzésük is az ő feladataik közé tartozott.

A szakemberek az általuk gondozott családokkal (5-5) közvetlen kapcsolatban vannak, így személyesen ismerik őket, ami a köztük lévő bizalmas, ugyanakkor megfelelő szakmaiságot tükröző hangnemből is érezhető volt.

A csoportfoglalkozáson mind a négy esetmenedzser részt vesz, ami a megfelelő nyíltság, és bizalom kialakulásához is hozzájárulhat, mivel minden résztvevő ismeri valamelyik jelenlevő szakembert.

A program vezetői a csoport tematikáját, felépítését és ívét közösen alakítják ki. Az alapkoncepció szerint az alkalmakat ketten aktívan, míg ketten passzívan vezetik, ennek kialakítása a „testhezállóbb” téma figyelembevételével történik. A kialakított struktúra, nem merev, adott esetben, illetve szükség szerint formálható, és ha az igények aszerint alakulnak, el lehet térni tőle, ugyanakkor egy jól strukturált, és felépített csoportfoglalkozás tanúja lehettem.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A résztvevő családok körében jellemzőek a rossz lakáskörülmények, alacsony iskolázottság, munkanélküliség és a különböző családi diszfunkciók, ami a gyermeknevelésre is kedvezőtlenül hat. A csoportfoglalkozás alkalmával a fókusz először a gyermekekre helyeződött, az ő

mindennapjaikban megjelenő problémák, nehézségek, kortársakkal való kommunikáció, zaklatások kerültek előtérbe. A gyermekek véleményének, érzésének és nézőpontjainak megismerését követően a szülők mindezekkel kapcsolatos gondolataira, meglátásaira tértek át a csoport vezetői. Így mind a szülők, mind a gyermekek, aktív részesei voltak a problémák megfogalmazásának, az arról való gondolkodásnak, valamint lehetséges megoldások keresésének. A szakemberek szükség, illetve elakadások esetén kérdésekkel irányították a beszélgetést.

Rövid kitérőt tettek a szülők egymás közti kommunikációjára is a gyermekek vonatkozásában. Ennek oka, főképp a lakókörnyezeti nehézségek és sajátosságok voltak. Hangsúlyozták, hogy sokszor a problémák békés rendezése nem lehetséges, és akkor ők nem látnak más utat, mint a fizikai erőszak. A szakemberek ennek nyomán a konfliktusok optimális rendezésére tértek ki, és mint korábban, itt is a résztvevők aktív közreműködésével történt a megoldások összegyűjtése, és az arról való gondolkodás.

Érezhető volt a gyermekek körében a kortárshatás, mely egy-egy indokolatlannak tűnő nevetés és poén formájában nyilvánult meg, az érintett szülő ekkor igyekezett a lehetőségeihez képest fegyelmezni gyermekét, de olykor ehhez a szakember segítségére is szükség volt, ez esetben a csoportszabályok, közös átismétlése elegendő volt a foglalkozás további zavartalan menetének biztosításához.

A program hatékonysága

A programba 20 családot vontak be a szakemberek, a vizsgált alkalommal 16 fő volt jelen, ami kedvező elérési aránynak tekinthető.

A csoportfoglalkozást alapos előkészítés jellemezte. A kialakított tematika, a csoportalkalmak egymásra épülésével valósult meg, témái jól felépített logikai láncolatot alkotnak, így járulva hozzá a szülői kompetenciák fejlesztéséhez.

A hangsúly a résztvevők tapasztalataira, valamint érzelmeire helyeződött, a szakemberek kérdésekkel irányították a beszélgetést és teremtettek lehetőséget a felmerülő gondolatok, problémák és nehézségek mélyebb vizsgálatára, megbeszélésére.

A csoportfoglalkozás egy része meghívott, büntetés-végrehajtásban dolgozó szakember segítségével valósult meg, a résztvevők betekintést nyerhettek a fiatalok fogvatartottak mindennapi életébe. Ezen elemet követően a hallottak átbeszélése következett a szakemberek irányításával, ennek nyomán tértek át a konfliktusos helyzetek kezelésének lehetőségeire. A szülők és a gyermekek egyaránt vázolták megoldási stratégiáikat, melyek a szakemberek irányításával átbeszélésre kerültek. Nem volt „rossz válasz”, így teremthetett meg a bizalom, valamint vélhetően a résztvevők aktivitásra való hajlandóságát is növelte.

A vizsgált eseményen szülők, és gyermekeik együttesen vettek részt, ez pozitívan hatott a csoport egészére, szélesítette a problémák megközelítésének irányát, nézőpontjait, valamint előnyösen hatott a szülő, és gyermek közti kommunikáció fejlődésére.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programelem sikeresen alakult. A magas részvételi arálynak, valamint a szülők, és gyermekek együttes jelenlétének köszönhetően a csoport összetétele sokszínűvé vált, ami pozitívan járult hozzá, a felmerülő témák megvitatásához. A többféle nézőpont és megközelítés jelenléte, szélesítette a csoport fókuszát a felmerülő problémák, és azok megoldási lehetőségeinek vonatkozásában.

A programelem, valamint a teljes tematika kialakítása is, a résztvevőket közvetve vagy közvetlenül érintő kérdések mentén alakult, ezt segítette elő, hogy a szakemberek ismerik a családokat, problémáikat, nehézségeiket és folyamatban lévő ügyeiket egyaránt.

A feldolgozott témák és a megvitatott problémák egy merev keretet adtak a foglalkozásnak, ennek ellenére egy partneri együttműködésen alapuló, jó hangulatú csoportfoglalkozás tanúja lehettem.

2. Helyszíni megfigyelés: Csoportfoglalkozás szülőknek

A miskolci család- és gyermekjóléti központban zajló modellprogram 2019 áprilisában megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen.

Helyszín

A család- és gyermekjóléti központ Miskolc egy frekventált, könnyen megközelíthető területén található. Kívülről a környező épületekbe olvad, míg belülről egy felújított és korszerű infrastruktúrával ellátott, akadálymentesített intézmény. A tervezett programelem az épület egy tágas csoportszobájában került megrendezésre. A szoba egy egyszerű, letisztult rendezett helység, mely ezen programelem megvalósulásának tökéletesen megfelelt.

A program

A program a szülői kompetencia fejlesztését szolgáló, kommunikációs, motivációs, önismereti elemekre és interaktív játékokra épülő 6 alkalmas csoportfoglalkozást jelent. Az első két alkalommal szülők és gyermekek közösen vettek részt, majd azt követően fiatalok fiúknak és lányoknak rendeztek külön-külön egy csoportot védőnő bevonásával. A megfigyelt alkalommal szülők számára tartottak foglalkozást.

A tematika kialakítása a programban résztvevő szakemberek elképzelései szerint alakult a képzésen megismert technikák alkalmazásával.

Jelen csoportfoglalkozás témájának fókuszában a gyermekek pozitív megerősítése, konfliktusos helyzetek megfelelő kezelése, valamint a családon belüli kommunikáció fejlesztése állt.

A foglalkozás elején a szülők gyermekük helytelen viselkedéseire, kihágásaira adott válaszreakciói, illetve az ezeket kísérő érzések átbeszélésére került sor. A szakemberek vezetésével a gyermekek reakcióinak, érzéseiknek vizsgálata is megtörtént.

Az alacsonyabb részvétel lehetőséget adott egy személyesebb és fókuszáltabb csoportfoglalkozás megvalósítására, ilyesformán kerülhetett sor az egyik résztvevő hölgy nagykorú és igen zárkózott gyermekével történő kommunikáció és az ezzel kapcsolatos érzéseinek átbeszélésére.

A csoport interaktív keretek között zajlott, a hangsúly a résztvevő szülők mondanivalóján volt, melyhez a szakemberek, szakmai megfontolások mentén hozzátettek olykor-olykor, ily módon terelték a beszélgetést a következő téma irányába.

A csoport vezetői segítségével gyakorlati ötleteket fogalmaztak meg a résztvevők, a szülő és gyermek kapcsolatának javítására. Ilyen volt például a közös programok szervezése, apró meglepetések, kedveskedés a gyermek felé.

Ezt követően az egyik résztvevő hölgy édesanyjával való kapcsolatára terelődött a szó. Személyes, mély megosztásokat hallhattunk, érezhetően bizalmi viszony volt az édesanyák, és a segítők között, vélhetően a szűkebb körű csoport is hozzájárulhatott mindehhez.

A neheztelések, és konfliktusok konstruktív kezelése érdekében a szakemberek gyakorlatban alkalmazható technikákat javasoltak; ilyen volt például, hogyha valaki megbánt, tegyünk vele jót, okozzunk neki örömet, s ily módon a sérelmek, illetve azok mértéke is könnyebben csökkenthető. Ezt követően a résztvevő szülők, haraghoz, illetve megbántottsághoz való viszonya került szóba. Az édesanyák megosztásai nyomán a csoport témája a nehezen felejtő, haragtartó és a türelmesebb, elfogadóbb típus, illetve magatartásforma irányába terelődött, valamint a szülők, konfliktusos helyzetekben megjelenő megoldási stratégiái is megvitatásra kerültek. Ennek nyomán, ismét a lakókörnyezeti nehézségekből adódó konfliktusok irányába terelődött a beszélgetés, a szakemberek irányítása mellett. Az édesanyák megfogalmazták, hogy „előbb gondolkodj, aztán cselekedj”, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy ez sokszor nehezen kivitelezhető, az eltérő szándék és gondolkodásmód miatt.

A foglalkozás végén a gyermekek jutalmazása, fegyelmezése került szóba. A szülők elsősorban az anyagi javakat részesítették előnyben mint hatékony gyermeknevelési eszközt.

A programelem zárásaként a szakemberek segítségével a résztvevők számba vették, hogy milyen hatást vált ki a dicséret mind gyermekük, mind a férjük irányába. Így a csoportfoglalkozás, bizakodó és pozitív hangulatban érhetett véget.

Célcsoport

A programot vezető szakemberek a gondozott családjaik közül hívtak 5-5 családot. A vizsgált eseményen két édesanya vett részt. A résztvevő szülők gyermekeinek életkora nagyjából megegyező, 14-15 év, mindketten három gyermeket nevelnek, középső gyermekük révén kerültek a programba.

A gyermekek életében sok esetben hasonló jellegű problémák és nehézségek merülhetnek fel. A szülők, illetve gyermekeik is ismerik egymást, ugyanazon településen (Hernádnémeti) élnek.

A gyermekek esetében már történt kisebb bűnelkövetés (kis értékű lopások, iskolai verekedések), egyes esetekben pártfogói javaslat történt, de a pártfogó az ismételt bűnelkövetés esélyét alacsonyra értékelte. Főképp veszélyeztető tényezők jelenlétéről lehet beszélni, mint az iskolából történő kizárás, magántanulóvá tétel, valamint a kedvezőtlen otthoni körülmények. A szakemberek elmondása szerint a program kezdete óta nem történt bűnelkövetés, szabálysértés, valamint jelentősebb kihágás sem.

Szakemberek

A programelem megvalósulásában a miskolci család- és gyermekjóléti központban dolgozó 4 esetbenedzser vett részt. A tematika kialakítása, a résztvevők megkeresése, valamint a részvételre ösztönzésük is az ő feladataik közé tartozott.

A szakemberek az általuk gondozott családokkal (5-5) közvetlen kapcsolatban vannak, így személyesen ismerik őket, ami a köztük lévő bizalmas, ugyanakkor megfelelő szakmaiságot tükröző hangnemből is érezhető volt.

A program vezetői a csoport tematikáját, felépítését és ívét közösen alakítják ki. Az alapkoncepció szerint az alkalmakat ketten aktívan, míg ketten passzívan vezetik, ennek kialakítása a „testhezállobb” téma figyelembevételével történik. A megfigyelt alkalommal két szakember volt jelen, és mindketten aktív vezetői voltak a csoportnak, együttműködésük kiváló volt, összeszokott párosnak tűntek.

A kialakított csoporttematika, nem merev, adott esetben, illetve szükség szerint formálható, és ha az igények aszerint alakulnak, el lehet térni tőle, ugyanakkor a csoportfoglalkozás jól strukturált, precízen felépített volt.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A résztvevő családok körében jellemzőek a rossz lakáskörülmények, alacsony iskolázottság, munkanélküliség és a különböző családi diszfunkciók, ami a gyermeknevelésre is kedvezőtlenül hat. A csoportfoglalkozás fókuszában a gyermekkel való kommunikáció és a konfliktusos helyzetek kezelése állt. A csoport vezetői ismerték a szülőket, így az aktuális problémáikat és nehézségeiket is, ami a csoport személyre szabott munkájához nagyban hozzájárult.

A beszélgetés fókusza kétirányú volt, ez a szülők gyermekükkel kapcsolatos viselkedését, érzéseit, valamint a gyermek érzéseiről és viselkedéséről való beszélgetést jelentette. Az érzések megfogalmazása, illetve az azokról való gondolkodás, pozitívan járulhat hozzá, a szülői kompetenciák fejlődéséhez.

Az alacsony részvétel lehetőséget adott a program alapvető témájától való eltérésre, így lehetőség nyílt, az egyik szülő nagykorú gyermekével kapcsolatos kommunikációs nehézségek átbeszélésére is, ami a másik résztvevő számára is hasznos lehetett. A program vezetői ezt a témát megragadva fordultak a konstruktív kommunikáció irányába, gyakorlatban alkalmazható ötleteket fogalmaztak meg, melyekhez a szülők is készséggel csatlakoztak. A szakemberek kérésére saját életükből hoztak példákat, jó, illetve rossz megoldási stratégiákat, ily módon a foglalkozás személyre szabottnak hathatott, függetlenül attól, hogy a tematikában foglaltaktól csupán minimális mértékben tértek el. A gyermekek jutalmazása, valamint fegyelmezése is saját példákon keresztül került átbeszélésre, a szakemberek, itt csupán irányító funkciót láttak el, annak érdekében, hogy a beszélgetés fókusza a témánál maradjon.

A lakókörnyezetben előkerülő konfliktusok ismét helyet kaptak a csoportfoglalkozás témái között, a szülők ismét hangsúlyozták, hogy a felmerülő nehézségek kezelési lehetőségeit jelentősen korlátozzák a környezetükben tapasztalható problémák. Mindkettőjük részéről megfogalmazásra került, hogy „előbb gondolkodj, aztán cselekedj”. Ők elmondásuk szerint igyekeznek eszerint működni, ugyanakkor az imént vázolt körülmények miatt ez sokszor nehezen kivitelezhető.

A programelem zárásaként a dicséret hatását vizsgálták a résztvevők és a szakemberek, szintén elsősorban az érzések szempontjából, ugyanakkor a dicséret az érintett személyek viselkedésében is megnyilvánulhat, mint azt az édesanyák is kifejezték.

A program hatékonysága

A programba 20 családot vontak be a szakemberek, a vizsgált alkalommal két fő volt jelen, ami a vártnál alacsonyabb elérési aránynak tekinthető.

A csoportfoglalkozást alapos előkészítés és körültekintő tervezés előzte meg. A kialakított tematika, a csoportalkalmak egymásra épülésével valósul meg, témái jól felépített logikai láncolatot alkotnak, így járulva hozzá a szülői kompetenciák fejlesztéséhez.

A hangsúly a résztvevők tapasztalataira, valamint érzelmeire helyeződött, a szakemberek kérdésekkel irányították a beszélgetést és teremtettek lehetőséget a felmerülő gondolatok, problémák és nehézségek mélyebb vizsgálatára, megbeszélésére.

Jelen csoportfoglalkozást a szülők számára tartották a szakemberek. A korábbiakban volt két csoport, mikor szülők és gyermekeik együttesen vettek részt, valamint azt követően szintén két alkalom a gyermekeknek, külön fiúknak és lányoknak, védőnő bevonásával.

A megfigyelt alkalom a program ötödik eseménye volt, ez lehetőséget adott a szakembereknek, hogy a korábbi alkalmak során felmerült témákra és igényekre reagáljanak célzottan a szülőknek szólóan. A korábbi csoportfoglalkozások alkalmával elhangzottak is szóba kerültek, ami egyfajta emlékeztetőként, összefoglalóként is szolgálhatott.

Az egyik szülő a korábban megfigyelt alkalommal is jelen volt, és bár akkor is aktív résztvevője volt a csoportnak, most mégis nyitottabbnak tűnt, az érzéseiről is könnyebben beszélt, ugyanakkor lehet, hogy ennek oka az alacsonyabb csoportlétszámban keresendő. Mégis, mintha „elindult volna valami”, az érzések felvállalása, és azok másokkal történő megosztása, valószínűleg pozitívan járul hozzá az életvezetéshez, a kommunikációhoz, valamint a konfliktuskezeléshez egyaránt. Ha figyelembe vesszük, hogy egy idegen jelenlétében történt mindez, úgy hiszem, ez komoly eredménynek tekinthető.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programelem sikeresen alakult. A vártnál alacsonyabb részvételi arány ellenére egy tartalmas és tanulságos csoportfoglalkozás valósult meg. A szemberek az alacsony létszámot a foglalkozás előnyére fordították, ami lehetőséget adott a szülőkkel való bizalmi kapcsolat elmélyítésére.

A korábbi alkalommal is jelenlévő szülő kommunikációjában fejlődés volt tapasztalható, esetében egyre többször jelent meg az énközlés mint az önkifejezés eszköze. Érzéseiről nyíltan és őszintén beszélt, ami az egész csoportfoglalkozás menetére pozitívan hatott.

Mindkét szülő megosztott a csoporttal személyes történeteket, tapasztalatokat és érzéseket, ez olykor szomorú és kellemetlen lehetett az egyén szempontjából, de a szakemberek megfelelően kezelték a helyzetet, így a pozitív és bizalmi hangulat az egész csoportfoglalkozást végigkísérte.

A szakemberek megfogalmazása szerint „elindult valami”. Ez a két vizsgált alkalom tapasztalatai alapján megerősíthető, valamint az interjúkban elhangzottak is erre utalhatnak. Míg az első interjúk alakalmával a szülők elsősorban a gyermekük viselkedésén kívántak változtatni a program

segítségével, úgy a második interjúban, már megfogalmazásra kerültek őket érintő gyermekneveléssel kapcsolatos feladatok is. (1-1 interjú ugyanazon személlyel készült)

Úgy hisszük, a felismerés, illetve annak megfogalmazása az első lépés. Ennek folytatása a családdal való további munka feladata, aminek megfelelő alapjául szolgálhatnak a szülők, illetve gyermekeik csoportfoglalkozások alkalmával szerzett tapasztalatai, benyomásai és érzései.

A modellprogram értékelő elemzése

A miskolci család- és gyermekjóléti központ szervezésében megvalósuló modellprogramba 20 családot vont be a szolgáltató. A program során kommunikációs, motivációs, önismereti elemekre és interaktív játékokra épülő csoportfoglalkozások valósultak meg.

A programnak, a család- és gyermekjóléti központ épülete adott helyet, barátságos légkör és korszerű infrastruktúra fogadta az érkezőket.

A programban résztvevő négy esetmenedzser a csoportfoglalkozásokat megelőzően tréningen vett részt, mely során a modellprogram céljaira fókuszálva ötleteket kaptak, játékokat, és gyakorlatokat sajátíthattak el, melyek a későbbiekben a gyakorlati munka során is hasznosnak bizonyultak.

A tematika kialakítása a programban résztvevő szakemberek elképzelései szerint alakult, a képzésen megismert technikák alkalmazásával. A program során megvalósult 6 csoportalkalomból, kettőn a szülők és gyermekeik közösen vettek részt, ez lehetőséget adott a család egységének és gyermek és szülő közti pozitív tartalmú kommunikációnak az erősítésére. A szakemberek ezen foglalkozások tapasztalatait a későbbiekben megvalósuló külön fiú- és lány-, valamint a szülőcsoport alkalmával is hasznosítani tudták. Mindemellett a szűkebb körű csoportok alkalmával fókuszáltabb, személyesebb problémák, és nehézségek átbeszélésére is lehetőség nyílt.

A program során külsős szakembereket is bevontak a csoport vezetői. Pártfogó felügyelő, védőnő és a helyi büntetés-végrehajtási intézetben dolgozó osztályvezető segítségével a résztvevők első kézből szerezhettek információkat, tapasztalatokat.

A program elején a részvételi arány igen magas volt, majd ez később némileg csökkent, ami a csoportok specializált tematikájának is köszönhető lehetett.

A programba főként bűnelkövető, vagy bűnelkövetés kockázatának kitett fiatalokat és családjukat vont be a szolgáltató. A gyermekek esetében főként szabálysértésekről (kis értékű lopások, iskolai verekedések) lehet beszélni, egyes esetekben pártfogói javaslat történt, de a pártfogó az ismételt bűnelkövetés kockázatát alacsonyra értékelte. Főképp veszélyeztető tényezők jelenlétéről lehet beszélni, mint az iskolából történő kizárás, magántanulóvá válás, valamint a kedvezőtlen otthoni körülmények. A szülők körében, valamint a családban is egyes esetekben történt bűnelkövetés és letöltendő börtönbüntetés is előfordult.

A legtöbb bevont családra jellemzőek az életvezetési problémák, családi diszfunkciók, rossz lakáskörülmények, anyagi nehézségek.

A megvalósított program újszerűsége

A tematika a csoporttalkalmak egymásra épülésével valósult meg, és bár minden csoportalkalom külön tematikát kapott, a szakemberek a foglalkozások tapasztalatait és tanulságait is csoportról-csoportra átbeszélték és hasznosították a következő megvalósuló programelem alkalmával.

A kamaszkorú gyermekek számára tartott csoporton főképp preventív jellegű és felvilágosító foglalkozások valósultak meg védőnő bevonásával, mely elsősorban a szexuális életet, a védekezést, és a tudatos családtervezést érintette.

A szülőcsoportot két esetmenedzser vezette, a gyermekkel való, valamint a családon belüli kommunikáció volt előtérben. A foglalkozás barátságos nyitott légkörben valósult meg, melyből a szülők és a segítők közti kapcsolat és bizalom erősödése is érzékelhető volt.

A szülőknek és gyermekeknek együttesen tartott foglalkozáson főképp a gyermekeket érintő nehézségek kerültek előtérbe, ilyen volt a cyber bullying, valamint egyéb kortárs zaklatás, és az ennek nyomán megjelenő fizikai erőszak. A szakemberek külön kitértek a pozitív megerősítés és az énközlés fontosságára, gyakorlati alkalmazására. A résztvevők bevonásával gyakorlati ötletek, helyzetek kerültek megfogalmazásra, ahol a csoport tapasztalatait kipróbálhatják, „gyakorolhatják” a bevont családok.

A családok élethelyzete, a lakókörnyezeti nehézségek, konfliktusok csoportról-csoportra előkerültek, a résztvevők hangsúlyozták ennek jelentőségét, mely a tanult technikák gyakorlati alkalmazásában jelenthet nehézséget.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A szakemberek célként fogalmazták meg a felelősségérzet növelését, a család kommunikációjának fejlesztését, mindezt a bűnelkövetés, illetve annak megelőzésének fókuszából tették.

„Nyilván ugye a célunk az, hogy megelőzzük a bűnelkövetést, ezzel kapcsolatban a felelősségérzetet szeretnénk, hogyha jobban megvalósulna a családok életében, mind a szülőknél, mind a gyermekeknél, hogy tudják azt, hogy a cselekedeteiknek vannak következményeik.”

Mindennek nyomán fontosnak tartották az empátikus készség javítását és az érzelmek „bátrabb” kifejezését, az énközlés eszközével. Jelentősebb hangsúlyt kapott a pozitív kommunikáció, vagyis hogy a családban a jó dolgok is kimondásra kerüljenek, ily módon a másik fél önbizalma és önértékelése is pozitív irányba változhat. A csoportfoglalkozások nyomán előkerülő témákban helyett kapott a fizikai erőszak, ami többségében a helytelen, vagy hibás kommunikáció hatására következik be.

„[...] ezeket a kompetenciákat igyekezünk fejleszteni, hogy a szülők, illetve a gyermekek minél felelősség teljesebben próbáljanak gondolkodni. Akár a szexualitásról, akár a bűnelkövetésről, akár az agresszióról, a saját érzéseiről, a kommunikációról.”

A csoportfoglalkozások alkalmával, a szakemberek vezetésével és a résztvevők aktív közreműködésével gyakorlatban alkalmazható kommunikációs technikákat fogalmazott meg a csoport. Az esetmenedzserek meglátása szerint ez mindenképpen „nyomot hagy” valamilyen formában, amiből a családok akár később is profitálni tudnak.

„Én úgy gondolom, hogyha erről ők hallani fognak, akkor változni fog talán a szemléletük abban a dologban, hogy legközelebb lehet, hogy meggondolják, hogy kimondjanak e olyan negatív dolgokat is, amiket, lehet, eddig kimondtak...”

Mindezen technikák alkalmazása, az egymást követő csoportalkalmak, a résztvevők és a szakemberek rendszeres találkozása képes volt létrehozni egy olyan bizalmi légkört, ami a csoport vezetőinek reményei szerint hosszú távon is működőképes lesz és hatékonyabbá teheti a családdal való további együttműködést.

„Hosszú távú cél az, hogy folyamatosan tudjunk együttműködni a családdal, illetve azon belül is a gyerekekkel.”

Az eredmények tekintetében fontosnak tartják a résztvevők gondolkodásának, hozzáállásának, szemléletének formálódását, változását. A szakemberek észlelése szerint a résztvevőkben megjelent egyfajta felelősségtudat, mind a cselekedetekben, mind a gondolkodásban, mind a kimondott szavak területén. Ez a gyermekeknél, és a szüleiknél is egyaránt érzékelhetővé vált.

„...eljutottak egy olyan szintre, hogy a jövőképük is formálódott tulajdonképpen, nem az a fontos, hogy otthon legyenek, és valahogyan eltöltsék a napot, hanem ahhoz, hogy valakivé váljanak, ahhoz valamit le kell tenni az asztalra, és be kell járni a közoktatási intézménybe...”

Számszerűsíthető eredményekről is beszámoltak a szakemberek. A program célkitűzéseinek megfelelően a bűnelkövetés tekintetében elmondható, hogy:

„Azóta bűnelkövetés nem történt, tehát nincs tudomásom bűnelkövetésről.”

Az iskolából történő igazolt vagy igazolatlan hiányzás, jelentős problémát jelent/jelentett a célcsoport esetében. Ezt a szakemberek a már korábban említett felelősségérzet növelésével, igyekeztek csökkenteni, illetve kiküszöbölni. Bár a csoport vezetői hangsúlyozták, hogy a 6 alkalom nagyon kevés, és inkább csupán „elindítja a folyamatot”, mégis már ennyi idő alatt is érzékelhető változás történt a gyermekek életében.

„Példánl, igazolatlan hiányzásuk sokkal kevesebb lett, tehát próbálnak már a társadalmi elvárásoknak megfelelően működni. Kísérleteket tesznek, próbálkoznak...”

A gondolkodásmódbeli változások tekintetében elmondható, hogy a szülők is tudatosabbá váltak, gyermeknevelési gyakorlatuk átgondoltabb lett, valamint a gyermekkel való kommunikációjukban is változás volt megfigyelhető.

„A szülőknél; sokkal következetesebbek, tudatosabbak lettek, sokkal több időt szánnak gyermekeikkel való beszélgetésre, tehát többet leülnek a gyerekeikkel, és beszélnek akár a nap lefolyásáról [...] Meggondoltabbak tulajdonképpen...”

Már az első foglalkozást követően is kaptak pozitív visszajelzést a szakemberek, ami megerősítést jelentett számukra akkor, és a későbbi csoportfoglalkozások tapasztalatai is megerősítették ezt.

„...volt egy nagymama, aki itt volt az egyik foglalkozáson az unokájával, és ő másnap, amikor beszélt az esetmenedzserrel, akkor arról tudott beszámolni, hogy már az este folyamán el tudott beszélgetni az unokájával, és hogy az mennyire jó volt. Igyekezett, hogy pozitív életrészeket mondjon el nekik. És ez változott, megváltoztatta a nagymamának a gondolkodását arról, hogy a gyereknek, nem mindig csak a problémákat kellene mondani, hanem hogy dicsérni is kellene azért azt a gyereket...”

Elvárások és eredmények a szülők olvasatában

Az első interjúk alkalmával a szülők elvárásai elsősorban a gyermekekre fókuszáltak. Ha a gyermek változik, akkor a család több problémája is megoldódik.

„Azt gondolom, hogy az a célja, hogy az ilyen problémás gyerekeket, mint az én lányom [...] megpróbáljuk a problémájukat, gondjukat többségbe, közösségbe megoldani, és megbeszélni [...] és szeretném, ha hatnánk is a gyerekekre.”

A csoportfoglalkozások a teljes családot célozták, gondolkodásmód, valamint szemléletbeli változásokat kívántak elérni, mind a gyermek, mind a szülők tekintetében. Ugyanakkor a szülők saját életükre, működésükre és viselkedésükre vonatkozólag nem fogalmaztak meg elvárásokat, úgy érezhették, nekik nincs dolguk a folyamatban. Arra a kérdésre, hogy „miben vár fejlődést szülői feladatainak teljesítése terén” is csupán a gyermekekre vonatkoztatható válaszok születtek.

„Minél jobban jó útra tereljék a gyerekeket, hogy ne kerüljenek börtönbe akár, hogy más életmódot éljenek, figyeljenek oda a tanulásra, ami nagyon sajnós nem megy. Nagyon nehezen.”

„Megint csak azt tudom mondani, hogy én ettől a csoporttól azt várom, hogy remélem egy kicsit benő a lánynak a feje lágya. Meghallgat más szülőket, itt a pedagógusokat, és akkor remélem, hogy hallgat rájuk, ha már rám nem hallgatott.”

Az interjúk alapján elmondható, hogy a szülők örültek a programnak, pozitívan ítélték meg, hogy részt vehettek benne, tapasztalataikat, nehézségeiket megoszthatják a többi szülővel, és ez természetesen visszafelé is működik.

„Örülök annak, hogy el tudok egy ilyen programba jutni, hogy meghallgatom más szülőt, és én ugye a magam kárán tanulok, mert van két, problémás gyermek [...] Remélem, hogy tudok más szülőnek is segíteni, a gondban, a problémában.”

„Nekem a legfontosabb az, hogy nagyon örülök annak, hogy nagyon sokat tudunk beszélgetni, és jó tanácsokkal látnak el engem is, meg a lányomat is. És ennek én nagyon örülök, és ezért van az ugye, hogy újra és újra eljövök. Örülök, és meg is hallgatom, és meg is fogadom azokat a tanácsokat, amiket kapok. És ugye én hajtom a lányomat is afelé, hogy hallgass meg, és fogadd meg ezeket a tanácsokat, amiket kapsz, mert jó tanácsokat kapsz.”

Az intenzív csoportfoglalkozások hatására érezhetően erősödött a bizalom az esetmenedzserek és a szülők, valamint gyermekeik között. A szülők segítőikről pozitívan nyilatkoztak és mindezt a szakemberek is pozitívan értékelték, eredménynek tekintették, mely a további közös munkára is pozitívan hathat.

„Én örülök, hogy a mi háztartásunkba egy ilyen hölgy került, mint ő, mert tudok vele szót érteni, barátságos, és tud a gyerekek nyelvén is beszélni.”

„én olyan embernek ismertem meg az én szememben, azt mondom, hogy én bármikor bármit elmondhatok neki.”

A szülők a meghívott külsős szakemberek munkáját is pozitívan értékelték. Elmondásuk szerint sok új ismeretre tettek szert, reményeik szerint ezt a gyermekek is meghallották, és ennek nyomán talán meggondoltabbak lesznek a jövőben.

„olyan dolgokat hallottam tőle, ami még engem is meglepett, és remélem, hogy erre a többség gyerek odahallgatott, odafigyelt. Remélem, hogy tanultak belőle valamennyit. Én azt mondom, hogy ez jó dolog.”

A program végén készített interjúk egyike egy korábban is kérdezett szülővel készült. Esetében is gondolkodásmódbeli változások figyelhetők meg: míg a program elején a kérdezett meglátása szerint csupán a gyermeknek kell változnia, úgy a második interjú alkalmával már megfogalmazott önmagára vonatkozó észrevételeket, elvárásokat is, melyek a gyermek, és így az egész család működésére hatással vannak.

„Lehet, hogy arra rádöbbszem, hogy még többet kéne a gyerekeimmel foglalkozni. Ennyi, még többet kellene a gyerekeimmel foglalkozni, mert lehet, hogy nem elég az, amit nyújtok nekik. [...] És ugye, lehet, hogy ha többet beszélne vele, többet beszélgetne vele, többet magyarázna neki, akkor lehet, hogy másképp volna. Nem tudom.”

Vélhetően megkezdődött egyfajta gondolkodás, változás iránti igény, melynek megfogalmazása, kimondása és gyakorlati alkalmazása a szakemberek reményei szerint a jövőben ki fog teljesedni, és tartós változást tud hozni a család életében.

„Gondolkoztam rajta, hogy lehet, hogy a gyerekek szempontjából lehet, hogy nekem is másképp kéne hozzáállni a dolgokhoz. Úgyhogy lehet, hogy még több mindent megadni nekik? És akkor lehet, hogy... jobb volna. Nem tudom, nem tudom ezt, mert így is megadok nekik mindent, és ezért csinálják velem, amit csinálnak. De, hát több szeretetet adni nekik? Nem tudom, lehet, hogy ez volna, hogy több szeretetet nyújtani nekik. Többet beszélgetni velük. Szerintem ez. Inkább az, hogy többet kéne velük beszélgetni, leülni, beszélgetni velük, és akkor lehet másképp volna. Másképp állnának hozzá a dolgokhoz.”

A gyermekek jól érezték magukat a foglalkozásokon, kiemelték, hogy a vidámság, jókedv fontos volt nekik. Az elvárásaikat nehezen tudták megfogalmazni, de azt érzékelték, hogy hasznos tanácsokat kapnak és bíznak a szakemberekben.

„...tudunk benne segíteni, önmagunknak. Meghallgassuk azokat az embereket, akik jót akarnak nekünk”.

Összességében megállapítható, hogy a program sikeres volt. Számszerűsíthető eredmények születtek, valamint gondolkodásmódbeli változások is elindultak. Azok a szülők, akik több csoportfoglalkozáson is részt vettek, egyértelműen pozitív hatásról számoltak be, szívesen mentek a következő alkalomra. Fejlődés figyelhető meg a szülők érzelmeinek kifejezése terén, ami mind a gondolkodásukra, mind a gyermekkel való kapcsolatukra pozitív hatással lehet.

A szakemberek véleménye szerint a 6 alkalom nagyon kevés, érdemes volna a programot valamilyen formában továbbvinni, hogy az elért eredmények valóban tartósak lehessenek. Ezt el tudják képzelni akár kisebb létszámmal, akár helyi, lakókörnyezeti csoportfoglalkozások formájában. Szeretnék a tanult technikákat, módszereket még több hasonló problémával küzdő családhoz is eljuttatni.

3.3. Sik Dorottya: Bűnmegelőzési komplex program Szombathelyen – kutatói reflexiók

A következőkben a szombathelyi székhelyű Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat szervezésében zajló modellprogram keretében megvalósult 2 helyszíni megfigyelés tapasztalatait és a szakemberekkel, résztvevőkkel készült interjúk tapasztalatait mutatjuk be egységes szempontok mentén. Az első látogatás alkalmával 2 szakemberrel és 2 kamasz gyermekkel, a második alkalommal pedig 4 szakemberrel, 2 kamasz klienssel és 2 szülővel készült interjú.

1. helyszíni megfigyelés: Közösségi tér – csocsóbajnokság

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat szervezésében zajló modellprogram 2019 januárjában megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalatait a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítette.

A helyszín

A program a Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat egyik telephelyén valósult meg. A közösségi tér több éve működik az intézmény keretein belül. A helyszínen jelen modellprogram keretében több program és esemény valósul meg. A közösségi térben dolgozó szakemberek egyrészt a lakótelepi utcai szociális munkát végzik, másrészt a közösségi tér fenntartása és működtetése is a feladatuk. A közösségi tér funkció mellett napközben a gyermekjóléti szolgálat egyik intézménye is itt működik, a munkaidő után viszont a közösségi tér helyszíne. A szociális munka szempontjából ez a vegyes funkció nagyban segítheti a családok rendszerszerű megsegítését, hiszen a szülők és a gyermekek számára is ismerős közeg, azonos helyszín a segítség színtere. Az intézmény Szombathely lakótelepi részén található, jól megközelíthető, nyáron teljesen felújították, így felszereltsége, berendezése nagyon magas színvonalú. A belépés után több helység áll a gyermekek rendelkezésére, színes falak, díszek teszik kellemessé a hely hangulatát. Az egyik kisebb szobában lehet számítógépezni, a legnagyobb helységben van a csocsó- billiárdasztal, ahol kártyázni lehet, és még egy szoba, ahova dolgozókkal el tudnak vonulni a gyerekek olyan témát, kérdést vagy problémát kell megbeszélni, ami nem tartozik a csoportra. A csocsóbajnokság alkalmával 15 gyermek, vegyesen fiúk és lányok voltak az intézményben.

A program

A közösségi tér programjai olyan találkozásai pontok, lehetőségek, amelyeken a gyerekek a szüleikkel közösen vesznek részt. A közösségi térben a gyerekek biztonságot, programokat és stabilitást kapnak. A heti rendszeres programok mellett a modellprogram keretében megvalósuló foglalkozásokon szülőkkel közösen érkeznek a gyerekek. Ilyen a már megvalósult bowlingozás, amikor a bowlingozás és a pizzaevés mellett a szülők és gyerekek közösen vettek részt a városi rendőrség egyik tisztje vezetésével egy olyan beszélgetésen, ami kifejezetten a bűnmegelőzésre helyezte a hangsúlyt.

A célcsoport

A modellprogramnak megfelelően a programokba bevont gyerekek olyan családokban élnek, ahol a deviáns viselkedés előfordulhat, így fontos, hogy a gyermekek minél több megelőző, prevenciós megsegítést kapjanak. A megfigyelés alkalmával a 15 főből tíz fiú, öt lány volt, 12-16 közötti gyermekek. A közösségi térbe általában a környező lakótelepi tömbökből érkeznek a gyerekek, a speciális programokra a megcélzott, programba bevont fiatalok és családjaik hivatalosak, a két csoport között nagy átfedés van. A családokra jellemző a nehéz anyagi helyzet, a szülők többsége elvált, az egyszülős háztartásokban a gyermekeket nevelő szülők többségének több műszakban kell dolgozniuk, hogy előteremtsék a megélhetéshez szükséges pénzt.

A szakemberek

Alapvetően a közösségi tér, illetve a városi gyermekjóléti szolgálat munkatársai vezetik a foglalkozásokat. Különösen fontos a gyermekek számára a közösségi tér egyik férfi munkatársa, aki régóta stabil, apamintákat közvetítő pontként jelentős szerepet tölt be a gyermekek életében. A szakembergárda a megfigyelés alapján érzékeny, gyerekek szükségleteire reagáló szakmai team. A gyerekeket jól ismerik, meleg, oldott és bensőséges légkör jellemzi a programokat. A szakmai háttér, a szakemberek felkészültsége a megfelelő, színvonalas szolgáltatás biztosításának az alapja.

A program hatékonysága

A kitűzött céloknak megfelelően halad a program. A kezdeti nehézségek, a szülők bevonásának nehézségei ellenére a program sikeresen nyújt érdemi segítséget a modellprogramban megcélzott változások elindításához. Ugyanakkor a szülők bevonása a több műszakban dolgozó szülők esetében különösen nehéz, de erre kihívásként tekintenek a programban dolgozó szakemberek.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programesemény kifejezetten sikeres volt, a megszólított családok többsége részt vett az eseményen és a családok hozták az együttműködéshez szükséges aktivitási szintet. A közösségi tér, a benne dolgozó kollégák szakmai hozzáállása különösen fontos, hogy biztos pontot, támaszt tudjanak nyújtani azoknak a gyerekeknek, aki otthoni nehézségek miatt a különböző deviáns viselkedések veszélyének vannak ki téve. Az ilyen közösségi terek, már létükkel, a nyújtott programokkal, az elérhető segítő szakemberek jelenlétével hatalmas segítség az érintett családoknak

2. helyszíni megfigyelés: Megelőző pártfogoltak számára előadássorozat 3. alkalma

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat szervezésében zajló modellprogram 2019 márciusában megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen.

A helyszín

A program a Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat egyik telephelyén valósult meg. A gyermekjóléti központ telephelyén került megrendezésre az előadássorozat. A fiatalok számára ez a telephely ismerős, megszokott helyszín, mert itt dolgoznak az esetmenedzserek, akikkel intenzív családgondozás keretében heti rendszerességgel találkoznak. A helyszín könnyen megközelíthető, elérhető a résztvevők számára, a terem, ahol a foglalkozást tartják a célnak megfelelően berendezett, körben lehet leülni, rendelkezésre állnak a szükséges technikai eszközök, ami filmvetítésekhez kell. A fiatalokat aprósüteménnyel, üdítővel várják.

A program

A három alkalomból álló előadássorozat harmadik időpontján történt a megfigyelés. Mindhárom alkalommal az internethasználat veszélyiről volt szó. A beszélgetéseket mindhárom alkalommal ugyanaz a szakember, a városi rendőrség prevencióval foglalkozó szakembere tartotta. Konkrét példák és vetített filmek mentén vették végig az internethasználat kockázatait és veszélyeit.

A célcsoport

A modellprogram céljainak megfelelően az intenzív családsegítésbe bevont megelőző pártfogás alatt álló fiatalok számára kialakított előadássorozatban a hat fiatal mellett azok barátai ismerősei is részt vehettek. Az előadásokon így 15-18 éves fiúk és lányok vettek részt. Az utolsó alkalommal öten.

A szakemberek

Az intenzív családgondozó esetmenedzserek és az előadásokat levezető rendőr együtt vezették a beszélgetést. Az előadás légköre oldott, meghitt volt. A szakemberekkel a fiatalok érezhetően bizalmas viszonyban vannak, szenzitív témákat is nyugodtan beszéltek meg, gondoltak közösen végig. A meghívott előadó nyitott, lehangoló stílusa nagyon megkönnyítette a fiatalok számára, hogy feloldódjanak és megnyíljanak a csoportban,

Szülői kompetenciák fejlesztése

Az előadássorozatokban a szülők nem szerepeltek bevont célcsoportként.

A program hatékonysága

A kezdeti beszélgetés során már megfogalmazott nehézség, a fiatalok érdeklődésének felkeltése, fenntartása a három hónap alatt végig nehézség volt. A három alkalomra a többség eljött. Ezt nagyban segítette az a tény, hogy az előadásokra szabadon hozhattak barátokat, ismerősöket. A megfigyelt alkalommal nem mutatkozott meg ez a nehézség, a résztvevők figyeltek, aktívak voltak, időben megérkeztek.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programesemény kifejezetten sikeres volt, a fiatalok jó hangulatban komoly, nehéz témákat vitattak meg, oldott légkörben.

A modellprogram értékelő elemzése

A Pálos Károly Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat szervezésében zajló modellprogram olyan fiatalokat és azok családjait vonta be a programba, akik ki vannak téve a különböző deviáns viselkedéseknek. Nemcsak a megelőző pártfogásban résztvevő gyermekek, hanem a halmozottan hátrányos helyzetűek is bekerültek a modellprogramba, ahol a gyerekek esetleg ki vannak téve valamilyen bűncselekmény elkövetési kockázatának.

A program értékelése

A megvalósult programelemek

Négy családi program, ahova gyerekeket és szülőket együtt várták. A foci-példakép Király Gáborral volt egy nagyon jól sikerült program: beszélgetés és vetélkedő, gyerekek és szülők ebben közösen vettek részt. Farsang, egy véd magad -krav-maga program ez utóbbi esetében az áldozattá válás elkerülése volt a cél és egy egészségnap. Ezek a programok kisebb és nagyobb gyerekeknek egyaránt

szóltak, ezekre a programokra szülőkkel együtt jöttek a gyermekek. A közös időtöltés és pozitív, a társadalmi normáknak megfelelő értékek átadása volt a cél, kellemes szabadidős tevékenységek mentén. A közösségi tér két helyszínen működik a városban. 10-19 éves gyerekek járnak ezekbe a szolgáltatásokba és hozzák testvéreiket magukkal. Átlagosan 10-15 gyerek van egy napon, programokon többen, a nagyobbak későbbi időpontban, a fiatalabbak korábban jönnek, így nem zavaró, hogy nagy a korkülönbség gyerekek között. Aki elmúlt 19 és kiöregedik a programból, el szokták búcsúztatni. A közösségi terek a lakótelepen működnek, sok érintett gyerek él ezeken a lakótelepeken és környékén. Ezekre a helyszínekre is olyan szülőket bevonó programokat szerveztek a program keretében, ami számukra érdekes: internet, csocsó, darts, illetve olyan programok, ami kimozdítja őket mindennapokból. Kirándulások, színház, élménypark, horgászat, korcsolyázás, egészségnap közös főzéssel, kirándulás Kőszegre és gokartozás, délután szülőkkel beszélgetés a serdülőkor nehézségeiről, gyerekeknek foci és szabadtéri játékok. Decemberben drogpreevenció keretében szabadulósobában voltak a gyerekek. A megelőző pártfogásban lévő gyerekek számára a velük dolgozó esetmenedzserekkel egy intenzívebb munka zajlott. A cél az volt, hogy jobban be tudjanak kapcsolódni családok életébe, intenzívebben tudjanak segíteni problémáik megoldásában: akár álláskeresés, akár anyagi problémák. Havi szinten készültek programokkal a gyermekeknek, három alkalommal egy bűnmegelőzéssel foglalkozó rendőr tartott interaktív előadást a gyermekeknek többek között az internet veszélyeiről. Hat gyereket vontak be a programba, ők hozhatnak magukkal barátokat, első alkalommal szülők nélkül jöttek. Ezen kívül a nevelésbe vett gyereknek volt olyan komplex kompetenciafejlesztő program, amely az agresszív, konfliktusokat nehezen kezelő működésükben nyújt segítséget, növeli az önismeretüket. Az AVP-tréning a TEGYESZ munkatársainak, a Gyermekjóléti Központ esetmenedzsereinek és segítő tevékenységet végzőknek, pártfogóknak volt 20 órában márciusban megtartva. A szülő-gyerek mediáció a következő programelem, ebbe három családot vontak be, olyan családokat, ahol bűnelkövetés volt a családban és ezzel párhuzamosan a családi kapcsolatokban elakadás, komoly konfliktus. Pártfogókkal megrendezésre került egy szakmai nap, a gyermekvédelemben dolgozókkal közösen megvalósított programban a cél a szorosabb kapcsolat és együttműködés kialakítása volt. Az iskolákban egyszerre sok segítő szakember dolgozik, pedagógusok, rendőrség, védőnők és a gyermekvédelem szeretné összehangolni tevékenységeiket. A program keretében összeállítottak több szakmai anyagot. Az első összegyűjti azokat a legfontosabb információkat a szülőknek, amit tudniuk kell, ha gyermeküket bűncselekmény elkövetésével vádolják. Nyomtatott változat is készült, amit esetmenedzserek és családgondozók magukkal tudnak vinni a családokhoz. Az a cél, hogy ezek az anyagok kiindulópontok legyenek beszélgetésekhez a szülőkkel.

A megvalósított program újszerűsége

A kitűzött célok szerint megvalósult programok esetében újszerűnek, előremutatónak tekinthető a szülők bevonására való törekedés. Gyermekvédelemben dolgozók számára nem titok, hogy ez nagyon nehéz feladat. A kezdeti nehézségek, a szülők bevonásának nehézségei ellenére a program sikeresen nyújt érdemi segítséget a modellprogramban megcélzott változások elindításához. Ugyanakkor a szülők bevonása, a több műszakban dolgozó szülők esetében különösen nehéz, de erre kihívásként tekintettek a programban dolgozó szakemberek.

A megszólított családok többsége részt vett az eseményen és a családok hozták az együttműködéshez szükséges aktivitási szintet. A közösségi tér, a benne dolgozó kollégák szakmai hozzáállása különösen fontos, hogy biztos pontot, támaszt tudjanak nyújtani azoknak a gyerekeknek, aki otthoni nehézségek miatt a különböző deviáns viselkedések veszélyének vannak kitéve. Az ilyen közösségi terek, már a létükkel a nyújtott programokkal, és az elérhető és kézzelfogható segítő szakemberek jelenlétével hatalmas segítség az érintett családoknak.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A program vezetője szerint a szülők nyitottabbak lettek, mertek kérdezni. A szakemberek tudása, ismerete és készsége bővült, sokat kaptak a három hónap alatt. A társintézményekkel való együttműködés erősödése segíti a közös munkát, ami hosszú távon a családoknak is jó.

„Ezek a találkozások azért is fontosak, mert nagy a fluktuáció mindenhol, így újra és újra kell ezeket a kapcsolatokat építeni emiatt is. Konfliktuskezelés, magatartási probléma, agresszió azok a területek, ahol mindenképpen kell a közös munka, ezzel mindenki kiúsz.”

A mediáció abból a szempontból nagyon hasznos volt mindhárom esetben, hogy a kommunikáció hiányából és a szocializációjukból fakadóan nem tudnak egymással beszélgetni ezek a családok, a családtagok, szülők, gyermekek nem értik egymást és nem tudják magukat kifejezni.

„Nem voltak soha egymáshoz őszinték a családtagok sem, inkább bezárja magába, elfojtja és így a bűnelkövetés egyéni és közös beszélgetésekből kiderült, hogy leszámítható abból, hogy nem tudja érzéseit kifejezni, nem tudja kivel megbeszélni, ha baja van, mindig önsértéssel kezdődött, üti a falat, falcol és amikor elfogyott a türelem, nem fordultak senkibe, akkor jött a rongálás, lopás, kirakatbetörés, mindegy, csak károkozás legyen. Ez egy furcsa önkifejezési mód. Egyik esetben a kislány nagyon félt attól, hogy elveszti anyukája szeretetét, a közös beszélgetés nem volt egy áttörés, ahol anyuka ki tudta fejezni, hogy mindig szeretni fogja a lányát, bármit is tesz, egymás nyakába borultak és onnantól elkezdett működni a közös beszélgetés, és tudtuk arra folytatni, hogyan lesz tovább ha a kislány a 18 évét betölti, hogy fognak tudni együtt élni egymást segíteni...”

A lehetőség, hogy változatos, színvonalas programokat lehetett megvalósítani a rendelkezésre álló pénzügyi keretből, nagyon sokat adott az érintetteknek, klienseknek és szakembereknek egyaránt. A bizalom a másik kulcsszó, amit kiemeltek a programban dolgozó szakemberek. A programoknak köszönhetően érezhetően nőtt a családok bizalma az intézmények felé.

„Szerintem nagyon fontos eleme volt a programnak az anyagi forrás, én ezt vállalom, kimondom. Az anyagiak nagyon segítették a színvonalas programokat. Így a szülők is tudtak jönni és erre volt igény. Szülőknek erre van igényük, hogy gyerekeikkel lehessenek, olyan

dolgokat próbálhassanak ki, amit ők nem biztos, hogy meg tudnak maguknak engedni. Szülők tudják, hogy jó helyen vannak a gyerekeik, de most meg is tapasztalták és látták, hogy tudunk rájuk vigyázni, nyitottabbak, ha ajánlani kell minket.”

„Én azt érzem, hogy a bizalom, közvetlenség eddig is meg volt a szülők és közöttünk, de erősödött még és fokozódott a közvetlenség.”

Fontos eleme volt a programnak, hogy a gyerekek és szülők közös élményei mellett a kapcsolatuk is erősödött.

„Például amikor a gyerek látta, hogy anyukája fél, de azt legyőzi és felül a lóra, valószínűleg életében először, és ettől máshogy látja anyukáját. Az is fontos volt, hogy szülők pibentek, volt idejük egymásra, egy válófélben lévő pár egymásra talált újra és picit mondhatjuk, hogy a mi érdemünk, a program érdeme.”

Elvárások és eredmények a gyermekek és a szülők tapasztalatai szerint

A megszólított gyermekek és kamaszok életkorukból, pozíciójukból fakadóan nehezen osztották meg az interjút készítővel érzelmeiket és véleményüket. Rövid tőmondataik mégis arról árulkodnak, hogy a programok, az ott dolgozók, a helyszínek, különösen a közösségi tér fontos pontok az életükben, kötődnek az intézményekhez, szívesen vettek részt a programokon és örültek, hogy szüleikkel együtt is voltak közös események.

Elkötelezettség:

„Általában heti egyszer-kétszer szoktam jönni és mindig vannak ilyen különféle programok, most a csocsóbajnokság, meg utána lesz a koncert. Minden héten jövök, ha nincs edzésem.”

A dolgozók

„Nagyon normálisak, akik itt dolgoznak, segítenek. Azért van, hogy a gyerekek ne kallódjanak el, meg aki nem nagyon tud családdal programozni, azt ők segítik.”

„Megbízom a véleményükben.”

Miben segítettek a programok:

„Nem is tudom megfogalmazni, hát ez is olyan építő.”

„Az építő volt a gyerek-szülő kapcsolatot építő szerintem. Én anyával és a tesómmal voltam, az jó volt, hogy családosan voltunk. A rendőrs beszélgetésbe nem csatlakoztam be, csak hallgattam. Ohyanokról mesélt, hogy a facebookon mire kell vigyázni, kisgyerekek ne nagyon használják, mert lehetnek olyan emberek, akik rájuk írnak, meg hogy ellenőrizni kell a telefont a szülőknek, meg hogy mi mivel jár, mindennek következménye van.”

„Megpróbálnak jó útra téríteni minket és sikerül is. Példákat mutatnak, hogy ebből mi fajulhat el, hogy nem jó úton vagyok, nem jó fele megyek. Segített, rávilágított, hogy ez nem jó. Én egyszer megcsináltam a bajt magamnak és akkor rájöttem, hogy ez hülyeség volt. Filmet

nézünk egy hónapja, azt én már láttam az iskolában, hogy nem minden így van, ahogy gondoljuk az interneten, bulikban, utcán, nem minden ember olyan, amilyennek gondoljuk.”

A szülőkkel készült interjúk alapján a közös programok lehetősége, különösen az olyan programoké, amiket nem tudnának megengedni sem maguknak, sem gyermeküknek, nagyon fontos volt. Ezen kívül a megkérdezett szülők esetében a deviáns magatartás elkerülése, a bűnelkövetés ismétlődésének megakadályozásában való segítség kapaszkodót jelentett, fontos volt nekik, hogy gyermekeik részt vegyenek előadásokon és intenzív családgondozásban. Együttműködőek voltak, érezve a program jelentőségét és a programokban rejlő lehetőségeket szerették volna maximálisan kihasználni.

„Munkatársakkal, programmal elégedett vagyok, mellettiünk vannak, meg a gyerek mellett. Próbál kimozdítani minket, olyan egyedül vagyok, barátnőm sincsen, támasz...” (könnyes lett a szeme)”

„Otthon elég máshogy viselkedik, nem felel vissza, leállt a csavargással. Megbírongattuk, telefonját elvettük, de nem használt, most lecsitult az a kamaszkor neki. Iskolában is jobban viselkedik. Gyógyszer meg pszichológus mellett ezek a beszélgetések és az eszményekkel való beszélgetések is segítik, hogy nyugodt maradjon, küldjük is mindig.”

Összességében elmondható, hogy a programsorozat sikeres volt. A szakemberek által kitűzött célok megvalósultak, sok családot, gyermeket és szülőt sikerült bevonni a programokba. A szakemberek közötti kapcsolat erősödése a teammunka növekedése hosszú távú pozitív eredményekkel jár. Az elvégzett tréningek bővítik a szakemberek eszközpallettáját, ezek szintén nemcsak a program ideje alatt, hanem utána is tudásbázist, muníciót biztosítanak a dolgozóknak. A különböző szabadidős programok a bizalom, a kötődés és a közösség fejlődését hozta magával, azon túl, hogy a programok olyan lehetőségekhez juttatták hozzá a családokat, amelyeken maguktól nem tudtak volna részt venni. Az is kiemelendő, hogy a szülők bevonásával ez a családok egészének adott emléket és élményt, amit közösen élhettek át. Ez különösen fontos értéke a programsorozatnak.

3.4. Freisinger Balázs – Ónodi István: Bűnmegelőzési komplex program Budapest XIII. kerületben – kutatói reflexiók

A következőkben a Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenációs Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ szervezésében zajló modellprogram szervezésében zajló modellprogram keretében megvalósult 3 helyszíni megfigyelés tapasztalatait és a szakemberekkel, résztvevőkkel készült interjúk tapasztalatait mutatjuk be egységes szempontok mentén. Az első látogatás alkalmával 1 szakemberrel, 2 szülővel és 2 kamasz gyermekkel, a harmadik alkalommal pedig 2 szakemberrel és 2 kamasz klienssel készült interjú.

1. helyszíni megfigyelés: Konfliktuskezelő tréning kriminalizációban érintett kamaszokorú fiatalok szüleinek (szülőcsoport)

A Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenációs Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ szervezésében zajló modellprogram 2019. februárjában megvalósuló eseményén két kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalataik a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítették.

A helyszín

A program a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenációs Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ épületében valósult meg, mely korábban iskolaként funkcionált. Kialakítása, belső tereinek tagolása kiválóan megfelel az intézmény profiljának. Az egyes szolgáltatások (gyermekjóléti, prevenációs stb.) egymástól elkülönülve (külön szinteken), mégis átjárhatóan helyezkednek el az épületben. Az intézmény jól felszerelt, minden tekintetben megfelel a színvonalas szolgáltatásnyújtás kívánalmainak, tágas tér fogadja az érkezőket, udvarias kollégák végzik az útbaigazítást a portaszolgálaton, a tiszta és rendezett folyosókról számos kisebb, néhány fős csoportszoba és több nagyobb teamszoba nyílik. A kisebb foglalkoztatók közül több berendezése is gyermekbarát: játszószőnyeg, játékok várják a gyermekeket, a felnőtt kliensek kényelmes, otthonos fogadása érdekében pedig a többi bútorzat is lakásrészletet idéz: kanapé, szőnyeg, kényelmes fotelek és dekoráció, dísz tárgyak teszik otthonossá a környezetet.

A szülőcsoport foglalkozás egy nagyobb teremben zajlott, a székek körberendezve várták a meghívottakat, a szervezők aprósüteménnyel és üdítővel is készültek. A foglalkozás eszközigénye alacsony, csupán néhány flipchart-jellegű posztert használtak a csoportvezetők, melyeken a korábbi

alkalmakon megbeszélte témákra utaló hívószavak szerepeltek, amelyeket a résztvevőkkel közösen gyűjtöttek össze korábban, ezek a kiírások a falra kerültek.

A program

A programba bevont családok számára rendezett szülőcsoport eredeti vállalása szerint gyermeknevelési témák feldolgozására, konfliktuskezelési stratégiák átadására, összességében: szülői kompetenciafejlesztésre koncentrált. Az eddigi tapasztalatok szerint azonban gördülékenyebben és hatékonyabban folyik a munka, ha a tervezett tematikát lazábban kezelve, elsősorban a szülők által hozott aktuális problémák, élethelyzetek feldolgozásával közelítenek az eredetileg célul kitűzött tematikus egységek felé. A csoportot vezető szakemberek felkészültségének és érzékenységének köszönhetően így sem válik parttalaná a diskurzus, a saját élmények megbeszélése köré szerveződő munkafolyamatban is sikerül időről-időre visszakanyarodni a vállalt tematikához, miközben a résztvevők mindvégig a közvetlen, aktuális problémájukra reagáló segítségnyújtás élményét is megkapják.

A programelem heti rendszerességgel, alkalmanként másfél óra időkeretben zajlik. A megfigyelt alkalmon három anyuka vett részt. A viszonylag alacsony részvétel oka vélhetően az influenzajárvány, a korábbi két alkalommal magasabb létszám volt a jellemző. A szervezők elmondása szerint egyelőre nagy a fluktuáció a csoportban, nehéz a kliensek számára a napi tennivalók közé hétről-hétre beilleszteni a programot, többen csak minden második eseményen tudnak részt venni, de a visszajelzések (ígéretes és vállalások) nyomán valószínűsíthető, hogy a későbbiekben magasabb megjelenési arány érhető el.

A foglalkozás családias hangulatban zajlott, a körben helyet foglaló szülők és szakemberek viszonya partneri, egyenrangú, a beszédmód szintén baráti és oldott, mentes minden frontális pedagógiai sablontól. Az édesanyák szabadon és könnyedén kapcsolódtak be a párbeszédbe, mintha baráti találkozón és nem egy kompetenciafejlesztő tréningen vennének részt. A szoba ajtaja a foglalkozás első néhány percében nyitva volt, mintegy szimbolizálva, hogy a konkrét munka és a megérkezést követő üdvözlő csevegés között nincs éles határvonal, ahogyan a hangvételben, az egymáshoz való odafordulásban sem. A kliensek és a szakemberek általános témákról beszélgetve kezdtek közelíteni a konkrét tematikát érintő irányokhoz, ezúttal is a saját élmény alapú témafelvetés jegyében. A megfigyelt alkalmon az egyik vezető téma így a nemi identitás kérdése volt, mely az egyik résztvevő számára érezhetően fontos volt, számos kérdést, bizonytalanságot fogalmazott meg elsősorban saját kamasz fia nemi orientációját illetően. A szülő témáról való gondolkodása nem volt mentes az előítéletestől, szorongását, félelmeit a szakemberek kiváló érzékeléssel és nagy türelemmel igyekeztek oldani, az édesanya gondolkodását óvatosan, de határozottan finomítani, árnyalni.

Rendkívül fontos eredmény a csoport működésében, hogy a szakembereknek sikerült olyan beszédhelyzetet és csoportdinamikát létrehozniuk, melyben a szülők egymás közötti kapcsolata valódi, tényleges segítői funkciót is kapott. A résztvevők - a csoportvezetők támogatásával - saját tapasztalataikra alapozva igyekeztek segítséget nyújtani, mely módszer a nagyfokú hitelesség okán igen hatékony.

A célcsoport

A modellprogramba mintegy 20 család (30 gyermek) kapott meghívást. A célcsoporti tagok közös jellemzője, hogy valamilyen formában bűnelkövetéssel érintettek. Vagy valamelyik szülő, vagy a gyermek kriminalizálódott, illetve néhány olyan családot is meghívtak a programba, ahol a gyermek olyan deviáns szociális környezetbe került, ahol a bűnelkövetés kockázata magas, de törvénysértés nem történt, őket a program prevenciós lehetőségeit kiaknázandó vonták be. A klientúra összetétele gyermekvédelmi szempontból széles spektrumot fed le, érkeztek a programba alapellátott és védelembe vett gyermekek is, illetve egy nevelésbe vett testvérpár. A gyermekek a 8-17 éves korosztályba tartoznak (többségük 8-15 éves), a családok jellemzően egyszülős családok, ahol az édesanya neveli a gyermeket, gyermekeket. A kliensek többsége alacsony szocioökonómiai státuszú, egykeresős család, ahol a szülő többnyire betanított munkából származó jövedelemből és segélyből tartja fenn a családot, általános a gyakori munkahelyváltás.

A szakemberek

Az eseményt a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciós Központ HÍD Család- és Gyermejkölési Központ dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben a technikai dolgozók támogatása mellett a szakmai vezetés irányítása alatt szociális munkás végzettségű kollégák vezetik a csoportokat. A szülőcsoportot is két szociális munkás alapvégzettségű szakember viszi, egyikük esetmenedzser, másikuk mentálhigiénés tanácsadó, aki család-konzultációt is végez. Mindkettőjük szakmai felkészültségét a profizmus jellemzi, a beszélgetést észrevétlenül irányították, alakították a tervezett tematika mentén, de attól szabadon eltérve, ha a kommunikációs helyzet úgy kívánta. Mindkét szakember láthatóan igen alaposan ismerte a kliensek életét, családi hátterét, így például minden résztvevő gyermekeinek számát a gyermekek neveivel együtt jegyzetek nélkül sorolták, amikor arra terelődött a szó, ahogyan a gyermekkel kapcsolatos vagy a családon belül egyébként meglévő konfliktushelyzetet is részletekbe menően ismerték minden egyes családnál. A szakemberek hitelességét erősítette az is, hogy egyes témáknál saját szülőségüket is témává tették, személyes tapasztalataik, szülői konfliktusaik mentén közelítették egy-egy résztema felé, így

abszolút partneri, lineáris viszonyba helyezve önmagukat és a klienseket.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A program célkitűzése a szülői kompetenciák fejlesztése olyan családoknál, ahol valamelyik családtag bűnelkövetéssel érintett, vagy ennek kockázata magas. A szülőcsoport esetében alkalmazott módszerrel, az irányított beszélgetés keretében történő, saját élmény alapú témafeldolgozással a szakemberek hatékonyan haladtak a cél elérése felé. A résztvevő édesanyák valós segítséget, iránymutatást kaptak a megfigyelt foglalkozáson, több alkalommal is megvalósult egy-egy kliensnél, hogy az általa felvetett téma köré felépülő beszélgetés végén megfogalmazta, miben változott a véleménye, milyen új ismeretet kapott vagy új szempontot, megközelítési lehetőséget ismert meg. A szakemberek által alkalmazott, a szülők nyelvezetéhez, világszemléletükhöz közel álló beszédmód és regiszter, ahogyan az otthonos, partneri környezet egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a kliensek valódi, azonnal alkalmazható eszközöket kapjanak segítségként gondolati struktúrák formájában. A kriminalizálódás közös jellemzőként meghatározza az egyik alapvető közös célt is, a törvénytisztelő társadalomba való sikeres reintegrációt, ebben különösen hatékony módszer a szülők közötti segítő kapcsolatok aktivizálása.

A program hatékonysága

A megfigyelt programelem egy hosszabb folyamat részeként önmagában vizsgálható hatékonyság tekintetében, hiszen az a programsorozat egy korai szakaszában zajlott, a teljes fejlesztőfolyamat effektivitását, esetleges számszerűsíthető adatokkal való mérését a sorozat végén lehet majd megítélni. Az a konkrét programelemmel kapcsolatban mindenképpen elmondható, hogy a vállalt célkitűzések mentén haladva hozzájárult a teljes kurzus sikeres megvalósulásához. A megszólított szülők örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozáson, az instant visszajelzések szerint minden kliens gyarapította tudását, formálta gondolkodását haladva ezzel azon az úton, hogy gyermekeikkel együtt devianciáktól mentes családként funkcionáljanak.

Összességében elmondható, hogy a megfigyelt programelem sikeres volt. A szülői kompetenciák fejlesztése terén valós eredményeket ért el, a kliensek bevonása és aktivizálása sikerrel megvalósult, a kialakított támogató kommunikációs helyzet megteremtette az őszinte, nyílt párbeszéd lehetőségét, és a kortárs segítő kapcsolatok bekapcsolásával a foglalkozásokon túlmutató erőforrásokat, eszközöket is képes volt a szakmai team a kliensek rendelkezésére bocsátani. A szülők komoly és eredményes munka végeztével, új tudással felvértezve, egyúttal a támogató háttér meglétének biztonságot nyújtó ismeretében távoztak a foglalkozásról és készülnek a következő

alkalomra. A résztvevő szülők előzetes elvárásaiknak megfelelő fogadtatást és segítségnyújtást kaptak, a szülőcsoportban folyó munkára értékes, valóban hatékony támogató eszközként tekintenek. Az interjúkban megszólaltatott szülők reakciói kétséget kizáróan megerősítik ezt.

2. helyszíni megfigyelés: Konfliktuskezelő tréning kriminalizációban érintett kamaszokorú fiataloknak (kamaszcsoport)

A 2. meglátogatott program szintén februárban valósult meg.

A helyszín

A program a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciók Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ épületében valósult meg, mely korábban iskolaként funkcionált. Kialakítása, belső tereinek tagolása kiválóan megfelel az intézmény profiljának. Az egyes szolgáltatások (gyermekjóléti, prevenciók stb.) egymástól elkülönülve (külön szinteken), mégis átjárhatóan helyezkednek el az épületben. Az intézmény jól felszerelt, minden tekintetben megfelel a színvonalas szolgáltatásnyújtás kívánalmainak, tágas tér fogadja az érkezőket, udvarias kollégák végzik az útbaigazítást a portaszolgálaton, a tiszta és rendezett folyosókról számos kisebb, néhány fős csoportszoba és több nagyobb teamszoba nyílik. A kisebb foglalkoztatók közül több berendezése is gyermekbarát: játszószőnyeg, játékok várják a gyermekeket, a felnőtt kliensek kényelmes, otthonos fogadása érdekében pedig a többi bútorzat is lakásrészletet idéz: kanapé, szőnyeg, kényelmes fotelek és dekoráció, dísz tárgyak teszik otthonossá a környezetet.

A kamaszcsoport foglalkozás egy klubszobában zajlott, mely berendezésével tökéletesen illeszkedett a célcsoport igényeihez. A miliő leginkább egy romkocsi hangulatát idézte, a falakon és polcokon rengeteg érdekes és különös tárgy, többek között monitorok, kamerák, fényreklámok, klubokban szokásos lézerfények, diszkógömb, sőt, rendőrségi villogó is helyet kapott. A berendezés része volt ezen kívül a biliárdasztal, tájfun (asztali légfoci), csocsó- és pingpongasztal is. A szervezők ezen a foglalkozáson is készültek aprósüteménnyel és üdítővel. A szakmai munka dedikált eszközigénye lényegében nulla, de a rendelkezésre álló játékok használata - egyfajta opcióként tálalva - lényeges eleme volt a foglalkozás felépítésének.

A program

A programba bevont fiatalok számára rendezett kamaszcsoport elsődleges missziója szerint konfliktuskezelő tréning. A kriminalizálódott, vagy a bűnelkövetés kockázatának magas volta okán bevont fiatalok mindennapi életében előforduló jellemző konfliktushelyzeteinek kezelésére, megoldására igyekeztek hatékony technikákat, eszközöket átadni a szakemberek.

A programelem heti rendszerességgel, alkalmanként másfél óra időkeretben zajlik. A megfigyelt alkalmon két fiatal vett részt. A viszonylag alacsony részvétel oka – a párhuzamosan zajló szülőcsoporthoz hasonlóan itt is – vélhetően az influenzajárvány, a korábbi két alkalommal magasabb létszám volt a jellemző. A szervezők elmondása szerint egyelőre ebben a csoportban is nagy a fluktuáció, nehéz a kliensek számára (a gyermekek szüleinek, hiszen a kamaszok az esetek többségében szüleikkel együtt érkeznek az intézménybe) a napi tennivalóik közé hétről-hétre beilleszteni a programot, többen csak minden második eseményen tudnak részt venni, de a visszajelzések (ígéretes és vállalások) nyomán valószínűsíthető, hogy a későbbiekben magasabb megjelenési arány érhető el.

A foglalkozás baráti hangulatban zajlott, a szakemberek kommunikációja teljes egészében mellőzött mindenféle frontális pedagógiai eszközt. A szakemberek állva, rendszeresen helyet változtatva vezették a beszélgetést, a két fiú eközben egymás után játszott biliárdot, tájfunt és csocsót. A csoportvezetők egyfajta szurkolói (és hangsúlyozottan) pajtási szerepből időnként észrevétlenül irányító, felnőtt-szakember regiszterre váltva kísérték, irányították a kommunikációs folyamatot. A beszédmód, a regiszter szintén a célcsoport sajátosságaihoz igazodott, a szakemberek gyakran használtak az ifjúsági szleng szókészletébe tartozó kifejezéseket, a fogalmazásmód és - a szakmai felkészültség profizmusát jelölve - a testbeszéd is a tizenévesek világához illeszkedett.

A célcsoport

A modellprogramba mintegy 20 család (30 gyermek) kapott meghívást. A célcsoporti tagok közös jellemzője, hogy valamilyen formában bűnelkövetéssel érintettek. Vagy valamelyik szülő vagy a gyermek kriminalizálódott, illetve néhány olyan családot is meghívtak a programba, ahol a gyermek olyan deviáns szociális környezetbe került, ahol a bűnelkövetés kockázata magas, de törvénysértés nem történt, őket a program prevenciós lehetőségeit kiaknázandó vonták be. A klientúra összetétele gyermekvédelmi szempontból széles spektrumot fed le, érkeztek a programba alapellátott és védelembe vett gyermekek is, illetve egy nevelésbe vett testvérpár. A gyermekek a 8-17 éves korosztályba tartoznak (többségük 8-15 éves), a családok jellemzően egyszülős családok, ahol az édesanya neveli a gyermeket, gyermekeket. A kliensek többsége alacsony szocioökonómiai státuszú, egykeresős család, ahol a szülő többnyire betanított munkából származó jövedelemből és segélyből tartja fenn a családot, általános a gyakori munkahelyváltás. A gyermekek, fiatalok körében nem ritka az iskolakerülés, többen közülük magántanulói státuszban folytatják tanulmányaikat.

A szakemberek

Az eseményt a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciós Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben a technikai dolgozók támogatása mellett a szakmai vezetés irányítása alatt szociális munkás végzettségű kollégák viszik a csoportokat. A kamaszcsoportot is két szociális munkás alapvégzettségű szakember vezeti, egyikük iskolai szociális munkás, aki mediátorként is szerepet vállal az intézményi munkában és kapcsolatügyeletet is ellát, másikuk utcai szociális munkásként is tevékenykedik. Mindkettőjük szakmai felkészültségét a profizmus jellemzi, a beszélgetést feszes, átgondolt és következetes módszertannal, ugyanakkor rendkívül lazán, a gyermekekkel partneri viszonyban, bizalmi légkört teremtve vezették. Érdekes körülmény, mely egyúttal a szakemberek elhivatottságát is mutatja, hogy a csoportot vezető kollégák több más projekt mellett rádió- és tévéstudiót is felépítettek az intézményben, ami érthető módon igen nagy népszerűségnek örvend a fiatalok körében. Adekvát motiváló eszközök széles tárházát alkalmazzák sikerrel ezen kívül is, így például az "Ifjú polgárőr" program keretében kamaszoknak, fiatal felnőtteknek adnak lehetőséget arra, hogy a szervezet tagjaként a törvény és rend képviselőjeként diszponáljanak, mely egyrészt igen izgalmas kaland a fiatalok számára, másrészt komoly megtiszteltetés is - ugyanakkor a szervezet szabályai szerint a bűnelkövetés kizáró tényező, így a program, illetve az abban való részvételi opció összességében igen komoly visszatartó tényezőként működik.

Szülői kompetenciák fejlesztése a gyermekek felől közelítve

A program célkitűzése a szülői kompetenciák fejlesztése olyan családoknál, ahol valamelyik családtag bűnelkövetéssel érintett, vagy ennek kockázata magas. A szülői kompetenciák fejlesztése elképzelhetetlen a gyermekek fogadókészségének fejlesztése nélkül. A kamaszok konfliktuskezelési hatékonyságának jobbítása nemcsak a fiatalok kortárskapcsolatokban felmerülő, illetve a mindennapjaik során a gyermek-felnőtt viszonyokban előforduló problémás helyzetek megoldásában járul hozzá a sikeres felnőtté válás folyamatához, de értelemszerűen a szülő-gyermek viszony harmonikus alakulásának is kedvez, ha az érintett kamasz gyermek együttműködési képessége javul, belső, illetve szüleivel kapcsolatos konfliktusainak kezelésére használható eszközöket kap. A kamaszcsoport esetében alkalmazott módszerrel, a fiatalok világához, mindennapjaihoz mind beszédmódban, mind tárgyi körülményekben, mind témavezetésben maximálisan alkalmazkodó alapállással a szakemberek hatékonyan haladtak e cél elérése felé. A résztvevő fiatalok valós segítséget, iránymutatást kaptak a megfigyelt foglalkozáson, több alkalommal is megfigyelhető volt a fiúknál, hogy a látszólag baráti csevegés során internalizáltak olyan tudásdarabokat, befogadtak olyan következtetéseket, melyeket korábban a felnőttek

világához tartozó, eleve elutsítandónak tartandó, idegen axiómákként kezeltek. Ehhez szükség volt a szakemberek által kialakított közvetlen, bizalmi légkörre, ahogyan az általuk jó ütemérzéssel és precíz dozírozással kínált normaépítésre is. Ennek köszönhetően a fiatalok úgy tudtak kapcsolódni korábban reflexszerűen elutasított gondolatstruktúrákhoz, hogy egy pillanatra sem kényszerültek alárendelt, tanulói (kioktatott) szerepbe.

A program hatékonysága

A megfigyelt programelem egy hosszabb folyamat részeként önmagában vizsgálható hatékonyság tekintetében, hiszen az a programsorozat egy korai szakaszában zajlott, a teljes fejlesztőfolyamat effektivitását, esetleges számszerűsíthető adatokkal való mérését a sorozat végén lehet majd megítélni. Az a konkrét programelemmel kapcsolatban mindenképpen elmondható, hogy a vállalt célkitűzések mentén haladva hozzájárult a teljes kurzus sikeres megvalósulásához. A programon résztvevő kamaszok örömmel és aktívan voltak jelen a foglalkozáson, a közvetlen visszajelzések szerint mindkét fiatal gyarapította tudását, formálta gondolkodását haladva ezzel azon az úton, hogy családjaikban biztonságban, devianciáktól mentes körülmények között nevelkedhessenek.

Összességében elmondható, hogy a megfigyelt programelem sikeres volt. A kamaszkorú fiatalok konfliktuskezelési hatékonysága terén valós előremozdulást indukált, a kliensek bevonása és aktivizálása sikerrel megvalósult, a kialakított támogató kommunikációs helyzet megteremtette az őszinte, nyílt párbeszéd lehetőségét. A gyermekek számukra ismerős és otthonos, biztonságos helyzetben, feszültségektől és kényszerektől mentes relációban nyilatkozhattak meg és válhattak észrevétlenül tanuló, fejlődő alannyá. Nem kétséges, hogy a programon résztvevő fiúk nagy örömmel várják a következő alkalmat, ahogyan az is egyértelmű, hogy a kapott tudást és segítséget teljességgel maguknak érezvén alkalmazni fogják az életükben felmerülő problémahelyzetekben, és, ami kifejezetten előremutató kimenet: kortársaiknak is saját elérésként fogják bemutatni és továbbadni azt. Az interjúkban megszólaltatott fiatalok reakciói kétséget kizáróan megerősítik ezt.

3. helyszíni megfigyelés: “Tekergők” – kamaszcsoport magántanulói státuszú és iskolakerülő fiatalok számára

A harmadik látogatáson egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen.

A helyszín

A program a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenációs Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ épületében valósult meg, mely korábban iskolaként funkcionált. Kialakítása, belső tereinek tagolása kiválóan megfelel az intézmény profiljának. Az egyes szolgáltatások (gyermekjóléti, prevenációs stb.) egymástól elkülönülve (külön szinteken), mégis átjárhatóan helyezkednek el az épületben. Az intézmény jól felszerelt, minden tekintetben megfelel a színvonalas szolgáltatásnyújtás kívánalmainak, tágas tér fogadja az érkezőket, udvarias kollégák végzik az útbaigazítást a portaszolgálaton, a tiszta és rendezett folyosókról számos kisebb, néhány fős csoportszoba és több nagyobb teamszoba nyílik. A kisebb foglalkoztatók közül több berendezése is gyermekbarát: játszószőnyeg, játékok várják a gyermekeket, a felnőtt kliensek kényelmes, otthonos fogadása érdekében pedig a többi bútorzat is lakásrészletet idéz: kanapé, szőnyeg, kényelmes fotelek és dekoráció, dísz tárgyak teszik otthonossá a környezetet.

A "Tekergők" című kamaszcsoport-foglalkozás egy nagyobb teremben zajlott, a székek körberendezve várták a meghívottakat, a székek közötti területet szőnyeg borította. A szervezők ezúttal is készültek vendéglátással is: chipsszel és üdítővel. A foglalkozás eszközigénye alacsony, mindössze egy flipchart-táblát használtak a foglalkozáshoz, melyen a korábbi alkalmakon megbeszélt témákra utaló hívószavak szerepeltek, illetve írásos-rajzos feladatok során használták, valamint egy feladat idejére a szőnyeg is eszközszerepet kapott.

A program

A programba bevont családok számára rendezett kamaszcsoport azokat a fiatalokat célozza meg, akiknél iskolával kapcsolatos problémák vannak, elsősorban iskolakerülés és beilleszkedési zavarok. A programelem heti rendszerességgel, hat héten át, alkalmanként másfél óra időkeretben zajlik. A megfigyelt alkalmon két fiatal (14 és 15 évesek) vett részt. Az aktuális programelemen tapasztalt viszonylag alacsony részvétel ritka, jellemzően 4-5 fiatal szokott jelen lenni. A szervezők elmondása szerint viszonylag nagy a fluktuáció a csoportban, hiszen ezek a gyermekek éppen azért kerültek a programba, mert időkezelési, rendtartási problémáik vannak, érthető tehát, hogy a csoportfoglalkozásokon való pontos megjelenés sem várható tőlük alapértelmezettként. A koordinációban éppen ezért szoros kapcsolattartást alkalmaznak a kliensekkel, többször figyelmeztetik őket egy-egy időpont közeledtével, illetve a foglalkozás koradélutáni időpontra való ütemezésével is erre az alapproblémára reflektáltak.

A foglalkozás oldott hangulatban zajlott, a körbe rendezett székeken egymáshoz közel helyet foglaló gyermekek és a szakember viszonya partneri, egyenrangú, a beszéd mód szintén baráti és oldott, mentes minden frontális pedagógiai sablontól. A gyermekek szabadon és könnyedén

kapcsolódtak be a párbeszédbe. Az egyik résztvevő korábban érkezett, vele a szakember addig még nem találkozott, így a foglalkozásig hátralévő időt ismerkedéssel töltötték, a gyermek tartózkodása a profi kommunikációnak köszönhetően gyorsan oldódott. A szakember egy egyszerű módszerrel rögtön be is vonta a közös munkába a fiút, segítséget kérve tőle invitálta együttműködésre: közösen hozták fel a terembe a vendéglátásul szolgáló üdítőt és csipszet. A másik kamasz megérkezésekor vidám hangulatú beszélgetés folyt felnőtt és gyermek között, ebbe a másik fiú könnyedén kapcsolódott be. Az ő bevonása a munkába is kiváló szakmaisággal, zökkenőmentesen zajlott, a csoportvezető megkérte, hogy miután ő jelen volt a legutóbbi alkalmon, legyen kedves összefoglalni az újonnan jövőnek, miről volt szó.

A foglalkozás során a fiatalok irányított beszélgetés keretében dolgoztak föl témákat, főként az időkezelés, érzelmek azonosítása és a konfliktuskezelés terén, illetve játékos feladatokat oldottak meg, ilyen volt például a szőnyeg átfordítása úgy, hogy a fiatalok nem léphettek le arról - kiváló lehetőség volt e feladat arra, hogy egyrészt a fiúk megtapasztalják az együttműködésben rejlő lehetőségeket, az egymásrautaltságból fakadó közös cselekvés erejét, nem mellesleg a szakembereknek is remek lehetőséget nyújtott, hogy visszajelzéseket adjanak a gyermekek számára. A beszélgetés során a szakember mindvégig olyan regisztert használt, ami a fiatalok világához közel áll, ugyanakkor nem szüntette meg, nem lépte át a felnőtt-gyermek, szakember-kliens beszédhelyzet kereteit, de a szükséges mértékben sikeresen oldotta, tágította azt. Ez a partneri beszédhelyzet a fiúk kommunikációjából ítélve az ő olvasatukban bizalmi, támogató szituációt jelent, melyben egyúttal a csoport közösen kialakított, szükség esetén a felnőtt által képviselt és érvényesített szabályai érvényesek. A fiúk szabadon és könnyen beszéltek, a szakember az értő hallgatás, irányító kérdések mellett gyakran alkalmazta a visszatükrözés eszközét, illetve rendszeresen összefoglalta és pontosította a beszélgetésben elhangzottakat. A feladatmegoldásoknál, ahogyan a beszélgetés során egy-egy megfogalmazásnál is rengeteg pozitív visszajelzést, dicséretet kaptak a kliensek, ami láthatóan növelte önbizalmukat, közreműködési hajlandóságukat, egyúttal a viselkedésük, gondolkodásuk alakítását célzó üzenetek célbaérését és bevésoédését is bizonyára nagyban segíti azok pozitív élményhez való társíthatósága.

A célcsoport

A modellprogramba mintegy 20 család (30 gyermek) kapott meghívást. A célcsoporti tagok közös jellemzője, hogy valamilyen formában bűnelkövetéssel érintettek. Vagy valamelyik szülő vagy a gyermek kriminalizálódott, illetve néhány olyan családot is meghívtak a programba, ahol a gyermek olyan deviáns szociális környezetbe került, ahol a bűnelkövetés kockázata magas, de törvénysértés nem történt, őket a program prevenciós lehetőségeit kiaknázandó vonták be. A klientúra összetétele

gyermekvédelmi szempontból széles spektrumot fed le, érkeztek a programba alapellátott és védelembe vett gyermekek is, illetve egy nevelésbe vett testvérpár. A gyermekek a 8-17 éves korosztályba tartoznak (többségük 8-15 éves), a családok jellemzően egyszülős családok, ahol az édesanya neveli a gyermeket, gyermekeket. A kliensek többsége alacsony szocioökonómiai státuszú, egykeresős család, ahol a szülő többnyire betanított munkából származó jövedelemből és segélyből tartja fenn a családot, általános a gyakori munkahelyváltás.

A "Tekergők" programelem célcsoportját olyan fiatalok alkotják, akiknek az iskolai hiányzásuk rendkívül magas, ennek okán közel kerültek a magántanulóvá váláshoz, vagy már magántanulói státuszúak. Ezeknek a kamaszoknak jellemzően egyéb szociális problémáik is vannak, többnyire a konfliktuskezeléssel, társas kapcsolatok alakításával, közösségbe történő beilleszkedéssel.

Szakember és szakmaiság

Az eseményt a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenációs Központ HÍD Család- és Gyermejkölési Központ dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben a technikai dolgozók támogatása mellett a szakmai vezetés irányítása alatt szociális munkás végzettségű kollégák vezetik a csoportokat. A megfigyelt eseményt vezető szociális szakember nagy tapasztalattal és kiváló kommunikációs érzékel irányította a csoportot. Pedagógia, pszichológiai eszközei hatékonyan működtek, a fiatalok úgy beszélgettek számukra nehezen megfogható, ráadásul esetükben konfliktusos témákról, hogy közben a játék, a szórakozás élményét kapták. A szakember a konfliktus eltávolítással, alternatív nézőpontok felajánlásával valódi problémaelemzésbe volt képes bevonni a fiatalokat. A rendszeres visszatükrözés, a kamaszok személyiségére való reflektálás, a megerősítő visszajelzés, a pozitív tartalmi mozzanatok, jó gyakorlatok kiemelése, a gondolati súlypontok szakszerű, de a gyermekek számára is érthető újfogalmazása mind olyan eszközök, melyekkel a tréning hatékonyan volt képes haladni célkitűzéseinek megvalósítása felé. A nyelvhasználat úgyszintén a célcsoport jellemzőihez igazítottan alakult: mind mondatszerkesztésben, mind szóhasználatban a tizenéves korosztály regiszteréhez közelítő beszédmódot alkalmazott a csoportvezető, ahogyan a metaforavilág, a képes fogalmazás terepe is a gyermekek világához közeli volt (például varázspálca alkalmazása egy-egy kevésbé szeretett tanár tulajdonságainak átszervezéséhez, vagy például időgép használata egy konfliktushelyzet újragondolásához). Ugyanígy igen hatékony stratégiaként az elemzésbe vett helyzetek során felmerülő válaszok rendezésekor, értékelésekor mindig a kedvezőtlen, taszító, "rossz" tartalmak felől a pozitív, sikeres, hasznos, "jó" tapasztalatok felé haladva épült fel a szakember által vezetett összefoglalás és lezárás. A szemléletformálást célzó üzenetek, tanítások (melyek internalizálására hosszabb távon lehet csak számítani) mellett az azonnal beépíthető változtatásra irányuló nevelés

is része a kommunikációs stratégiának. Így például az egyik fiatal korábbi távolmaradásával kapcsolatban megbeszélték, hogy az lett volna a helyes (és a jövőben a vállalás szerint úgy is lesz), ha a távolmaradását, amint lehet, jelzi előre. Ahogy sok esetben, ennél a szituációnál is saját személyiségét, saját tapasztalatait is támpontként, segítségként vonta be a szakember, önmagát is a tökéletestől távol álló, hibázó emberként bemutatva, aki hibázik, de hibáját felismerve képes elnézést kérni és változtatni magatartásán. A hatékony kommunikációs keret fenntartását szolgálták a szakember önreflektív közleményei, amelyekben saját munkájára, aktuális, csoportvezetői tevékenységének részleteire reflektált („Azért beszéltem őt, mert látom, hogy mindjárt elalszik...”). Ezek a kiszólások nem mellesleg jócskán fokozták a derűs hangulatot a csoportban.

A program hatékonysága

A program célkitűzése a szülői és gyermeki kompetenciák fejlesztése olyan családoknál, ahol valamelyik családtag bűnelkövetéssel érintett, vagy ennek kockázata magas. Ezen a célcsoporti korpuszon belül külön kiemelt fókuszot kaptak a kamaszok, főként az iskolával, közösséggel kapcsolatos devianciáik kezelésében segítő őket.

A konkrét programelemmel kapcsolatban mindenképpen megállapítható, hogy a vállalt célkitűzések mentén haladva hozzájárult a modellprogram sikeréhez. A bevonat gyermekek a kamaszoktól elvárható, zérusközei lelkesedésnél jóval nagyobb kedvvel vettek részt a foglalkozáson, az instant visszajelzések szerint minden kliens gyarapította tudását, formálta gondolkodását, miközben egy biztonságos, segítő-támogató közegben, mégis kortárscsoportban oldottan beszélgethettek, játszhattak.

Összességében elmondható, hogy a megfigyelt programelem sikeres volt. A fiatalok attitűdjének (kompetenciájának) fejlesztése terén valós eredményeket ért, illetve ér el folyamatosan, a kliensek bevonása és aktivizálása sikerrel megvalósult, a kialakított támogató kommunikációs helyzet megteremtette az őszinte, nyílt párbeszéd és a hatékony közös munka lehetőségét, miközben a kamaszok jó tapasztalatokkal és pozitív élményekkel távoztak a másfél órás foglalkozásról.

A Budapest Főváros XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciós Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ szervezésében megvalósuló modellprogram 20 család (30 gyermek) bevonásával valósult meg elsősorban a szülők és kamasz korú gyermekeik problémáira koncentrálva, kislétszámú csoportfoglalkozás módszertanával, illetve intenzív családgondozással.

A modellprogram értékelő elemzése

A foglalkozások a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciós Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ épületében valósultak meg, mely korábban iskolaként funkcionált.

Kialakítása, belső tereinek tagolása kiválóan megfelel az intézmény profiljának. Az egyes szolgáltatások (gyermekjóléti, prevenciós stb.) külön emeleteken, szeparálva, mégis átjárhatóan foglalnak helyet az épületben. A központ jól felszerelt, minden tekintetben alkalmas a színvonalas szolgáltatásnyújtás támasztotta igények kielégítésére. Az intézménybe érkezőket tágas tér fogadja, udvarias kollégák végzik az útbaigazítást a portaszolgálaton, a rendezett s otthonosságot sugárzó folyosókról számos kisebb csoportszoba és több nagyobb csoportszoba nyílik. A néhány fő foglalkoztatók közül több berendezése is gyermekbarát: játszószőnyeg, játékok várják a gyermekeket, a felnőtt kliensek kényelmes, otthonos fogadása érdekében pedig a többi bútorzat is lakásrészletet idéz: kanapé, szőnyeg, kényelmes fotelek és dekoráció, dísz tárgyak teszik otthonossá a környezetet. A modellprogram eseményeit a XIII. Kerületi Önkormányzat Prevenciós Központ HÍD Család- és Gyermekjóléti Központ dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben a technikai dolgozók támogatásával a szakmai vezetés irányítása mellett különböző szakterületeken specializálódott szociális munkás végzettségű kollégák alkották meg a programelemek tematikáját, illetve szervezték és vezették a csoportokat.

A modellprogram tematikus gerincét három programsorozat alkotta, a klienscsoporti targetációnak megfelelően a szülőket és kamasz korú gyermekeiket téve meg fókusznak. A programban két gyermekekkel, fiatal felnőttekkel foglalkozó csoportfoglalkozás-sorozat és egy szülőknél tartott csoport foglalkozásai zajlottak párhuzamosan. A szülőcsoport a kamaszkorral kapcsolatos problémák mentén a szülői kompetenciák fejlesztését tűzte ki célul, a kamaszcsoportok egyike az agressziókezelésre koncentrált, a másik tematika az iskolai hiányzások köré szerveződött, de természetesen mindkettő ezeken a fókuszokon keresztül ugyanarra a missziós célra koncentrált: a szülői kompetenciák fejlesztésére (a kamaszcsoportok esetében a gyermekeken keresztül a szülők felé hatva), illetőleg a gyermekek és szüleik kapcsolatának erősítésére, mélyítésére, a felszínen tapasztalható problémák hátterében, mintegy okaiként meghúzódó konfliktusok, disszonanciák feloldásának elősegítésére.

A szülőcsoportot két szociális munkás alapvégzettségű szakember vezette, egyikük esetmenedzser, másikuk mentálhigiénés tanácsadó, aki család-konzultációt is végez. Mindkettőjük szakmai felkészültségét a profizmus jellemezte, a többnyire kötetlen beszélgetésnek látszó, lényegében vezetett csoportülésként működő csoportfoglalkozások munkafolyamatát észrevétlenül irányították, alakították a tervezett tematika mentén, de attól szabadon eltérve, ha a kommunikációs helyzet úgy kívánta.

A programba bevont családok számára rendezett két kamaszcsoport azokat a fiatalokat célozta meg, akiknél az iskolával kapcsolatos problémák azonosítása megtörtént: elsősorban iskolakerülés és beilleszkedési zavarok; illetve akiknél konfliktuskezelési, agressziókezelési problémák

mutakoztak. A kamaszcsoporthoz is két szociális munkás alapvégzettségű szakember vezette, egyikük iskolai szociális munkás, aki mediátorként is szerepet vállalt az intézményi munkában és kapcsolatügyeletet is ellát, másikuk utcai szociális munkásként is tevékenykedik. minden csoportvezető szakember felkészültségét a profizmus jellemezte a programban vállalt szerepük ellátása során, a beszélgetéseket, foglalkozásokat feszes, átgondolt és következetes módszertannal, ugyanakkor – a kliensekkel használt közös kommunikációs mezőben – rendkívül lazán, a gyermekekkel, fiatalokkal partneri viszonyban, bizalmi légkört teremtve vezették. A szakembergárda közös jellemzője a felkészült, professzionális szakmaiság mellett az igen nagyfokú elhivatottság is.

A modellprogram célcsoportját a bűnelkövetéssel valamilyen fokban érintett, kamasz korú gyermeket (is) nevelő családok jelentették. A modellprogramba mintegy 20 család (30 gyermek) kapott meghívást. A célcsoporti tagok közös jellemzője, hogy valamilyen formában bűnelkövetéssel érintettek: vagy valamelyik szülő vagy a gyermek kriminalizálódott, illetve néhány olyan családot is meghívtak a programba, ahol a gyermek olyan deviáns szociális környezetbe került, ahol a bűnelkövetés kockázata magas, de törvénysértés nem történt, őket a program prevenciós lehetőségeit kiaknázandó vonták be. A klientúra összetétele gyermekvédelmi szempontból széles spektrumot fed le, érkeztek a programba alapellátott és védelemben vett gyermekek is, illetve egy nevelésbe vett testvérpár. A gyermekek a 8-17 éves korosztályba tartoznak (többségük 8-15 éves), a családok jellemzően egyszülős családok, ahol az édesanya neveli a gyermeket, gyermekeket. A kliensek többsége alacsony szocioökonómiai státuszú, egykeresős család, ahol a szülő többnyire betanított munkából származó jövedelemből és segélyből tartja fenn a családot, általános a gyakori munkahelyváltás. A szülők és a kamaszok döntő többsége a kezdeti idegenkedést hamar leküzdve örömmel vett részt a munkában. A szervezés és lebonyolítás során számottevő probléma, fennakadás nem volt. A tapasztalatok szerint a legkritikusabb pontja a működésnek a kliensek részvételi hajlandóságában rejlik. A szülők és gyermekek elértében (megjelenésük, részvételük intenzitásában) mutatkozó nehézségek azonban elsősorban nem motivációjuk hiányából, hanem egyrészt életvezetési sajátosságaikból (a magántanulói státuszú gyermekek időkezelési és az egyedülálló, többgyermekes anyukák időbeosztási nehézségei), másrészt – lényegében szintén az előbbiekből következően – logisztikai problémáikból adódtak. Ezzel együtt is a csoportok létszáma folyamatosan elegendő volt a hatékony munkához. A szervezők ugyanakkor rámutattak arra, hogy a csoportokban tapasztalt viszonylag nagy a fluktuáció oka egybeesik a kliensek programba kerülésének okával: időkezelési, rendtartási problémáik vannak, érthető tehát, hogy a csoportfoglalkozásokon való pontos megjelenés sem várható tőlük alapértelmezettként. A

koordinációban éppen ezért szoros kapcsolattartást alkalmaztak a kliensekkel, többször emlékeztették őket egy-egy időpont közeledtével, illetve a foglalkozások koradélutáni időpontra való ütemezésével is erre az alapproblémára reflektáltak.

A megvalósított program újszerűsége

A program célkitűzése a szülői kompetenciák fejlesztése olyan családoknál, ahol valamelyik családtag bűnelkövetéssel érintett, vagy ennek kockázata magas. A szülőcsoport esetében alkalmazott módszerrel, az irányított beszélgetés keretében történő, saját élmény alapú témafeldolgozással a szakemberek hatékonyan haladtak a cél elérése felé. A résztvevő édesanyák valós segítséget, iránymutatást kaptak a megfigyelt foglalkozásokon, a kliensekkel folytatott interjúk, illetve az azokhoz kapcsolódó informális beszélgetések tapasztalatai szerint valódi, hatékony segítséget kaptak. Több alkalommal is megvalósult egy-egy szülőnél, hogy az általa felvetett téma köré felépülő beszélgetés végén megfogalmazta, miben változott a véleménye, milyen új ismeretet kapott vagy új szempontot, megközelítési lehetőséget ismert meg. Ugyanígy a gyermekek esetében is olyan visszajelzések érkeztek (a program folyamán a szakemberek felé, illetve a mérések alkalmával az interjúztató kollégák felé is), hogy a foglalkozásokon történtek kellemes emlékként raktározódtak el, és bár a tizenéves gyermekek kevésbé képesek saját személyiségük alakulására, attitűdjük változására, képességeik, készségeik fejlődésére reflektálni, reakcióikból és viselkedésük apróbb mozzanatainak változásaiból egyértelműen kiolvasható, hogy a szórakozásként megélt alkalmak ténylegesen internalizálódó tudáshoz vezető tanulást jelentettek számukra. A szakemberek által alkalmazott, a szülők, kamaszok nyelvezetéhez, világszemléletükhöz közel álló beszédmód és regiszter, ahogyan az otthonos, partneri környezet egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a kliensek valódi, azonnal alkalmazható eszközöket kapjanak segítségként, amellet pedig hosszabb kifutású, pozitív irányú folyamatok is elinduljanak személyiségük, attitűdjük alakulásában. A kriminalizálódás közös jellemzőként meghatározta az egyik alapvető közös célt is, a törvénytisztelő társadalomba való sikeres reintegrációt, ebben különösen hatékony módszer a szülők közötti segítő kapcsolatok aktivizálása, a kamaszoknál pedig a normakövető attitűdöt megerősítő kortárskapcsolatok kialakítása, kialakulásuk elősegítése. A megszólított szülők örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozáson, az instant visszajelzések szerint minden kliens gyarapította tudását, formálta gondolkodását haladva ezzel azon az úton, hogy gyermekeikkel együtt devianciáktól mentes családként funkcionáljanak.

A résztvevő fiatalok valós segítséget, iránymutatást kaptak a megfigyelt foglalkozáson, több alkalommal is megfigyelhető volt a fiúknál, hogy a látszólag baráti csevegés során fogadtak be és értelmeztek sajátként olyan tudásdarabokat, jutottak olyan következtetésekre, melyeket korábban a

felnőttek világához tartozóként eleve elutasítandónak tartottak. Ehhez szükség volt a szakemberek által kialakított közvetlen, bizalmi légkörre, ahogyan az általuk jó ütemérzéssel és precíz dozírozással kínált normaépítésre is. Ennek köszönhetően a fiatalok úgy tudtak kapcsolódni korábban reflexszerűen elutasított gondolatstruktúrákhoz, hogy egy pillanatra sem kényszerültek alárendelt, számonkért, kioktatott szerepbe, mindvégig az elfogadás, a megértés talaján nyugvó kommunikációval találkoztak a szakemberek részéről, ami kiváló alapállás a hatékony attitűdformáláshoz. A kamaszok konfliktuskezelési hatékonyságának jobbítása nemcsak a fiatalok kortárskapcsolatokban felmerülő, illetve a mindennapjaik során a gyermek-felnőtt viszonyokban előforduló problémás helyzetek megoldásában járul hozzá a sikeres felnőtté válás folyamatához, de értelemszerűen a szülő-gyermek viszony harmonikus alakulásának is kedvez, ha az érintett kamasz gyermek együttműködési képessége javul, belső, illetve szüleivel kapcsolatos konfliktusainak, problémáinak kezelésére használható eszközöket kap. A kamaszcsoport esetében alkalmazott módszerrel, a fiatalok világához, mindennapjaihoz mind beszédmódban, mind tárgyi körülményekben, mind témavezetésben maximálisan alkalmazkodó alapállással a szakemberek hatékonyan haladtak a cél elérése felé.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A programelemek tervezésében és lebonyolításában résztvevő szakemberek előzetes felméréseik és korábbi tapasztalataik alapján olyan célkitűzéseket fogalmaztak meg a modellprogram megalkotásakor, melyek elérést kellően nagy eredménynek, egyúttal reális vállalásnak tartották. Ismerve a célcsoport sajátosságait, a helyi körülményeket, egybevetve az alaptermatika érzékenysége adta további nehezítő körülményekkel a program tervezői a kliensek sikeres bevonását, a motiváció fenntartását és a problémák azonosítását, a kliensek problémabelátásának kialakulását és változtatási hajlandóságuk, akaratuk megerősítését tették meg minimális célként.

„A programnak, az egyik célja a szülői kompetenciák erősítése, ez, illetve a családok motiválása, a gyerekeken vagy a szülőkön keresztül. Együtt még nem szólítjuk meg őket. Tehát vagy a gyerekeket vagy a szülőket szólítjuk meg [...] és ezen keresztül. Illetve a konfliktus felismerése és annak kezelése, ezek lennének a mi céljaink, amit szeretnénk, mondjuk az erőszakmentes kommunikációval elérni.”

Az pedagógiai, pszichológiai és általában a csoportmunkában használatos tréning- és terápiás eszközöket ennek a missziós célnak szolgálatába állítva választották ki és alkalmazták.

„Hát van egy célunk arra, hogy önismeretet szerezzenek. [...] azonkívül pedig konfliktuskezelés. Tehát ismerjék fel, hogy egy konfliktusban vannak és próbálják meg azt kezelni, persze segítséggel.”

Az eszközök finomhangolása (mikro- és makroszinten egyaránt) a programelemek futása közben folyamatos volt, a szakemberek szünet nélkül monitorozták eszközeik hatékonyságát és változtattak

szükség esetén a módszertanon vagy az eszközhasználat intenzitásán, a kliensek reakciói, visszajelzései mentén pedig folyamatosan alakították a haladás optimális tempóját. Ez a rugalmas szakmai alapállás mutatkozik meg például a kliensek bevonásában alkalmazott pszichopedagógiai módszer esetén:

„A családok tudják, hogy ezek új módszerek, új eszközök, és hogy ezt ők próbálják ki. És mi így próbáltuk megnyerni őket, hogy az ő visszajelzéseikre van szükségünk. Tehát hogy azért is érdekelt abban, hogy részt vegyen, és hogy ezt kipróbálja, hogy elmondhassa nekünk, hogy ez jó, rossz, működik, miben nem működik.”

A célcsoport kiválasztásáról, azon belül is a szülők bevonásáról az értékelést adó szakemberek arra mutattak rá, hogy a kamaszok jellegzetes problémahálójának kezelése hagyományosan a kifejezetten rájuk koncentráló módszertannal működik. A megvalósított modellprogram gondolatiságában éppen ez az egyik legfontosabb nívó, hogy a problémákat nem dedikálja a gyermekhez, nem választja el és nem kezeli külön a tinédzsert a családjától, hanem komplex módon igyekszik a konfliktusokhoz közelíteni: a problémákat, legyenek azok nevelési, szülői kompetenciák kérdésköréhez tartozó disszonanciák, vagy éppen iskolai nehézségek, viselkedési zavarok a gyermek vonatkozásában, a szülő és a gyermek közös problémájának tekinti és a megoldását is közös munkával, a gyermek és a szülő együttes bevonásával képzei el. Ugyanakkor az is látható a szakember válaszaiból, hogy a program működtetése folyamatosan változott, alakult az elindítása után is, lényegében a fejlesztés, a finomhangolás a tervezett programelemek gyakorlati megvalósítása során tovább folytatódott.

„Az a tapasztalat, hogy a jelzések alapján mindig a 13-17 éves korosztályra koncentráltunk és a szüleikre annyira nem. Nekünk ez egy nagy tapasztalat volt, hogy a szülőcsoport volt az, ami nagy sikerű volt, amire jöttek a szülők, [...] abszolút partnerek voltak, motiváltak. Náluk ez a legnagyobb tapasztalat. A kamaszoknál leginkább az, hogy például a »Tekergők« -nél működik ez a körbeülünk, beszélgetünk és ismeretet át adunk. A másik csoportoknál, a konfliktuskezelő [...] tehát kimondottan a konfliktus kezelésre létrejött csoportnál nem működött, csak úgy, ha egy szabadidős tevékenység köré fontuk a foglalkozást. Tehát egy biliárdozás közbeni beszélgetés, ismeretátadás sokkal könnyebben ment. Ez a körbeülős, hagyományos, az nem ment.”

A hatékonyságról, sikerességről nyilatkozva a szakemberek szerény szűkszavúsággal fogalmaztak, ám az eredményeket látva, a szülők és gyermekek aktív és lelkes jelenlétét tekintve különösebb magyarázatot nem is igényelt a program értékelése.

„A kezdeti motivációs nehézségek ellenére, azt gondolom, a csoportok mentek, működtek. Az egyéni, intenzív családgondozások működőképeseek adott problémára fókuszálva. Azt gondolom, hogy működőképese ez a folyamat.”

A továbblépésről, közelebbi és távlati tervekről való gondolkodás is a modellprogram sikerét jelzi, hiszen a szakemberek nagy lelkesedéssel nyilatkoztak személyes motivációikról, intézményi

tervekről, melyek a modellprogramban kipróbált és fejlesztett módszerek és eszközök további felhasználásról, továbbfejlesztéséről és finomhangolásáról szóltak.

„Mi nagyon szeretnénk a szülőcsoportot, ami eddig nálunk nem volt, csak így a programnak köszönhetően indult, ezt nagyon szeretnénk megtartani. Erre egy külső szakembert keresni, mert itt mindenki családot gondoz, és ha ő tartaná a csoportot, akkor az ő családjai kiesnének [...]. Szeretnénk, olyan élményt adó programot, mint például a közös gokartozás. [...] Egy ilyen szülő-gyerek közös gokartozás, szülő-gyerek közös laserforce, ezekben a nagyon nagy adrenalinötletet adó, de mégis a szülővel együtt végezhető és élményt adó programokban gondolkozunk.”

Elvárások és eredmények a gyermekek és a szülők tapasztalatai szerint

A tinédzserek életkori sajátosságaik okán természetesen kevésbé cizelláltan képesek a programban való részvételükről, elvárásaikról és tapasztalataikról nyilatkozni, de a kamaszos értékrendben kiemelt fontosságú mérőpontok szerint (mint a szabadidő kellemes eltöltése, a barátokkal, haverokkal való közös program, vagy éppen a felnőttek zavaró világától való minél sikeresebb elhatárolódás) mentén megfogalmazott reakcióik kifejezetten beszédesek és egyértelműen azt jelzik, hogy sikeresnek bizonyult a bevonásuk, a szakemberek alkalmassá tették őket a hatékony munkára, anélkül, hogy a gyerekek egyáltalán megsejtettek volna valamit abból, hogy ők a program résztvevőiként voltaképpen saját jövőjük jobbításán, személyiségük fejlesztésén dolgoznak.

„Igazából úgy semmi. Hát nagyon igazából nem mert [...] elföttem, jó volt, beszélgettem igazából és ennyi. [...] Szóval nem tudom, olyan, hát úgymond nem segített, hanem ilyen jó érzést adott csak. Aztán ennyi.”

Ugyanígy elsőre mosolyogtató az az összefoglaló, amit az egyik megkérdezett résztvevő ad a programsorozatról, ám a megfogalmazás és a gyermeki, kamaszos szempontú ítéletalkotások mögé tekintve ebből a reakcióból is az olvasható ki, hogy a foglalkozások környezeti feltételei, a gyermekekkel dolgozó szakemberek kommunikációja és viszonyulása találkozott a fiatalok elvárásaival. Ahogy az egyik megkérdezett tizenéves megfogalmazza, az elfogadó, támogató környezet azonnali, ténylegesen mérhető eredmények elérését is jelentheti.

„Hát, például aki rossz vagy valami rosszat tett vagy ilyesmi, szerintem lenyugszik itt, meg amúgy el is engedheted magad itt. Szóval ez olyan, mintha elmennél egy diszkóba, annyi, hogy ez egy kisebb hely, van kaja, innivaló, tudsz énekelni, ha akarsz játszani is.”

A szakemberek vonzó, kapcsolódásra nyitott személyisége mellett a másik fontos alapkörülményt is azonosították a fiatalok, annak jótékony hatását is felismerve: a közösség (kortárs közösség és a felnőttek és gyerekek által közösen alkotott közösség egyaránt) megtartó, támogató ereje rendkívül nagy, az élhető, elfogadható csoportszabályokhoz való alkalmazkodás már önmagában is sikerélményt jelent.

„Hát nagyon jó, hogy közösség van itt, vannak gyakornokok, ők is kedvesek, ha újak, ha régebbiek, ugyanúgy állnak hozzáunk, ahogy mi hozzájuk, de, hogyha mi ugyanúgy undokok vagyunk velük, próbálnak ők is kedvesebbek lenni. Annyit tudok mondani, itt még nem találkoztam olyan különösebb problémával, konfliktussal.”

A programban résztvevő szülők megfogalmazásából is elsősorban az olvasható ki, hogy a számukra rendezett csoportfoglalkozásokon kínált szakmai segítség, támogatás érvényes, hiteles számukra, a felvetett témák valós igényeikkel találkoztak. Az is kitűnik, hogy a szülők maguk is nagyra értékelik a hasonló élethelyzetben lévő felnőttekkel, családokkal való kapcsolódás, tapasztalatcsere lehetőségét.

„Igazából, a gyerekekkel való kapcsolat, meg hát ezt így jobbra tenni, hogy ismerjük meg más családoknak is a problémáját, hogy hogy lehet ezeken segíteni, ezeken a dolgokon.”

„Azért, az ember kikapcsol egy kicsit, a mindennapi problémákból, és tapasztalatot gyűjt abból, hogy másnak mi a nehézség, vagy tud segíteni a megoldásban.”

A program hatékonyságáról sokat elmond, hogy a számos pozitív reakció, a foglalkozások hangulatát, körülményeit, eredményességét kiemelő, a szakemberek emberi és szakmai kvalitását méltató visszajelzés mellett lényegében az egyetlen kritikajellegű észrevétel arra vonatkozott, hogy több résztvevővel, gyakoribb találkozásokkal és hosszabb programperiódussal lennének elégedettebbek.

„Igazából annyi, hogy én arra gondoltam, hogy többen leszünk. [...] Nyilván mindenkinek közbejönnek dolgok, nekem is.”

Összességében elmondható, hogy a programsorozat sikeres volt. A szakemberek által megalkotott és végigvezetett csoportfoglalkozás-sorozatok a szülői kompetenciák fejlesztése terén valós eredményeket ért el, a kliensek bevonása és aktivizálása sikerrel megvalósult, a kialakított támogató kommunikációs helyzet megteremtette az tabumentes, értő és érdeklődő párbeszéd lehetőségét, és a kortárs segítő kapcsolatok bekapcsolásával a foglalkozásokon túlmutató erőforrásokat, eszközöket is képes volt a szakmai team a kliensek rendelkezésére bocsátani. A szülők és a tinédzserek egyaránt valódi és hatékony munka végeztével, új tudással gazdagodva, egyúttal a támogató háttér meglétének biztonságának tudatában távoztak a foglalkozásról. A fiatalok és szüleik előzetesen megfogalmazott elvárásai teljesültek, illetőleg azokon felül is kaptak olyan eszközöket, segítséget, melyek minőségi javulást hoznak az életükbe. A családok egyértelműen sikerként könyvelték el a programban való részvételüket, és határozott igényt fogalmaznak meg a folytatással, illetve hasonló programokkal kapcsolatban. A szakemberek olvasatában is sikeres volt a kezdeményezés, a megszerzett tapasztalatokra építve mindenképpen a folytatás, továbbfejlesztés irányába szeretnének haladni. Az interjúkban megszólaltatott kliensek és szakemberek reakciói kétséget kizáróan megerősítik ezt.

3.5. Freisinger Balázs – Ónodi István: Bűnmegelőzési komplex program a Rákospalotai Javítóintézetben – kutatói reflexiók

A következőkben a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon szervezésében zajló modellprogram szervezésében zajló modellprogram keretében megvalósult 3 helyszíni megfigyelés tapasztalatait és a szakemberekkel, résztvevőkkel készült interjúk tapasztalatait mutatjuk be egységes szempontok mentén. Az első látogatás alkalmával 3 szakemberrel, 3 szülővel és 3 gyermekkel (a szülő és gyermeke együttesen került megszólításra), a harmadik alkalommal pedig 2 szakemberrel, 1 szülővel és 1 gyermekkel készült interjú.

1. helyszíni megfigyelés: Családi nap

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon szervezésében zajló modellprogram nyitóeseményén két kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalataik a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítették.

A helyszín

A program a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon területén valósult meg. Az intézmény zárt működésének megfelelően a programra látogatók bebocsátása és az Intézet területén történő mozgásának koordinációja szigorú rend szerint történt. A szükséges biztonsági intézkedések (személyazonosság igazolása, mobiltelefonok leadása, csoportokban, vezetők kíséréte mellett történő mozgás az Intézet területén stb.) mellett a szervezők ügyeltek arra, hogy a programra érkező családtagok ezen feszes szabályok között is szívesen várt vendégként érezzék magukat, amennyire lehetséges, otthonos, barátságos hangulatú környezet fogadja őket. A beléptetést lebonyolító portaszolgálaton dolgozók, a kísérést végző rendészek mindvégig udvarias, barátságos hangnemben kommunikáltak az érkezőkkel, ahogyan az egyes programelemeket vezető, illetve az épületen belüli mozgásokat koordináló szakembereknek is sikerült a közvetlen, a szükséges határozottsága mellett is vidám kommunikációval oldott hangulatot teremtenie.

Az Intézet falain belüli területre és a program helyszínéül szolgáló épületek belső tereire egyaránt jellemző, hogy a bezártságra, a fogva tartás tényére kevés jel emlékeztet. A látogatókat fogadó épületben és az oda vezető úton az eseményt hirdető, növendékek által készített díszes táblákat helyeztek el a szervezők.

Az infrastrukturális háttér maradéktalanul kielégítő volt a program lebonyolításához, a Családi Nap központi eseményének helyet adó, színpaddal, vetítővel is felszerelt terem falain a növendékek által

készített alkotások mellett külön erre az alkalomra készített díszítés is hozzájárult az esemény ünnepi hangulatához.

A Családi Napra érkező hozzátartozók bevezetése a beléptetés után ebbe a terembe történt meg, helyfoglalásukat név szerint felcímkézett ülőhelyekkel, széksoros ültetéssel, családunkénti beengedéssel koordinálták. A programra érkező családtagoknak természetesen rendelkezésre állt mosdó, illetve lehetőséget biztosítottak számukra, hogy csomagjaikat, kabátjukat egy külön teremben biztonságosan elhelyezzék.

A program

A programba bevont családok számára rendezett Családi Nap küldetését tekintve a szülői kompetenciák fejlesztését célzó folyamat része, a speciális körülmények miatt ez a kompetenciafejlesztés némileg rendhagyó módon, fordított irányú hatásmechanizmussal, a fogvatartott gyermekek felől a család, a szülők felé hatva valósulhat meg. A Családi Nap keretében az Intézetben élő fiatalok szülei, hozzátartozói számára rendeztek egy zenés előadást, a növendékek műsorát az igazgató beszéde vezette fel, melyben a vezető röviden kitért az Intézet múltjára, alapvető funkciójára és működési elveire, lényegre törően bemutatta a modellprogram felépítését és szellemiségét, vállalt célját, majd ismertette a rendezvény menetrendjét. A növendékek előadását követően a meghívott szülők és gyermekeik külön szekciókba szerveződve és külön helyszíneken vezetett beszélgetéssel folytatták, ahol az adott csoport (előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti nevelésben lévők és speciális gyermekotthoni nevelésben lévők) vezetői segítő szakemberek (pszichológus, szociális munkás, nevelők) közreműködésével mutatták be a szülőknek az Intézetben folyó munkát, a fiatalok mindennapi életét, életproblémáikhoz kapcsolódó információkkal, segítő tanácsokkal kiegészítve a beszámolót. A résztvevők körbe rendezett székeken foglaltak helyet, a családtagok egymás mellett, a szakemberek szintén a körben, velük egyszintű pozícióban. Ezeken a csoportfoglalkozásokon a családi kapcsolatok fontossága, a család funkcionalitásának megtartó ereje központi gondolat volt, ez volt a fő üzenet, melyet a szakemberek igyekeztek átadni. A megteremtett légkör, a gyermekek és szülők együttlétére alapuló, barátságos, partneri hangulat nagyban segítette a hatékony üzenetátadást. Az igazgató beszédében is többször felbukkant, és a résztvevők koordinációját végző munkatársak informális közléseiben is többször megfogalmazódott, hogy az eseményre ünnepként tekintenek, és ez az ünnepi hangulat a maga katartikus felhangjaival valóban érezhető volt a rendezvény során, ami nagyban segítette a program küldetésének megvalósulását.

Az ünnepi alaphelyzetet is támogatta, illetve motivációs eszközként is funkcionált, hogy a Családi Nap egyben egy extra, a hivatalos rend szerint nem létező látogatási lehetőséget is jelentett egyúttal.

A csoportfoglalkozásokat követően – továbbra is szekciókra bontva – a családok külön rendeződtek, megkezdődött a tényleges látogatás, a családtagok privát beszélgetése. Ezekbe a beszélgetésekbe időről-időre (minden esetben a családtagokkal egyeztetve az alkalmas pillanatot) röviden bekapcsolódtak a szakemberek is (pszichológus, szociális munkás stb.). A családi beszélgetések során a fiatalok saját készítésű süteményekkel, illetve üdítővel látták vendégül szüleiket, hozzátartozóikat, valamint ajándékokkal (például kézműves karácsonyfadísz) is készültek.

A célcsoport

Az Intézetben mintegy félszáz 12-21 éves korú lány tölti büntetését vagy előzetes letartóztatását. A programba bevont lányok többsége 14-19 éves, nagyjából egyforma arányban előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti és speciális gyermekotthoni elhelyezésben lévők. Többségük vagyon elleni bűncselekmény, jellemzően csoportosan elkövetett, garázdasággal párosuló bűncselekmény miatt került az Intézetbe. Nem ritka, hogy a fogvatartottnak párhuzamosan több ügye is van. A fogvatartottak jellemzően 1, ritkábban 2 évet töltenek az Intézetben. A családok nagyobb részére jellemző, hogy rossz anyagi körülmények között élnek, hátrányos helyzetűek. A növendékek jelentős hányadánál a bekerüléskor kifejezetten rossz vagy egyáltalán nincs élő kapcsolat a szülőkkel, közeli rokonokkal. A modellprogram elindítását megelőzően is kiemelt figyelmet fordítottak az intézmény dolgozói ennek a problémának a kezelésre, a Családi Nap, illetve a program folytatása a jövőben lehetőséget teremt arra, hogy ez a törekvés megfelelően markáns támogatást és működtető erőforrást kapjon.

A szakemberek

Az eseményt a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben technikai dolgozók, rendész munkatársak, nevelők, szociális munkások, pszichológusok és más szakemberek vettek részt. Az intézet igazgatójának felügyelete mellett a program szakmai vezetője és koordinátora az intézmény egyik, szociális szakemberként dolgozó csoportvezetője volt, aki egyúttal az Intézet igazgató-helyettese is. A különböző részterületeken dolgozó kollégák szerepvállalása minden tekintetben a szakmai profizmus jegyeit mutatta. Igaz ez a konkrét szakmai tartalmat átadó vezetőkre, előadókra, szakértőkre, ahogyan a technikai feladatot ellátó munkatársakra is. A teljes stábra jellemző udvarias, ugyanakkor határozott kommunikációt (mind a vendégek, mind a növendékek irányába) egy szintén minden munkatársnál jelen lévő pozitív, partneri hangnemet jellemezte.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A program célja a gyermekek családjukkal való kapcsolatának erősítése, sok esetben egyáltalán a kapcsolat kialakítása, és ezen keresztül a rokonok, a vér szerinti családot jelentő közeli hozzátartozók szülői kompetenciáinak fejlesztése. A gyermekjóléti intézményekben megvalósított hasonló célt kitűző programokhoz képest azonban itt a javítóintézeti működés miatt más eszközök alkalmazása szükséges, illetve bonyolultabb a folyamatok elindítása, működtetése. Egyrészt azért, mert az intézményben nevelkedő gyermekek, fiatalok családjakkal jellemzően rossz viszonyban vannak, illetve gyakori, hogy semmilyen kapcsolatuk nincs a családjukkal, másrészt azért, mert a bűnelkövető fiatalok szüleire, közeli rokonaira jellemző, hogy a szűkebb és tágabb értelemben vett család is diszfunkcionális, gyakoriak a devianciák, a kriminalizálódás a szülők körében is, illetve a szülő-gyermek kapcsolat előtörténetében is előfordult bántalmazás, elhanyagolás. A különösen terhelt, rosszul, vagy sehogy sem működő családokkal már a kapcsolatfelvétel is nehézkes, kedvező folyamatok beindításához azonban elengedhetetlen a család aktivitása, együttműködésre való hajlandósága. Nehezíti a közös munka feltételeinek kialakítását az a tény is, hogy mivel az Intézet az ország egész területéről fogad gyermekeket, fiatalokat (ez az egyetlen leánynevelő intézet az országban), így a kliensek hozzátartozói nem ritkán az intézménytől távol élnek, a látogatásra, ahogyan a jelen program való eljutást is logisztikai és anyagi akadályok nehezítik. Megfigyelhető volt, hogy az eseményre többnyire az egyik szülő (jellemzően az anya) és a testvér, vagy testvérek érkeztek, mely jelenség mögött lehetséges ok, hogy a családok nem tudták megoldani, hogy mindkét szülő, illetve a teljes család szabaddá tegye magát, illetve finanszírozza az utazást.

A program küldetése szerint a szülő, szülők és a gyermek(ek) kapcsolatának kialakítása, vagy ahol van élő kapcsolat, ott annak tartalmi erősítése lehet az elsődleges cél, ezen keresztül válik lehetségessé, hogy a gyermekeknek átadott tudás (életvezetési, vagy akár önismereti témákban például) eljusson a szülőkhöz, új, építő jellegű struktúrákat honosítva meg a család működésében.

A program hatékonysága

A fentebb bemutatott nehézségek leküzdése a megfigyelt esemény tapasztalatai szerint különösen jól sikerült. A rendezvény kivételes látogatási napként is funkcionált, az Intézet összes növendékének hozzátartozói meghívást kaptak tehát az eseményre. Az előzetes visszajelzések alapján komoly érdeklődés volt a családtagok részéről, a növendékek döntő többségénél részvételi szándékukat jelezték a rokonok. Néhány technikai akadály miatt előre tudhatóan távolmaradó család mellett volt néhány olyan, ahol a hozzátartozók ígéretük ellenére mégsem érkeztek meg a rendezvényre. Ez utóbbi komoly károkat okozott az érintett fiataloknál, az ünnepi hangulatban készülődő gyerekek csalódottságának kezelésére már a rendezvény során külön kollégákat

szervezték. A meghívottak többsége, mintegy 80%-a azonban időben és rendben megérkezett, ami kifejezetten magas eléricsi aránynak mondható. A kapcsolatfelvétel, illetve a családoktól elvárt aktivitás tehát megvalósult, a küldetés ezen része sikeresen teljesült.

A csoportfoglalkozások fő motívuma a gyermekek, fiatalok életének, mindennapjainak bemutatása volt. A szervezők változatos eszközökkel (prezentáció, képek vetítése, vezetett beszélgetés, kérdések-válaszok, kötetlen beszélgetés stb.) azt kívánták elérni, hogy a szülők, rokonok minél pontosabb képet kapjanak az intézményben élő gyermekükről, az intézmény működéséről, a gyermekek lehetőségeiről, különös tekintettel arra, hogy milyen választási lehetőségeik vannak az Intézetből való kikerülésük után, illetve, hogy milyen eszközeik, lehetőségeik vannak azt megelőzően arra, hogy felkészüljenek a társadalomba való sikeres visszailleszkedésre, valamint - az előzetes letartóztatásban lévők esetében - a büntetésüket enyhítő körülmények alakítására (például iskolai tanulmányokban való sikeres előrehaladás, szakmaszerzés stb.). A családtagok, a gyermekek és a szakemberek partneri viszonyban, teamként együttműködve dolgoztak a program során, ami egyfelől hatékonyan erősítette, mélyítette a családon belüli kapcsolatokat, másrészt már ezen az eseményen is alkalmat adott a szülőknek arra, hogy gyermeküktől tanuljanak, az általuk képviselt szabálykövető, céltudatos, felelős gondolkodást nemcsak a gyermek életében elért fejlődésként, eredményként értékelve, hanem egyúttal példaként is tekintve azt.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programesemény kifejezetten sikeres volt, a megszólított családok többsége részt vett az eseményen, a családi kapcsolatok azonosítása, a kommunikáció élővé tétele sikerrel megvalósult, a családok hozták az együttműködéshez szükséges aktivitási szintet. Az intézmény zárt működéséből adódó szűk mozgástér ellenére a szakembereknek sikerült oldott, valóban ünnepi hangulatú rendezvényt szervezniük, és ebben a barátságos légkörben sikerült a profin szervezett és tagolt szakmai tartalmat úgy átadniuk, hogy annak befogadása, az aktív jelenlét inkább tűnt közös szórakozásnak, tartalmas időtöltésnek, mintsem kötelező tennivalónak a családtagok számára. A megfigyelt program elsődleges célja az volt, hogy az intézmény dolgozói (a gyermekek segítségével) egy új együttműködési formát találjanak, egyfajta új szövetséget kössenek a családokkal, és ezt a lehetőséget mind a gyerekek, mind a családtagok kifejezetten hálásan és nagy örömmel fogadták. Az interjúkban megszólaltatott szülők és gyermekek reakciói kétséget kizáróan megerősítik ezt.

2. helyszíni megfigyelés: Vetélkedő

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon szervezésében zajló modellprogram 2019. február végén megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen.

A helyszín

A program a rákospalotai leánynevelő intézetben került megrendezésre, az intézményen belül két helyszínen: a színház- és a tornateremben. A helyszínek tágas, világos, jól felszerelt teret biztosítottak a program lebonyolításához, a szükséges eszközök magas színvonalúak voltak (projektor, mágnes tábla, író- és rajzeszközök). A helyszínek megközelítése és a köztük való átjárás a szakemberek és a biztonsági személyzet által együttesen szervezett, felügyelt és kivitelezett formában történt. A helyszínek infrastrukturális adottságai, azok berendezése, felszerelése alkalmas volt a játékos, interaktív élménypedagógiai elemek alkalmazásával megvalósuló program lebonyolítására.

A program

A szülői és gyermeki kompetenciafejlesztést célzó modellprogram keretében ezúttal a növendékek számára rendezett vetélkedő valósult meg. A Vetélkedő célja a programban résztvevő gyerekek számára a programsorozat korábbi foglalkozásain és eseményein átadott elméleti és gyakorlati tudás mérése. A mérés - a modellprogram szellemiségével összhangban - nem hagyományos oktatási formában, a lexikai tudás számonkéréseként történt, a növendékek aktív részvételére alapozó vetélkedőben az elsajátított tudás és szíkké alkalmazása volt gyakorolható játékos formában, egyúttal jól mérhető a szakemberek számára. A megnyitót követően kis csoportokban zajlott a feladatok teljesítése, a néhány fős csoportokban könnyebben bevonhatóak voltak a fiatalok, így mindenki lehetőséget kapott a közös munkában való részvételre, mindezt felügyelt, moderált, biztonságos környezetben. A kis létszámú csoport hatékony eszköze az önismereti képességek fejlesztésének. A tornateremben a mozgásos feladatok és a tanulás összekötésével, élménypedagógiai eszközök alkalmazásával zajlott a program. Itt a koordinációs képesség, a koncentráció, az együttműködés és közösségépítés erősítése volt a cél. A színházteremben szintén interaktív eszközökkel az elméleti tudás mérése történt, kvízzjáték formájában. Itt két részben zajlott a program, az egyikben az egészségtudatosság fejlesztése, például a táplálkozás, az emberi test megismerése témában. A másik részben a család és a család életével kapcsolatos feladatok megismerése, például a család felépítése, családi szerepek, ügyintézés, alapfogalmak megismerése

stb. volt a fókuszban. A feladatok értékelése közösen történt, csoportban, önismeret-fejlesztő eszközök bevonásával, megerősítő, az önbecsülés növelését célzó pedagógiai eszközök alkalmazásával.

A célcsoport

Az Intézetben közel ötven 12-21 éves korú lány tölti büntetését vagy előzetes letartóztatását. A programba bevont lányok többsége 14-19 éves, nagyjából egyforma arányban előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti és speciális gyermekotthoni elhelyezésben lévők. Többségük vagyon elleni bűncselekmény, jellemzően csoportosan elkövetett, garázdasággal párosuló bűncselekmény miatt került az Intézetbe. Nem ritka, hogy a fogvatartottnak párhuzamosan több ügye is van. A fogvatartottak jellemzően 1, ritkábban 2 évet töltenek az Intézetben. A családok nagyobb részére jellemző, hogy rossz anyagi körülmények között élnek, hátrányos helyzetűek. A növendékek jelentős hányadánál a bekerüléskor kifejezetten rossz vagy egyáltalán nincs élő kapcsolat a szülőikkel, közeli rokonokkal. A modellprogram elindítását megelőzően is kiemelt figyelmet fordítottak az intézmény dolgozói ennek a problémának a kezelésre, a Vetélkedő, illetve a program folytatása a jövőben lehetőséget teremt arra, hogy ez a törekvés megfelelően markáns támogatást és működtető erőforrást kapjon. A Vetélkedőn 21 lány vett részt, ők 15-21 évesek.

A szakemberek

Az eseményt a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben technikai dolgozók, rendész munkatársak, nevelők, szociális munkások, pszichológusok és más szakemberek vettek részt. Az intézet igazgatójának felügyelete mellett a program szakmai vezetője és koordinátora az intézmény egyik, szociális szakemberként dolgozó csoportvezetője volt, aki egyúttal az Intézet igazgató-helyettese is. A programban résztvevő szakemberek szakterületük képzett és nagy tapasztalattal rendelkező képviselői. A programot tervező és lebonyolító team a lehető legszélesebb szakmai spektrumot fed le, így lehetővé téve a szülői és gyermeki kompetenciák komplex fejlesztését. A multidiszciplináris team tagja pszichológus, ápolónő és szociális munkás, szociális munkás, pedagógus (élménypedagógiai végzettséggel), nevelő pedagógus. Az intézményvezetés és a munkatársak, a szakemberek egymás közötti, és a nevelők növendékekhez való viszonya, együttműködésük minősége szimbolikusan értelmezve egy kiterjedt család modellje. A szakemberek minden megnyilvánulása, szituációkezelésük, kommunikációs stratégiájuk profizmust sugároz.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A program célja a növendékek családjaikkal való kapcsolatának erősítése, nem ritkán magának a kapcsolatnak a kialakítása, és ezen keresztül a rokonok, a vér szerinti családot jelentő közeli hozzátartozók szülői kompetenciáinak fejlesztése. A gyermekjóléti intézményekben megvalósított hasonló célt kitűző programokhoz képest azonban itt a javítóintézeti működés miatt más eszközök alkalmazása szükséges, illetve bonyolultabb a folyamatok elindítása, működtetése. Egyrészt, mert az intézményben nevelkedő lányok családjaikkal jellemzően rossz viszonyban vannak, ha egyáltalán van kapcsolatuk a családjukkal, másrészt, mert a bűnelkövető fiatalok szüleire, rokonságára jellemző, hogy a szűkebb és tágabb értelemben vett család is diszfunkcionális, gyakoriak a devianciák, a kriminalizálódás a szülők körében is, illetve a szülő-gyermek kapcsolat előtörténetében is előfordult bántalmazás, elhanyagolás. A különösen terhelt, rosszul, vagy sehogy sem működő családokkal már a kapcsolatfelvétel is problémás, a fejlődés irányába ható folyamatok beindításához azonban elengedhetetlen a család aktivitása, együttműködésre való hajlandósága. A program küldetése szerint a szülő, szülők és a gyermek(ek) kapcsolatának kialakítása, vagy ahol van élő kapcsolat, ott annak tartalmi erősítése lehet az elsődleges cél, ezen keresztül válik lehetségessé, hogy a gyermekeknek átadott tudás (életvezetési, vagy akár önismereti témákban például) eljusson a szülőkhöz, új, építő jellegű struktúrákat honosítva meg a család működésében. A szakemberek hozzáállása, kommunikációja, attitűdje professzionális szakmaiságról és nagyfokú elhivatottságról tanúskodott. A családi, barátságos légkörben zajló fejlesztéshez alapvetően hozzájárult a szakemberek felkészültsége, tudása és közvetlen, partneri hangvétellű kommunikációja. A közvetlenségnek köszönhetően bizalmas, biztonságos légkör jött létre a szakemberek és a gondozottak között, ebben a környezetben hatékonyan valósulhatott meg a kompetenciák fejlesztése.

A program hatékonysága

A megfigyelt alkalommal a programban fejlesztésre kerülő gyermeki kompetenciák mérése során láthatóvá váltak az explicit és implicit képességek. Az együttműködés, kerettartás, a koncentrálóképesség, a figyelem és a megértés fejlesztése, illetve az önbecsülés növelése hatékonyan valósult meg a körültekintően kidolgozott programnak, illetve a lebonyolító szakemberek rátermettségének köszönhetően. Az explicit tudás terén is jelentős változás volt érzékelhető, az egészségtudatosság és család alapfogalmainak megismerése, a naprakész tudás, mint amilyen például a hivatali ügyintézés, kérelem írása és hasonló témák terén is jelentős fejlődés történt. A program olyan készségeket fejleszt, amelyek a családban élő gyermekek esetében a szocializáció során sajátíthatók el és a közösségi élethez elengedhetetlenek - a célcsoport esetében

ezek a hiányzó készségek célirányosan és sikeresen fejleszthetők a megfigyelés tapasztalatai szerint a modellprogram jelen eseménye által. A kompetenciafejlesztésben sikeresen alkalmazott élménypedagógia eszköztára jelentősen hozzájárult a program hatékonyságához. E módszerrel a fejlesztés, a gyakorlás és az értékelés egyszerre, egy időben történhet meg.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programesemény kifejezetten sikeres volt, a bevont növendékek örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozáson, gyarapodó tudásuk, illetve annak internalizálása jól mérhető volt az alkalmazott eszközökkel, miközben kellemes élményt adott a gyermekeknek. Az intézmény zárt működéséből adódó szűk mozgástér ellenére a szakembereknek sikerült oldott hangulatú rendezvényt szervezniük.

3. helyszíni megfigyelés: Családi egészségnap

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon szervezésében zajló modellprogram áprilisban megvalósuló eseményén egy kutató résztvevő megfigyelőként volt jelen. Tapasztalatai a mérési és dokumentálási szempontrendszer alapján rögzítették.

A helyszín

A program a rákospalotai leánynevelő intézetben került megrendezésre, az intézményen belül két helyszínen: a színház- és a tornateremben. A helyszínek tágas, világos, jól felszerelt teret biztosítottak a program lebonyolításához, a szükséges eszközök magas színvonalúak voltak (projektor, mágnes tábla, író- és rajzeszközök). A helyszínek megközelítése és a köztük való átjárás a szakemberek és a biztonsági személyzet által együttesen szervezett, felügyelt és kivitelezett formában történt. A helyszínek infrastrukturális adottságai, azok berendezése, felszerelése alkalmas volt a játékos, interaktív élménypedagógiai elemek alkalmazásával megvalósuló program lebonyolítására. Ahogyan a korábbi alkalmakkor, ezúttal is szigorú beléptetési rendszer mellett fogadták a programra érkező családtagokat. A szervezőknek sikerült elérniük, hogy az intézmény zárt jellegéből adódóan szükségszerűen merev szabályozással működő belépés és az intézmény területén való mozgás nem jelentett az elkerülhetetlennél nagyobb fokú stresszt és kényelmetlenséget a látogatók számára. A barátságos, vendégváró hangulat megőrzésében nagy szerepe volt a munkatársak kedves, partneri kommunikációjának.

A program

A szülői és gyermeki kompetenciafejlesztést célzó modellprogram keretében ezúttal a növendékek és rokonaik számára rendezett Családi egészségnap valósult meg. Az egészségnap a programsorozat záróeseményeként ünnepélyes hangulatú műsor keretében egyfajta összefoglalását, áttekintését adta

a korábbi alkalmaknak. A megnyitót követően a növendékek színházi előadása következett, a lányok drámaterápiás módszerrel dolgoztak fel olyan témákat, mint a droghasználat, drogfüggőség és a drogproblémákból kivezető utak. Ezt követte a Drogprevenciós Alapítvány képviselőjének előadása, melyben a szakember ismertette a kábítószeres és stimulánsok használatának veszélyeit és az egészséges életmód fontosságát. Bemutatta röviden az alapítványt és információt adott a segítségkérés lehetőségeiről, módjairól. Az előadás része volt a ma elterjedt dízájner drogok bemutatása, azok használatának veszélyeiről szóló blokk, illetve az SZKF-program intézményben megtartott elemeinek bemutatása, szakemberekkel és gondozottakkal közösen. Az ÁNTSZ képviseletében szintén az egészséges életmódról tartott előadást egy szakértő, aki a betegségek, vírusok, fertőzések veszélyeiről, a személyes és környezeti higiénia fontosságáról tartott informatív előadást. E blokk zárásaként egy az intézményt hamarosan elhagyó gondozott lány sikereinek, eredményes munkájának bemutatása következett, aki meglepetésként egy dallal járult hozzá a műsorhoz. A következőkben kis csoportokban zajlott a kvíz-feladatok teljesítése. A kis létszámú csoport hatékony eszköze az önismereti képességek fejlesztésének. A tornateremben a mozgásos feladatok és a tanulás összekötésével, élménypedagógiai eszközök alkalmazásával zajlott a program. Itt a koordinációs képesség, a koncentráció, az együttműködés és közösségépítés erősítése volt a cél. A feladatok értékelése közösen történt, csoportban, önismeret-fejlesztő eszközök bevonásával, megerősítő, az önbecsülés növelését célzó pedagógiai eszközök alkalmazásával.

A célcsoport

Az Intézetben közel ötven 12-21 éves korú lány tölti büntetését vagy előzetes letartóztatását. A programba bevont lányok többsége 14-19 éves, nagyjából egyforma arányban előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti és speciális gyermekotthoni elhelyezésben lévők. Többségük vagyon elleni bűncselekmény, jellemzően csoportosan elkövetett, garázdasággal párosuló bűncselekmény miatt került az Intézetbe. Nem ritka, hogy a fogvatartottnak párhuzamosan több ügye is van. A fogvatartottak jellemzően 1, ritkábban 2 évet töltenek az Intézetben. A családok nagyobb részére jellemző, hogy rossz anyagi körülmények között élnek, hátrányos helyzetűek. A növendékek jelentős hányadánál a bekerüléskor kifejezetten rossz vagy egyáltalán nincs élő kapcsolat a szülőkkel, közeli rokonokkal. A modellprogram elindítását megelőzően is kiemelt figyelmet fordítottak az intézmény dolgozói ennek a problémának a kezelésre, a Vetélkedő, illetve a program folytatása a jövőben lehetőséget teremt arra, hogy ez a törekvés megfelelően markáns támogatást és működtető erőforrást kapjon. A Vetélkedőn 21 lány vett részt, ők 15-21 évesek.

A szakemberek

Az eseményt a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon dolgozói szervezték és bonyolították le. A szakmai teamben technikai dolgozók, rendész munkatársak, nevelők, szociális munkások, pszichológusok és más szakemberek vettek részt. Az intézet igazgatójának felügyelete mellett a program szakmai vezetője és koordinátora az intézmény egyik, szociális szakemberként dolgozó csoportvezetője volt, aki egyúttal az Intézet igazgató-helyettese is. A programban résztvevő szakemberek szakterületük képzett és nagy tapasztalattal rendelkező képviselői. A programot tervező és lebonyolító team a lehető legszélesebb szakmai spektrumot fed le, így lehetővé téve a szülői és gyermeki kompetenciák komplex fejlesztését. A multidiszciplináris team tagja pszichológus, ápolónő és szociális munkás, szociális munkás, pedagógus (élménypedagógiai végzettséggel), nevelő pedagógus. Az intézményvezetés és a munkatársak, a szakemberek egymás közötti, és a nevelők növendékekhez való viszonya, együttműködésük minősége szimbolikusan értelmezve egy kiterjedt család modellje. A szakemberek minden megnyilvánulása, szituációkezelésük, kommunikációs stratégiájuk profizmust sugároz.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A program célja a növendékek családjakkal való kapcsolatának erősítése, nem ritkán magának a kapcsolatnak a kialakítása, és ezen keresztül a rokonok, a vér szerinti családot jelentő közeli hozzátartozók szülői kompetenciáinak fejlesztése. A gyermekjóléti intézményekben megvalósított hasonló célt kitűző programokhoz képest azonban itt a javítóintézeti működés miatt más eszközök alkalmazása szükséges, illetve bonyolultabb a folyamatok elindítása, működtetése. Egyrészt, mert az intézményben nevelkedő lányok családjakkal jellemzően rossz viszonyban vannak, ha egyáltalán van kapcsolatuk a családjukkal, másrészt, mert a bűnelkövető fiatalok szüleire, rokonságára jellemző, hogy a szűkebb és tágabb értelemben vett család is diszfunkcionális, gyakoriak a devianciák, a kriminalizálódás a szülők körében is, illetve a szülő-gyermek kapcsolat előtörténetében is előfordult bántalmazás, elhanyagolás. A különösen terhelt, rosszul, vagy sehogy sem működő családokkal már a kapcsolatfelvétel is problémás, a fejlődés irányába ható folyamatok beindításához azonban elengedhetetlen a család aktivitása, együttműködésre való hajlandósága. A program küldetése szerint a szülő, szülők és a gyermek(ek) kapcsolatának kialakítása, vagy ahol van élő kapcsolat, ott annak tartalmi erősítése lehet az elsődleges cél, ezen keresztül válik lehetségessé, hogy a gyermekeknek átadott tudás (életvezetési, vagy akár önismereti témákban például) eljusson a szülőkhöz, új, építő jellegű struktúrákat honosítva meg a család működésében. A szakemberek hozzáállása, kommunikációja, attitűdje professzionális szakmaiságról és nagyfokú elhivatottságról tanúskodott. A családi, barátságos légkörben zajló fejlesztéshez alapvetően hozzájárult a

szakemberek felkészültsége, tudása és közvetlen, partneri hangvételű kommunikációja. A közvetlenségnek köszönhetően bizalmas, biztonságos légkör jött létre a szakemberek és a gondozottak között, ebben a környezetben hatékonyan valósulhatott meg a kompetenciák fejlesztése.

A program hatékonysága

A megfigyelt alkalommal a programban fejlesztésre kerülő gyermeki kompetenciák mérése során láthatóvá váltak az explicit és implicit képességek. Az együttműködés, kerettartás, a koncentrálóképesség, a figyelem és a megértés fejlesztése, illetve az önbecsülés növelése hatékonyan valósult meg a körültekintően kidolgozott programnak, illetve a lebonyolító szakemberek rátermettségének köszönhetően. Az explicit tudás terén is jelentős változás volt érzékelhető, az egészségtudatosság és család alapfogalmainak megismerése, a naprakész tudás, mint amilyen például a hivatali ügyintézés, kérelem írása és hasonló témák terén is jelentős fejlődés történt. A program olyan készségeket fejleszt, amelyek a családban élő gyermekek esetében a szocializáció során sajátíthatók el és a közösségi élethez elengedhetetlenek - a célcsoport esetében ezek a hiányzó készségek célirányosan és sikeresen fejleszthetők a megfigyelés tapasztalatai szerint a modellprogram jelen eseménye által. A kompetenciafejlesztésben sikeresen alkalmazott élménypedagógia eszköztára jelentősen hozzájárult a program hatékonyságához. E módszerrel a fejlesztés, a gyakorlás és az értékelés egyszerre, egy időben történhet meg.

Összességében elmondható, hogy a vizsgált programesemény kifejezetten sikeres volt, a bevont növendékek örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozáson, gyarapodó tudásuk, illetve annak internalizálása jól mérhető volt az alkalmazott eszközökkel, miközben kellemes élményt adott a gyermekeknek. Az intézmény zárt működéséből adódó szűk mozgástér ellenére a szakembereknek sikerült oldott hangulatú rendezvényt szervezniük.

A modellprogram értékelő elemzése

A Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon szervezésében megvalósuló modellprogram az Intézet 14-19 éves növendékeinek (és családjaik) bevonásával valósult meg, elsősorban a családi kötelékek, a szülői szerepek, a kommunikáció és a normakövetés problémáira koncentrálna, csoportos foglalkozások és előadások, illetőleg családkonzultációk keretében.

A modellprogram eseményei a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon budapesti, XV. kerületi épületgyűttesében valósultak meg. Az intézmény zárt működéséből következően a programra látogatók bebocsátása és az Intézet területén történő mozgásának koordinációja szigorú rend szerint történt. A feszes biztonsági intézkedések (személyazonosság

igazolása, mobiltelefonok leadása, csoportokban, vezetők kísérete mellett történő mozgás az épületekben és az épületek között stb.) mellett a szervezők ügyeltek arra, hogy a programra érkező családtagok ezen merev és riasztónak ható szabályok között is szívesen várt vendégként érezzék magukat, amennyire lehetséges, otthonos, barátságos hangulatú környezet fogadja őket. A beléptetést lebonyolító portaszolgálaton dolgozók, a kísérést végző rendészek mindvégig határozott, de kifejezetten udvarias, barátságos hangnemben kommunikáltak az érkezőkkel, ahogyan az egyes programelemeket vezető, illetve az épületen belüli mozgásokat koordináló szakembereknek is sikerült közvetlen, a szükséges határozottság mellett is közvetlen beszédmóddal oldott hangulatot teremtenie. A programra érkező meghívottak számára a bebocsátás szigorú rendje természetesen nem volt ismeretlen, a szokásos látogatásokkor is hasonló rend szerint léphetnek be. A megszokottól eltérőt leginkább tehát a rendezvényre utaló díszítés jelentette. Az Intézet falain belüli területre és a program helyszínéül szolgáló épületek belső tereire egyaránt jellemző, hogy a bezártságra, a fogvatartás tényére kevés jel emlékeztet. A látogatókat fogadó épületben és az oda vezető úton az eseményt hirdető, növendékek által készített díszes táblákat helyeztek el a szervezők.

Az infrastrukturális háttér maradéktalanul kielégítő volt a program lebonyolításához, a programelemek központi eseményinek (előadások, közös foglalkozások) helyet adó, színpaddal, vetítővel is felszerelt terem falain a növendékek által készített alkotások mellett a külön alkalmakra készített díszítés is hozzájárult az események emelkedett hangulatához.

A növendékek és családjaik számára rendezett programsorozat küldetését tekintve a szülői kompetenciák fejlesztését célozta, a speciális körülmények miatt ez a kompetenciafejlesztés némileg rendhagyó módon, fordított irányú hatásmechanizmussal, a fogvatartott gyermekek felől a család, a szülők felé hatva valósulhatott meg. A hangsúly a felkészülésen, az egyes programelemek gyermekekkel közös felépítésén volt, a meghívott szülők, családtagok, bevonásával megvalósult események a rokonok aktív részvételével kalkuláló ismeretátadó eszközök is voltak szórakoztató, olykor ünnepi mivoltuk mellett, azaz egyfajta pedagógiai kulcsmozzantokként definiálhatók a programban. A sorozatban három esemény megfigyelésére került sor: Családi Nap, karácsonyi készülődéssel; Vetélkedő; Családi Egészségnap.

A Családi Nap keretében az Intézetben élő fiatalok szülei, hozzátartozói számára rendeztek zenés műsort, a növendékek előadását követően a meghívott szülők és gyermekeik külön szekciókba szerveződve és külön helyszíneken vezetett beszélgetésben vettek részt, ahol az adott csoport (előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti nevelésben lévők és speciális gyermekotthoni nevelésben lévők) vezetői segítő szakemberek (pszichológus, szociális munkás, nevelők)

közreműködésével mutatták be a szülőknek az Intézetben folyó munkát, a fiatalok mindennapi életét, életproblémáikhoz kapcsolódó információkkal, segítő tanácsokkal kiegészítve a beszámolót. Ezeken a csoportfoglalkozásokon a családi kapcsolatok fontossága, a család funkcionalitásának megtartó ereje központi gondolat volt, ez volt a fő üzenet, melyet a szakemberek igyekeztek átadni. A megteremtett légkör, a gyermekek és szülők együttlétére alapuló, barátságos, partneri hangulat nagyban segítette a hatékony üzenetátadást. Az ünnepi alaphelyzetet is támogatta, illetve motivációs eszközként is funkcionált, hogy a Családi Nap is egyben egy extra, a hivatalos rend szerint nem létező látogatási lehetőséget jelentett. A csoportfoglalkozásokat követően - továbbra is szekciókra bontva - a családok egymástól elkülönülve foglaltak helyet, megkezdődött a tényleges látogatás, a családtagok privát beszélgetése. Ezekbe a beszélgetésekbe időről-időre (minden esetben a családtagokkal egyeztetve az alkalmas pillanatot) röviden bekapcsolódtak a szakemberek is (pszichológus, szociális munkás stb.).

A családi beszélgetések során a fiatalok saját készítésű süteményekkel, illetve üdítővel látták vendégül szüleiket, hozzátartozóikat, valamint ajándékokkal (például kézműves karácsonyfadísz) is készültek.

A Vetélkedő célja a programban résztvevő gyerekek számára a programsorozat korábbi foglalkozásain és eseményein átadott elméleti és gyakorlati tudás mérése. A szülői kompetenciák fejlesztése céljával életvezetési, háztartásvezetési tematikájú képzésben vettek részt a növendékek, a tíz alkalomból álló tanulási folyamat zárása volt a családtagokat is bevonó játékos vetélkedő. A mérés - a modellprogram innovatív szellemiségének megfelelően - nem hagyományos, frontális pedagógiai módszerekkel, a lexikai tudás kérdéssorral történő számonkérésével valósult meg: a növendékek aktív részvételére alapozó vetélkedőben az elsajátított tudás és szillemek alkalmazása volt gyakorolható játékos formában, egyúttal jól mérhető a szakemberek számára. A megnyitót követően kis csoportokban zajlott a feladatok teljesítése. A kis létszámú csoportokban könnyebben bevonhatók voltak a fiatalok, így mindenki lehetőséget kapott a közös munkában való részvételre, mindezt szakmai animáció mellett. Ugyanakkor a néhány fős csoport hatékony eszköze az önismereti képességek fejlesztésének is. A tornateremben a mozgásos feladatok és az új ismeretek elsajátításának összekötésével, élménypedagógiai módszertan alkalmazásával zajlott a program. Itt a szociális képességekre koncentrálv a együttműködés és közösségépítés erősítése volt a cél. A színházteremben szintén interaktív eszközökkel az elméleti tudás mérése történt, kvízzjáték formájában. Itt két részben zajlott a program, az egyikben az egészségtudatosság fejlesztése, például az egészséges táplálkozást és életvitelt, illetve általában az emberi test megismerését helyezve fókuszba. A másik részben a család és a családi élettel kapcsolatos feladatoké volt a főszerep,

például a család felépítése, családi szerepek, ügyintézés, alapfogalmak megismerése stb. A feladatok értékelése közösen történt, csoportban, önismeret-fejlesztő eszközök bevonásával, megerősítő, az önbecsülés növelését célzó pedagógiai eszközök alkalmazásával.

A Családi Egészségnap a programsorozat záróeseményeként ünnepélyes hangulatú műsor keretében egyfajta összefoglalását, áttekintését adta a sorozat korábbi alkalmainak. Az ünnepélyes megnyitó után a növendékek színházi előadása következett, a lányok drámaterápiás módszerrel dolgoztak fel olyan témákat, mint a droghasználat, drogfüggőség és a drogproblémákból kivezető utak. Ezt követte a Drogprevenció Alapítvány képviselőjének előadása, melyben a szakember ismertette a kábítószeres és stimulánsok használatának veszélyeit és az egészséges életmód fontosságát. Bemutatta röviden az alapítványt és információt adott a segítségkérés lehetőségeiről, módjairól. Az előadás része volt a ma elterjedt dizájner drogok bemutatása, azok használatának veszélyeiről szóló blokk, illetve az SZKF-program intézményben megtartott elemeinek bemutatása, szakemberekkel és gondozottakkal közösen. Az ÁNTSZ képviseletében szintén az egészséges életmódról egy szakértő a betegségek, vírusok, fertőzések veszélyeiről, a személyes és környezeti higiénia fontosságáról tartott informatív előadást. E blokk zárásaként egy az intézményt hamarosan elhagyó gondozott lány sikereinek, eredményes munkájának bemutatása következett, majd kis csoportokban zajlott a kvíz-feladatok teljesítése.

A modellprogram tematikáját és az egyes események forgatókönyvét a Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon munkatársai dolgozták ki, szervezték meg és bonyolították le a programeseményeket. A szakmai teamben az intézmény szakmai vezetésének irányítása alatt technikai dolgozók, rendész munkatársak, nevelők, szociális munkások, pszichológusok és más szakemberek vettek részt. Az intézet igazgatójának felügyelete mellett a program szakmai vezetője és koordinátora az intézmény egyik, szociális szakemberként dolgozó csoportvezetője volt, aki egyúttal az Intézet igazgató-helyettese is. A különböző részterületeken dolgozó kollégák szerepvállalása minden tekintetben a szakmai profizmus jegyeit mutatta. Igaz ez a konkrét szakmai tartalmat átadó vezetőkre, előadókra, szakértőkre, ahogyan a technikai feladatot ellátó munkatársakra is. A teljes stábra jellemző udvarias, ugyanakkor határozott kommunikációt (mind a vendégek, mind a növendékek irányába) egy szintén minden munkatársnál jelen lévő pozitív, partneri hangnem jellemezte.

A modellprogram célcsoportját a bűnelkövetéssel érintett fiatal lányok (és rajtuk keresztül az ő családjuk, tágabb értelemben is vett rokonságuk) jelentik. Az Intézetben mintegy félszáz 12-21 éves korú lány tölti büntetését vagy előzetes letartóztatását. A programba bevont lányok többsége 14-19 éves, nagyjából egyforma arányban előzetes letartóztatásban lévők, javítóintézeti és speciális gyermekotthoni elhelyezésben lévők. Többségük nagyon elleni bűncselekmény, jellemzően

csoportosan elkövetett, garázdasággal párosuló bűncselekmény miatt került az Intézetbe. Nem ritka, hogy a fogvatartottnak párhuzamosan több ügye is van. A fogvatartottak jellemzően 1, ritkábban 2 évet töltenek az Intézetben. A családok nagyobb részére jellemző, hogy rossz anyagi körülmények között élnek, hátrányos helyzetűek. A növendékek jelentős hányadánál a bekerüléskor kifejezetten rossz vagy egyáltalán nincs élő kapcsolat a szülőkkel, közeli rokonokkal. A modellprogram elindítását megelőzően is kiemelt figyelmet fordítottak az intézmény dolgozói ennek a problémának a kezelésre, a modellprogram eseményei lehetőséget teremtettek arra, hogy ez a törekvés megfelelően markáns támogatást és működtető erőforrást kapjon.

A megvalósított program újszerűsége

A program célja a gyermekek családjukkal, tágabb értelemben is vett rokonságukkal való kapcsolatának erősítése, sok esetben eleve a lehetséges kapcsolódási pontok azonosítása, a kapcsolat felépítése. A létrehozott, felújított, illetve gondozott rokoni kapcsolatokon keresztül a program missziója egyrészt a vér szerinti családot jelentő közeli hozzátartozók szülői kompetenciáinak fejlesztése, másrészt a növendékek jövőbeni családalapításához szükséges tudásbázisának és kompetenciájának fejlesztése. A gyermekjóléti intézményekben megvalósított hasonló célt kitűző programokhoz képest azonban itt a javítóintézeti működés miatt alapjaiban más eszközök alkalmazása volt szükséges, illetve bonyolultabb volt a folyamatok elindítása, működtetése. Egyrészt azért, mert az intézményben nevelkedő gyermekek, fiatalok családjukkal jellemzően rossz viszonyban vannak, illetve gyakori, hogy semmilyen kapcsolatuk nincs a családjukkal, másrészt azért, mert a bűnelkövető fiatalok szüleire, közeli rokonaira jellemző, hogy a szűkebb és tágabb értelemben vett család is túlnyomórészt, olykor teljesen diszfunkcionális, gyakoriak a devianciák, a kriminalizálódás a szülők körében is, illetve a szülő-gyermek kapcsolat előtörténetében is előfordult bántalmazás, elhanyagolás. A különösen terhelt, rosszul, vagy sehogy sem működő családokkal értelemszerűen már a kapcsolatfelvétel is nehézkes, kedvező folyamatok beindításához azonban elengedhetetlen a család aktivitása, együttműködésre való hajlandósága. Nehezítette a sikeres programsorozat feltételeinek kialakítását az a körülmény is, hogy mivel az Intézet az ország egész területéről fogad gyermekeket, fiatalokat (ez az egyetlen leánynevelő intézet az országban), így a kliensek hozzátartozói sok növendék esetében az intézménytől távol élnek, a látogatásra, ahogyan a programsorozat elemeire való eljutást is logisztikai és anyagi akadályok nehezítik. Megfigyelhető volt, hogy az eseményre többnyire az egyik szülő (jellemzően az anya) és a testvér, vagy testvérek érkeztek, mely jelenség mögött az egyik valószínűsíthető ok, hogy a családok nem tudták megoldani, hogy mindkét szülő, illetve a teljes család szabaddá tegye magát, illetve finanszírozza az utazást.

A program küldetése szerint a szülő, szülők és a gyermek(ek) kapcsolatának kialakítása, vagy ahol van élő kapcsolat, ott annak tartalmi erősítése lehet az elsődleges cél, ezen keresztül válik lehetségessé, hogy a gyermekeknek átadott tudás (életvezetési, vagy akár önismereti témákban) eljusson a szülőkhöz, új, építő jellegű struktúrákat honosítva meg a család működésében. Ezeknek a nehézségeknek leküzdése a programsorozat tapasztalatai szerint jól sikerült. Több programelem is kivételes látogatási napként is funkcionált, az Intézet összes növendékének hozzátartozói meghívást kaptak tehát az eseményre. Az előzetes visszajelzések alapján komoly érdeklődés volt a családtagok részéről, a növendékek döntő többségénél jelezték részvételi szándékukat a rokonok. Néhány technikai akadály miatt előre tudhatóan távolmaradó család mellett volt néhány olyan, ahol a hozzátartozók ígéretük ellenére mégsem érkeztek meg az adott rendezvényre. Ez utóbbi komoly károkat okozott az érintett fiataloknál, a várakozással, felfokozott hangulatban készülődő gyerekek csalódottságának kezelésére külön feladatként biztosítottak erőforrásokat a kollégák. A meghívottak többsége, mintegy 80%-a időben és rendben megérkezett, ami kifejezetten magas eléricsi aránynek mondható. A kapcsolatfelvétel, illetve a családoktól elvárt aktivitás tehát megvalósult, a küldetés ezen része sikeresen teljesült.

A csoportfoglalkozások egyik fő motívuma a gyermekek, fiatalok életének, mindennapjainak bemutatása volt. A szervezők változatos eszközökkel (prezentáció, képek vetítése, vezetett beszélgetés, kérdések-válaszok, kötetlen beszélgetés stb.) azt kívánták elérni, hogy a hozzátartozók minél pontosabb képet kapjanak az intézményben élő gyermekükről, az intézmény működéséről, a gyermekek lehetőségeiről, különös tekintettel arra, hogy milyen alternatíváik vannak az Intézetből való kikerülésük után, illetve, hogy milyen eszközeik, lehetőségeik vannak azt megelőzően arra, hogy felkészüljenek a társadalomba való sikeres visszailleszkedésre, valamint - az előzetes letartóztatásban lévőek esetében - a büntetésüket enyhítő körülmények alakítására (például iskolai tanulmányokban való sikeres előrehaladás, szakmaszerzés stb.). A családtagok, a gyermekek és a szakemberek partneri viszonyban, teamként együttműködve dolgoztak a program során megvalósuló különböző események alkalmával, ami egyfelől hatékonyan erősítette, mélyítette a családon belüli kapcsolatokat, másrészt alkalmat adott a szülőknek arra, hogy gyermeküktől tanuljanak, az általuk képviselt szabálykövető, céltudatos, felelős gondolkodást nemcsak a gyermek életében elért fejlődésként, eredményként értékelve, hanem egyúttal példaként is tekintve azt.

A megfigyelt alkalmakkor a programban fejlesztésre kerülő gyermeki kompetenciák mérése során jól azonosítható volt a kliensek fejlődése: az együttműködés, kerettartás, a koncentrálóképesség, a figyelem és a megértés fejlesztése, illetve az önbecsülés növelése hatékonyan valósult meg a körültekintően kidolgozott programnak, illetve a lebonyolító szakemberek rátermettségének

köszönhetően. Az explicit tudás terén is jelentős változás volt érzékelhető, az egészségtudatosság és család alapfogalmainak megismerése, a naprakész tudás, mint amilyen például a hivatali ügyintézés, kérelem írása, vagy akár az egészségtudatos életvitel ismervei és más hasonló témák terén is jelentős fejlődés történt. A modellprogram elsősorban olyan készségeket fejleszt, amelyek a családban élő gyermekek esetében a szocializáció során sajátíthatók el és a közösségi élethez elengedhetetlenek - a célcsoport esetében ezek a hiányzó készségek célirányosan és sikeresen fejleszthetők a modellprogramban használt eszközökkel és módszertannal. A kompetenciafejlesztésben sikeresen alkalmazott élménypedagógia eszköztára jelentősen hozzájárult a program hatékonyságához, melynek köszönhetően az egyes események önmagukban is kerek, lezárt blokkokként működtek, ahol a fejlesztés, a gyakorlás és az értékelés egyszerre, egy időben történt meg, ugyanakkor a programesemények egymást követő sora egy nagyobb ívet is felrajzolt.

Elvárások és eredmények a szakemberek olvasatában

A programot koordináló szakemberek a célkitűzésekről, előzetes elvárásokról, várt, előre sejthető nehézségekről beszélve elsősorban azt emelték ki, hogy a szülői kompetenciák fejlesztése a speciális célcsoportra való tekintettel eleve célzatosan a gyermekek felől, a gyermekek, fiatalok fókuszba helyezésével, és általuk, közvetett módon a családok elérésével alakult már a programtervezés szintjén is. Ugyanakkor hozzátesszik azt is, hogy a gyermekek, fiatal felnőttek saját jövőbeni szülői szerepük előkészítése is legalább ennyire fontos alapcél. A szándékolt pedagógiai hatások tehát e két szintéren párhuzamosan tervezettek.

„[...] a lányokat tekinthetjük már egy kicsit úgy, mint fiatal felnőtteket [...]. Tehát a programban a szülői kompetencia-fejlesztéssel tulajdonképpen már az ő szülői kompetenciájukat is fejlesztjük. Inkább, azt mondanám, hogy a családi életre felkészítés [...] azt szeretnénk, hogy érezzék ebben a felelősséget, ami lehet, hogy az ő életükben kimaradt a szülői oldalról. Ebben kapjanak támogatást. A családokkal, azt gondoljuk, hogy a felelősségvállalás, gyerekekkel való kommunikáció, a bizalomnak a kiépítése, a családi életben az összetartozásnak a fontossága, az, hogy támogatni tudják a gyerekeiket, hogy értékeljék azt, amiben a gyerekeik változnak, hogy támasz tudjanak lenni - ezek azok, amiket, mi igazán a legjobban tudunk fejleszteni.”

A célcsoporti sajátosságokat vizsgálva a szakemberek az interjúkban rámutattak, hogy a bűnelkövetéssel érintett fiatalok családi háttere, előtörténete a gyermekvédelmi érintettséggel élő sorstársaikéhoz viszonyítva is jelentősen terheltebb. A speciális körülmények és adottságok a gyermekvédelem más területén működő intézmények hasonló programjaihoz képest más jellegű előkészületeket, programtervezést és lebonyolítást tettek szükségessé, illetőleg vannak olyan sajátosságok, melyek markánsan befolyásolják a reálisan elérhető célok körét.

„[...] a lányainknak egy része olyan, aki már eleve kikerült a családból és úgy kerül ide, vagy lehet hogy a családban él, de ott követett el bűncselekményt, vagy a családi kötelekben követett el, tehát itt már feltételezzük, hogy egy nagyobb fokú sériülés, probléma van. Tehát egyrészt ugye ezért is másképp dolgozunk a családokkal, illetve hát az, hogy mi egy országos intézmény vagyunk, a szülők általában tőlünk

messzebb élnek, tehát ez is megint csak egy nehezéset jelent. Amit a programmal el akarunk érni, hogy mégis találjunk olyan új formákat, ahol a családokkal valamilyen újféle szövetséget köthetünk, valamilyen új lehetőségeket találhatunk, és mindezt azért, hogy ha innen elmennek majd a lányok, akkor tényleg valahogyan tudjanak kapcsolódni, vagy valamilyen módon tudjuk kölcsönösen segíteni egymást, tehát mindenféle képpen a rövid távú cél az, hogy találjunk új eszközöket és új programokat, hogy mit lehet konkrétan csinálni. A hosszú távú cél meg az, hogy a szülők is vállaljanak nagyobb felelősséget, ők is néhány olyan dologra rálássanak, amit mi fontosnak tartunk, vagy ők is érezzék, hogy amit a lányokkal elkezdünk: egy képzsben való fejlődés, az egészségügyi kérdések kezelésében fejlődés, ha elmennek, milyen új életvitelük legyen – hogy értsek ezeket a szempontjainkat, és hogy tudják ebben a lányokat támogatni.”

A konkrét részcélok megfogalmazása mellett egy másik kolléga általánosabb megközelítésben jelöli ki a programsorozattal kapcsolatban reálisan elvárható eredményeket. A sokproblémás családi háttér, a sokszor generációkon át kumulálódó, bűnelkövetésben manifesztálódó normakövetési deficit, az egyéb devianciák, a család diszfunkcionalitása olyan körülményrendszert jelentenek, melyben elsősorban a kockázatok csökkentése, a szemléletváltás lehetőségének megteremtése lehet reális cél.

„A program a bűnelkövetésben veszélyeztetett fiatalokról szól, de elmondhatjuk, hogy itt ebben az intézményben ez már egy harmadlagos prevenció, tehát itt ez már kőkemények [...] ők már benne voltak ilyen ügyekben, és hát nyilván rengeteg problémával küzdenek, szocializációs hátrányok, különböző deficitek, bántalmazások, elbanyagolások [...] Tehát nyilván annak, hogy ők valamilyen bűncselekményt elkövettek, megtalálhatnánk azokat szakaszait, hogy ők miért kerültek ide. És hát amit mi próbálunk csinálni, az ezeknek a hátrányoknak valamilyen módon a felszámolása, valamilyen módon a korrigálása.”

A változások üteméről, a program hatékonyságáról, vagyis általában az elért és elérhető eredményekről is határozott, a körülményekre, adottságokra reflektáló, reális képet fogalmaztak meg a modellprogram kidolgozásában és a lebonyolításban szerepet vállaló szakemberek. Ebben a megközelítésben is hangsúlyos elem a megfelelő elváráshorizont kialakítása.

A bűnmegelőzés ennek a programsorozatnak az esetében voltaképpen a bűnismétlés megelőzését jelenti, és ebben a normakövető magatartás értékeinek hangsúlyozása mellett a programok felépítésében fontos szerepet kapott, hogy valós, életszerű, és a mindennapi életben azonnal használható eszközöket, illetve a gondolkodásban történt változások következményeként azonnali eredményeket kapjanak a kliensek. Ahogyan a konkrét problémákra koncentrálnak tartalmi elemek (mint a szerhasználattól való megmenekülés támogatása, illetve a függés kialakulásának elkerülése, vagy az egészséges életvezetés praktikus részletei) azonnal használható, beépíthető tudást jelentettek, úgy a családi kapcsolatok kezelésében, a kapcsolatok megújításában használható technikák is rögtön hasznosítható, részeredményekre vezető eszközöket adtak, az azonnali pozitív megerősítés motiváló erejével.

„Nyilván nem gondoljuk, hogy egyik pillanatról a másikra hatalmas változások lehetnek, meg hát tudjuk, hogy ha ők elmennek, akkor sem egy ideális környezetbe kerülnek vissza, ugye nagyon változó, van aki több segítséget kap majd a családjától, van aki kevesebbet, tehát nyilván nem tudnak nagyon nagy lépéseket megugrani, de hát a nagyon sok kis apró támogatás, amit ehhez hozzá tudunk tenni: akár egy

iskolának a befejezése, akár egy egészségesebb életvitel, akár egy másfajta gondolkodás arról, hogy hogyan neveljünk gyereket – tehát egy csomó minden van, ami azért picit segítheti őket ebben. És hát [...] az is nagyon érdekes, hogyan tudjuk a szülőket is bevonni. [...] a mi gyerekeink azok, akik általában nem vettek részt a iskolai műsorokban, nem őket kérték fel, hogy szavaljanak verset, nagyon gyakran kimaradtak ezek a szülők, nem hiszem hogy az utóbbi években szülői értekezletekre jártak volna, tehát egy kicsit ezt akartuk visszahozni, hogy miért fontos, hogy ők tudják, hogy hol van a gyerekeik és mi történik vele. Erre rá akarunk még erősíteni családlátogatásokkal, telefonon történő rendszeres tájékoztatással, a látogatásokon való találkozással, családi konzultációval – ezzel próbáljuk egy kicsit ezt jobban építeni.”

„Egyrészt azt gondoljuk, hogy vannak konkrét programelemek ebben a programban, amik akár a családi kompetencia erősítése, van egy ilyen egészségnap programunk, amiben drogprevenciótól kezdve egy csomó minden van – tehát ezek önmagában is egy ilyen bűnmegelőzési tevékenységnek is tekinthetők, illetve hát az, hogy maga az ittlétnék a fontossága, egy más értékrendnek a hangsúlyozása, a családdal egy másfajta kapcsolat, felelősség hangsúlyozása, meg hogy a család is látja, hogy mi az, amit a gyerekek szeretne, meg mi az, amit szeretnénk mi, az talán segíthet abban, hogy ha elmegy innen, akkor ne kövessen el újra bűncselekményt.”

A nehézségeket tekintve a megkérdezett szakemberek elsősorban azt emelték ki, hogy a szülők, a rokonság motiválása, elsősorban értékrendbeli, illetve életvezetés terén jelentkező deficitok okán rendkívül nehéz feladat, sokszor egyenesen lehetetlen küldetés. Ez a szervezési kihívásokon túl a programba bevont gyermekek lelki egészségének szempontjából is kifejezetten nagy kockázatokat jelent, amire már a program tervezési szakaszában is figyelmet fordítottak a szakemberek, így a tényszerűen kialakuló ilyen típusú konfliktushelyzetekre volt programszinten előkészített megküzdési stratégia.

„Rengeteg szervezést igényelt az is, hogy a családok ide tudjanak jutni [...] Mert hát ugye azért ezek a szülők ezt nem feltétlen vették komolyan. Nagyon gyakran éljük meg azt, hogy azt mondják, eljönnek egy látogatásra, és nem jönnek, vagy azt mondják, hogy írnak egy levelet és nem írnak, vagy hogy telefonálnak és nem telefonálnak. Éppen a projekt egyik kockázatának kezeltük ezt az újratraumatizálódást, mert hogy ezek a gyerekek egy folyamatos gyógyfeldolgozásban vannak.”

A rokonság látogatásának meglepetésszerű elmaradása miatt érzett csalódás, illetve az így kialakuló krízis kezelésére a szakemberek külön erre a szituációra koncentrálnak teamet állítottak fel, pszichológus és szociális szakember nyújtott azonnali segítséget szükség esetén a növendékeknek. Ahogy ezen a ponton, úgy a rendezvények többi részletében is megmutatkozik, hogy a szervezők minden részfeladatot alaposan átgondoltak, a kollégák aprólékosan tisztázott szerepkörrel és átfogó elvek és alapvetések mentén kialakított, egységes kommunikációs rend mellett végezték feladataikat.

„[...] az összes kollégára ebben szükség van, nyilván más-más intenzitással, de hogy ez nem valósulhat meg ez a program anélkül, hogy mindenki beleadja a kis maga részét, tehát nagyon fontos onnantól elkezdve, hogy a portán valaki segítsen felvenni a hozzátartozók adatait, odaáig, hogy persze koordináljuk, megszervezzük, hogy a rendszert ott legyen, hogy ne tűnjön el semmi, és senki, addig, hogy mondjuk egy ilyen fantasztikus műsor össze tudjon jönni, tényleg az, hogy lányok itt napok óta készülnek, hogy sütnek, hogy most az öltözködés [...] tehát én azt gondolom, hogy minden kolléga a maga módján ad ebbe a történetbe bele – egy hiányzó láncszem már nagyon megállítja a folyamatot.”

Az alkalmazott eszközökről nyilatkozó szakemberek megfogalmazásai alapján szintén az a kép rajzolódott ki, hogy a tervezés legelső pillanatától kezdve egészen a megvalósítás, a lebonyolítás legapróbb részleteiig rendkívüli alaposság és nagyfokú átgondoltság, összességében: professzionalizmus jellemezte a szakmai munkát, a feladatról, küldetésről való gondolkodást, az elvi és a gyakorlati döntések előkészítését.

„[...] minden innováció egyrészt egy tartós munka, tehát bármit csinálunk, azt hosszan kell, [...] a másik, hogy minél színesebb eszközrendszert kell használni, [...] olyan kell, ami motiváltá teszi a gyerekeket és a szülőket is. A mi intézményünkben alapvetően ezek azok az eszközök, amikkel tudunk dolgozni: valahogy bevonni őket, valahogy a kommunikációt erősíteni, a felelősségvállalást erősíteni. [...] sok mindent ki lehet találni, meg hogy nagyon fontos, hogy milyen eszközöket választok, de hogy a saját tapasztalatunk az, hogy egyszerűen nem lehet megspórolni azt a személyes munkát – akár ez lehet egy család gondozás, akár közös programok, akár tréningek, és teljesen mindegy, hogy ez egy szülőcsoport, vagy egy családi konferencia, vagy én nagyon kedvelem a családi döntéshozó konferenciákat a resztoratív eszköztárból – ami valamilyen aktivitást visz ebbe az egészbe.”

„Én úgy fogalmaznék, hogy szülői kompetenciák, én nem is mennék olyan nagyon alrészekre, tehát itt nagyon sokan szerintem a szülőség fogalmával nem voltak kint tisztában, vagy egyszerűen csak nem tudták felszínre hozni ezt [...]. A lányok révén, tehát ilyen közvetett módon picit őket is tanítjuk arra, hogy megkérdezni a gyerektől, hogy hogy vagy, hogy jársz-e suliba, hogy tanulsz, ötöst kaptál, ezért megdicsérlek – tehát hogy a nagyon-nagyon alap szülői kompetenciák [...]. A gyerekeknek meg [...] itt bent a bezártság miatt az egyedüllét, elkezdti érezni ennek a hiányát, tehát a szülők hiányát, és talán ő is a nagy kamasz dac és lázadás ellenére egy picit ő is megpróbál nyitni. Azért ez nagyon fontos, hogy nekik is nagyon nehéz az, hogy nyissanak a szülők felé, mert azért ők szenvedtek el sok sérelmet és fájdalmat, és hogy megtanulni ezeket újra az alapoktól építeni. Például ezek a programok nagyon jók erre.”

Az eredmények áttekintésekor a kommunikációs csatornák kiépülése, illetve adott esetben a meglévő csatornák megújítása volt az egyik legfajszínűsabb, amit a kollégák említettek, a másik elérés pedig - részben éppen a kommunikáció terén elért eredményeknek köszönhetően - a gyermekek, fiatal felnőttek családról való gondolkodásában, a felnőtt léthez kötődő felelősségvállalás átértelmezésében mutatkozott.

„[...] a legnagyobb eredmény az, hogy egyfajta jobb kommunikáció alakult ki, egyrészt a szülők és a gyerekeik között is. [...] mert nagyon sok új helyzetben találkoztak, más oldalról látták a gyerekeiket, és ez a saját kommunikációjukat, összetartozásukat javította. Szerintem, máshogyan látták az Intézetet, [...] a szülők is egyfajta stigmának is érezhetik ezt az intézményt. Azért a helyzetek többsége, a tárgyalások, a hagyományos működés, azért ezt a fajta különállást erősíti inkább. Ehhez képest ez a program, a családi nap, a nyílt nap, de a családi konzultációk meg az egyéb családlátogatások, egyéb találkozások ezt a stigmát valahogy lebontják. Egy másfajta minőségben tudunk beszélni. Szerintem a lányok is érzik azt, hogy elfogadóak vagyunk a családjaikkal. Elfogadjuk őket úgy, ahogyan vannak, azokkal a problémáikkal.”

A továbblépés, a modellprogram során kidolgozott módszerek további alkalmazása, fejlesztése, illetve az elért eredmények megtartása egyértelmű és határozott akarata az intézmény kollektívájának és a szakmai vezetésnek egyaránt.

„Hát én azt gondolom, hogy a továbblépés az, hogy ezeket így kipróbáljuk, hogy működik, tehát még egyszer: a családi nap, a családlátogatás, a családi konzultáció – hogy ez akkor valamilyen módon továbbvigyük. Továbblépés az lenne, hogy ez tartósan megmaradjon és tartósan használható legyen, beépíteni, hogy rendszeres legyen, módszertanilag fejleszteni, megnézni, hogy mi az, ami ebből

jó, nem jó, kollégákkal is kicsit professzionálisabbá tenni, hogy akkor mit miért csinálunk, és hogy ez [...] így beépüljön mondjuk egy nevelőnek a repertoárjába.”

„Mi úgy látjuk, hogy a szülők pozitív visszajelzést adnak erre, és ami számomra külön öröm, hogy a munkatársak nagyon szeretik. Tehát, hogy tulajdonképpen egy új lehetőséget látnak ebben, és nagyon remélem, hogy ezzel egy hagyományt teremtünk az intézetben.”

Elvárások és eredmények a gyermekek és a szülők tapasztalatai szerint

Az interjúkérdésekre válaszoló szülők többségnek az egyik legnagyobb eredmény, amit fontosnak tartottak megfogalmazni, maga a látogatás, a gyermek intézetben folyó életének közelebbi megismerésének lehetősége volt. Jellemzően az anya és a testvér vagy testvére tudtak részt venni az alkalmakon, de ritka kivétalként apuka is jelen volt.

„[...] öt gyermekem van és a kislányhoz jöttem el látogatóba, és azért jöttem el mint apuka, hogy mégiscsak megnézzem, hogy milyen ez a hely így belülről – ezért jöttünk, hogy megnézzük a lányt.”

A kapcsolattartás, folyamatos kommunikáció fontosságát a szülők egy része már korábban is felismerte, ebben ők megerősítést, támogatást kaptak a program során, más szülőknél ezt a tudást újként kellett beépíteni, mely folyamatban, ahogy több más területen is hasznos segítőerő volt a szülőtársaktól érkező visszajelzés, megerősítés a kapcsolatok ápolásának fontosságára vonatkozóan.

„Magamon keresztül erősítem, próbálom neki mindig mondani, hogy figyeljen oda, hogy jó magatartása legyen, mert csak azokkal az eredményekkel fogja ezt elérni, hogy egy éven belül itthon legyen, hogy a családjával legyen. Ugyanúgy próbálok én is azért kintről irányítani, hogy azért ránk is ugyanúgy hallgasson, mint az itteni nevelőkre. Hát ezért jó, hogy én is odafigyelek, hogy viselkedik, milyen a magatartása, meg hát tartjuk a kapcsolatot vele, ugyanúgy a testvére, az édesapja és a sógornője is, mind jövünk hozzá, ez a legfontosabb a kapcsolattartás, mert ha nincs kapcsolattartás akkor már szerintem nem is így viselkedne.”

Arra is több szülő reflektált, hogy a bezártság, illetve az a tény, hogy nem találkozhatnak a gyermekek szüleikkel, rokonaikkal szabadon, a megélt hiánnyal nagyban erősítette az összetartozás érzését, erősítette a családi kapcsolatokat, melyhez a modellprogram eseményei rendkívül jó katalizáló környezetet jelentettek.

„A kapcsolatunk ugyanúgy marad, mint régen, talán még jobban ragaszkodunk egymáshoz, mert ugye mivel nincs velem, ez nekem is nagyon rossz, meg hát neki is nagyon rossz, hogy nincs otthon. Ez szerintem még jobban erősíti a mai kapcsolatunkat, legalábbis remélem.”

„Szerintem jó ez a program, mert legalább láthatom a szüleimet, családtagjaimat. Meg jó érzés, hogy előadhattunk pár dolgot, megmutathattuk, hogy mit is csinálunk valójában itt az Intézetben.”

Nemcsak a szülők, a növendékek is nagy örömmel fogadták a szokásos renden felüli, mintegy extra látogatási lehetőségeket, ahogyan azt is nagyra értékelték, hogy a közös programok, az olykor

ünnepi hangulat okán ezek a rendhagyó alkalmak számos plusz lehetőséget kínáltak a családtagokkal történő közös - tartalmas és minőségi - időtöltéshez.

„Hát nekünk meg igazából a családnak is, jobb, mint egy rendes látogatás mert igazából közelebb vagyunk így egymáshoz, meg program, meg így jó.”

A program missziós, szociálpedagógiai céljaira természetesen csak saját élményeik, személyes életproblémáik talaján maradva reflektáltak a növendékek, ám egy-egy megfogalmazás mégis engedte azt látni, hogy a szülői kompetenciák fejlesztésében, a gyermekek értékrendjének, attitűdjének alakításában elért eredmények családjukban történő további jótékony hatása valóságos elérésnek tekinthető.

„Szerintem a szülőknek is segít az, hogy mi lesz belőlünk itt, hogy mire visszük, hogy jól viselkedünk, meg odafigyelünk egymásra így csoportok szerint, hogy otthon is majd ilyen lesz, hogy majd odafigyelünk rájuk, meg ilyenek.”

Összességében elmondható, hogy a modellprogram kifejezetten sikeres volt, a megszólított családok túlnyomó többsége részt vett az eseményen, a családi kapcsolatok azonosítása, a kommunikáció élővé tétele sikerrel megvalósult, a családok hozták az együttműködéshez szükséges aktivitási szintet. Az intézmény zárt működéséből adódó szűk mozgástér ellenére a szakembereknek sikerült oldott hangulatú rendezvényeket szervezniük, és ebben a barátságos légkörben sikerült a profin szervezett és tagolt szakmai tartalmat úgy átadniuk, hogy annak befogadásának elsődleges terepe, az aktív, együttműködő jelenlét inkább tűnt közös szórakozásnak, tartalmas időtöltésnek a családtagok számára, mintsem kötelező feladatnak. A bevont növendékek örömmel és aktívan vettek részt a foglalkozáson, gyarapodó tudásuk, illetve annak internalizálása jól mérhető volt az alkalmazott eszközökkel, miközben a programesemények kellemes élményeket adtak a gyermekeknek és családjaiknak. A programsorozat elsődleges célja az volt, hogy az intézmény dolgozói (a gyermekek segítségével) egy új együttműködési formát találjanak, egyfajta új szövetséget kössenek a családokkal, és ezt a lehetőséget mind a gyerekek, mind a családtagok kifejezetten hálásan és nagy örömmel fogadták. Az interjúkban megszólaltatott szülők és gyermekek reakciói kétséget kizáróan megerősítik ezt.

3.6. Rácz Andrea – Szombathelyi Szilvia: Gyermekvédelmi szakemberek és bűnelkövetéssel érintett kliensek reflexiói a bűnmegelőzési gyermekvédelmi programok céleléréséről

Bevezetés

A vizsgált öt helyszínen figyelemmel kísértük a bűnelkövetésben érintett fiatalok számára kialakított program megvalósulását. A programok működésének mélyebb megértése érdekében elégedettségi kérdőívek, illetve a helyszíneken bemeneti és kimeneti interjúk készültek a programot szervező és lebonyolító szakértőkkel, valamint a résztvevőkkel, gyermekekkel, fiatalokkal és szüleikkel (6. és 7. számú mellékletek).

A megkérdezett szakértők között voltak programszervező, csoportvezetők, esetmenedzserek és családsegítők, illetve egyéb szakemberek, mint pártfogó, mediátor. Ennek megfelelően az interjúk a programok különböző aspektusaira világítanak majd rá. Elsőként az interjúk kutatás tapasztalatit, majd az elégedettségi kérdőíveket összegezzük.

1. számú tábla: Mérési eszközök az 5 modellhelyszínen

	Miskolc	Budapest XIII. kerület	Rákospalota	Szekszárd	Szombathely
elégedettségi kérdőívek	20	20	21	58	39
bemeneti szakember interjú	2	2	2	2	4
bemeneti kliens interjú	5	4	3	2	2
kimeneti szakember interjú	2	2	2	2	5
kimeneti kliens interjú	2	2	2	3	4
interjúk összesen - szakemberek	4	4	4	4	9
interjúk összesen - kliensek	7	6	5	5	6
interjúk összesen	11	10	9	9	15

A projektek mind kísérleti modellprogramnak tekinthetők az adott intézmény szempontjából.

Ennek megfelelően a projektekből megjelenő legfontosabb innovatív elemek:

- szülő-gyermek közös részvételével lezajló programok
- szoros szakmai együttműködés a rendőrséggel és a pártfogókkal
- intenzív családgondozás
- kommunikációs készségek fejlesztése a családoknál

A szakértőkkel készült interjúk során ezért elsősorban ezekre a kérdésekre került hangsúly:

1. Hogyan sikerült megvalósítani a programelemeket a célcsoport speciális igényeinek figyelembevételével?
2. Milyen szervezeti nehézségeket jelentett a programok kivitelezése?
3. Milyen eredmények születtek?
4. A projekt végeztével mi az, ami továbbvihető, mi az, ami be tudott épülni a szolgáltatók szakmai gyakorlatába?

A klienscsoporttal készített interjúk kevésbé voltak komplexek, ami következett egyrészt a megszólaltatott célcsoport életkorából és helyzetéből, másrészt a programokra való rálátási lehetőségeik korlátozott voltából. *Esetükben a következőkre kerestük a választ:*

1. A programok mennyire jelentettek élményt számukra?
2. Tapasztaltak-e változást az életükben, amely a programokhoz köthető.

Összesítve: a programok közötti kisebb különbségek ellenére a megfogalmazott kérdésekre hasonló válaszok születtek mind az 5 helyszínen.

- A programok fontos szakmai élményt jelentettek a szakembereknek, mivel lehetőségük volt új szakmai kompetenciákat szerezni, új módszereket a gyakorlatban kipróbálni, új szerepükben kipróbálni magukat.
- A megcélzott klienskör is pozitív élményeket fogalmazott meg, amelyben a központi elem a közös családi élmény átélése volt.
- A szakembereknek sikerült felhívni a figyelmet a pozitív szülői attitűdökre, sikerült érzékenyíteni a szülőket és a gyermekeket. Ugyanakkor a szakemberek kihangsúlyozták, hogy ezek csupán az első lépések.
- A szakemberek mindenütt kiemelték a klienskör mélyebb, alaposabb megismerését, a hatékony segítő kapcsolat feltételeként meghatározott bizalom kialakulását. A bizalom nemcsak a szakemberekkel szemben, hanem az általuk képviselt intézménnyel szemben is megjelent.

- Mindenütt problémát jelentett a megcélzott klienskör bevonása, a motiváció fenntartása.
- A program rávilágított szervezeti nehézségekre is, amelyek miatt az intenzív családsegítés fenntartása csak szervezeti erőforrások további bevonásával lenne lehetséges.
- A program lehetőséget adott arra, hogy több, új típusú szolgáltatást kipróbáljanak, és teszteljék ezek hatékonyságát, népszerűségét.
- A projekt fontos pozitív hozadéka volt a különböző szakemberek együttműködéséből eredő szakmai kapcsolatrendszer fejlődése, személyes kapcsolatok kialakulása.

A projektek céljai és célcsoportjai

Mind az 5 helyszínen egy több alkalomból álló prevenciós program került kialakításra bűnelkövetésben, deviáns viselkedésben érintett fiatalok és családjaik számára. A program elsődlegesen a családon belüli kapcsolatok erősítésére, a szülői kompetenciák fejlesztésére koncentrált, a hibás szülői-nevelési attitűdök megtörésére, egy pozitív nevelési szemlélet átadására törekedett. Hangsúlyosan megjelent az erőszakmentes kommunikáció elsajátítása, mind a szülők, mind a gyermekek kommunikációs készségeinek fejlesztése, pozitív önképének kialakítása.

Emellett intézményi célként a saját eszköztár bővítése, a családgondozásban érintett családokkal egy új típusú esetgondozás és szociális munka kipróbálása és a jelzőrendszer tagjaival (védőnők, pártfogók, rendőrség) szakmai kapcsolatok erősítése fogalmazódott meg.

A célcsoportot mind az 5 helyszín esetében a bűnelkövetésben érintett vagy veszélyeztetett kamaszok és szüleik alkották. Miskolc, Szekszárd és Szombathely hasonló profilú klienskört célzott meg, halmozottan hátrányos helyzetű családokat szólítottak meg. A budapesti család- és gyermekjóléti központ és a rákospalotai intézet klienskörénél más tényezők kaptak nagyobb hangsúlyt, bár a halmozottan hátrányos helyzet ott is megjelent.

Miskolcon és Szekszárdon a beválogatott családok nehéz körülmények között, nagy létbizonytalanságban élnek. A szülők sok életviteli problémával küzdenek, alacsony iskolai végzettségűek, munkanélküliek, jellemző rájuk a generációkon átívelő szegénység. Jellemzően rossz minőségű, alacsony komfortfokozatú lakásokban laknak, alapvető higiéniai problémákkal küzdenek.

„Én azt mondom, hogy 90-95%-ban alulszocializált családokról van szó, szegénységben, mélyszegénységben élő családok. Abol akár az értelmi szint, [...] abol nincsenek meg igazán ezek a családi kapcsolatok. Nincs meg az a kobézió, ami összetart egy családot, ami érzelmi, emocionális szinten olyan érzelmi kötést biztosít, hogy megmentse a gyerekeket attól, hogy sodródjanak. [...] És nem mindenhol egy nemtörődöm szülőről van szó, csak nyilván a környezet. A társadalmi környezet, a mindennapi megélhetés felőrli ezek a szülőket is. És

amikor egyre súlyosabb problémákkal szembesülnek, egy idő után képtelenek koordinálni és kordában tartani az eseményeket és a gyereket is. Mert a saját életükre nincsen elég energiájuk.” (Szekszárd)

Szombathelyen is meghatározó volt a szegénység, a halmozottan hátrányos helyzet, a családtagok közötti rossz kapcsolat, szerhasználat, munkanélküliség, hajléktalanság veszélye. A szombathelyi programok egy része becsatlakozott már meglévő más programok közé, így nemcsak a pártfogó szolgálat látókörében lévő családokat érték el.

A budapesti programba bekerült családok esetében nem jelent meg a mélyszegénység kérdése a szakemberek elmondásai alapján, de jellemzőek voltak az instabil szülő-gyerek és párkapcsolatok. Az általuk megszólított családok esetében problémát jelentett a kamasz gyerekeknél a csavargás, kisebb bűncselekmények elkövetése, megromlott szülő-gyermek kapcsolat, a szülők eszköztelennek érezték magukat a gyermekük nevelésében, megvédésében, a deviáns karrier megállításában.

„[...] mi tekerőknék híjuk őket, a tankötelezettség teljesítése, nem teljesítése, illetve ez az osztályközösségből kirekesztett gyerekek, akik ugye magántanulók lesznek tők hirtelen, mert hogy ez egy nagyon egyszerű módszernek tűnik az iskolán belül. Őket szeretnénk így egyrészt megfejteni, másrészt visszaintegrálni, a társaik közé. A szülőknél pedig a gyerekneveléssel összefüggő minden. Akik résztvesznek a csoporton, mind kamasz gyereket nevelnek, és tulajdonképpen tők kétségbeesett helyzetben jönnek be, hogy amikor ugye először mond nemet a gyerek, amikor először nem jön haza, amikor először nemet mond és akkor így ettől teljesen, hogy akkor most mi van.” (Budapest – XIII. kerület)

Rákospalotán a nevelőintézetben lévő lányok szülei számára alakították ki a programokat. Ez a program mind a célcsoportot, mind a program konkrét céljait tekintve eltér az előzőektől. Ebben az esetben a résztvevő családok gyermekei már elkövettek egy bűncselekményt, mögöttük valamilyen értelemben már egy sérült család áll. A másik különbség, hogy az intézmény nem folytat klasszikus családsegítést, nincs napi kapcsolata a lányok családjával.

„[...] ők már benne voltak ilyen ügyekben, és hát nyilván rengeteg problémával küzdenek, szocializációs hátrányok, különböző deficitek, bántalmazások, elhanyagolások – tehát egy csomó olyan minden van az ő háttérükben, ami nyilvánvalóan elvezetett oda, hogy ide jutottak. Tehát nyilván annak, hogy ők valamilyen bűncselekményt elkövettek, megtalálhatnánk azokat szakaszait, hogy ők miért kerültek ide.” (Rákospalota)

Az egyes szolgálatok/intézmények a célcsoportok igényeihez alakították ki a programsorozatot konkrét célkitűzéseit.

Miskolcon és Szekszárdon a halmozottan hátrányos helyzetből, a mélyszegénységből és kilátástalanságból származó szocializációs hibák korrigálására (pl. a börtönérettel kapcsolatos

pozitív elképzelések), és a rossz nevelési attitűdök megfordítása került előtérbe. A halmozottan hátrányos helyzetű családok nehézségei, a problémáikból fakadó stressz hatással van a szülők fizikai, mentális és érzelmi állapotára, a szülői kompetenciákra, az elhanyagolás különböző szintjeinek megjelenésére, és így a családon belüli kapcsolatok rossz minőségére (Bromfield 2012). Ugyanakkor fontos megállapítás, hogy egy határozott szülői hozzáállás, erős családi/társas kapcsolatok jelentősen képesek csökkenteni a halmozottan hátrányos helyzetből származó nehézségek gyermekekre gyakorolt hatását. (Diamond et al. 2014)

„Akkor azt mondom, hogy ez az! Ő nem is érzi, nem is tudja kötni, hogy a kettőnek mi köze egymáshoz. Azt gondolom, hogy óriási eredmény! Ha ez a két ember leül egymással beszélgetni. Visszaülök most a célokra; náluk például, hogy megmutatni, hogy milyen a családi élet. A szabálykövetés, a normakövetés, hogy legyenek közös célok, közösen kialakított tervek, álmok. Nekik ez mind ismeretlen. Nekik ezek olyan kis apró lépések, amik egy jól működő családban nem is értenék, hogy mi most miről beszélünk. De náluk ez hatalmas dolog!” (Szekszárd)

Szombathelyen – részben mert a program ráépült már meglévő struktúrákra (közösségi terek a lakótelepen) – a program megtervezésénél a cél az volt, hogy a szülők ötleteket kapjanak a kamasz gyermekeikkel való közös programokhoz, ezáltal is erősítve a családon belüli kötődést. Emellett a program célja volt a szülők figyelmének felhívása a gyermekeiket veszélyeztető tényezőkre, kritikus helyzetekre.

„Olyan programokat megmutatni szülőknek, amelyeket kamaszgyerekekkel lehet csinálni, mert azt látjuk, a szülők sokszor nem tudják mit tudnának adni programként: sporttevékenység, kirándulás stb. Ilyen volt a bowlingozás januárban, a szabadidős tevékenység mellett olyan információk átadására is szeretnénk használni ezeket az alkalmakat, amely a szülőket segíti gyermekeikre veszélyeztető tényezők felismerésében és kezelésében. [...] A közös időtöltés és pozitív, a társadalmi normáknak megfelelő értékek átadása a cél, olyan kellemes szabadidős tevékenységek mentén.” (Szombathely)

Budapesten a kamaszok és a szülők közti kommunikáció, konfliktuskezelés javításán volt a hangsúly.

„A programnak, az egyik célja, az a szülői kompetenciák erősítése, ez illetve a családok motiválása, a gyerekeken vagy a szülőkön keresztül, együtt még nem szólítjuk meg őket. Tehát, vagy a gyerekeket vagy a szülőket szólítjuk meg és ezen keresztül. Illetve, a konfliktus felismerés és annak kezelése, ezek lennének a mi céljaink, amit szeretnénk, mondjuk az erőszakmentes kommunikációval elérni.” (Budapest – XIII. kerület)

Rákospalotán a feladat a lányok visszaintegrálása a társadalomba, a visszaeséstől való megvédésük. Ezek a fiatalok már sok traumán keresztül mentek, sok elutasítást kaptak a társadalomtól, akár a saját családjuktól, közvetlen környezetüktől. Ezért itt a program konkrét célja a szülői felelősségvállalás erősítése, a nevelőintézetben megkezdett munka folytatása, a többségi társadalom által elfogadott alapszabályok átadása.

„Nyilván nem gondoljuk, hogy egyik pillanatról a másikra hatalmas változások lehetnek, meg hát tudjuk, hogy ha ők elmennek, akkor sem egy ideális környezetbe kerülnek vissza, ugye nagyon változó, van aki több segítséget kap majd a családjától, van aki kevesebbet, tehát nyilván nem tudnak nagyon nagy lépcsőket megugrani, de hát a nagyon sok kis apró támogatás, amit ehhez hozzá tudunk tenni: akár egy iskolának a befejezése, akár egy egészségesebb életvitel, akár egy másfajta gondolkodás arról, hogy hogyan neveljünk gyereket – tehát egy csomó minden van, ami azért picit segítheti őket ebben.” (Rákospalota)

Szakmai programelemek megvalósulása a gyakorlatban

Az öt helyszínen a végleges projektek másképpen álltak össze, de az egyes elemekben, választott módszerekben voltak átfedések. A szakmai tapasztalatok viszont mind az 5 helyszínen egybecsengnek. A következőkben az egyes programelemek megvalósulásával kapcsolatos tapasztalatokat mutatjuk be.

Szülői kompetenciák fejlesztése

A vizsgált modellprogramokban a prevenció alapja a szülői kompetenciák fejlesztése, a szülők felelősségvállalásának növelésével, a nevelési attitűdök megváltoztatásán és a szülők érzékenyítésén keresztül. A szülői kompetenciák fejlesztése (újjaépítése) egy komplex folyamat, ahol fontos lépés a rossz gyakorlatra való rávilágítás, a jó gyakorlat bemutatása (rádöbbenés élménye), az esetleges értékrendbeli eltérés feltárása (pl. tanulás fontossága). Az érintett családok számára – ahogy ezen modellprogramok tapasztalatai is alátámasztják – gyakran nincsenek tisztában a saját nevelési gyakorlatuk negatív hatásaival, nem tudják, hogy mit csinálnak rosszul és nem tudják azt sem feltétlen, hogy milyen elvárásokat fogalmaznak meg velük szemben (Ross et al., 2017).

A fenti rádöbbenés-élményt segítette elő a társasjátékok, közös játékok alkalmazása, a mediáció, a szülőknek tartott kommunikációs tréning.

A rákospalotai intézetben élő fiatalok esetében is általában jelen van egy diszfunkcionális család, ráadásul a bűncselekmény elkövetése, a tárgyalások, majd az elzárt javító-nevelő intézet eltávolítja a gyermeket a szüleitől, nehezíti a családi kapcsolatok megőrzését (amelyek lehet, hogy eleve nem voltak szorosak). Ugyanakkor ahhoz, hogy a fiatalok életében a bűnelkövetés ne ismétlődjön meg, szükséges egy támogató családi környezet, ahová a fiatalok visszatérhetnek. Amennyiben ez nem lehetséges, akkor pedig arra van szükség, hogy olyan életviteli, szülői mintákat kövessenek, amelyek lehetővé teszik a társadalomba való reintegrációt és a deviáns karrier elhagyását.

„[...] a szülői kompetencia-fejlesztéssel tulajdonképpen már az ő [bent lévő gyermekek] szülői kompetenciájukat is fejlesztjük. Inkább, azt mondanám, hogy a családi életre felkészítés, és nagyon széleskörűen. Tehát azt gondolom, hogy pont azt szeretnénk, hogy érezzék ebben a felelősséget, ami lehet, hogy az ő életükben kimaradt, a szülői oldalról. Ebben kapjanak támogatást. A családokkal, azt gondoljuk, hogy a felelősség vállalás, gyerekekkel való kommunikáció, a bizalomnak a kiépítése, a családi életben az összetartozásnak a fontossága, azt, hogy

támogatni tudják a gyerekeiket, hogy értékeljék azt, amiben a gyerekeik változnak, hogy támasz tudjanak lenni, ezek azok, amiket, mi igazán a legjobban tudunk fejleszteni.” (Rákospalota)

A játék mint módszer alkalmazásának tapasztalatai

A játék mint szabadidős tevékenység és mint közösségi élmény leértékelődött a mindennapokban, nem csupán a televíziózás, a számítógépek, az okostelefonok megjelenésével, hanem a tanulás előtérbe kerülésével is. Mindeközben a játszás fizikai környezete is alapvetően megváltozott. Ezek miatt is különösen fontos és sikeres a játékterápia alkalmazása a családgondozás területén (Weil 2012).

A játékkal egyszerűbb a szülők és a gyerekek megszólítása, aktív bevonása. Mint terápiás módszer alkalmas arra, hogy fejlessze a kommunikációs képességeket, megtanítsa az érzelmek kifejezésére és kontrollálására, elősegítse a keret-, szabály- és feladattartást, elősegítse egy a pozitív önkép kialakítását.

A program rávilágított arra, hogy a családokban nincs meg a közös játék, társasjáték hagyománya, így a szülők és a gyerekek a foglalkozásokon fedezték fel ezt a kikapcsolódási formát. Emiatt kezdetben a szülők nehezebben is vonódtak be.

„És én azt látom, hogy a családoknak a nagy részénél, akik hajlandóak mozdulni, nagyon sikeres [a játékterápia]! És nagyon jó azt látni, amikor nagyon problémás család: apa-fia, akik évek óta nem élnek együtt és most bútorozik össze az apa a 17 éves nagyfíával, alig ismerik egymást. Nagy nehezen sikerült becsábítani őket! Az apa leül először 2 méterre, hogy “én nem játszok”, és eltelik 20 perc. Aztán azt látja az ember, vagyis a játékvezető elmondásából, hogy közelebb ül és közelebb ül. És legközelebb meg már élvezi. És a 17 éves nagyszájú fiú meg, amikor kérdezem, hogy hogy vagy apával? Mondja, hogy olyan jót dumáltunk a játék után!” (Szekszárd)

Nem kötelező tematikus foglalkozások és szülőcsoport

A szülői kompetenciák fejlesztésének keretében a hangsúly minden helyszínen a szülő-gyermek kommunikációra került. Az agresszió, mint kommunikációs eszköz fokozott alkalmazása a szakemberek – családsegítők, illetve a mediátorok – tapasztalata szerint is elterjedt a halmozottan hátrányos helyzetű családoknál. Mindez sok esetben elidegeníti a családokat, rengeteg stresszt jelent számukra, nem engedi az érzések kimutatását, a konfliktusok békés elrendezését, és rögzít egy társadalmilag nem elfogadható modellt. Az érintett gyermekekre jellemző a szociális izoláció, a viselkedésbeli zavarok megléte, az alacsony önbecsülés, a társas helyzetek, szituációk nehéz megélése (Parenting matters 2016). Ennek felismeréséből fakadóan a családsegítés egyik központi kérdése lett a szülő-gyermek kommunikáció fejlesztése.

„Szülők is és gyerekek is, és teljesen bebizonyosodott az, hogy ők, hogyan reagálnak le bizonyos... például egy olyan beszélgetést, ami számukra nem kedvező. Tehát itt az agresszivitás folyamatosan mindig jelen van az ő életükben. Ők igazán nem tudnak úgy kommunikálni saját társaikkal, hogy azt normálisan lekommunikálják, tehát, hogy azt megbeszéljék esetleg. Hanem itt az derült ki a

csoporthozjárások alkalmával, hogyha nem érnek el számukra pozitív eredményt, akkor az agresszivitásba torkolodik, és mindent az agresszióval kezelnek.” (Miskolc)

A családsegítésben vagy -fejlesztésben részesülő fiatalokkal és szülőkkel kapcsolatosan az egyik legnagyobb kihívás az aktív részvétel elérése. A szolgálatokkal kapcsolatos bizalmatlanság összefügg a szolgálatok hatásági, jelzőrendszeri szerepével, a gyermek elvesztésétől való félelemmel, illetve a szülők oldaláról a szakemberek feladatának hiányos ismeretével. Ez összefügg azzal, hogy a támogatásokat – azok kötelező volta miatt és a szülők kiszolgáltatott helyzetükből adódóan, vagy a szolgáltatásokkal kapcsolatos bizalmatlanság miatt – gyakran mégis büntetésként élék meg (Schreiber et al. 2013).

A játék felhasználása a tematikus beszélgetések esetében is működött, mivel lehetővé tette, a kötetlenebb beszélgetést, feloldotta a szorongásokat.

„A másik csoportoknál, a konfliktuskezelő, tehát kimondottan a konfliktus kezelésre létrejött csoportnál nem működött, csak úgy, ha egy szabadidős tevékenység köré fontuk a foglalkozást. Tehát egy biliárdozás közbeni beszélgetés, ismeretátadás sokkal könnyebben ment. Ez a körbeülső, hagyományos az nem ment. Ezek, aztán biztos lesz több következtetésünk mikor össze dugtuk a fejünket.” (Budapest – XIII. kerület)

A szülőcsoport sikerességével kapcsolatos tapasztalatok megoszlottak. A csoport működtetésének legnagyobb akadálya a szülők bevonhatósága volt a budapesti helyszín kivételével az összes helyszínen.

„És akkor vannak a szülőcsoportok, ami, azt gondolom, hogy kicsit azért nehezebb dolog. Mert hála istennek, a programban résztvevő családoknál, döntően dolgoznak. Nem biztos, hogy hivatalos helyen, de dolgoznak! És mindenki félti a munkáját, nagyon nehéz azt megoldani, hogy eljöjjenek. A délutáni csoport a népszerűbb, azt jobban meg tudják oldani.” (Szekszárd)

Ugyanakkor annyiból a motiváció is problémát jelentett, hogy az elvi nyitottság mellett a konkrét részvételt már kevésbé érezték fontosnak a szülők, Miskolcon azt tapasztalták a szakemberek, hogy a szülők egy idő után elfáradtak.

„Szoktak jönni a programokra, ezeken amikor megjelennek...változó igazából a megjelenési ráta. Az elején még nagyon aktívak, lelkesek voltak. Mikor legutóbb itt voltál, akkor is még viszonylag sokan voltunk. Most a végére kicsit úgy érezzük, hogy kifáradtunk, és hogy egyre kevesebben jönnek el a csoportfoglalkozásokra. Pedig a témák azok szerintünk jók, csak valahogy az ő motiváltságuk kezd hanyatlani igazából és más programokat szerveznek valószínűleg erre az időpontra.” (Miskolc)

Szakember – kliensek közti tematikus beszélgetések tapasztalatai

Ahhoz, hogy hatékony lehessen a családsegítés, fontos, hogy kialakuljon egy szövetség a családok és a szolgálatok között, egy partneri kapcsolat: a szakember felismerje a család szükségleteit, a helyzetük realitását és a családok elfogadják a támogatást, éljenek a felkínált segítséggel. A

halmozottan hátrányos helyzetű családok, vagy az (akár nem szándékos) elhanyagolással küzdő családok gyakran nehezen alakítanak ki és tartanak fent kapcsolatokat, ezért ez az egyik legnagyobb kihívás (DePanfilis 2006). A programsorozat egyik legnagyobb újdonsága volt, hogy lehetőséget teremtett a szakemberek és a kliensek találkozására az egyéni esetkezelésen túl is. Ezek a találkozások oldottabb légkörben zajlottak, ahol a családok kevésbé érezték magukat kiszolgáltatott helyzetben, kevésbé szorongtak, és így felkészültebben, nyugodtabban tudtak részt venni az egyéni esetkezelésben, illetve jobban sikerültek a családlátogatások is.

A tematikus beszélgetéseknél az egyik kiemelt téma az agresszió, a társadalmilag nem kívánatos viselkedés kezelése volt minden helyszínen. Az érintett gyerekeket gyakran megbélyegzik, kirekesztik, maguk is nemcsak elkövetői, hanem áldozatai az agresszióknak, jellemzően gyenge önértékeléssel rendelkeznek. Az agresszióon belül Miskolcon és Szombathelyen kiemelt témaként az internetes bántalmazás, a cyberbullying különböző formái szerepeltek.

Az agresszió mellett a programok reflektálni próbáltak a megcélzott családok halmozottan hátrányos helyzetére, és megjelentek olyan témák is, amelyekről valószínűleg kevés szó esik otthon. Ilyen téma volt például a párkapcsolatokkal, családalapítással kapcsolatos kérdések köre és a higiéniai kérdések.

„Elgondolkodtattuk őket azzal kapcsolatban is, hogy mi lenne, hogyha az ő életükbe hirtelen berobbanna egy párkapcsolat, és megváltoztatna mindent, és hirtelen jönne mondjuk egy baba a képbe, hogyan változna meg a család élete, szerkezete. Mit tennének akkor. Mi lenne számukra a fontos, hogyan kell cselekedni. Tehát hogy igyekeztünk felelősségvállalásra buzdítani őket. Egyrészt, hogy védekezzenek, másrészt, meg hogy tudatosabban válasszanak maguknak párt.” (Miskolc)

Külön programelem volt a pártfogókkal, rendőrökkel vagy börtönben dolgozó szakemberekkel lefolytatott beszélgetések. Ennek az is volt a célja, hogy a családok megértsék a pártfogó szerepét, ezáltal könnyebb legyen a családokkal való együttműködés, csökkenjen a családok bizalmatlansága. A börtönben dolgozó szakemberekkel való beszélgetésnél igyekeztek a börtönnel és a bűnelkövetéssel kapcsolatos pozitív elképzelések, hamis képzeteket is lerombolni és kihangsúlyozni a bűnelkövetés következményeit.

„Ugye erről is beszéltünk amikor itt volt a pártfogó, hogy mennyire nem ildomos elkövetni bűnöket, vagy bűncselekményeket, szabálysértéseket. Fölvilágosította őket arról, hogy milyen folyamatok vannak a pártfogói munkájával kapcsolatban, illetve volt egy előadás, amikor az itteni büntetés végrehajtási intézetből jött a kolléga. Aki börtönparancsnok, és Ő elmesélte azt, hogy ott azért a börtönben milyen élet folyik. Én úgy gondolom, hogy ez... Próbáltunk egy kicsit a megelőzésre hatni, a gyermekeknek, illetve a megjelenő felnőtteknek, hogy ne akarjanak bekerülni, mert nem olyan jó ott az élet...” (Miskolc)

Családi napok tapasztalatai

A családi napok és a szülőklubok feladata az volt, hogy a szülők a szakemberektől és egymástól is tanulhassanak, kapjanak tanácsokat, eszközöket a nehézségeik kezelésére. Ez a forma lehetővé tette, hogy oldottabban, egymást biztatva, támogatva haladjanak a szülők.

„Gyerekek esetében célunk a szabályok megerősítése, a konfliktusok feszültségei csökkentése volt, hogy bűnelkövetés csökkenjen. Ennek kapcsán a családi napokon szakemberektől kapott ismeretek, programok. Szülők számára az, hogy látták szakembereket, hogy oldanak meg helyzeteket, mintát nyújtott.” (Szombathely)

A szakemberek mindenütt kiemelték a szülő-gyermek közös programok fontosságát, és azt is, hogy ezek alapvetően ritka alkalmak az érintett családok életében. A közös programok arra is lehetőséget teremtettek, hogy a szülők is kilendüljenek a napi rutintevékenységeikből, pihenjenek.

„Fontos eleme volt a programnak, hogy a gyerekek és szülők közös élményei mellett a kapcsolatuk is erősödött. Például amikor gyerek látta, hogy anyukája fél, de azt legyőzi és felül a lóra, valószínűleg életében először és ettől máshogy látja anyukáját. Az is fontos volt, hogy szülők pihentek, volt idejük egymásra [...]” (Szombathely)

Rákospalotán a szülői kompetenciák fejlesztését az alapok hiányának figyelembevételével kezdték el a szakemberek, ami szintén összefügg azzal, hogy az ide bekerült fiatalok mögött az esetek nagy részében egy diszfunkcionális család áll. Esetükben már nem a primer prevenció a lényeges, hanem a visszaesés megakadályozása, amely miatta az intézményben kezdetektől fogva nagy hangsúly fektetődik a reintegrációra, a rehabilitációra. A szülőedukáció a gyermekén keresztül is történik, a fiatalok által elsajátított értékrend továbbadásával.

„Én úgy fogalmaznék, hogy szülői kompetenciák, én nem is mennék olyan nagyon alrészekre, tehát itt nagyon sokan szerintem a szülőség fogalmával nem voltak tisztában, vagy egyszerűen csak nem tudták felszínre hozni ezt, és hogy egy picit őket is tanítjuk, én azt gondolom. A lányok révén, tehát ilyen közvetett módon picit őket is tanítjuk arra, hogy a megkérdezni a gyerektől, hogy hogy vagy, hogy jársz-e suliba, hogy tanulsz, ötöst kaptál, ezért megdicsérlek – tehát hogy a nagyon-nagyon alap szülői kompetenciáktól, tehát én nem is mondanék ilyen nagyon alpontokat.” (Rákospalota)

Ugyanakkor a bekerült fiatalok szülei, családjá időnként ellenségként tekint az intézményre, ezért nehezebben fogadja el a segítségnyújtást, támogatást, kevésbé fogadja el az intézmény által közvetített értékrendet, megoldásokat, jövőképet. Éppen ezért ezek a találkozások megalapozhatják a hatékonyabb együttműködést.

„[...]hogy amit mi mondunk, annak [a kinti család] az ellenkezőjét mondja, vagy azt mondja, hogy hát ez nem fontos, vagy nem ez a lényeges, vagy lehet, hogy nem is mondja ki itt, de egyébként otthon amúgy azt mondja. Tehát ha minket, ha magát az intézményt távolságtartással kezeli, úgy tekint rá, hogy na hát ez egy ilyen zárt intézet, ide szegény gyerekeimet bezárták és úgy tekint rá, mint javítóintézetre és nincs egy együttműködés akkor az egy fajta ellenérzés is lehet, de ha van egy kölcsönösen jó kapcsolat, ha látja, hogy mi történik, akkor sokkal jobban tud a saját gyerekére figyelni.” (Rákospalota)

Ezt erősítheti, hogy a családi napok egy olyan típusú élményt kínáltak, amelyek a társadalmi izoláltság, kirekesztettség miatt is ritka alkalom a családok életében, olyan típusú elismerést és elfogadást tudtak nyújtani, amelyet ezek a családok a többségi társadalomtól kis eséllyel kaptak meg.

„[...] nyílt családi nap, amit most egy kicsit így a karácsonnyal kötöttük össze: a család, az ajándékozás, a készülés. Nem hiszem, hogy ezek a szülők olyan gyakran jártak volna szülői értekezletekre, és a mi gyerekeink azok, akik általában nem vettek részt az iskolai műsorokban, nem őket kérték fel, hogy szavaljanak verset, nagyon gyakran kimaradtak ezek a szülők, nem hiszem, hogy az utóbbi években szülői értekezletekre jártak volna, tehát egy kicsit ezt akartuk visszahozni, hogy miért fontos, hogy ők tudják hogy hol van a gyerekeik és mi történik vele.” (Rákospalota)

A rákospalotai fiatalok esetében a családok elérése külön fontos kérdés volt, amely plusz kockázatot jelentett.

„Nagyon gyakran éljük meg azt, hogy azt mondják [a hozzátartozók] eljönnek egy látogatásra, és nem jönnek, vagy azt mondják, hogy írnak egy levelet és nem írnak, vagy hogy telefonálnak és nem telefonálnak. Éppen a projekt egyik kockázatának kezeltük ezt az újratraumatizálódást, mert hogy ezek a gyerekek egy folyamatos gyászfeldolgozásban vannak – mert ugye tudjuk, hogy a gyerekotthonba kerülés és az egyéb gyászokon kívül is egyfajta gyászfolyamatban, folyamatosan valamilyen csalódásban vannak, és hát azért most is vannak olyan lányok, akikhez nem jöttek, és van olyan kolléga, akik azoknak a lányoknak a krízisét kezeli, akik vártak családot és aztán megint nem jöttek hozzá, és hogy azt megint meg kell élni, hogy ő nem fontos, hogy ő hozzá nem jöttek, tehát ez azért egy nagy előkészület.” (Rákospalota)

Mediáció

Szombathelyen szerepelt a programok között szülő-gyerek mediáció. Eredetileg három olyan családot szerettek volna bevonni, ahol volt a családban bűnelkövetés és ezzel párhuzamosan a családi kapcsolatokban elakadás, komoly konfliktus van. A kiválasztott családok végül nem vállalták a részvételt, helyette nevelésbe vett és hamarosan hazaköltöző fiatalokat és családjaikat kerestek meg a lehetőséggel. A foglalkozások rávilágítottak arra, hogy az érintett családok számára milyen fontos lenne a mediáció biztosítása, a családgondozást indokoló konkrét problémákon túl, a szülő-gyermek kapcsolatokat, kommunikációt fejlesztő szolgáltatások nyújtása.

„Abból a szempontból nagyon hasznos volt mindhárom esetben, hogy a kommunikáció hiánya, szocializációjuk hozadéka, nem kifinomultak, nem tudnak egymással beszélgetni. Nem voltak soha egymáshoz őszinték a családtagok sem, [a fiatal] inkább bezárja magába, elfojtja és így a bűnelkövetés, ez az egyéni és közös beszélgetésekből kiderült, hogy leszármaztatható abból, hogy nem tudja az érzéseit kifejezni, nem tudja kivel megbeszélni, ha baja van [...]” (Szombathely)

Intenzív családgondozás

Az intenzív családgondozás egy rövid ideig tartó, gyakori kliens-szakember találkozásból álló, a kliens otthonában is zajló esetgondozás, amely különösen hatásos szülői kompetenciák erősítésében, iskolai problémák és viselkedési problémák kezelésében, jól fejleszthetők vele a kommunikációs készségek, segítséget jelenthet életviteli problémákban. Az intenzív

családgondozás módszertani előnyeit minden szakember ismerte, elismerte, azonban többek számára ez volt az első alkalom, hogy kipróbálhatták.

„Az intenzív családsegítői munkának, azt gondolom, hogy nagyon sokat ad, és amire máskor úgymond nincs időnk, az intenzív családsegítésre, mert az esetszám, az esetek, ezek mellett az eset számok mellett, ez a fajta intenzív családsegítés nem tud úgy megvalósulni a mindennapi munkában. Hát most itt lehetőség volt rá, és azt gondolom, hogy ez nagyon jó.” (Budapest – XIII. ker)

Szekszárdon már volt korábbi tapasztalat az intenzív családsegítéssel, azonban az előző modellprogramban a szülői kompetenciák voltak előtérben, a most kiválasztott családoknál a bűnelkövetés megakadályozása. Mindez azonban lehetőséget adott arra, hogy a módszertant egyre jobban elsajátítsák és beépítsék a gyakorlatukba. A szakemberek kiemelték az intenzív családsegítés előnyeit a krízishelyzetek feloldásában és azt, hogy éppen ezek miatt alkalmazzák a projekten túl is, a napi gyakorlatuk során. Ugyanakkor kiemelték a módszertan elsajátításához tartozó tanulási folyamatot is.

„Az előző intenzívhez hasonlítva, ott nagyon új volt még. Csomó újdonság, csomó plusz kört futottam, amit nem kellett volna, amiről azt gondoltam, ha megint nekiállnék egy intenzív programnak, egészen máshogy csinálnám.” (Szekszárd)

Szombathelyen az esetmenedzserek az intenzív családgondozásba bevont családok kapcsán két problémát említettek, amelyek behatárolják a támogatás, segítség lehetőségeit és hatékonyságát. Az első a halmozott, komplex problémák jelenléte, a második a családok elérhetősége.

„Szülői kompetenciák tekintetében, nincs komplett család - nekem ez nehézség volt már kérdőívek kitöltésénél, voltak olyan kérdések, amikre nem tudtunk szülővel válaszolni. Abol dolgoznak az anyák ott a szülői kompetenciák fejlesztésének az lesz az akadály, hogy az anyák állandóan dolgoznak. Nem mondhatom, hogy ez fontosabb mert a munka a legfontosabb. Akik nem dolgoznak, ott apa nagyon iszik, ezzel kell foglalkozni, illetve anyagi nehézségekkel.” (Szombathely)

„A szülőket is nehéz bevonni műszakozás miatt, és annyi problémáik van, hogy nincs türelmük velem beszélgetni.” (Szombathely)

Az intenzív családsegítés ebben a modellben egy szoros együttműködést kívánt meg részben vagy teljesen eltérő profilú szakemberek között. Az összehangolódást közös tréningekkel, esetmegbeszélésekkel támogatták, azonban ez megmutatta több esetben a feladat nehézségeit is.

„Ugyanakkor én azt is gondolom, hogy még jobban kiéleződött néhány ellentét. Hogy a családsegítő és esetmenedzser között micsoda nehézségek lehetnek, ha nincs akkora közös összhang időben, térben. Ha nem dolgoznak össze, akkor nem tud olyan intenzíven a családi folyamatért felelőssé válni vagy felelősséget vállalni. Azt gondolom egyébként, lehet, hogy a többiek nem értenek egyet ezzel, de hogy sokkal jobban megmutatta a valós életet, az, hogy nem volt ez a nagyon erős szakmai összefogás.” (Szekszárd)

Szakemberek véleménye a programról

3. Számú táblázat: A szakemberek által megfogalmazott eredmények

Helyszínek	Szakemberek által megfogalmazott eredmények
Miskolc	• sikerült a célcsoport számára valódi, felszabadult családi élményeket nyújtani • olyan – a mindennapi életben fontos - témákban tudtak információkat átadni, amelyről az érintett családok keveset tudnak, vagy ritkán beszélgetnek (párkapcsolat, gyermekvállalás, internetes zaklatás) • sikerült a szülőket és a kamaszokat elgondolkodtatni néhány kérdés kapcsán, és így talán változást elindítani • új módszertani tudással gazdagodtak • az intenzív családgondozással és a családi programokkal sikerült növelni a bizalmat a szolgálat és a családok között • javultak a szakmai kapcsolatok a védőnői szolgálattal, a pártfogói szolgálattal
Szekszárd	• a játékterápia mentén sikerült a családokat bevonni, megszólítani és pozitív közös élményt nyújtani • az intenzív családsegítéssel sikerült több krízishelyzetet megoldani • letisztultak a családsegítő és az esetmenedzser együttműködésének lehetőségei, határai • bővültek a szakmai eszközeik (rajzelemzés, családi fotózás) • információ arról, hogy milyen típusú programok működhetnek, melyek nem
Szombathely	• szülő-gyermek számára minőségi programok kínálása • szülői kompetenciák erősítése, szülői nevelési attitűdök alakítása • szolgálatokkal szembeni bizalmatlanság változása. • új típusú szolgáltatások kipróbálása: pl. mediáció. • intenzív családsegítés kipróbálása és határainak megértése • szakmai teamek működése, a szakmai kapcsolatok fejlődése a rendőrséggel és a pártfogókkal
Budapest	• problémák tudatosítása a szülőknél és a gyermekeknél • szülőklub sikeressége • a kezdeti motiválatlanság ellenére a bevont családok végül elfogadták és szívesen jöttek a programokra • az intenzív családsegítés egyértelműen hatékonyabbá tette az érintett családok gondozását, támogatását.
Rákospalota	• szakemberek nagyon motiváltak voltak a programban való részvételre • javult a kommunikáció a szülők és a gyermekek között • megváltozott a szülők véleménye pozitív irányban az intézetről, a gyermekek bent töltött idejéről, és az intézetben folyó munkáról

Szakmai szempontból a szakemberek a legnagyobb nyereségnek a következőket jelölték meg:

A családok nagyon pozitívan álltak a lehetőséghez, de a szülők befogadóbbak voltak, mint a gyerekek. A szakember úgy látták, hogy a csoportfoglalkozásokon mind a gyermekek, mind a szülők aktívak voltak. Sikerült olyan témákat találniuk, amely valóban érdekelte őket, és a témák tárgyalásába sikerült új megközelítéseket belevinni, amely talán elgondolkodtatja a fiatalokat.

„Volt egy nagymama, aki folyamatosan piszkálta az unokáját, hogy milyen rossz, egy idő után megkérdeztem, hogy valami jót tudna mondani az unokáról, akkor ő mondta, hogy nem, mert folyamatosan rossz. Akkor elővettük a papíremberkés játékot [...] másnap

felhívott más miatt a nagymama, de azt mondta, hogy annyira mélyen érintette az, hogy nem azt mondtunk, hogy ő így viselkedett, hanem egyébként értette, hogy ez rá is vonatkozik, amit most csináltunk.” (Miskolc)

Ez igaz a rákospalotai intézmény esetében is, ahol a családokkal való közös munka – amely megvalósulását a körülmények (az intézet státusza, a bent lévő fiatalok élethelyzete, a családoktól való földrajzi távolság) külön megnehezítették – egyértelmű sikerként került lezárásra:

„[...] még egy olyan helyen is, ahol tulajdonképpen a legproblémásabb családi kapcsolatok vannak, olyan helyen, ami talán a legelzártabb a gyerekevédelem intézményrendszerében, ahol a legkevesebb elvárás talán pont arra van, hogy a családokkal foglalkozzunk, hogy mégis egy ilyen helyen is nagyon pozitív változásokat lehet elérni. Talán ez a legfontosabb tapasztalat.” (Rákospalota)

A program konkrét feladatát tekintve, a projekt a prevenciós céljait elsősorban a szülői, illetve az érintett/veszélyeztetett gyermekek felelősségtudatának növelésével kívánta elérni. Ebből a szempontból, a konkrét eredményeket a szakemberek óvatosabban tudták meghatározni. Abban egyetértettek, hogy jól működött a szülők és a gyermekek együttes részvétele a programban. Volt olyan szakember, aki egyértelmű pozitív változásról tudott beszámolni, csökkent a hiányzás az iskolákban, nem követtek el a gyerekek szabálysértést. Volt, aki ennél visszafogottabban nyilatkozott, szerinte ilyen rövid idő nem elég ahhoz, hogy tartós változás álljon be a szülő-gyermek kapcsolatban, hogy a szülők megértsék és képesek legyenek alkalmazni a bemutatott nevelési attitűdöket.

„[...] én nézem a reakciókat, a szülő-gyermek reakciókat, ők egymással hogy kommunikálják le a játékokat, a hallottakat. Lassabban. Lassabban, mint ahogy számítottunk rá. Megpróbáljuk nem rájuk terhelni.” (Miskolc)

Szombathelyen és Rákospalotán megjelent egy új szempont is: a résztvevő szülőknél, családoknál megváltozott a véleménye az intézetről, másképpen – pozitívan – kezdték értékelni a gyermekeik életét, elismerték a gyermekeik fejlődését. Ez azért is volt kulcsfontosságú, mert gyakori jelenség, hogy a szülők nem fogadják el az intézet nevelési, támogatói szándékát, elutasítják a bent közvetített értékeket.

„A szülők is egyfajta stigmának is érezhetik ezt, az intézményt. Azért a helyzetek többsége, a tárgyalások, a hagyományos működés, azért ezt a fajta külön állást erősíti inkább. Ebbe képest, ez a program, ez a családi nap, nyílt nap, de a családi konzultációk meg az egyéb családlátogatások, egyéb találkozások, ezt a stigmát valahogy lebontják. Egy másfajta minőségben tudunk beszélni. Szerintem, a lányok is érzik azt, hogy elfogadók vagyunk a családjaikkal. Elfogadjuk őket úgy, ahogyan vannak, azokkal a problémáikkal.” (Rákospalota)

„Szülőknek erre van igényük, hogy gyerekeikkel lebessejenek, olyan dolgokat próbálhassanak ki, amit ők nem biztos, hogy meg tudnak maguknak engedni. Szülők tudják, hogy jó helyen vannak a gyerekeik, de most meg is tapasztalták és látták, hogy tudunk rájuk vigyázni, nyitottabbak, ha ajánlani kell minket.” (Szombathely)

Az intézményekkel szembeni bizalom fejlődésén túl, az érintett családok találkozhattak más típusú segítségekkel, más szakemberekkel – ilyen volt például a mediáció.

„Az egy tanulság volt, hogy megfogalmazták [szülő és gyermeke a mediáció során], hogy milyen jó lett volna, ha akkor kapnak segítséget és nem fájul ebbe az irányba az életük. Érzések gondolatok ki nem mondása, megfogalmazása ennek a megtanulása, készségfejlesztés. Az is kiderült, hogy mennyire fontos lenne, hogy legyen mellettük valaki, akiben bízhatnak, a kezdő kérdőívből is kiderült, hogy nincs ilyen ember körülöttük. A szakellátásban dolgozó nevelőknek nincs ereje idejük, kapacitásuk, megelőzni sem tudta gyermekvédelem, pedig lehet, hogy nem jutottak volna ide ezek az ügyek.” (Szombathely)

Innovációként a szakemberek alapvetően két elemet emeltek ki. Az első, hogy a pályázatnak köszönhetően bővültek a szakemberek szakmai ismeretei, és a megtanult módszerek elemei beleépíthetőek a napi esetkezelési munkába is. A második, hogy többet találkozhattak a kliensekkel, lehetőség nyílik egy mélyebb kapcsolat kialakítására a családok nagyobb bizalommal fordultak hozzájuk az egyéni esetkezelésben. Ugyanakkor több szakember kihangsúlyozta, hogy innovációként akkor tekintene erre, ha az tartósan be tudna épülni a gyakorlatba.

„Én nagyon örültem ennek a pályázatnak, illetve annak a 21 módszernek, amit megismertettek velünk a pályázat kiírói. Hiszen ezek olyan modellprogramok, amiket ha esetleg a békőznapi munkánkba is bele tudunk csempészni, akkor megújulhat valóban az esetkezelésünk, illetve hatékonyabbá válhat az a családgondozási folyamat, amivel nyilván azért naponta megküzdünk. Mert hát nyilván ez egy küzdelem, amikor mi is tapasztaljuk, hogy van egy veszélyeztető probléma, és mondjuk, a család, vagy a szülők nem mindig ismerik fel az adott problémát. Mi ugyan közvetítjük feléjük, meg elmondjuk, több alkalommal is akár. De ezek a modellprogramok arra jók szerintem, hogy egy mélyebb kapcsolatot ki tudjunk alakítani a kliensekkel.” (Miskolc)

A szakmai fejlődés megjelent az egyéni esetkezelés mellett a csoportos foglalkozások, közösségi szociális munka terén szerzett tapasztalatok terén is. A szakemberek többsége is új helyzetbe került, másképpen kellett közelíteniük a családokhoz a csoportos foglalkozásokon. A „szokásos” esetgondozástól való eltérés a családokkal való kapcsolatot is befolyásolta. A projekt alkalmat adott arra, hogy a szociális munkások kialakíthassanak egy bizalmi légkört a gondozott családokkal, abban a reményben, hogy így a családok jobban nyitnak a szakemberek felé, és ha szükséges, még időben tudnak segítséget kérni.

„Hiszen azért teljesen más amikor az ember kimegy a családokhoz, és ott kommunikál, vagy itt van mondjuk 10 szülő, meg 12 gyermek és akkor itt kell kommunikálni, tehát ez egy másik csoporthelyzet, illetve más az egyéni segítő beszélgetés. Tehát csoporthelyzetben azért változtatnunk kell nagyon sok mindent, sok mindenben a kommunikációnkon. Én ebben kaptam segítséget, vagy ebben is kaptunk azért segítséget a program keretében, ez is tudott változni.” (Miskolc)

A program hozzájárult a szakemberek közötti együttműködés, kollegiális kapcsolatok fejlődéséhez is. Minden egyes alkalommal külön felkészültek a csoportvezetők a témából és a módszertani részből is, a felkészülésben részt vettek a meghívott előadók is.

„Másik szakmai team is nagyon jól sikerült, itt a megelőzésre és a városban meglevő aktuális lehetőségekre. Mindenki el tudta mondani, ki mit csinál, kibez lehet fordulni. A családsegítők, az iskolai segítők, az esetmenedzserek és a pártfogók mellett a rendőrség, a gyámhivatal, az iskolai védőnők, a városi egészségügyi iroda munkatársai (ahol sok prevenció programot visznek) is eljöttek! [...]. A társintézményekkel való együttműködés erősödése segíti a közös munkát, ami hosszú távon családoknak is jó. Ezek a találkozások azért is fontosak, mert nagy a fluktuáció mindenhol, így újra és újra kell ezeket a kapcsolatokat építeni emiatt is.” (Szombathely)

Kihívások, további szakmai kérdések

A lelkesedés és a pozitív tapasztalatok mellett ugyanakkor láthatóvá váltak a program és az alkalmazott módszerek korlátai is. A szakemberek közül voltak olyanok, akik kiemelték, az elsajátított módszerek még mindig kevesek ahhoz, hogy valóban hatékonyan tudjanak beavatkozni.

„Január óta lement a tréning, amit vártunk, eszközt ugyan így egy az egyben nem adott. A mindennapok során és a gyerekekkel való kapcsolat során is használható lehet ez az asszertív technika konfliktuskezelésben, de ettől esetmenedzserként nem lett több eszközünk.” (Szombathely)

A program sikerességének korlátja lehet a program időbeli és létszámbeli kötöttségei is. Néhány alkalom inkább csak elindítani képes egy változást, és kérdés, hogy intenzív támogatás nélkül mennyire jelent tartós változást. Ugyanakkor a program nem lenne megvalósítható folyamatosan, mivel nagy leterheltséget jelent a szakembereknek.

Az intézmény saját erőforrásainak korlátjai mellett, ahogy ez más program kapcsán is megfigyelhető volt, nehezen megoldható sok család számára a rendszeres részvétel. Ennek egyrésről külső okai vannak (közlekedés, egyéb kötelezettségek), másrésről a program végére a családok motiváltsága, a szervezők szerint érezhetően csökkent, ami nem a téma iránti érdektelenséggel volt magyarázható, hanem inkább az elfáradással. Emiatt a szakemberek nem is voltak meggyőződve arról, hogy egy hosszabb program valóban eredményesebb lehetne-e.

„Aztán a többi foglalkozás keretében, hogy milyen eredményeket tudunk felmutatni, ezt nehez kimutatni, hiszen az emberek fejébe nem látunk bele. Az, hogy mi változott az ő gondolkodásukban, ezt nehez így számon kérni tőlük, hogy mit gondolsz azóta önmagadról, miben változtál meg. De én úgy gondolom, hogy ez a csoportfoglalkozás, csoportmunka, nem egy hosszú távú, hiszen néhány hónapos. Talán nem is baj az, hogy néhány hónapos, így is azt látjuk, hogy a folyamat végére kevesebben jönnek el. Szerintem, ha hosszabb lett volna nem biztos, hogy több eredmény értünk volna el, mint ez idő alatt.” (Miskolc)

A program tapasztalatai megerősítették, hogy az intenzív családgondozás, illetve a projekt során kialakított csoportos foglalkozások hatékonysága felülmúlja a hagyományos családsegítést, így a bekerült családok nagyobb segítséget kaptak a többi – a programba nem beválasztott – családhoz képest, ez azonban felvet etikai kérdéseket is, hiszen ez a lehetőség nem biztosítható minden család számára.

Fenntarthatóság

A megtanult módszerek (játékterápia, rajzelemzés) alkalmazható és beépíthető a családsegítés gyakorlatába, bár kérdéses, hogy mennyire fog tartósan megjeleni.

„Igen, a játékterápia, meg ahogy említettem, a rajzelemzés. Ezen a tréningen több kolléga is volt. Ők is bevezetik a saját eszköztárba és a családi fotózás is bekerül. Aztán, hogy milyen intenzitással, vagy mennyi ideig az meg csak rajtunk múlik.” (Szekszárd)

„Én azt gondolom, hogy majdnem minden innováció egyrészt egy tartós munka, tehát bármit csinálok, azt hosszán kell, tehát ez az alapja, a másik, hogy minél színesebb eszközrendszert kell használni, tehát bármit tűzzünk ki célul, minél szélesebb körű eszközöket válasszunk.” (Rákospalota)

A különböző profilú szakemberek együttműködése egy hosszabb, sokszor konfliktusos tanulási feladat, ugyanakkor az intenzív családsegítés esetében viszont nagyon fontos feltétel.

Az intenzív családsegítés előnyeit elismerve minden helyszínen megfogalmazták, hogy a jelenlegi keretek között a modellprogramban kipróbált formában nem vihető tovább. Ennek alapvetően a szervezeti erőforrások véges volta az oka, illetve, ahogy megfogalmazták többen is, ez a megközelítés nagy energiát kíván meg az esetmenedzsertől és a családgondozótól is. Ahhoz, hogy hatékonyan tudjon működni, szükséges továbbá, hogy a szakemberek között kialakuljon egy hatékony feladat- és szerepelosztás.

„Ha adnak kevesebb esetszámot, vagy több esetmenedzsert, akkor ezt nagyon jól lehetne alkalmazni. Nagyon jó, nekem nagyon tetszik, meg a kollégáknak is, de ekkora túlterheltséggel nagyon nehéz.” (Miskolc)

Amellett, hogy az intenzív családsegítés egy az egyben nem vihető tovább, Szekszárdon, Szombathelyen és Miskolcon is jelezték, hogy módosított formában alkalmazni fogják, ez Szekszárdon már jelenleg is zajlik a krízishelyzeteknél.

„És ami még tovább vihető, azt inkább játéknak nevezem, hogy a családsegítés és az esetmenedzser együttműködésbe mindenképpen be akarunk vezetni egy intenzív szakaszt. Az lehet, hogy nem lesz fél éves időtartam, csak 2 vagy 1 hónap, de ezt szeretnénk megcsinálni.” (Szekszárd)

Míg a budapesti családsegítő programjai közül a legsikeresebb a szülőklub volt, addig Szekszárdon és Szombathelyen a szülőklubról is kiderült, hogy nem működik, és ezért nincs értelme fenntartani. Itt nem az erőforrások hiánya volt a probléma, hanem a szülők bevonhatósága.

„Az a tapasztalat, hogy a jelzések alapján mindig, a 13-17 éves korosztályra koncentráltunk és a szülőikre annyira nem. Nekünk ez egy nagy tapasztalat volt, hogy a szülő csoport volt az, ami nagy sikerű volt, amire jöttek a szülők, ahol nem kellett 5-ör 6-or elmondani, hogy tessék jönni, mert ez fontos, hanem abszolút partnerek voltak, motiváltak.” (Budapest, XIII. ker)

A családsegítésben sok különböző technika létezik, azonban ezek működése nem minden esetben, nem minden körülmények között és nem minden klienscsoporttal működik. A szűkös erőforrások (szakemberek, anyagi feltételek, időkorlátok) miatt ritkán van lehetőség kipróbálni új módszereket.

„Hát én azt gondolom, hogy a továbblépés az, hogy ezeket így kipróbáljuk, hogy működik, tehát még egyszer: a családi nap, a családlátogatás, a családi konzultáció – hogy ez akkor valamilyen módon továbbvigyük. Továbblépés az lenne, hogy ez tartósan megmaradjon, és tartósan használható legyen, beépíteni, hogy rendszeres legyen, módszertanilag fejleszteni, megnézni, hogy mi az, ami ebből jó, nem jó, kollégákkal is kicsit professzionálisabbá tenni, hogy akkor mit miért csinálunk, és hogy ez ne csak ilyen ad hoc legyen, hanem hogy ez így beépüljön mondjuk egy nevelőnek a repertoárjába.” (Rákospalota)

„A másik eredményessége, meg az, amit mondtam, hogy adott egy csomó olyan információt számunka, hogy mik azok az elemek, amelyek továbbvihetőek. Míg a szülőcsoport nem vibető tovább, mert nincs rá igény, addig a játékkerápiára, a közös társasjátékozásra – és be is vezetjük ezt a klubbot, - ezt elindítjuk, arra van igény!” (Szekszárd)

Fiatalok és a családok véleménye a programról

Résztevői visszajelzések a programról

A szülők értékelték a lehetőséget, hogy megoszthatják a problémáikat, a nehézségeiket más szülőkkel, találkozhatnak a szakemberekkel. Ahogy a szakemberek is észrevették, a szülők motiváltabbnak tűntek a programmal kapcsolatosan, mint a gyerekek. Ugyanakkor minden helyszínen probléma volt a szülők/fiatalok meggyőzése a konkrét részvételről.

„Én először tiltakoztam ez ellen a program ellen, nem is akartam jönni. Én nem, így meg úgy. De amikor láttam, hogy a gyerek hazajött és azt mondja, hogy mama, ez nagyon jó volt, én szeretnék menni! Mikor kell már, mikor lehet megint menni? Akkor úgy döntöttem, hogy egye fene, a gyerek szempontját kell nézni. Mindig is a gyerekek szempontját kellett nézni.” (Szekszárd)

4. számú táblázat: A résztvevők által megfogalmazott eredmények

Helyszínek	Résztevők által megfogalmazott eredmények
Miskolc	- ki tudtak kapcsolódni a szülők - meghallgatták a szülőket és elfogadással fordultak feléjük - sikerült a gyerekek viselkedését kedvezőbb irányba fordítani
Szekszárd	- figyelem, elfogadás, megértés - sikerült változtatni problémás élethelyzetben, viselkedésben
Szombathely	- szemléletváltás, hibákra való ráébredés - a gyerekek élvezik a programokat - sikerült változást elérni a viselkedésben
Budapest - XIII	- szemléletváltás, erőszakosság csökkenése - jól érezték magukat
Rákospalota	- pozitív perspektívát kaptak a szülők gyermekük jövőjét illetően - fiatalok sokat tanultak az egészségügyről, elsősegélyről - megerősödött az szülők és a kamaszok önbizalma

A visszajelzések alapján minden programon jól érezték magukat a családok, bár nem mindig tudták konkrétan szavakba önteni, hogy miben hozott változást az életükbe.

„Igazából úgy semmi. Hát nagyon igazából nem mer ő, eljöttem, jó volt, beszélgettem igazából és ennyi. Szóval ezt ugyan így meglehetne csinálni otthon, barátokkal vagy iskolában, de amúgy jó volt. Szóval nem tudom, olyan, hát úgymond nem segített, hanem ilyen jó érzést adott csak. Aztán ennyi.” (Budapest – XIII. ker, kamasz)

Az egyik legfontosabb szülői kompetencia a gyermek támogatása, elfogadása, a gyermekkel kapcsolatosan pozitív jövőkép megfogalmazása. Ehhez a modellprogram közös élmények nyújtásával járult hozzá, hiszen így a mind a szülőnek, mind a gyermekeknek lehetőségük nyílt egymást másik helyzetben megfigyelni. A rákospalotai programban ez a célkitűzés még hangsúlyosabban megjelent.

„Én úgy gondolom, hogy lelkileg erősebb lettem, de ez mindig bebizonyosodik, hogy nem. Mint most is, hogy végigsírtam az előadást, mert annyira gyönyörű volt, annyira szép volt, de talán abban erősödtem, hogy jobban bízok benne, hogy a lánynomnak jobb élete lesz, és hogy megjött az esze. [...] Hát a bizalom, az 100%-os. Kisebb kételyeim szerintem mindig is lesznek ezek után, amik történtek, de én úgy gondolom, hogy megadom neki azt az esélyt, hogy nem kételkedek benne. Remélem, így is marad.” (Rákospalota, szülő)

A programokban a szülők és a fiatalok is pozitív szerepben látták önmagukat, ami hozzájárul a pozitív önkép erősödéséhez.

„Mert, hogy így látják őt [szülők] is, hogy itt bent az intézetben mikre vagyok képes, hogy nem elbagyom magam, meg rossz vagyok, hanem egyre jobban fejlődök, próbálok kitörni.” (Rákospalota, kamasz)

Sikerült ráébreszteni a fiatalokat és a családokat néhány hibára, veszélyekre, és ezzel együtt pozitív irányba befolyásolni őket.

„Megpróbálnak jó útra téríteni minket és sikerül is. Példákat mutatnak, hogy ebből mi fajulhat el, hogy nem jó úton vagyok, nem jó fele megyek. Segített, rávilágított, hogy ez nem jó. Én egyszer megcsináltam a bajt magamnak és akkor rájöttem, hogy ez hülyeség volt. Filmet néztünk egy hónapja, azt én már láttam iskolában, hogy nem mindegy úgy van, ahogy gondoljuk az interneten, bulikban utcán, nem minden ember olyan amilyennek gondoljuk.” (Szombathely, kamasz)

„Hát, én úgy veszem észre, hogy a sört is visszaább tudtam venni meg a drogot is azért visszaább vettem. Mert nem csinálom már olyan intenzíven, mint mikor ide kerültem.” (Szekszárd, szülő)

„Segítsen a nagylánynak, ne csavarogjon, ne verekedjen, nagyon elengedte magát. Otthon elég máshogy viselkedik, nem felesel vissza, leállt a csavargással. Megbírongattuk, telefonját elvettük, de nem használt, most lecsitult az a kamaszkor neki. Iskolában is jobban viselkedik. [...] Gyógyszer meg pszichológus mellett ezek a beszélgetések és a Ceciliával (esetmenedzser) való beszélgetések is segítik, hogy nyugodt maradjon, küldjük is mindig.” (Szombathely, szülő)

„Gondolkoztam rajta, hogy lehet, hogy a gyerekek szempontjából lehet, hogy nekem is másképp kéne hozzáállni a dolgokhoz. Úgyhogy lehet, hogy még több mindent megadni nekik? És akkor lehet, hogy... jobb volna. Nem tudom, nem tudom ezt, mert így is megadok nekik

mindent, és ezért csinálják velem, amit csinálnak. De, hát több szeretetet adni nekik? Nem tudom, lehet, hogy ez volna, hogy több szeretetet nyújtani nekik. Többet beszélgetni velük.” (Miskolc, szülő)

A családoknak pozitív benyomásuk volt, mind az ott dolgozókról, mind a programokról. A szakemberekhez hasonlóan ők is az együttjátszást emelték ki mint új élményt a gyermekkel. Fontos volt számukra továbbá, hogy a családokhoz nem a problémák mentén közelítettek, hanem inkább a pozitív élményeket hangsúlyozták.

„Én nagyon jól! Én nagyon! A gyerekek is nagyon élvezték, de én is! Én nem gondoltam volna, hogy én is így el fogok játszani velük, komolyan! Hát, otthon nem tudok velük ennyire nyugodtan. Jó, most lehet, hogy azért is, mert hogy akkor már ott van a Balász (az interjúalany párja – szerk.) is és akkor már azért nem tudok úgy leülni velük játszani, mint itt az Erikával. De én is élveztem, komolyan! Talán, még lehet jobban élveztem, mint a gyerekek!” (Szekszárd, szülő)

Több szülő megemlítette, hogy számukra az is nagy segítség volt, hogy beszélhettek valakivel a gondjaikról, a gyermekneveléssel kapcsolatos nehézségeikről. Itt érdemes visszautalni arra, hogy a szülők gyakran nem tudják pontosan, hogy mi az, ami nem működik a családjukban. Ugyanakkor a nem beazonosított, nem megoldott problémák miatt (pl. nem diagnosztizált vagy kezelt ADHD) sokszor, mire a gyermekeik kamaszokká válnak, már annyi elutasításban lesz részük (pl. pedagógusok, szülőtársak), hogy elszigetelődnek, nem kérnek segítséget.

„Nekem abba segít, hogy meg tudom beszélni felnőtt emberekkel, pedagógusokkal a dolgokat, és szeretném, hogyha a lánynak is, Nórának is, meg a családomnak is változást tudnak az életébe hozni. Tehát, hogyha otthon elmondom, mi az, amit itt beszélgettem, mi az amit itt tanultam, és otthon is, ha ezt elmondom, akkor remélem, hogy ők is tanulnak belőle, mert ugye azt szokták mondani, hogy az ember míg él, addig tanul.” (Miskolc, szülő)

„Énnekem megfelelő a beszélődük, viselkedésük, hozzáállásuk, énnekem tökéletes, mert hát, ha nem tetszene, én úgy vagyok vele, hogy minek jöjjek, mikor nem figyelnek se énra oda, se a gyerekekre. Akkor nincs jelentősége, hogy ide jöjjek, meg ugye akkor azt mondom, hogy akármit beszélek, nem hallgatnak meg. De ugye nem így van, hanem ugye olyan dolgokat is meg tudok beszélni, legfőképp Noémival, amit senki mással nem beszélne meg. Tehát ez egyrészt jó is.” (Miskolc, szülő)

„Nekem? Hát őszintén? Megmondom! Segíteni oké, kaptam jó pár tanácsot, de viszont mikor feljövök ide a Családsegítőbe és ha úgy vagyok és ha ki tudom beszélni magamat, én attól megkönnyebbülök! Vagy megnyugszok vagy én nem tudom. Megkönnyebbülök, hogy így kiönthetem valakinek.” (Szekszárd, szülő)

Elégedettségi kérdőívek eredményei

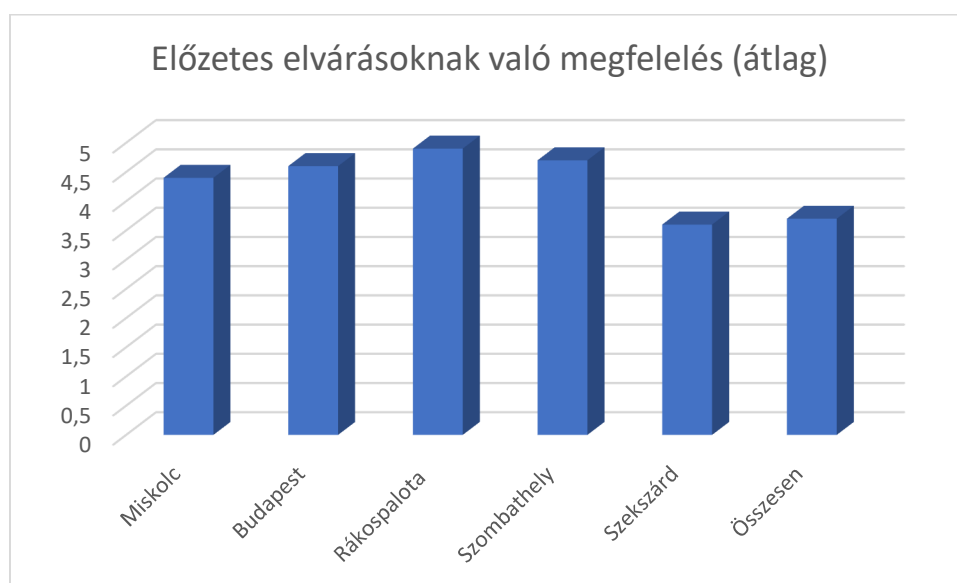
A kutatás keretében egy elégedettségi kérdőív felvételére is sor került. Minden helyszínen 20-20 kérdőívet szerettünk volna kitöltetni, de végül 158 kliens válaszolt. A kérdőív 10 kérdést tartalmazott, ahol 1 és 5 között kellett értékelni az egyes szempontokat, célkitűzéseket, valamint 2 nyitott kérdést is feltettünk: 1) Mit lehetne máshogy csinálni, milyen más témák feldolgozására

lenne még szükség egy ilyen program keretében? 2) Mire lenne még szükségük a bűnelkövetéssel érintett fiataloknak és szüleiknek a programon túl, hogy szülői feladataikat megfelelően tudják ellátni és a fiatalok sikeresen beilleszkedhessenek a társadalomba?

Modellhelyszínenként hasonló válaszok születtek az egyes kérdésekre, jellemzően minden kérdés kapcsán jó minősítést kapott az összes helyszín, és így az összesített eredmények is megfelelő szintű elégedettséget mutatnak.

A következőkben az egyes kérdések kapcsán mutatjuk be az átlagokat, majd az összesített eredményeket.

1. számú ábra: Milyen mértékben felelt meg a program az Ön előzetes elvárásainak?

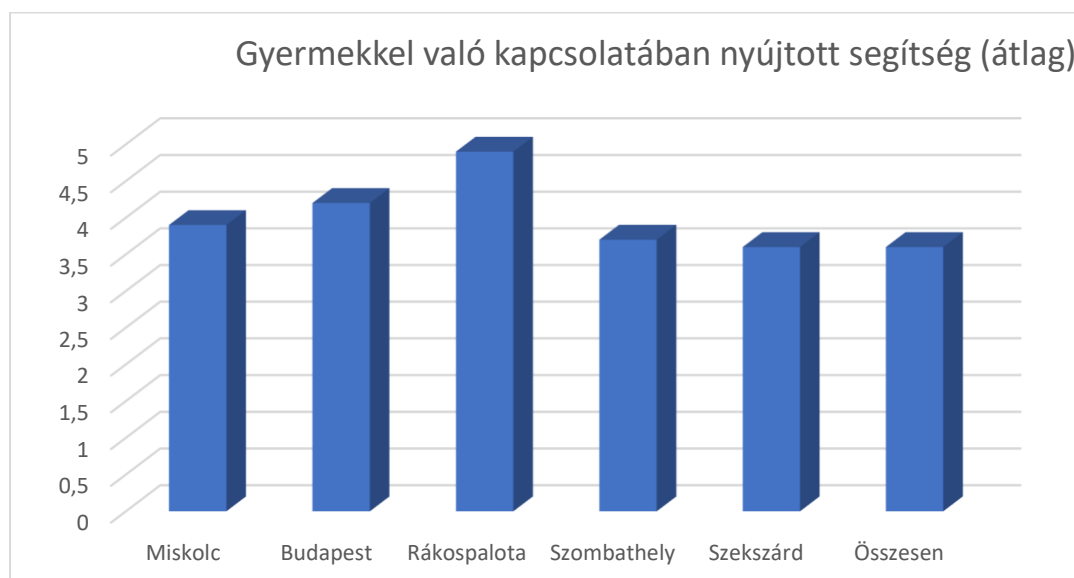
Látható, hogy az előzetes várakozásokhoz mérten jó helyezést értek el a modellprogramok.

2. számú ábra: Milyen mértékben segítette a program a családi problémák, konfliktusok megoldását?

Fontos eredménynek számít, hogy a családi konfliktusok, problémák megoldásában is segítséget kaptak a szülők, itt az összesített érték jó minősítést kapott.

3. számú ábra: Milyen mértékben segítette a program gyermekével való kapcsolatának erősítését?

Láthatjuk, hogy a gyermekkel való kapcsolat erősítésére is hatott a program, ami egy négyhónapos program esetén kiemelkedően jó és szorosan összefügg a szülőség megerősítésével, a jó szülővé válással, különösen, ha a célcsoport jellegzetességét figyelembe vesszük.

4. számú ábra: A fiatalkorú bűnelkövetéssel kapcsolatos ismeretek mennyire építhetők be a gyermeknevelésbe a hétköznapi szintjén?

Ezen a téren is nagyon jó eredmények születtek, mely azt mutatja, hogy a program valóban hasznosítható a szülők szempontjából.

5. számú ábra: Hogyan segítette a program a bűnelkövetéssel érintett fiatal hozzáállásának, szemléletének, jövőképeinek pozitív irányú változását?

A fiatalok attitűdjének pozitív irányát egyértelműen jelzik a 4-eshez közeli értékek, ez mindenképpen a modellprogramok sikerességét mutatja. Rákospalotán a lányok esetében egy kimagasló változás is megfigyelhető a program célzottságának és komplexitásának köszönhetően a szülői vélekedéseket tekintve.

6. számú ábra: A szakemberek hozzáállása és szakmai felkészültsége mennyire segítette az Ön személyes fejlődését?

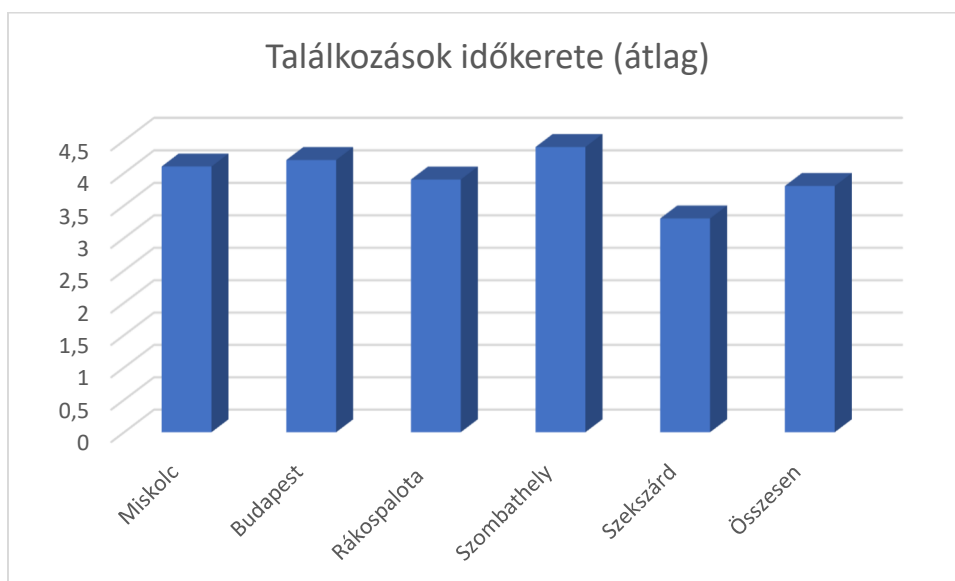
Jó minőségű a szakemberek felkészültsége és hozzáállása is, amely a kliensek személyes fejlődésének egyben záloga is.

7. számú ábra: Mennyiben ajánlaná a programot más, hasonló problémával érintett gyermeknek és szüleinek?

Itt is kiemelkedően jó eredményeket kaptunk, melyek a programba vetett bizalmat és annak hosszabb távú hasznosíthatóságát is jelzik.

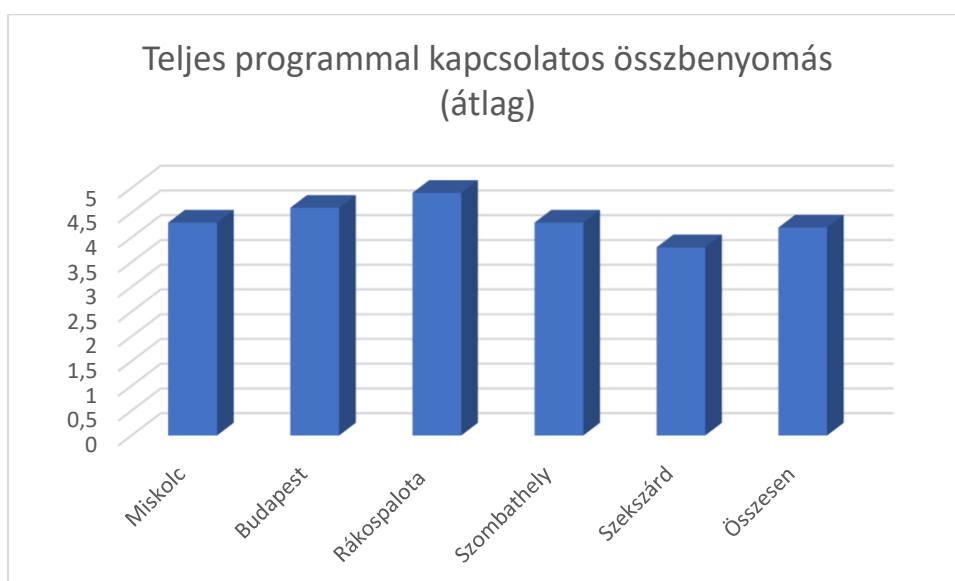
8. számú ábra: Az időkeretek az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?

9. számú ábra: A helyszín és annak fizikai környezete (berendezés, otthonosság stb.) az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?

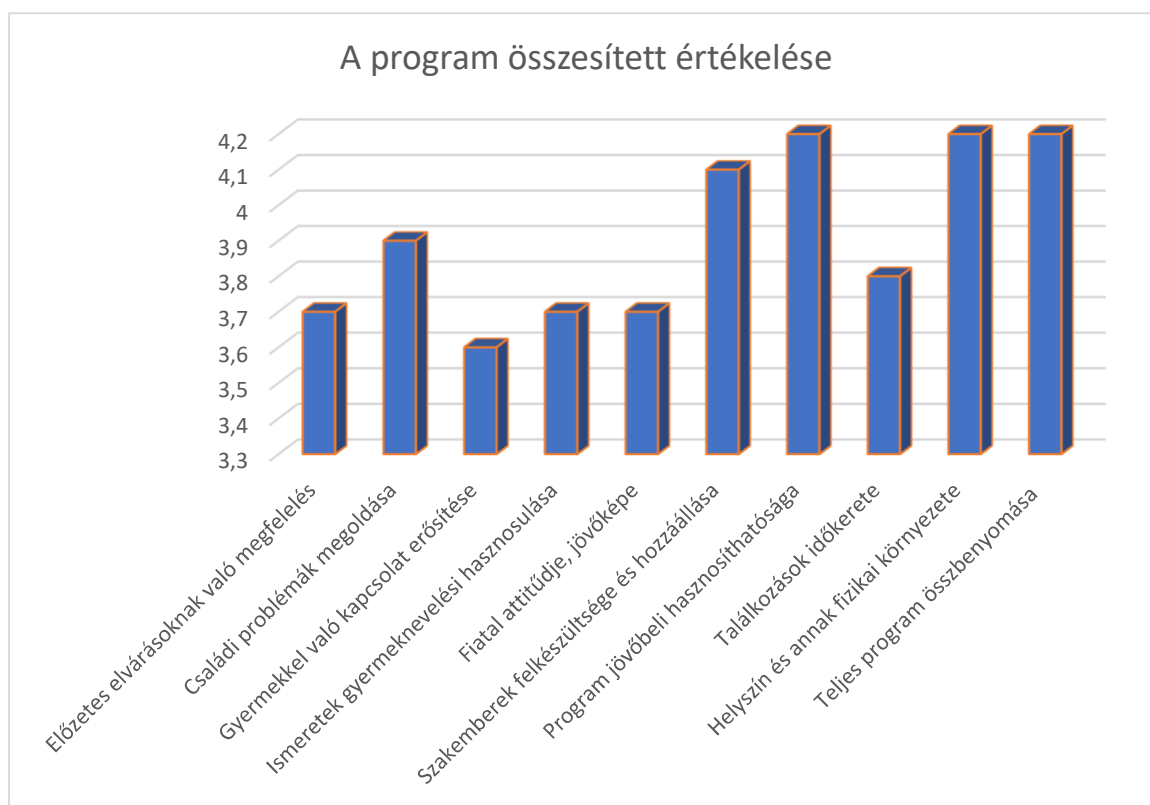
10. számú ábra: Értékelje a programmal kapcsolatos összbenyomását!

Mindenképpen sikeresnek tekinthetjük a programot, hiszen az összbenyomás a 158 válaszadó esetében összesítve jó minőségű.

Ahogy a 11. számú ábra mutatja, minden vizsgálati dimenzióban pozitív kép rajzolódik ki, az összbenyomás, a program fontossága és mások számára való jövőbeli hasznosulása kimagasló, mint ahogy a programban részt vett szakemberek felkészültek és a hozzáállásuk is támogató.

11. számú ábra: Teljes program értékelése (1-10 kérdések)

A válaszolók úgy vélik tehát, hogy gyakrabban lenne ilyen jellegű programokra szükség, több alkalomra és hosszabb távon, megfogalmazták, hogy több pszichológiai jellegű előadáson, foglalkozáson vennének szívesen részt, fontosnak tartják, hogy a szülői szerep erősítéséhez a jövőben is kaphassanak segítséget, főleg elakadás, illetve családi konfliktusok esetén. Kiemelték, hogy a függőségekről (alkohol, drog) nagyobb tudásra lenne szükségük, illetve erről a fiatalokat is tájékoztatni kellene. Javasataik között szerepel az iskola partnerként való bevonása a programoknak és szerepének gyermeknevelésben és „*az életre való felkészítésben*” való célzottak megerősítése. A javítóintézeti neveltek kapcsán a kikerülés támogatása és a lányanyák gyermekeik nevelésében való szakmai megtámogatása is felmerült jövőbeli fejlesztési javaslatként. A szülők a bűnelkövetés természetéről, általában a büntetés-végrehajtási intézményekről is szívesen tanulnának többet, illetve azt gondolják, hogy a fiatalok bűnelkövetéssel érintetteknek is szükségük lenne ilyen jellegű minőségi információra, pl. sikeresen beilleszkedettek élettörténetének megismerése, vagy kisebb kampányfilmek népszerűsítése által. Felhívták a figyelmet a résztvevők a kortársak szerepének a megvitatására is, részben a baráti kapcsolatok megbecsülése, részben pedig a kortársak esetleges negatív szerepének, hatásának megvitatása témakör mentén. Rendszeres

találkozók, játékos együttlétek, kötetlen beszélgetések, pozitív példák megismertetése, filmek megvitatása is megfogalmazásra kerültek a munkamódszerek tekintetében.

A programokon túl leginkább olyan segítségre lenne szükség, ami a családok anyagi helyzetét stabilizálja: lakáshoz jutás, megfelelő szintű jövedelem, illetve a fiatalok esetében a pályaválasztás, szakmaszerzés támogatása, a munkába állás segítése, illetve az utánkövetés. A pártfogóval való szakmai munka megerősítését is szorgalmazták szöveges válaszaikban. Emellett megfogalmazták az önbizalom növelést, a mélyebb önismeretet, a családok motivációjának a fenntartását is. Ehhez kapcsolódik az is, hogy többet tudjanak beszélgetni és törődni a gyermekeikkel, minőségi családi időt tölteni, azaz tudatos szülőnek lenni. Egyértelműen megfogalmazódott a közösségfejlesztés szerepének a fontossága a szegregált településrészek esetében, de általában az adott településen élők vonatkozásában is preventív cézzal.

A kutatás kvalitatív és kvantitatív eredményei is jelzik, hogy nagyon sok pozitív hozadéka volt a rövid, négyhónapos szakmai programnak, melynek a folytatása és szélesebb körben való terjesztése igen fontos szakmai innováció lenne mind a gyermekjóléti alapellátás, mind a gyermekvédelmi szakellátás területén.

Felhasznált irodalom

Bromfield et al. (2012): *Families with multiple and complex needs*. Melbourne: Victorian Government Department of Human Services.

<http://www.cpmanual.vic.gov.au/sites/default/files/Families%20with%20multiple%20%26%20complex%20needs%20specialist%20resource%203016%20.pdf> (utolsó elérés: 2019.05.18.)

DePanfilis, D. (2006): *Child Neglect: A Guide for Prevention, Assessment and Intervention*. U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children's Bureau Office on Child Abuse and Neglect.

Diamond et al. (2014): *Multiple and complex needs: a Rapid Evidence Assessment*. Leicester: CFE Research.

Parenting matters. Supporting parents of children ages 0-8. (2016): Washington, DC: The National Academies Press. <https://www.nap.edu/read/21868/chapter/1>

Ross, N. – Cocks, J. – Johnston, L. – Stoker, L. (2017): *'No voice, no opinion, nothing': Parent experiences when children are removed and placed in care.* (A research project)

<https://www.lwb.org.au/assets/Uploads/Parent-perspectives-OOHC-Final-Report-Feb-2017.pdf> (utolsó elérés: 2019. 05. 18.)

Schreiber, J. – Fuller, T. L. – Paceley, M. S. (2013): Engagement in child protective services: Parent perceptions of worker skills. *Children and Youth Services Review*, 35: 707-715.

Weil, S. (2012): *Social Workers' Role in the Delivery of Play Therapy to Children.* School of Social Work St. Catherine University & University of St. Thomas St. Paul, Minnesota. https://sophia.stkate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1102&context=msw_papers (utolsó elérés: 2019. 05. 18.)

3.7. Homoki Andrea: A szülői kompetencia-fejlesztés hatásai a devianciákkal, bűnelkövetéssel érintett családok gyermekeinek reziliencia-fejlődésére

Bevezetés

A tanulmányban a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról szóló (2013-2023) 1744/2013. (X. 17.) Kor. határozatának előírásai szerint szervezett szakmai modellprogramok hatékonyságmérés-vizsgálatának eredményeiről írunk, melyeket 2019. első félévében a 2018 tavaszán megvalósított gyermekjóléti alapellátások körébe tartozó innovatív szolgáltatáselemek hatékony beemelésének folytatásaként az ország öt helyszínén (Szekszárd, Budapest, Miskolc, Rákospalota, Szombathely) valósítottak meg az újítsra, szülői kompetencia-fejlesztő programok alkalmazására vállalkozó szakemberek. A kísérleti jellegű modellprogramokba bevont bűnelkövető deviáns magatartásmintákkal és módokkal érintett családokban vizsgáltuk a szülői kompetenciákra hatást gyakorló programok hatékonyságát a gyermeki reziliencia mérésével. A koragyermekkorban a szülői gondoskodás és a családi nevelés minőségi, mennyiségi mutatóinak gyermeki reziliencia alakulásával való együttállásáról számos kutatási eredményt olvashatunk. (Masten 2001, 2007; Cichetti – Cohen 2006; Liebenberg et al. 2011; Ungar 2012; Homoki 2014, 2015, 2016b, 2018). Jelen hatékonyságmérés módszertani előzményeként említhetjük a 2017-2018. évben folytatott innovatív családmegtartó modellprogramok kapcsán végzett korábbi kutatásunkat (Homoki 2018; Czinderi et al. 2018).

A hatékonyságmérés során látókörünkbe került kisgyermekes, serdülő korúak esetében a származási család veszélyeztető jellegéről tehetünk megállapításokat. A kutatási célcsoportba tartozó gyermekek családtagjait célzó szakmai modellprogramok leírásával, értékelésével kapcsolatban született, jelen kötetben közölt szakértői írások áttekintését követően megállapítható a családi deviancia destruktív hatása a szülő-gyermek, szülő-szülő, szülő-gyermek-társadalmi környezet relációkban. Akár a szülői, akár a gyermeki devianciáról, deviáns karrierről beszélünk, jellemzően gyakran vezet a kiskorúak családból történő kiemeléséhez, amikor is a gyermeket helyettesítő védelmet biztosító családnál (nevelőszülőknél, vagy egyéb gondozási helyen – gyermekotthon valamely típusában) fiatalkorú bűnelkövetők esetében javítóintézetben helyezik el.

„A meghatározott családi rendszerben felnőtt ember személyiségének lényegi jegyeit, kötődési, beilleszkedési képességét, értelmi és érzelmi kultúráját, normarendszerét stb. az elsődleges szocializációs műhelytől, a családjától nyeri. Utánzást, tartós, folyamatos affektív és kognitív ismeretszerzés útján tanulja meg a családi szerepeket, a családi minták közvetítésével. Ha a családon kívüli neveltetés miatt nincs mód elsajátítani e szerepeket, vagy ha a család hibás, torz családmintákat követ és közvetít, ez magától értetődően kihat a felnőttkori családi életre is.” (Hanák

1978: 194) Ezen hatásra világít rá a Rácz–Lénárd (2003) szerzőpáros is, amikor arról írnak, hogy a gyermekek kötődnek szüleikhez, akármilyenek is, akár elhanyagolók, bántalmazók, amikor nehéz élethelyzetbe kerülnek, fejlődési kríziseiket, válságaikat élik meg, a vér szerinti családjaik meglévő erőforrásrendszerére támaszkodnak.

A családi életbe való beavatkozás a valós szükségletekhez igazodó mesterséges támaszok biztosításával a veszélyeztetett vagy már családjukból kiemelt gyermekek számára elérhetővé válik az anómiával, elidegenedettséggel, devianciával, diszkriminatív hatásokkal nem terhelt társadalmi reintegráció, beilleszkedés, boldogulás.

A Nemzeti Bünmegelőzési Tanács kormányzati célkitűzésekhez igazodó családi erőforrásokat is fejlesztő kísérleti modellprogramok hatásossága és hatékonysága rövid távon a gyermeki rezilienciára gyakorolt aktuális hatásával mérhető, hosszú távon mind az érintett gyermekek és fiatalok, mind szüleik esetében a dezisztencia arányainak pozitív irányú változásában mutathatók ki.

Az egyéni és környezeti deviancia és a gyermeki reziliencia kapcsolata

„Az emberi társadalom természetéhez hozzátartozik, hogy benne a konform viselkedés mellett normaszegő, deviáns viselkedés is előfordul ...leszögezhetjük, nincs társadalom deviancia nélkül.” - írta Andorka Rudolf (1994: 32) a rendszerváltást követő években a téma vonatkozásában. A deviancia-kutatások nagy elméleti megalapozójának tekinthető Durkheim 1978-ban „társadalmi tényként” határozta meg a társadalmi normaszegő magatartást, mely devianciává a társadalmi környezet minősítő hatását követően válik (Bíró 2018).

A kutatási mintába került gyermekek és fiatalok esetében a deviancia általi érintettség, objektív és szubjektív (stigmák, előítéletek) megéléseik tekintetében igen jelentős mértékű. Ennek oka fellelhető a deviancia tudományos hátterét adó mikrotársadalmi elméleteiben, melyek rámutatnak a családi diszfunkcionális működése és a deviáns viselkedés, a társadalmi minősítés összefüggéseire. A bűnelkövetés folyamata által érintett veszélyeztetett gyermekek reziliencia-vizsgálata szempontjából az egyént és közvetlen társas környezetét vizsgáló mikroszintű elméletek (Fekete 2001) közül:

- a szociális tanulás,
- a szociális zavarok,
- a felnőttkori feszültség,
- mikrokulturális hatások,
- szubkultúra-elméletek

rövid áttekintésével irányítjuk a figyelmet a családi destruktív hatások és a deviancia összefüggéseire. A deviáns viselkedés kiváltó oka a szociális tanulás elmélete szerint nem független a jutalom-büntetés nevelési eszközrendszer alkalmazásának gyakorlatától. A gyermek, akinek a családjában a normasértő viselkedés a hétköznapi szocializáció része, leutánozza az adott magatartást és a személyiségfejlődése folyamatában interiorizálódik, belsővé válik a devianciához kapcsolódó attitűd- és motivációs rendszer is.

Nem függetleníthető ettől az elmélettől a következő, a szociális zavarok elmélete, melynek értelmében a koragyermekkori szocializációt átszövő sorozatos kudarcok, minősítések hatására a fejlődés során személyiségzavarok alakulnak ki, a torzult szerepviselkedések válnak a normaszegő viselkedés kiváltójává. A nem megfelelő stresszkezelési technikákkal, módszerekkel rendelkező felnőttek körében a felnőttkori feszültségelméletet (stressz) vallók értelmezésében a deviancia rizikófaktorai igen magasak, az eszköztelenség a stressztűrő képesség alacsony szintjével is együtt járhat, amely a téma vonatkozásában fokozott veszélyeztetettséget generál.

A mikrokulturális hatások elmélete szerint a helyi társadalom primer csoportjai, közösségei, a humán-ökorendszer családi és helyi közösségi szintjeihez rendelhető elsődleges csoportok, kortárs csoportok, munkahelyi kapcsolatok, a kisközösségek nyújtanak mintát, legitimálva az adott mikrokulturális közegben elfogadható magatartásmintákat, kijelölve a társadalmi minősítő környezet mozgásterét.

„Az egyént a közvetlen környezete minősítheti a mindennapi kommunikációban (metakommunikációban is): lenézés, kirekesztés, megbélyegzés, számonkérés, szankciót kilátásba helyező fenyegetés. Az interakciók során különböző megbélyegző jelzők hangzanak el (rossz, bűnös, alkoholista, agresszív), megjelennek a formális intézmények (rendőrség, gyámhivatal, bíróság, ügyészség, szociális gondozó) továbbá jellemző a minősítésre, hogy egyébként értékeslegesen kifejezések is bélyeggé válnak (falusi, tanyasi, paraszt, zaci, lelenc, állami gondozott). A minősítés sajátos megvalósulása a stigmatizáció, melynek szociális funkciója, hogy viselőjét – külsőből képezve – peremre szorítja, kizárja. A deviánssá minősített, stigmatizált egyén megtette az első lépést a „deviáns karrier”-nek nevezett személyiségalakulási folyamat elsődleges és másodlagos deviáció szakaszain (Lemert 1972) át vezető úton.” (Homoki 2014: 40)

A minősítés, a társadalmi kontroll hatása és szerepe, a problémamegoldási mód a devianciaértelmezésekben az elmélet elnevezésétől függetlenül is megjelenő fontos elemnek tekinthetők, nincs ez másként a szubkultúra-elméletben sem, ahol a deviáns magatartás a kor- vagy sorstárs csoport hatására alakulhat ki. A referenciacsoport megerősítő magatartása a többségi társadalmi környezet negatív minősítését ellensúlyozza.

A bűnelkövetés, társadalmi normaszegés, deviáns karrierként manifestálódott probléma kapcsán felmerült feladatellátás, szükségletekre való professzionális reflexiók, válaszok meghatározásánál is

a rendszerszemléletű szociális munka alapelveihez igazodhatunk, hiszen, ahogyan a fenti elméletek rámutatnak, a gyermeki deviancia a családi, szülői lenyomatok tükörképeként értelmezhető. A bűnelkövetésben érintett családok gyermekeinek személyiségfejlődésén, viselkedésén is nyomot hagy a szülői minta. „A család természetesen az egyik legfontosabb közvetítő láncszem, amelynek révén a kulturális minták az új nemzedékben is elterjednek.” (Merton 2002: 241)

„A rendszerszemléletű szociális munka olvasatunkban olyan folyamatba ágyazott segítő tevékenység, melyet a szükséglet- és problémaközpontúsága okán a flexibilitás, azaz a rugalmasság és a rekurzivitás, azaz a visszahatás jellemez. Amint a szintek bármelyikén valamilyen mértékű és irányú változás megy végbe, az befolyással, hatással bír a többi szinten működő erőforrások rendszerére is. Ez a hatás, amennyiben a rendszer működésének alacsonyabb szintjét eredményezi diszfunkcióként értelmezhető. Ilyen diszfunkcionális rendszer jöhet létre, ha egy szinten funkciókiesés történik, avagy a folyamatban részt vevők nem azonos rendszercél érdekében, az együttműködés hiányában, állandósult destruktív konfliktusban egymás mellett és/vagy egymás ellen élnek, azaz a rendszer fejlődését gátolva, hibásan működnek. A hibás működés problémákat generálhat a társadalmi, a társas, közösségi és az egyéni szinteken egyaránt, így segítségnyújtás is csak a rendszer egészének figyelembevételével valósítható meg hatékonyan.” (Homoki 2018: 310)

A szociális munkás, a gyermek személyiségfejlődésének, szocializációjának folyamatába bekapcsolódó segítő szakember személyiségével és az általa nyújtott szolgáltatások minőségének, célzottságának függvényében lehet hatékony a reszocializációs folyamatban.

Posta értelmezésében a „...reziliencia képessége nem csak a halmozottan hátrányos helyzetű vagy valamilyen traumától szenvedő gyerekek esetében fontos. Minden ember neveltetése hordozhat olyan elemeket, amelyeket az egyén teherként él meg, olyan tényezőket, amelyek akadályozzák a kibontakozását és a fejlődését vagy az általános elégedettség érzését.” (Posta 2008: 42)

„A reziliencia különböző fogalmi meghatározásainak közös kiindulópontja, a „rugalmasság”, amely társadalomtudományi paradigmaként egy olyan sajátosságként értelmezhető, ami az egyént a hosszan tartó nehézségek, súlyos traumatizáló hatások ellenére is képessé teszi a boldogulásra. Minden olyan intervenció, mely a reziliencia jelenséget meghatározó tényezőkre gyakorol pozitív hatást a gyermek és fiatal hosszan tartó életnehézségekkel szemben való reziliens megküzdését segíti elő, ezért a családi működést, a szülő-gyermek kapcsolatot, a családi interakciókat célzó beavatkozások hatékonysága esetén várhatóan a gyermeki reziliencia fejlődése kimutatható, akár rövid idő elteltével is.

A hatékonyság mérése, a szakmai munka eredményességének objektív mutatója lehet a szülői attitűdökben és gyermeki rezilienciában kimutatható változás, mely a folyamatban részt vevők megerősítésén túl az együttműködő társszakmák számára történő visszajelzést is megkönnyíthetik, hiszen az alkalmazott mérőeszközök segítségével feltárulnak azok a területek, ahol a pozitív irányú változás megindult.” (Homoki 2018: 309)

Shofield és Beek (2005) „spirál-elméletéből” kiindulva a rezilienciát mint az egyén fejleszthető képességrendszerét értelmezhetjük. Tekintettel arra, hogy a szülőket célzó kísérleti modellprogramok szakmai célkitűzései több bemutatott tényezőt érintenek a programok sikeressége esetén feltételezhető, hogy gyermekeik reziliencia szintjére közvetett előmozdító hatással is bírnak az új szolgáltatáselemek. (A gyermeki reziliencia alakulását meghatározó tényezők összefüggésrendszerét lásd bővebben: Homoki 2014.)

Különösen gyermekkorban meghatározó, hangsúlyos elemként jelenik meg a pozitív kapcsolat kompetens és védelmet nyújtó felnőttekhez, a pozitív családi kapcsolatok, családi együttes programok, interakciók, az empátikus szülői viszonyulás. Ellenben a családi, szülői deviancia, a destruktív egészségmagatartás és a „mérgező szülő”-i működés a gyermek, serdülő, fiatalok éni hatékonyságát és az élet értelmébe vetett bizalmához kapcsolható tényezőkre destruktív hatással bír, a gyermek rezilienciájának fejlődése ellen hat (Homoki 2014).

Susan Forward 2000-ben fogalmazta meg mérgező szülőkről szóló elméletét. *„A mérgező szülők felnőtt gyerekei – akár verték, túl hosszú ideig hagyták magukra kiskorukban, szexuálisan bántalmazták, beszámíthatatlanként kezelték, túlzottan féltették vagy büntudattal terbelték őket – meglepő módon szinte mindannyian hasonló tünetektől szenvednek: a sérült önértékeléstől, ami önpusztító viselkedésformák előidézője. Valamiképpen csaknem mind értéktelennek, szeretetre méltatlannak és alkalmatlannak érzik magukat. Ezek az érzések jórészt abból erednek, hogy a mérgező szülők gyerekei – hol tudatosan, hol tudattalanul – önmagukat hibáztatják azért, mert a szüleik bántották őket... amikor ezek a gyerekek felnőnek, tovább hordozzák a büntudat és az alkalmatlanság érzésének terheit, ami rendkívül megnehezíti számukra a pozitív énkép kialakítását. Az ebből fakadó önbizalomhiány és csökkentéértékűség érzése azután életük minden aspektusát beárnyékolja.”* (Forward 2000: 12)

A nem megfelelő érzelmi támaszt nyújtó mérgező szülők által fenntartott családokban a problémakezelési módok között leggyakrabban a hárítás, tagadás, bagatellizálás, titkolózás, háromszögalkotás – egyenlőtlen szövetségek szülő és gyermek között a másik szülő ellen –, illetve a destruktív magatartás átcímkezésének technikája jelenik meg. Sok esetben feltárták, hogy a deviáns, veszélyeztető, bántalmazó szülői magatartás kiváltójaként definiálja a gyermeket, ezáltal a gyermek a „bűnbak” szerepét ölti magára.

A destruktív szülői nevelés, minta hatására az értékzavar, anómia, az elidegenedés érzésének megjelenéséről írnak a témában kutató elméletalkotók, mint következő állomás a fenti szülői hatás következményeként, a gyermekek úgy érezhetik, hogy az *„...életük értelmetlen, a jövő kiszámíthatatlan, az ember nem képes a saját sorsát befolyásolni, nincs hatása az életét közvetlenül érintő döntésekre, nem érez közösséget embertársaival.”* (Andorka 1994: 43)

Ahogyan a gyermekjóléti alapellátás hátrányos helyzetű családaira irányuló innovatív szolgáltatáselemek kapcsán is, jelen kutatásunk kutatási célcsoportainál is igaz, hogy „a szociális munka szükségletorientáció elvét figyelembe véve, a helyi társadalmi szinten megvalósított célzott, fejlesztő programok, melyek a pozitív pszichológiai irányzatokhoz tartozó kutatásokban (Seligman 1997; Csíkszentmihályi 1997) feltárt egyének és közösségek jóllétét elősegítő tényezőkre irányulnak, a pozitív változást elindító védőfaktorok hangsúlyozásával azoknak a szakembereknek a körében is szemléletformáló hatással bírnak, akik bekapcsolódnak a fejlesztésekbe” (Homoki 2018).

A gyermekek életében meghatározó, primer közösségek fejlesztése, jelen esetben a szülői kompetenciákra, családi kommunikációra és viselkedésmintákra, a szakemberek innovatív eszközrendszerének, rugalmasságának fejlesztésére egyaránt irányuló modellprogramok, az egyéni attitűdökre (szülő-gyermek-szakember) fejlesztéseken túl közvetetten a gyermeki reziliencia fejlődését eredményezhetik.

A fenti elméletek áttekintésével célunk annak láttatása volt, hogy kutatásunk célcsoportjaihoz tartozó szülők és különböző életkorú gyermekeik esetében alkalmazott, későbbiek bemutatott kísérleti programok a reziliencia családi tényezőcsoportján túl az énhatékonyság és az élet értelmébe vetett bizalom fejlesztésére irányultak, ezért eseteikben is, a programok előtti és az azokat követő szülői attitűd- és gyermeki reziliencia-mérések vizsgálatával a modellprogramok hatásossága is tetten érhető.

Feltételezésünk szerint a reziliencia többdimenziós jellegének és a reziliencia-tényezők közötti összefüggések, a „spirál-effektus” (Shofield és Beek 2005) ismeretében, a közvetetten a családokra ható programok hatására a veszélyeztetett gyermekek egyéni készségei, képességei is pozitív irányban változhatnak, reziliencia-szintjükben és az érintett tényezőcsoportok mentén a programzárást követően kimutatható a pozitív irányú elmozdulás.

A reziliens gyermekek a belső erőforrásaik és külső környezeti impulzusok összefüggésrendszeréből (Homoki-Czinderi 2015: 72) adódóan képessé válhatnak életútjukat pozitív irányban folytatni, a családi milióból eredeztethető nehézségek, negatív minták ellenére – szem előtt kell azonban tartanunk a diffúz rendszerelméleti jelenség folyamatjellegét, a változás időfüggvényét az érintett szülők és gyermekek esetében is.

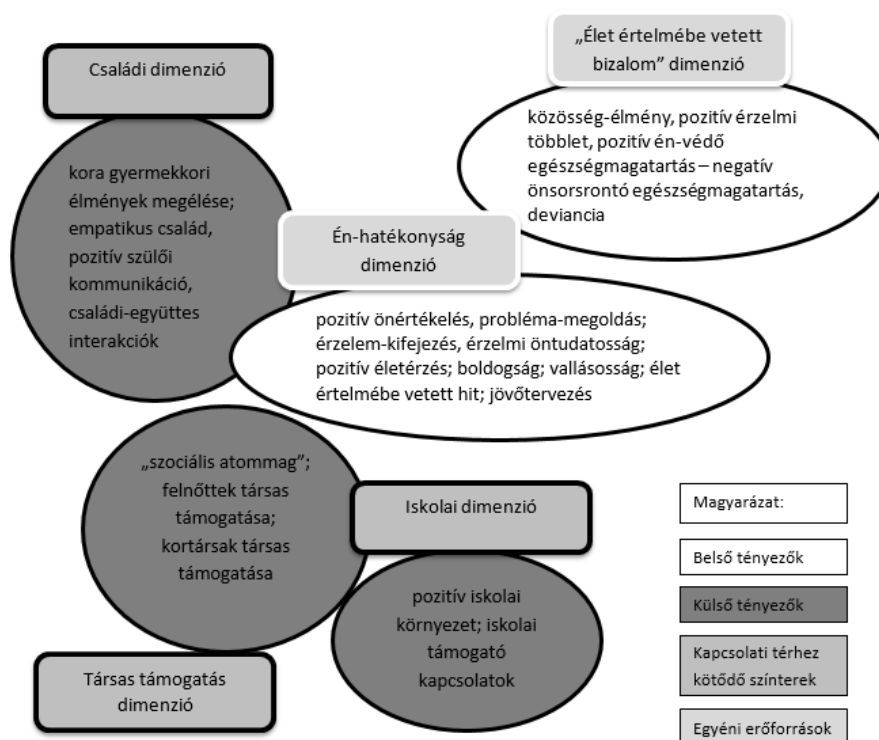
Ebben a tanulmányban a programok hatásainak gyermeki rezilienciára és szülői attitűdökre gyakorolt hatását vizsgáljuk kvantitatív mérőeszközökkel, a komplex hatékonyságvizsgálat kvalitatív módszerekkel feltárt eredményei (lásd: a tanulmánykötet kutatási beszámolója) mutatnak rá a szakemberek kísérleti modellprogramokhoz, innovációkhoz fűződő attitűdjeinek alakulására.

A kutatás során alkalmazott validált mérőeszközök rövid bemutatása

A megvalósított szakmai programok hatékonyságmérésére a kutatás során a kísérleti modellprogramokba bevont gyermekek rezilienciájának és szüleik attitűdjeinek vizsgálatával került sor. Az alábbiakban röviden írunk az alkalmazott mérőeszközökről, melyek kitöltésére a vizsgálat során két időpontban, a megvalósítási időszakot megelőzően, majd a programok zárását követően került sor.

A kutatásban, az előző évi (2018) módszertani kiindulóponthoz igazodva ez alkalommal is az alkalmazott és fejlesztett mérőeszközök az alábbi 1. számú ábrán bemutatott gyermek- és ifjúsági reziliencia-modell változóinak összefüggésrendszerén alapulnak.

1. számú ábra: Gyermek- és ifjúsági rezilienciamodell változóinak összefüggésrendszere

Forrás: (Homoki-Czinderi 2015: 72)

A modell alapján fejlesztett és a magyar gyermekvédelmi és oktatási intézményrendszer különböző szintjein már több hazai kutatásunk (Rácz-Homoki 2017; Homoki 2018) alkalmával alkalmazott eszközök magas megbízhatósági mutatókkal jellemezhetők. Az alkalmazott mérőeszközök strukturális validitáshoz

kapcsolódó mutatóit, validáló tanulmányunkban és előző hatékonyságvizsgálatunk eredményeit bemutató publikációnkban közzétettük (Homoki et al. 2016b: 24; Homoki 2018).

A Gyermek és Ifjúsági Reziliencia Méréseszközök (GYIRM), célcsoporthoz tartozó gyermekek és fiatalok sajátosságaiból, életkorából adódóan különböző itemszámmal jellemezhetőek.

Jelen kutatásunk során a projekt keretében megvalósított szakértői találkozókra a bevont szakmai helyszínek (5) képviselőivel és a szakértőkkel módosításra került GYIRM 25 ($\alpha = 0,869$) és GYIRM 30 ($\alpha = 0,863$) a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek reziliencia-szintjét mérő eszközökkel végeztük a 10 év feletti gyermekek reziliencia mérését, a szüleiket is célzó kompetenciafejlesztő programok hatékonyságvizsgálatának érdekében.

A veszélyeztetett gyermekek és a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében lévő kitöltők esetében ebben a kutatásban kiemelten fontos hangsúlyt kapott a támogató felnőttekhez fűződő viszony minőségi és mennyiségi mutatóinak feltárása.

A javítóintézeti reszocializációs és reintegrációs folyamatban lévő fiatalok esetében további speciális itemekkel bővített skálával mértük a szociális készségeik jellemzőit, a csoportviselkedés és a csoportba való igazodás, viszonyulás attitűdjeit, a támogató felnőttekhez való bizalmi szintet és elfogadást, továbbá a változásra, változtatásra való hajlandóságot, jövőbeni egészséges életvitel kialakításának és a bűnelkövetői magatartást felhagyó szándékot.

Az említett, korábban kidolgozott skálákra túl az innovatív családmegtartó programok hatékonyságvizsgálata során (2018) két új mérőeszköz fejlesztésével készült el a 10 év alatti gyermekek reziliencia mérését szolgáló skála és a gyermekekhez, párkapcsolatukhoz és a családi kommunikáció, szülői-gyermek interakcióban jellemző szülői attitűdöket vizsgáló mérőeszközünk, melyekre jelen kutatásba is építettünk. Tekintettel a kísérleti modellprogramok célcsoportjainál a bűnelkövető vagy veszélyeztetett családi, gyermeki érintettségre, a szülői attitűdöket mérő kérdéssort a tervezett programok hatékonyságvizsgálatához olyan további speciális itemekkel egészítettük ki, melyek a családi légkörre, a hétköznapi szokásrendszerre, a szülői minta és elvárások sajátosságaira, a gyermeknevelési attitűdökre, a szülő gyermekkori élményreprezentációjára, a szülői devianciára, a szülő kommunikációs és konfliktuskezelési gyakorlataira is rámutatnak. A lekérdezett szülői attitűdöket mérő eszköz 35 itemből állt.

A kisgyermekek (3-7 éves korcsoportba tartozók) számára készített rajzos adatlapon rögzítették a szülőkhöz, nevelőkhöz való kötődést, bizalmat mutató változásokat a szakemberek a programok előtt és után.

(lásd: a mérési eszközöket: Melléklet 1-5.)

A kutatási helyszíneken megvalósított innovatív kísérleti modellprogramok célkitűzései, tartalmi elemei

Az alábbiakban a kutatás öt helyszínén (Budapest, Rákospalota, Szekszárd, Szombathely és Miskolc) a szakértők által fejlesztett és megvalósított programokat röviden, a célok és célcsoport jellemzői mentén, a gyermeki rezilienciával összefüggésben mutatjuk be.

1. „Többre Tarts! Csak Egy Kevés Kell Hozzá!” – modellprogram (Budapest XIII. kerület)

Célok:

A megvalósítás során a szakemberek elsődlegesen három célt fogalmaztak meg, melyek köré egy igen komplex, színes modellprogram-csomagot állítottak össze a feltárt szükségletekhez igazítva. Ennek érdekében az elsődleges céljuk a szükségletfeltárás volt az érintett családjaik körében. A családok elérését követően a programokban való benntartásuk, megtartásuk is fontos cél volt, amelynek keretében a motiváció, együttműködési hajlandóság folyamatos fenntartását tűzték ki elérendő célul. A családokon túl a megvalósítás folyamatában részt vevő szakemberek bevonásával kapcsolatos cél a professzionális intra- és interkooperációs stratégiák és az ehhez rendelt eszközök megtalálása volt.

A komplex és sokszínű program részét képezték a serdülők, fiatalok számára élményeket biztosító programelemek éppúgy, mint az erőszakmentes kommunikációt, az együttműködést, a közös „gyógyulást” célzó programsorozatok, illetve alkalmaztak az egész családdal és annak dinamikájával foglalkozó intenzív családsegítő módszert is – nagy sikerrel. Akár a korábbi tanulmányokban részletesen bemutatott „Previ Klub” akár az egész sorsközösségnek pozitív közösségi élményt biztosító koncert és egész napos rendezvény, a gyermeki reziliencia énhatékonyság és az élet értelmébe vetett bizalom dimenziójához tartozó egyéni és külső környezeti tényezőkre gyakorolt hatásával pozitív irányban mozdíthatja elő az érintett célcsoportokhoz tartozók rugalmasságát.

Célcsoportok:

A célcsoport azokból a „sokproblémás” családokból állt, akik az intézménnyel, annak társintézményeivel (BRFK és Gyámhivatal) aktív kapcsolatban álltak.

A munkatársak közül a bevont családsegítők és esetmenedzserek „saját családjaikat” helyezték fókuszba a választás során, illetve a kezdeti lemorzsolódást követően az újonnan látótérbe került családok szüleinek motivációjára hatottak. A mintába főként az alábbi csoportokban jelennek meg mintavételi egységek:

- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a felnőttek bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a gyermek esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll.

2. „Egyedül nem megy” – „Szülői kompetenciák fejlesztése” – Modellprogram

EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona

Célok:

Az intézményben élő kiskorú fiatalokat és családjaikat célzó programelemek során elsődleges célként jelent meg a harmadlagos prevenció szintjén az egyéni és családi, szülői kompetenciák fejlesztését és a családokkal való hatékonyabb és szorosabb együttműködést célzó, szakértők által ajánlott módszerek és eszközök kiválasztása. A programelemek kiválasztását a bűnelkövetésben enyhébb vagy súlyosabb érintettséggel járó egyéni jellemzők és a javítóintézet, speciális gyermekotthon környezeti határainak, működésrendjének ismeretében tették meg.

Az alkalmazott kísérleti módszerek rövid távú, gyermeki reziliencia-szintben és az intézményi ellátásban részesülő, a szolgáltatásokat biztosító aktorok kommunikációs folyamataiban megmutatkozó hatások az intézményi arculathoz kapcsolható maximális fejlődési lehetőségeinek megtapasztalását célozták. Élményalapú eszközök választásával a célcsoportokhoz tartozók körében (akár gyermek, akár szakember) kiváltott érzésekre, emóciókra és mentális, pszicho-szociális területeken megragadható tapasztalásaikra fókuszáltak a megvalósítás során, abból a célból, hogy hosszú távon a módszertani eszköztárukat a veszélyeztetett gyermekek és fiatalok dezisztenciáját, azaz a bűnelkövetéssel való felhagyásukat elősegítve, az érintett kollégák esetében pedig a kiegészítő elleni védelemre is hatást gyakorló hatékony módszerekkel tegyék komplexebbé.

Célcsoportok:

A megvalósított szülői kompetenciákat és a kapcsolattartás fontosságát és célszerűségét tudatosító egyéni (intézetben élő lányok fejlesztése) és családi fejlesztéseket (nyílt nap), közösségi programokat (Egészségnap, Családi nap) valósítottak meg a projekt keretében, melyek az intézmény ellátásában lévő gyermekekre és fiatalokra gyakorolt hatásán keresztül a szülőket is célozták. A családtagok bevonása és elérése közben a siker záloga a társintézményekkel való szoros szakmai együttműködésben rejlett.

A célcsoportokhoz tartozók érintettsége a bűnelkövetésben jellemző, elkövetett bűncselekmények függvényében a deviáns és kriminális karrier személyiségfejlődésre jelentősen hatást gyakorló szakaszában vannak, ezért súlyosan veszélyeztetettként minősítette őket az intézményben erre hivatott szakemberek köre. A veszélyeztetettségük az ismételt bűnelkövetésben is számottevő, ezért a kompetenciafejlesztő programok esetükben a másodlagos és harmadlagos prevenció szinten valósultak meg.

- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek – akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek – felnőtt családtagjai;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;
- Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok;
- Javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok felnőtt családtagjai;
- A javítóintézet és speciális gyermekotthon minden munkatársa.

3. „Társadalmi iránytű, azaz szabályosan szabadon” – modellprogram, Szekszárd

Célok:

A modellprogram a gyermekjóléti alapellátás területén segíti elő a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működését, hatékonyabb működtetését, mely a bűnelkövetéssel érintett családok veszélyeztetett gyermekei életében elsődleges, másodlagos és harmadlagos prevenció hatással bírhat. A megvalósított programelemek célozzák a bűnelkövetés szempontjából közepes vagy magas kockázatú egyéni, belső, vagy környezeti, külső tényező miatt veszélyeztetett gyermekeket és közvetlenül, illetve közvetve a vér szerinti családok minden tagját. A programelemek választásánál – hasonlóan a korábbi évben sikeresen megvalósított innovatív családmegtartó programjaik jó gyakorlatánál alkalmazott módon ennél a vizsgálati célcsoportnál is – a „pincétől a padlásig” elv szerint strukturálták térben, időben és célzottság tekintetében választott és adaptált programelemeiket. Szociális diagnózist készítettek, mely alapján a valós szükségletfeltárást követően szakmai diskurzus keretében határoztak meg célokat és rendeltek eszközöket, határidőket, felelősségi köröket az elvégzendő családsegítő folyamat egyes lépéseéhez; multidiszciplináris aspektusból a „Multi Team” kollektívája, illetve az intenzív családgondozás

technikáinak sikeres alkalmazása tette hatékonyabbá a segítség folyamatait; a gyermek-szülő; gyermek és környezete; gyermek és lelki világa összefüggésekre, háttértényezőkre mutató egyéni és csoportos, közösségi élményeket is életre hívó technikákkal fordultak a gyermekek és családjaik felé, amikor a rajzolás és a különböző játékok terápiás célú alkalmazását, továbbá szülőcsoportokat és közös családi nap megvalósítását célozták.

Célcsoportok:

- Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a *felnőttek* bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a *gyermek* esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll.

4. „KAPASZKODÓ”: Rögös úton helyes irányba – modellprogram, Szombathely

Célok:

A modellprogram a bűnelkövetésben érintett veszélyeztetett gyermekek és szociálisan hátrányos helyzetű családait célozta, annak érdekében, hogy családi és nevelési feladataikat hatékonyabban végezhessék, mind a gyermekek, mind a felnőttek számára az értékközvetítés, a reszocializáció folyamataihoz kapcsolódó felelősségvállalás tudatosításával. A bevont szakemberek körében pedig fontos célkitűzésként fogalmazódott meg, hogy a felkínált szakértői eszköztárból olyan programelemek megvalósításában vehessenek részt, amelyek egyidejűleg tárják fel a deviancia okait és a megelőzési, korrekciós utakat is láttatják.

Fontos célkitűzésként jelenik meg és a programelem választásánál is tetten érhető az erőszakmentes technikákra való fókuszálás (kommunikációban, közvetítői eljárásban, egyéb resztoratív technikák alkalmazásánál) és a kortárs, ifjúsági és családi együttes élmények, közösségi rendezvények rezilienciát fejlesztő hatásainak előmozdítása.

Célcsoportok:

- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek;
- Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában a felnőtt családtagok;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a felnőttek bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a gyermek esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll;
- Gyermekvédelmi szakellátásban részesülő bűnelkövető, megelőző pártfogás alatt álló gyermekek felnőtt családtagjai.

5. „Családi életre való nevelés” – modellprogram, Miskolc

Célok:

A „Családi életre való nevelés” modellprogram keretében a névadó programelemen túl, *az AVP tréning; a Családfotóalbum-elemzés, családi legendárium programmal és a Családi nap szervezésével, illetve a „Most mi lesz? Mit kell tennem?”* információközvetítő, erőforrásfeltáró program komplementer hatását előhívó megvalósításkor egyaránt célként fogalmazódott meg a pártfogás alatt, megelőző pártfogás alatt álló fiatalok és gyermekkorúak, védelembe vett fiatalok és gyermekkorúak, bűnelkövetés szempontjából veszélyeztetettek, és családtagjaik, család- és gyermekjóléti központ nyilvántartásában szereplő fiatalok és gyermekkorúak készségeinek komplex fejlesztése, melyekkel kríziseiket erőszak nélkül vészelhetik át, a megélt életeseményeikre pozitív életszemlélettel képesek tekinteni.

A programok következtében, a családi légkörre gyakorolt pozitív hatás visszatartó erejének ismeretében célul tűzték ki a családtagok egyéni kompetenciáinak, családi szerepekhez kapcsolódó készségeiknek fejlesztését (felelős szülőség, párkapcsolati készségek) is.

Célcsoportok:

- Családjukban nevelkedő, megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek, akik a bűnelkövetővé válás tekintetében erősen veszélyeztetettek;

- Családjukban nevelkedő megelőző pártfogás és pártfogás alatt álló gyermekek családjában s felnőtt családtagok;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermek felnőtt családtagjai, ahol a felnőttek bűnelkövetők vagy a bűnelkövetés veszélye fennáll;
- Családjukban nevelkedő olyan gyermekek felnőtt családtagjai, ahol a gyermekek esetében a bűnelkövetés veszélye fennáll.

A gyermeki reziliencia és a szülői attitűdök alakulása a kísérleti modellprogramok hatékonyságvizsgálata során

A mintába került gyermekek és szülők jellemzői néhány demográfiai mutató mentén

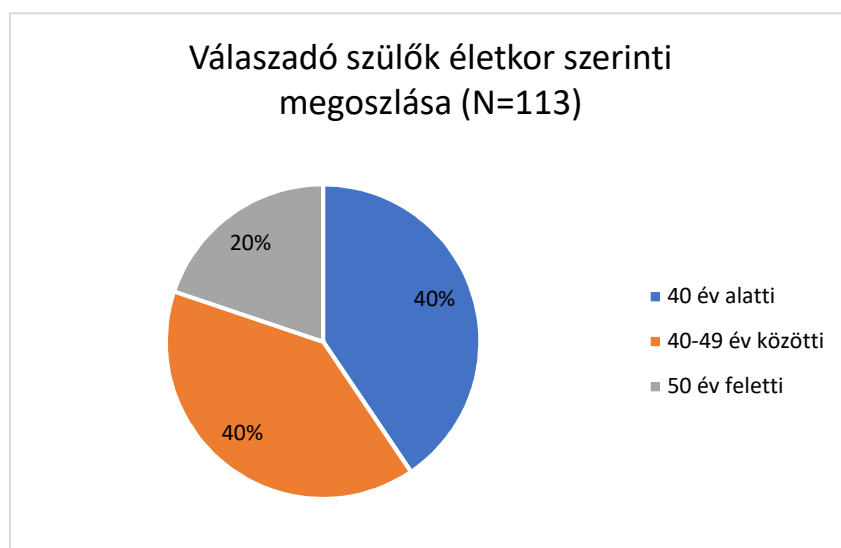
A válaszadó gyermekek körében (N=217) vér szerinti családjában nevelkedik, veszélyeztetett gyermek 72%, javítóintézeti nevelésben részesül 21%, míg a szakemberek modellprogramjaikba bevont családok gyermekei közül a kutatás idején gyermekvédelmi szakellátásban élt a válaszadók 7%-a.

A mintában a gyermekek nem szerinti megoszlás alakulása: 52,5%-a kitöltőknek fiú, 47,5%-uk lány. A válaszadó gyermekek körében a vér szerinti családjaikban élők között jelennek meg a 10 év alattiak, ezért az átlagéletkoruk alacsonyabb 12 év, míg a gyermekvédelmi szakellátás valamely intézményében nevelkedő gyermekek átlagéletkora 16 év.

- a gyermekvédelmi szakellátásban élők közül 7 fiú és 54 lány töltötte ki a kérdőívet, ebből
- a rákospalotai javító intézetben 45 lány, akik közül a speciális gyermekotthon lakója 13 fő, jogerős javító intézeti büntetését tölti 21 fő és 11 fő él előzetes letartóztatásban,
- a vér szerinti családban élők közül a szakemberek 107 fiúval és 49 lánnyal töltött kérdőíven jelölték a kitöltők nemét.

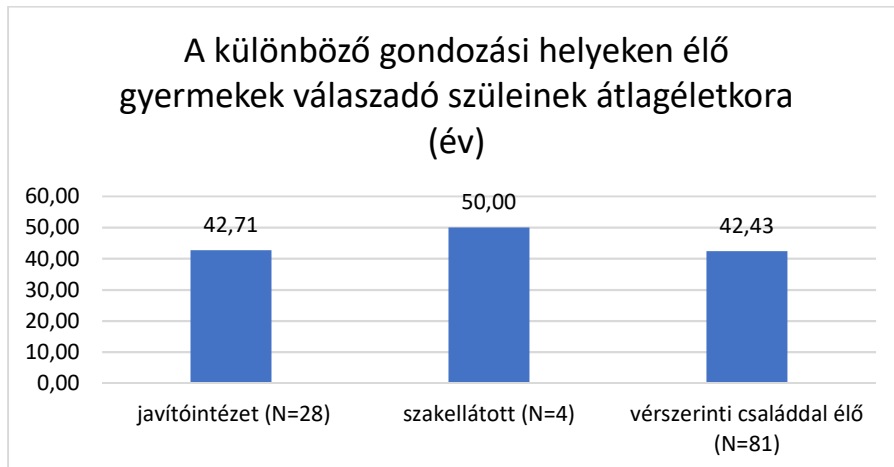
A 113 fő válaszadó szülők átlagéletkora 43 év. A legfiatalabb szülő 21 éves, legidősebb 74 éves. Közel 40%-a 40 év alatti, további 40%-uk 40-49 év között van, az 50 éven felüli szülők aránya 20%. (2. számú ábra)

2. számú ábra: A szülők életkori megoszlása (%) (N=113)

Az alábbi 3. számú ábra a különböző gondozási helyeken élő gyermekek válaszadó szüleinek átlagéletkori megoszlását mutatja.

3. számú ábra: A különböző gondozási helyeken élő gyermekek válaszadó szüleinek átlagéletkora (év)

Javítóintézetben élő gyermekek szüleinek átlagéletkora 43 év, gyermekotthonban, nevelőszülőnél élő gyermekek szüleinek átlagéletkora magasabb, 50 év, a vér szerinti családok szüleinek átlagéletkora 42 év.

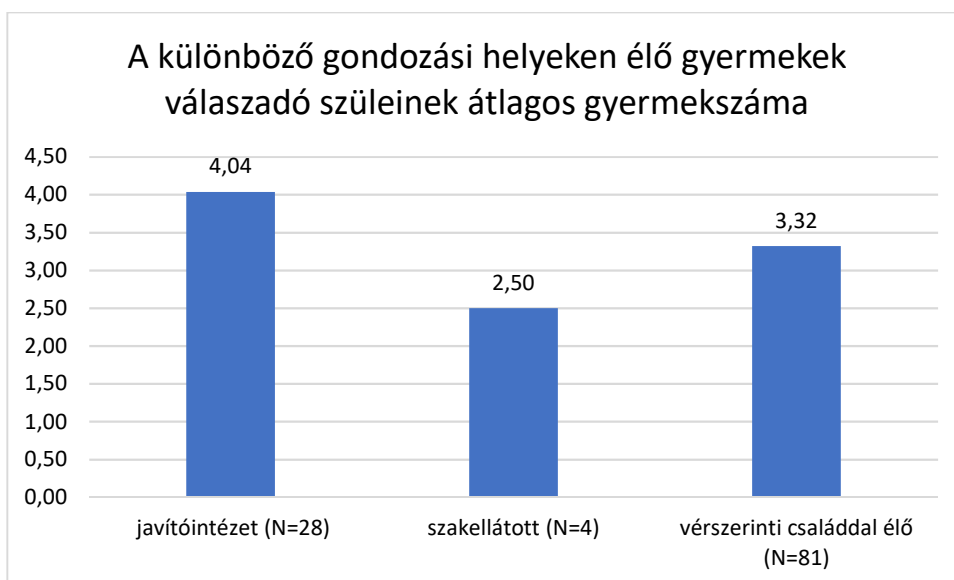
Az 4. számú ábra a mintába bekerülő családok gyermeklétszámának alakulását mutatja, jól látszik, hogy a bevont családok döntő többsége, közel 50%-a a nagycsaládos kategóriába sorolható, azaz három vagy több – esetenként 10 gyermeket is – nevelnek.

4. számú ábra: A mintába került gyermekek családjaihoz tartozó gyermekek száma (fő)

A kísérleti modellprogramokba bevont, a bűnelkövető deviáns magatartásmintákkal és módokkal érintett családokban az egyetlen gyermeket nevelő nukleáris családok aránya az országos tendenciához képest eltérést mutat, az egy gyermeket nevelő szülők aránya nem éri el a bevont családok esetében a 20%-ot, mindössze 18 %.

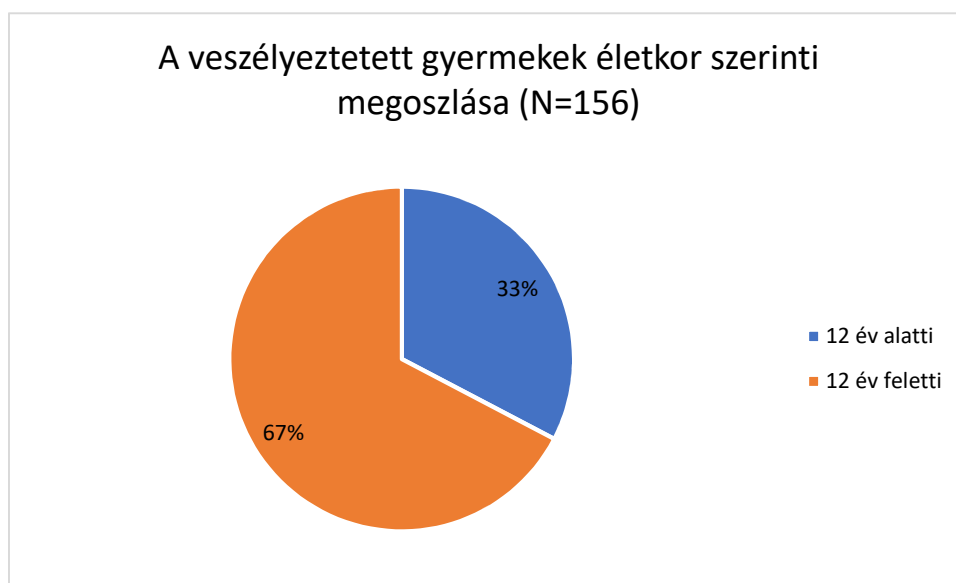
5. számú ábra: A válaszadó szülők gyermekszámainak alakulása gondozási típusonként (átlag)

A fenti ábra adatai mutatják, hogy a javítóintézeti ellátásban részesülő gyermekek szülei átlagosan több gyermeket nevelnek, körükben a gyermeklétszám átlaga eléri a 4 főt.

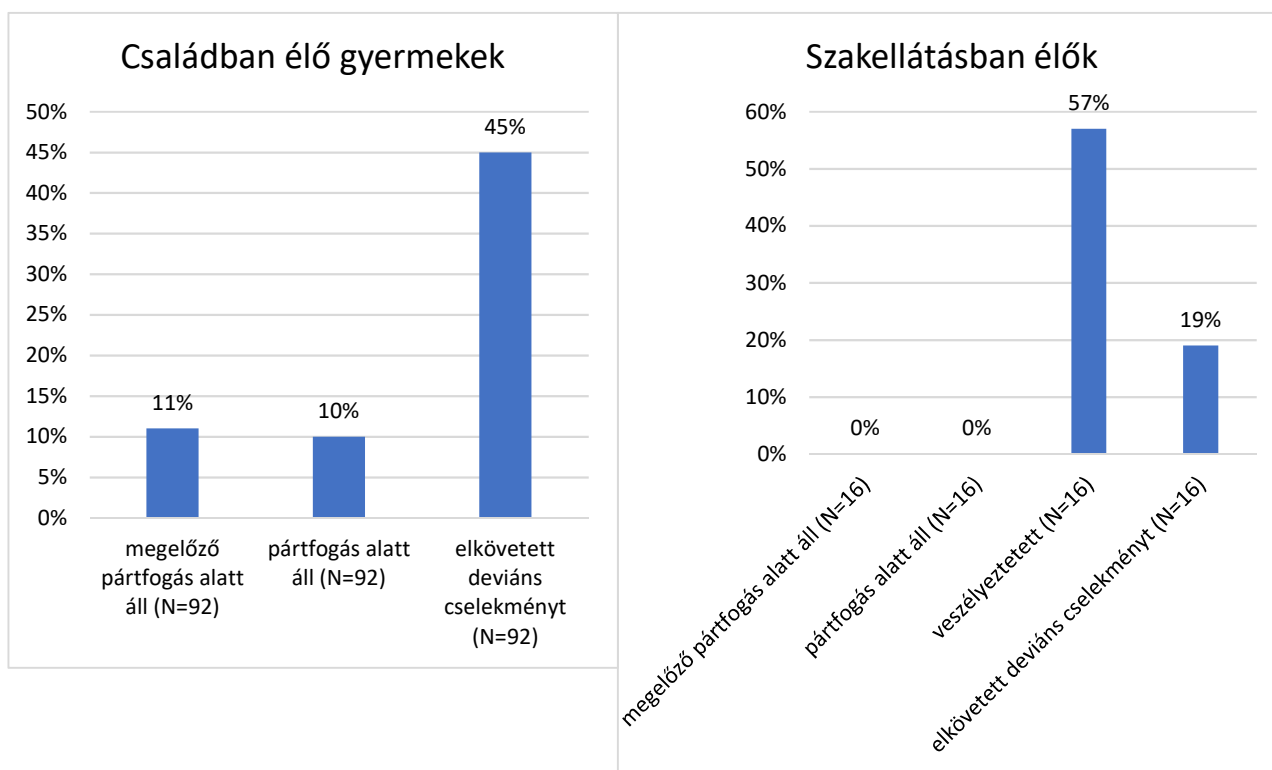
A szülő devianciája és bűnelkövetése miatt veszélyeztetett, illetve saját deviáns viselkedése miatt érintett gyermekek száma igen magas a mintában, amely jelzi a kísérleti modellprogramok megfelelő célzottságát a bevont családok esetében. A javítóintézetben élő ellátottakon túl a családjaikban és a gyermekotthonban, nevelőszülőnél élő gyermekek körében is magas a gyermekek veszélyeztetettsége. A családjaikban élők érintettségét korcsoportos megoszlásban az alábbi ábra adatai szemléltetik.

6. számú ábra: A veszélyeztetett gyermekek korcsoportos megoszlása (%)

A mintába került veszélyeztetett gyermek közel 70%-a 12 év feletti korcsoportozhoz tartozik.

7-8. számú ábra: A családjaikban és a gyermekvédelmi szakellátásban élő válaszadó gyermekek megoszlása a devianciával való érintettség függvényében (%)

A családjaikban élő gyermekek körében a kérdőíveken megjelenített devianciák kétszer gyakrabban fordulnak elő, mint a szakellátásban lévő gyermekek eseteinél, körükben 10% körül mozog azoknak az aránya, akik jogsértő magatartásuk miatt megelőző pártfogás vagy pártfogás alatt állnak.

A gyermeki deviáns cselekvések között a leggyakrabban megjelenített kategóriák között:

- a lopást,
- garázdaságot,
- az iskolai rendbontás különböző formáit (házi rend megsértése, verekedés, iskolai erőszak, kortársbántalmazás)
- a cyber bullying jelenségét
- a szerhasználatot, szerbirtoklást emelhetjük ki.

A szülői deviancia miatt veszélyeztetett gyermekek szülei közül büntetett előéletűek aránya 11%, a családok közel 50%-ban fordult elő a szakember által minősített családi deviancia valamely típusa, mint például az alkoholizmus, droghasználat, a családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás (szexuális abúzus), lőszerezéssel való visszaélés, testi sértés.

Az alkalmazott és fejlesztett mérőeszközök pszichometriai mutatóinak és belső struktúrájának alakulása a vizsgált mintán

A kutatás során alkalmazott mérőeszközök belső érvényességét mutató Cronbach alfa értékek mind a modellprogramok előtti, mind a programok befejezését követő lekérdezést követő adatbázisoknál a skálák megfelelő szintű validitását igazolják.

A tanulmány korábbi alfejezetében már írtunk arról, hogy az alkalmazott 35 ítemes Szülői attitűd skála, az előző kutatás során kialakított mérőeszköz továbbfejlesztése. A válaszadó szülők mintájának elemszáma (N=113) alkalmasnak bizonyult a továbbfejlesztett skála belső érvényességének vizsgálatára.

Item-total korreláció vizsgálatával azokat az itemeket elhagytuk, melyek törlésével az új skála Cronbach alfa szintje javítható volt, annak érdekében, hogy a továbbfejlesztett, speciális célcsoportra irányuló itemekkel bővített mérőeszközt a szakemberek megbízhatóan alkalmazhassák a jövőben is a szülőket célzó programjaik hatékonyságvizsgálatánál.

Ezt követően a lekérdezett skála 30 iteméből hoztuk létre a kutatási eredmények értékeléséhez használt, devianciával terhelt családok számára a Szülői attitűdmérő skálát (30), majd a programoceklemekhez kapcsolódó itemekből 4 faktorba rendeződő 19 item első két alskáláját alkalmaztuk a kísérleti modellprogramok hatékonyságvizsgálata során, a másik két alskála belső érvényességi mutatói 0,7 alatt maradtak (Homoki-Czinderi 2019). (Melléklet 5.)

1. számú táblázat: Devianciával terhelt családokban alkalmazható Szülői attitűdmérő skála (19) változóinak struktúrája, alskálái

A skála itemeinek faktoranalízisbe való bevonásával négy jól elkülönülő faktor jött létre:

1. *Szülői tudatosság faktor*
2. *Vallásos nevelés faktor*
3. *Hétköznapi kommunikáció faktor*
4. *Családi kapcsolatok ápolása faktor*

4 faktor	Faktorok változói	Korrigált itemtotal korrekció:
1. faktor: Szülői tudatosság	Fontosnak érzem, hogy a gyerekem jó szülővé váljon.	0,691
	Fontos, hogy a gyerekből egészséges felnőtt váljon.	0,702
	Fontosnak érezzük, hogy a gyerek befejezze az iskolát.	0,649

	Szoktam arról beszélni, mit csináltak a gyerekek, mikor kicsik voltak.	0,557
	Amikor valamelyik családtagunk megszegi a szabályokat, rosszul cselekszik, könnyen megbocsátunk egymásnak.	0,480
	Érték a családjunkban a tanulás.	0,544
	Amikor a gyermekünk kicsi volt, az estéink ugyanúgy zajlottak minden nap.	0,370
2. faktor: Vallásos nevelés	Imádkoztam előtte.	0,841
	Szoktunk együtt imádkozni.	0,780
	Tanítottunk neki imát.	0,696
3. faktor: Hétköznapi kommunikáció	Együtt étkezünk, egyszerre ülünk asztalhoz.	Megjegyzés: A 3-4. faktorok a nem megfelelő Cronbach-alfa értékek miatt alszkálaként nem alkalmazhatóak.
	A gyerek valamelyikünknek minden nap beszámol érzéseiről, kifejezi azokat olykor nevetéssel, sírással, néha flegmán dacol.	
	A gyermekeinkkel nyíltan beszélünk a nehézségeinkről.	
	Gyakran a gyermekkel együtt találjuk meg a megoldást a családi vitáink lezárásakor.	
	Valamin mindig idegeskedünk, veszekszünk. (f)	
4. faktor: Családi kapcsolatok ápolása	Van olyan szó, vagy „titkos jelünk”, amivel minden nap tudtára adom a páromnak az érzéseimet.	
	Minden nap beszélgetünk a párommal.	
	Távollétében rendszeresen látogatom a gyereket.	
	Simogatással, össebújással, puszival is kifejezzük az összetartozásunkat.	

A GYIRM, Gyermek és Ifjúsági Reziliencia Mérészköz korábban a gyermekvédelmi szakellátás területén végzett kutatás és a családjaikban élő, nem hátrányos helyzetű gyermekek körében folytatott nagymintás (N=2087) kutatás adataihoz és a 2018-ban, a gyermekjóléti alapellátás modellprogramjaiba bevont hátrányos helyzetű családjaiban élő kiskorúak körében végzett tesztelés eredményeihez hasonlóan jelen kutatás során is 0,8-0,9 közötti, azaz a „magas megbízhatósági szint” kategóriáihoz tartozó értékeket vett fel, a szakellátásban élők körében a kiváló megbízhatósági szintet is eléri a bemeneti mérésnél (0,904). (1. számú táblázat)

A szülői attitűdmérő skála első két faktora működik a belső érvényességi mutatóik (2. számú táblázat) figyelembevételével alszkálaként is, melyekkel a modellhelyszíneken megvalósított programok hatékonysága külön-külön is mérhetővé vált.

2. számú táblázat: A szülői attitűdskála és a reziliencia-skálák pszichometriai mutatóinak alakulása bemeneti és kimeneti mérésekkor

Skálák pszichometriai mutatói (Cronbach-alfa értékek)		
30 ítemes Szülői attitűd skála	Program előtt	Program után
Cronbach-alfa értékek	0,898	0,881

Szülői tudatosság alskála	0,807	0,801
Vallásos nevelés alskála	0,881	0,859
Reziliencia skálák (24/26/30) ítemes)	Program előtt	Program után
családjaikban élők számára	0,840	0,870
szakellátásban élők számára	0,904	0,856
javítóintézetben élők számára	0,826	0,886

Ahogy a fenti táblázat adatai mutatják, az alkalmazott gyermeki rezilienciát és a szülői attitűdöket mérő skálák Cronbach alfa értékei minden esetben meghaladták a magas szintű elfogadhatóság határát jelentő 0,8 értéket, és programok zárását követő lekérdezést követően a belső érvényességi szintjük emelkedést mutat a családjaikban élő és a javítóintézetben élő válaszadó gyermekek körében.

A javítóintézeti nevelésben részesülők reziliencia méréséhez fejlesztett mérőeszköz az alacsony esetszám ellenére is magas belső érvényességi megbízhatóságot mutat (lásd a mérési eszközt: Melléklet 3).

Hazánkban korábban körökben kvantitatív módszerrel reziliencia mérése nem történt, az alábbiakban bemutatjuk a kutatás során alkalmazott skálát, mellyel a programok hatékonyságmérésekor a javítóintézetben lévő gyermekek reziliencia-szintjét mértük.

A 7 év alatti, kisgyermekkorban lévő gyermekek körében alkalmazott rajzos feladatmegoldás módszerével nyertek információt a szakemberek programjaikat követően a szülő-gyermek kapcsolat bizalmi szintjének változásáról. A mintában 26%-ot tesznek ki azok a gyerekek, akik ezt a feladatlapot töltötték (lásd a mérési eszközt: Melléklet 4).

A családjaik körében élő veszélyeztetett gyermekek szüleit célzó programok hatékonyságát mutatja, hogy a megvalósított programok előtt voltak, akik nem neveztek meg felnőtt hozzátartozót, ismerőst, arra a kérdésre, hogy abban az esetben, ha kiránduláskor lemaradna, ki várná őt egy folyó felett lévő híd túloldalán. A programok után minden gyermek említett felnőttet, aki várja. Leggyakrabban előforduló válaszalternatívák az említés sorrendjében: anya, apa, mama és szülők (egyben), néhányan barátai, gondozóik nevét jelölték.

A gyermeki reziliencia és a szülői attitűdök értékeinek vizsgálata a teljes mintán a programok előtt és után

Az alábbi táblázatokban láthatók a páros t-próba módszerével nyert eredményeink, melyek szignifikáns pozitív irányú változásokat jeleznek a szakellátásban lévő gyermekek és a

javítóintézetben előzetes letartóztatásban lévő rezilienciájának fejlődésében és a veszélyeztetett gyermekek esetében egyaránt kis mértékű pozitív irányú változás mutatkozik.

3. számú táblázat Családjaikban élő gyermekek reziliencia átlagértékeinek változása a programok hatására

Családjaikban élő veszélyeztetett gyermekek reziliencia-pontértékének átlaga:		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadság -fok	Szórás	Std. hiba	Szignifikancia
23 ítemes gyermeki reziliencia skála	modellprogram után	80,82	+0,341	43	4,313	0,650	0,603
	modellprogram előtt	80,48					

4. számú táblázat A javító intézethez tartozó gyermekek reziliencia átlagértékeinek változása a programok hatására

Javító intézethez tartozó reziliencia-pontértékének átlaga		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadság -fok	Szórás	Std. hiba	Szignifikancia
30 ítemes reziliencia-skála teljes csoportnál	modellprogram után	112,70	+2,519	26	10,903	2,098	0,241
	modellprogram előtt	110,19					
Előzetes letartóztatottak eseteiben	modellprogram után	117,0	+8,5	7	5,707	2,018	0,004*
	modellprogram előtt	108,5					

*: $p < 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérés

Szignifikáns a jelentős pozitív irányú eltérés az előzetes letartóztatottak eseteinél.

5. számú táblázat: A szakellátásban lévő devianciával veszélyeztetett gyermekek reziliencia átlagértékeinek változása a programok hatására

Szakellátásban lévő gyermekek reziliencia-pontértékének átlaga:		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadság -fok	Szórás	Std. hiba	Szignifikancia
26 ítemes gyermeki reziliencia-skála	modellprogram után	89,86	+11,000	6	7,211	2,726	0,007*
	modellprogram előtt	78,86					

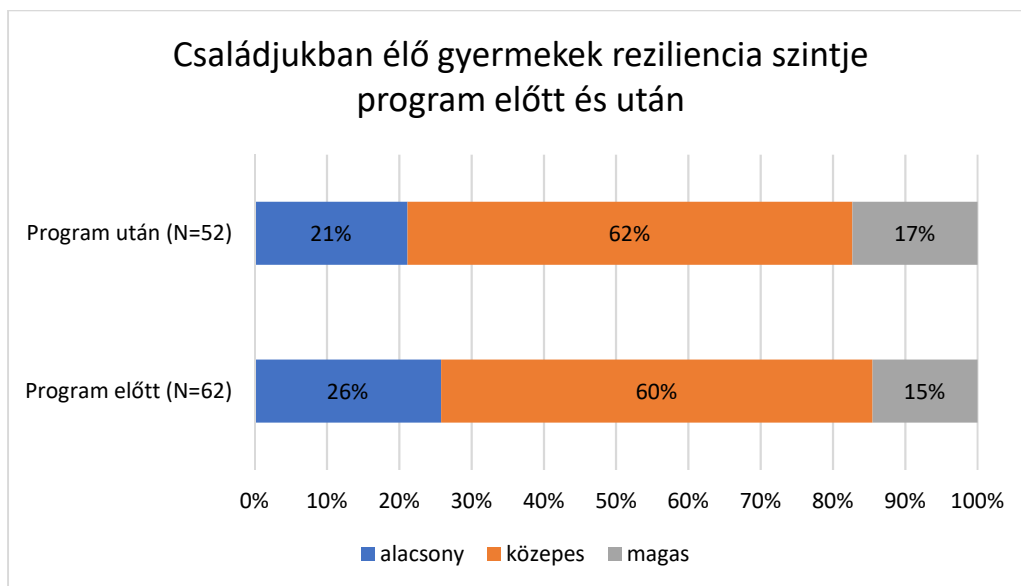
*: $p < 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérés

A szakellátásban megvalósított programok hatékonyságát az előtte-utána reziliencia átlagkülönbségek szignifikáns eltérése igazolja.

Az alábbi ábrák az alkalmazott mérőeszközökkel (GYIRM23/26/30) mért gyermeki reziliencia-szintek pozitív irányú változását mutatják a vizsgálati almintáinkon nevelkedési és gondozási helytől függetlenül.

A 9. számú ábrán a vér szerinti családjaikban élő gyermekek reziliencia szintjeiben kimutatható eltérés látható.

9. számú ábra: A programok előtt és után mért reziliencia-szintek változásai a vér szerinti családban élők körében (%)

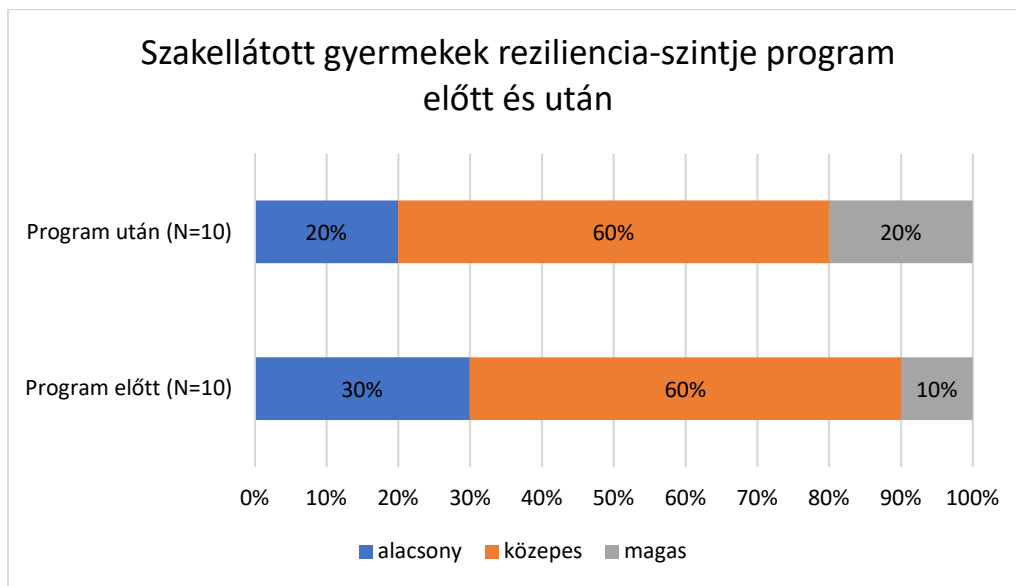

Az eseteikben alkalmazott 23 ítemes reziliencia-skálán az alábbi kategóriák szerint határozható meg a gyermekek nehéz élethelyzethez való rugalmas igazodási, alkalmazkodási szintje:

1. alacsony: ≤ 69 pont (5-ös skálán 3 vagy alacsonyabb átlagpontoszám)
2. közepes: 70-92 pont (5-ös skálán 3-4 közötti átlagpontoszám)
3. magas: 93-115 pont (5-ös skálán 4 feletti átlagpontoszám)

Az ábra a közepes és magas kategóriák kedvező alakulását szemlélteti, mindkét kategóriában 2%-kal nőtt a rezilienciájukban fejlődő gyermekek aránya.

10. számú ábra: A programok előtt és után mért reziliencia-szintek változásai a szakellátás gondozási helyein élő gyermekek körében (%)

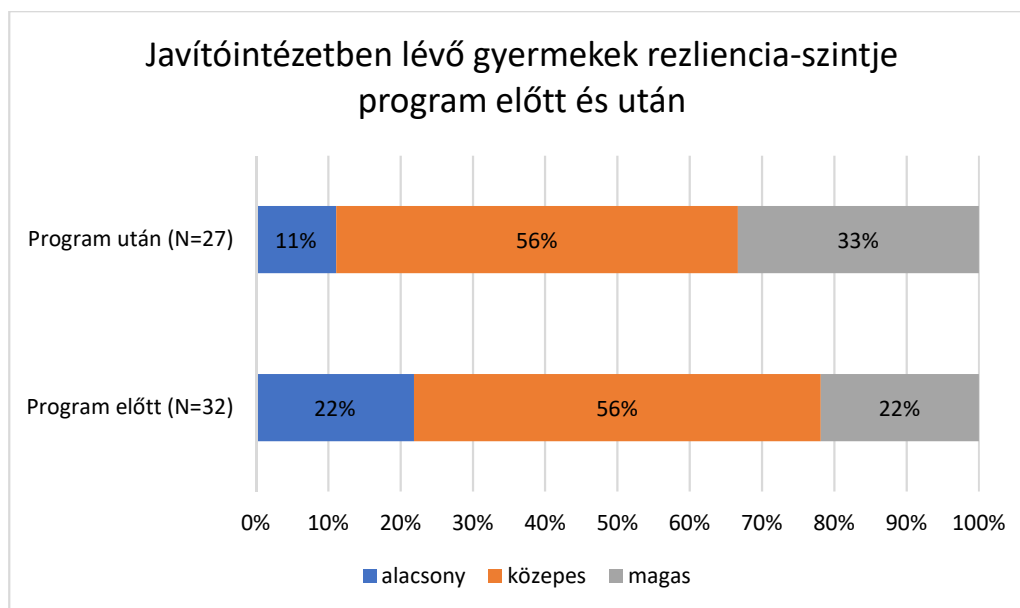

A szakellátás rendszerében lévők 26 ítemes reziliencia-skála szerinti szintcsoportosítások az alábbi pontszámok mentén alakulnak:

1. alacsony: ≤ 78 pont (5-ös skálán 3 vagy alacsonyabb átlagpontszám)
2. közepes: 79-104 pont (5-ös skálán 3-4 közötti átlagpontszám)
3. magas: 105-130 pont (5-ös skálán 4 feletti átlagpontszám)

Az ábra eredményei szerint a programokat követően jelentős mértékben, 10%-kal nőtt a magas reziliencia szintet elért válaszadó gyermekek aránya.

11. ábra: A programok előtt és után mért reziliencia-szintek változásai a javítóintézethez tartozó gondozási helyeken élő gyermekek körében (%)

A javítóintézethez tartozó gondozási helyeken élő ellátottak reziliencia szintjei az alkalmazott 30 ítemes reziliencia-skála kategóriái mentén az alábbi eloszlás szerint csoportosíthatók:

1. alacsony: ≤ 90 pont (5-ös skálán 3 vagy alacsonyabb átlagpontoszám)
2. közepes: 91-120 pont (5-ös skálán 3-4 közötti átlagpontoszám)
3. magas: 121-150 pont (5-ös skálán 4 feletti átlagpontoszám)

Esetükben, hasonlóan a szakellátásban élőknek a magas rezilienciával jellemezhető gyermekek aránya emelkedett a programokat követően, a három csoport összehasonlításában legnagyobb mértékben, 11%-kal, ez az arány 10% a szakellátottaknál és 2%-a vér szerinti családban élők körében.

Összességében mindhárom csoportban a programok hatására a gyermeki reziliencia-szintek kedvezőbb képet mutatnak, a páros t-próbák fent szemléltetett eredményei szerint a családjaiktól távol élő gyermekek esetében szignifikáns eltérés mutatható ki.

6. számú táblázat: A Szülői attitűdmérő skála és alskáláinak átlagértékei a programok előtt és után a teljes mintán

Szülői attitűd skála: Alskálák:		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)	Szabadsá g-fok	Szórás	Std. hiba	Szignifikanci a
30 itemes szülői skála	modellprogram után	105,78	+1,379	57	7,220	0,948	0,151
	modellprogram előtt	104,40					
Szülői attitűd Tudatos nevelés alskála	modellprogram után	29,09	-0,229	95	2,080	0,212	0,283
	modellprogram előtt	29,32					
Szülői attitűd Vallásos nevelés alskála	modellprogram után	7,04	+0,354	98	1,820	0,183	0,056
	modellprogram előtt	6,69					

A válaszadó szülők a skálán elért átlagértékei közötti változást és összefüggéseket páros t-próba módszerrel vizsgáltuk. A teljes skálán és az alskálák közül a Vallásos nevelés alskálán jeleznek az adatok pozitív irányú elmozdulást. A fejlődés mértékét tekintve a programok a szülők gyermekeihez és a hithez, vallásos mintaadáshoz való viszonyulásukra fejtettek ki nagyobb hatást.

7. számú táblázat: A Szülői attitűdmérő skála és alskáláinak átlagértékei a programok előtt és után a szignifikáns pozitív irányú reziliencia-eltérést mutató mintán (javítóintézet és szakellátásban élők)

Javítóintézetben élő gyermekek szüleinél:		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)
30 itemes szülői attitűd skála*	modellprogram után	116,2	+0,8
	modellprogram előtt	115,4	
Szülői attitűd alskála Szülői tudatos nevelés	modellprogram után	31,86	+0,27
	modellprogram előtt	31,59	
Szülői attitűd alskála Vallásos nevelés	modellprogram után	8,05	+0,64
	modellprogram előtt	7,41	
Szakellátásban élő gyermekek szüleinél:		Átlag	Átlag kül. (után-előtt)

30 ítemes szülői attitűdskála*	modellprogram után	94,00	+15,33
	modellprogram előtt	78,67	
Szülői attitűd alskála Szülői tudatos nevelés	modellprogram után	28,33	+4,00
	modellprogram előtt	24,33	
Szülői attitűd alskála Vallásos nevelés	modellprogram után	3,00	0
	modellprogram előtt	3,00	

*: $p < 0,05$ szinten statisztikailag szignifikáns eltérés

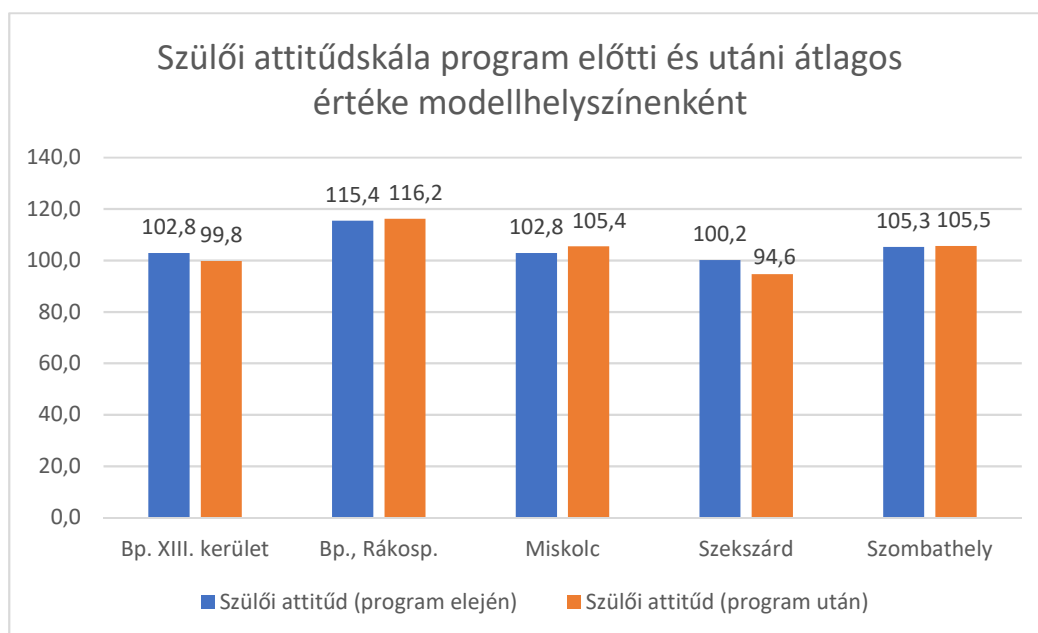
A teljes skálán a páros t-próba eredményei azoknál a gyermekeknél, ahol a programok befejezését követően pozitív irányú szignifikáns rezilienciaszint-emelkedés mutatható ki, a kedvező változás a szülők attitűdjeiben összességében is és a tudatos neveléshez kapcsolódó attitűdjeiben kimutatható. A fenti adatok értelmezését követően összefoglalásként megállapítható, hogy a megvalósított modellprogramok hatásvizsgálatánál nem meglepő, hogy a legszembetűnőbben a gyermeki rezilienciára ható Szülői tudatosság alskálán mutatható ki szignifikáns pozitív irányú változás. Eredményeink szerint a javítóintézeti programok sikeressége a gyermeki rezilienciát fejlesztő hatásban és a szülői attitűdök pozitív irányú változásában egyaránt tetten érhető.

A modellhelyszíneken megvalósított célzott fejlesztő programok vizsgálata, a szülők gyermeknevelési attitűdjeinek változására gyakorolt hatások mérése

A fentiekben bemutatott és megvalósított programokkal a modellhelyszínek többségének akár a gyermeki rezilienciát, akár a szülői attitűdök változását vizsgáltuk, az eredmények szerint sikerült pozitív irányú előmozdító hatást kifejteni. A gyermekek gyermekvédelmi státuszát tekintve a legszembetűnőbb és szignifikáns változás a javítóintézetben és a családjaikból kiemelt gyermekek és szüleik eseteinél mutatható ki. Bár az alábbi ábra adatai szerint Szekszárd és Budapest XIII. kerületi modellhelyszínein a programok zárásakor alacsonyabb értékek szerepelnek, ennek oka a zárást követő méréskor a kódolási hiba lehet, aminek következtében a szülői attitűdskála utolsó itemeinek kitölttetése, illetve a gyermeki rezilienciát mérő skála esetében ugyanez számos esetben elmaradt.

A két helyszínen megvizsgáltuk az egyes skálák, alskálák mentén történt változásokat, aminek eredményeként elmondható, hogy a XIII. kerületben +0,733 átlagértéknövekedést mértünk, míg ez a növekedés Szekszárdon +0,350 a szülők vallásos neveléshez fűződő attitűdjeiben.

12. ábra: A szülői attitűdökben kimutatható változások mértéke és iránya modellhelyszíneken

A modellhelyszíneken kimutatható pozitív eredmények a szülő vallásos neveléséhez fűződő attitűdjei kapcsán a gyermeki reziliencia fejlődése szempontjából kiemelt jelentőséggel bírnak, hiszen a kísérleti modellprogramokkal közvetetten célzott gyermeki reziliencia én-hatékonyaságához és az élet értelmébe vetett bizalom szintereihez tartozó tényezőkkel – mint például az életcélok, pozitív életérzés, élet értelmébe vetett hit, jövőképpel – a hit, vallásosság és az erre irányuló szülői minta szoros összefüggést mutat.

Összegzés

A szakértők által fejlesztett kísérleti modellprogramok során célzott fejlesztési irányok a nehézségek sikeres leküzdését, a változtatásra való rugalmasságot elősegítő reziliencia-tényezőkre irányultak a devianciákkal, bűnelkövetéssel érintett gyermekeknél és szüleiknél.

A modellhelyszíneken megvalósított programelemek során kiemelten hangsúlyos rövid és középtávú célkitűzésként jelent meg a bevont családoknál a családi belső és külső támogató kapcsolatok, együttműködési stratégiák; a szülői és gyermeki problémamegoldás, helyzetfelismerés; bizalom, önbizalom, önértékelés; családi együttes tevékenységek szervezéséhez és lebonyolításához, az együttes örömmegélés készségének fejlesztése és a szülői érzékenyítés a gyermekek egyéni testi, lelki, mentális és társas szükségleteire.

A kutatás eredményei minden modellhelyszínen (Budapest XIII. kerület, Szekszárd, Szombathely, Miskolc, Rákospalota) esetében kimutatható pozitív irányú változásokról szólnak.

A fejlesztett és megvalósított kísérleti modellprogramok a gyermeki rezilienciát, minden esetben pozitív irányban mozdították elő, a gyermekek életkori, nemi és térbeli elhelyezkedésétől függetlenül. A kedvező változás a teljes mintán a szülők attitűdjeiben is kimutatható, két vizsgálati helyszínen esetében csak a skála Vallásos nevelés alskálaja mentén volt mérhető a pozitív elmozdulás. A családjaiktól távol élő gyermekek szüleit célzó programok eredményességét jelzi, hogy a skála Szülői tudatosság alskáláján szignifikáns pozitív eltérés mutatkozik. Érdekes eredményeként említhető, hogy a javítóintézetben élő gyermekek rezilienciájának alakulásában a szülőkhöz való kötődés, érzelmi kapcsolódás helyett a szakemberekkel való bizalmi kapcsolat megélése a meghatározó. A zárt intézményben megvalósuló, családokat is célzó programelemek a kriminális karriert élő/élt gyermekek szüleinél a hithez fűződő attitűdökben váltottak ki szignifikáns pozitív irányú változást.

Feltételezésünk – miszerint a reziliencia többdimenziós jellegének és a reziliencia „spirál-effektus” szerinti fejlődésének ismeretében, a közvetlenül vagy közvetetten a családra, mint egységre ható programok hatására a veszélyeztetett gyermekek egyéni készségei, képességei is pozitív irányban változhatnak – igazolódott, hiszen a válaszadó gyermekek reziliencia szintjében a programokkal érintett tényezőcsoportok mentén a programzárást követően kimutatható az emelkedés.

A megvalósított intenzív és komplex programokat követően, a három almintán tett összehasonlító elemzés eredménye szerint legnagyobb mértékben a családjaiktól távol (szakellátásban, javítóintézetben) élő gyermekek rezilienciaszintje emelkedett szignifikánsan (10-11%), ez az arány 2%-a vér szerinti családban élők körében.

A modellhelyszínek bemeneti és kimeneti állapotokat mérő eredményeinek összehasonlításakor nyert pozitív irányú eltérés mögött a hatékony megvalósításon túl, a fejlesztett programok komplexitásában és a széles körű szakmai és szakmaközi együttműködésben rejlő erőforrások látens hatása is feltételezhető, hiszen a gyermeki reziliencia multidimenzionális jellegéből fakadóan azok a kezdeményezések eredményezhetik a legnagyobb hatást a gyermeki boldogulás tényezőinek fejlesztésében, melyek egyidejűleg a családi élet, szülői kompetenciák több területére is kifejtik hatásukat. A 2014-ben közölt kutatási eredményeink szerint a gyermeki reziliencia fejlődésében a közreműködő szakemberek összefogásának, együttműködésének látens hatása is kimutatható.

A komplex programleírások tartalomelemzése során megállapítható, hogy a modellhelyszíneken a megvalósításához a személyi feltételrendszer teljeskörűen biztosított volt, a programok végrehajtásában a társszakmák képviselői nagy számban (5-13 fő/helyszín) vettek részt.

A kutatási eredmények – az előző évi tapasztalatokhoz igazodóan – ezen célcsoportoknál is igazolhatják a modellhelyszínekre fejlesztett és alkalmazott programok célzottságának, szükségletorientáltságának sikerességét, adaptálhatóságát, az adott helyi sajátosságok, szükségletek figyelembevétele mellett.

Felhasznált irodalom

Andorka R. (1994): Deviáns viselkedések Magyarországon – általános értelmezési keret az elidegenedés és az anómia fogalmak segítségével. In: Münich I. (szerk.) *Devianciák Magyarországon*. Budapest: Közélet Kiadó. 32-75.

Bíró J. (2018): A deviancia szociológiája: a társadalomtudományos normák megsértése? *Esély*, (29) 3: 3-19.

Cicchetti, D. – Cohen, D. J. (eds.) (2006): *Developmental Psychopathology. Volume 3: Risk, Disorders and Adaptation*. Hoboken. John Wiley & Sons

Czinderi K. – Homoki A. – Rácz A. (2018): Parental Quality and Child Resilience: Experience of a Hungarian Model Program. In: *MIRDEC-10th International Academic Conference Global and Contemporary Trends in Social Science* (Global Meeting of Social Science Community) Barcelona: Masters International Research& Development Center. 75-86.

Csikszentmihályi M. (1997): *Az áramlat*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Durkheim, É. (1978): *A társadalmi tények magyarázatához*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Fekete S. (2001): *Deviancia és társadalom*. Pécs: Comenius Bt

Forward, S. (2000): *Mérgező szülők*. Budapest: Háttér Kiadó.

Hanák K. (1978): *Társadalom és gyermekvédelem*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Homoki A. (2014): A gyermekvédelmi szempontú rezilienciakutatást megalapozó nemzetközi és hazai elméletek. In: *Jó szülő-e az Állam? - A corporate parenting gyakorlatban való megjelenése.* (szerk.: Rácz A.) http://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf Budapest: Rubeus Egyesület. 312-327. (utolsó elérés: 2019. 05. 19.)

Homoki A. (2016a): *A boldogulás elősegítése nehéz helyzetben lévő serdülők körében. Gyermekvédelemben élni a szeretet erejével.* Budapest: Áldott Remény Könyvkiadó.

Homoki A. et al. (2016b): A CYRM 28 gyermek és ifjúsági reziliencia skála magyar adaptált változatának jellemzői <http://mindenholotthon.hu/cyrm-28-gyermek-ifjusagi-reziliencia-kutatas/> (utolsó elérés: 2019. 05. 19.)

Homoki A. (2018): A szülői kompetenciafejlesztés hatásai a gyermeki reziliencia fejlődésére In: *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában.* (szerk.: Rácz A.) Budapest: Rubeus Egyesület 309-341. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (utolsó elérés: 2019. 05. 19.)

Homoki A. – Czinderi K. (2015): A gyermekvédelmi szempontú rezilienciakutatás eredményei Magyarország két régiójának LHH térségeiben. *Esély*, (26)6: 61-82.

Homoki A. – Rácz A. (2017): A hatékonyság- és rezilienciamérések tapasztalatai a gyermekvédelmi szakellátásban. *Szociálpolitikai Szemle*, 2017/3. 56-72.

Merton, R. K. (2002) *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra.* Budapest: Osiris Kiadó.

Liebenberg, L., and Ungar, M. and Van de Vijver, F. (2011) Validation of the Child and Youth Resilience Measure-28 (CYRM-28) Among Canadian Youth. *Research on Social Work Practice* 2012 22:219. originally published online 24 November 2011 DOI: 10.1177/10499731511428619.

Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. =*American Psychologist*, Vol.56. No.3 p.227-238. <<http://psycnet.apa.org/journals/amp/56/3/227.pdf>> Letöltési idő: 2012. március 9.

Masten, A. S. (2001): Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, (56)3: 227-238.

Masten, A. S. (2007): Resilience in developing systems: Progress and promise as the forth wave rises. *Development and Psychopathology*, 19, 921-930.

Posta L. (2008) Hogyan fejleszthető a személyiség öngyógyító képessége? *Új pedagógiai szemle*, 5. 41–50.

Rácz A. – Homoki A. (2017): *Results of efficiency and resilience measurements in the Hungarian child protection system* (4. MIRDEC - International Academic Conference on Social Science, Multidisciplinary and Globalization Studies, 04-07. July, 2017, Madrid, Spain, konferenciaelőadás)

Rácz A. – dr. Lénárd K. (2003): A javítóintézeti nevelés dezintegrációs hatásai. *Kapocs*, 2003/8. 1-24.

Seligman, M. E. P. (2008): *Autentikus életöröm. A teljes élet titka*. Győr: Laurus Kiadó.

Schofield, G. – Beek, M. (2005): Risk and Resilience in Long-Term Foster-Care. *British Journal of Social Work*, (35) 8: 1283-1301.

Somlai P. (1997): *Szocializáció. A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata*. Budapest: Corvina Kiadó.

Ungar, M. (ed.) (2012): *The Social Ecology of Resilience: A Handbook of Theory and Practice*, Springer.

4. fejezet: SZEMPONTÚ ESZKÖZKÍNÁLAT

GYERMEKVÉDELMI BŰNMEGELŐZÉSI

dr. Patkó Kornélia – Gál Antal – Szikulai István – Szikulai Rita:
Bűnmegelőzési eszközök a gyermekvédelemben

1. Családifotóalbum-elemzés, családi legendárium – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban vagy szakellátásában lévő és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A fotóelemzés módszerével, mely nem csak a fényképek nézegetésével, hanem a hozzá fűzött narratívum jelentőségével dolgozik. Egy integráltabb személyiség kibontakozásához járulhatunk hozzá, ami feltételezi, hogy magasabb szintű megküzdési stratégiák, a deviancia elleni erősebb védőháló alakul ki. Rövid távú cél: A család közös együttléte. A múltból való emlékezésen, a gyökerek feltárásán, megismerésén keresztül a család pozitív mintáinak generációkon keresztül átöröklése. A gyermek bűnelkövetői magatartásának szembeállítása a család értékrendjével, ennek közös elemzése, értékelése Hosszabb távú cél: A rövid távú célok megvalósítása során tapasztaltak szintetizálása, és azok beépítése a mindennapokba. A módszer feltérképezi a családdal kapcsolatos eseményeket, kapcsolatokat, jelentős eseményeket, családi szabályokat, és más jelentős információkat, melyek kiemelt hatással voltak a családra, családtagokra és azok magatartására. Ezek feltárása segíthet a felmerülő problémák értelmezésében, kezelésében. A gyermekvédelemben kerülő fiatalok problémáinak megoldásához is fontos eszköz lehet a saját szerinti családjuk történetének megismerése. Ezzel fejlődik éazonosságuk, saját mikro és makroközegükben betöltött szerepük tisztul és válik átláthatóbbá elemezhetőbbé, és kapcsolati tőkéjük, gyökereik lesznek tudottak, ismertek, azonosíthatók. Kiindulópont, hogy a gyermeknek saját

származásukról a lehető legtöbbet szükséges tudni, hiszen annak titkolása identitásuk alakulását nagymértékben befolyásolja.

*„A tudat – a magamról való tudás, a múltamról való tudás, legalábbis képi- emlékképi tudás – kontinuitásának kialakulásához nélkülözhetetlen az, amit jobb szó híján „**családi legendáriumnak**” neveznénk” (Családtörténet, családi legendárium - Képzési anyag (szerk.) Mester Zsuzsa, Majzik Katalin)*

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A projekt kiírásának megfelelően a pártfogolás előtt, alatt és megelőző pártfogolás elrendelése alatt álló fiatalok. Esetenként az egyéb pl. iskolai károkozás, bántalmazás részesei. A család- és gyermekjóléti szolgálatnál és család- és gyermekjóléti központban gondozott fiatalok és családjaik, illetve a károkozásokhoz kapcsolódó károsultak. A megajánlott és fentebb említett módszer, a szakellátásban élő gyermekek sorsrendezése szempontjából is igen hangsúlyos, és pozitív hozománya lehet akár a deviancia elkerülése, kezelése, de csak ha a múltjának, származásának pontos tudására tesszük a hangsúlyt, akkor annak megértése szempontjából is. A célcsoport elérése az intézményeken keresztül személyes kapcsolatfelvétel (családsegítő, esetmenedzser, pártfogó felügyelő), írásban történő kiértékelés során valósul meg.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

Ki készítse?

Fontos lehet, hogy a családi fotók elemzését olyan szakember készítse, aki korábban már kapcsolatban állt a családdal, és egyfajta bizalmi légkör már kialakult, valamint kellően felkészült az adott módszer alkalmazására.

Előkészület:

A módszer alkalmazásához előkészületekre van szükség, hiszen maga a fotókról történő beszélés, mesélés, narratívum is hosszadalmas, élményszerű elbeszélés, amihez nyugodt légkörre és megfelelő időkeretre van szükség.

Hol?

Legideálisabb, ha a család lakcímén készül az elemzés, beszélgetés, mert a saját élményekből is sok hasznos tapasztalás nyerhető. Honnan veszik elő a képeket? Ki van jelen a fényképek nézésénél, azok a személyek hogyan helyezkednek el egymáshoz képest? Milyen hozzáfűzésük van egy-egy képhez? stb.

Lehetséges tematika a kérdésekhez.

Idő

Mikor készült a kép?

Milyen alkalom volt ekkor?

Hogyan emlékszik vissza a kép készítésének időszakára?

Hány évesek voltak a szereplők?

Mikor került önhez a kép?

Milyen sűrűn látja a képet, vagy nézegeti, veszi elő?

Hely

Hol készült a kép?

Hogyan emlékszik vissza a kép készítésének alkalmára?

Hol tárolja a képet?

Szereplők

Ki mesél a képről?

Kié a kép?

Kitől kapta a képet?

Ki van a képen?

Ki fényképezte?

Ki az, aki még ott volt, de nincs a képen? (kvázi ki **hiányzik** a képről)

Ki az, aki nem volt ott, de hiányzik a képről?

Kinek van még meg ez a kép?

A képen lévők milyen kapcsolatban vannak?

A gyermek szerepe a családban?

A gyermek helye a családban?

Érzések

Milyen viszonyban áll a képpel?

Miért ezt a képet választották, hogy beszélnek róla? A mesélőnek milyen viszonya van a képhez? (Milyen élmények vannak a képpel kapcsolatban? (+, –)
--

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?
A vizsgált egyének érzelmi reakciói változatosak, és az egyénre jellemző tulajdonságokat hordoznak, különböző módon szerveződnek. Az énkép vagy identitás megkülönbözteti az egyik félt a másiktól, hiszen sajátosságokat hordoz. A magunkról való tudás, tételesen pl. a ki vagyok én, milyen vagyok én, mit gondolnak rólam mások stb. életutunkat alakítják. A pozitív énkép, életút a pozitív viselkedési mintákat erősíti. A módszer alkalmazását követően várható eredmény, hogy a devianciával érintett gyermekek/fiatalok esetlegesen be tudnak egy olyan sémát, mintát is építeni a fejlődésükbe, ami éppen a pozitívumot hordozza magában, és ezt kívánja erősíteni is, ezzel mintegy elkerülve a jövőbeni büntetendő, vagy elítélendő cselekmények előfordulását. Másik hozománya lehet, hogy az esetleges negatív minták megértéséhez alapul szolgál.

Mutassa be a módszer eszköz és HR-kapacitás igényeit!
Egy olyan szakember jelenlétére van szükség, aki a módszert megfelelően tudja alkalmazni, a családdal, gyermekkel megfelelő segítő-segített kapcsolatot tud, vagy már tudott kiépíteni.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
Költségmentes (elképzelhető szakmai képzés indítása a módszerről a továbbképzési rendszerben), megfelelő felkészültség esetén beépíthető a családsegítő/esetmenedzser szakemberek napi munkavégzésébe

2. Intenzív családtámogatás a pártfogolás alatt álló fiatalok körében

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A program célja, hogy a pártfogó felügyelet/megelőző pf. során az egyének és családjaik egy olyan innovatív, elsősorban a gyermek és szülője kompetenciáinak fejlesztését célzó eszköz kerüljön kidolgozásra és modellezésre, melyben komplexen jelennek meg a szociálpolitikai, a szociális munka beavatkozások, valamint az egyéni, a csoportos módszerek, prevenciós eljárások. Célja továbbá, hogy a módszer sikere esetén országos szinten is adaptálható legyen, alacsony költségigénnyel lehessen megvalósítani. Ezzel egyrészt feltételezhetően eredményesebben végezhető a segítő tevékenység, jobban kezelhetők a problémák, hatékonyabban tudják segíteni az egyént és a családot a szükséges változtatásokban, másrészt a különböző kompetenciák fejlesztésével konfliktusmentesebb és pozitívabbak lesznek az emberi kapcsolatok. Szélesedik a jártasság a devianciát kezelő szakemberek kapcsolataiban, a segítségre szoruló átlátja saját szociális támogató hálóját.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
A projekt kiírásának megfelelően a pártfogás előtt, alatt és megelőző pártfogás elrendelése alatt álló fiatalok. Esetenként az egyéb, pl. iskolai károkozás, bántalmazás részesei. A család- és gyermekjóléti szolgálatnál és család- és gyermekjóléti központban gondozott fiatalok és családjaik, illetve a károkozáshoz kapcsolódó károsultak. A célcsoport elérése az intézményeken keresztül személyes kapcsolatfelvétel (családsegítő, esetmenedzser, pártfogó felügyelő), írásban történő kiértékelés során valósul meg.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
A módszer alkalmazásához a területen dolgozó szakember és/vagy egyéb a témák során járatos és adekvát szakember jelenléte szükséges. 1. Kiscsoportos beszélgetés a potenciális klienskörrel és hozzátartozóikkal. 2. Filmvetítés: Pártfogók és pártfogoltak (itt lehet szabadon választott másik film is ajánlás szerint) 3. Film értelmezése csoportos beszélgetés, feldolgozás. Ide meginvitálhatóak az esetleges sértettek is.

4. Egyéni feladatok meghatározása, melyben a szakemberek rendszeres segítséget, kontrollt nyújtanak, hangsúlyozottan intenzíven. iskolai közös konzultáció szülő/gyermek/iskola/párfogó. Munkahelykeresés.
5. Önkéntes munka szervezése, lebonyolítása. Társadalmi elfogadás mértékének növelése, jótekonysági feladatok végzése. Gyermekvédelmi preventív foglalkozásokba történő bevonódás, adománygyűjtés, -osztás során végzett tevékenységekbe történő becsatlakozás. Lényege, hogy nem az egyéni problémára, cselekedetre szabott, hanem az egész társadalomra nézve pozitív és segítő munkaforma.
6. Közös konzultáció az eljáró hatóság szakembereivel. Rendőr, érintett kliens, ügyész, bíró, polgárőr, gyámhivatal, pártfogó, szociális munkás stb. Emberközelibbé tétele a közös munkának, a közös gondolkodásnak.
7. Intézménylátogatás büntetés-végrehajtási intézményben. Igazi hiteles tapasztalatot úgy tudunk nyerni, ha látjuk a cselekmények kockázati lehetőségeit, megismerkedünk azokkal az intézményekkel, akik a későbbi korrekciót végrehajtják. Mi vár ránk? Akarjuk vagy sem?

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Más típusú problémaértékelés. Egyének közötti kapcsolatrendszer ártértékelése. Olyan szolgáltatások biztosítása, melyek eddig is adottak voltak, csak nem voltak tematikusan rendezve. Az innováció csupán abban rejlik, hogy egy nagyon egyszerűen kivitelezhető eljárást összeszervezetten, koncentráltan tematikusan hajt végre a szakember, és kér számon saját magán, illetve segítettjén.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Erre alkalmasak a pártfogó felügyelő kollégák, esetmenedzser, családsegítő munkatárs, és jelzőrendszeri tagok bevonása szükséges.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Költségigény esetlegesen a közös konzultációk, filmvetítések során felmerülő catering szolgáltatások. A film vetítése megoldható az ebben együttműködő Mozi üzemeltetőivel is, ebben az esetben a jegyárak jelentenek kiadást.

Az intézménylátogatás megszervezésének költsége buszrendelés esetén.

3. Strukturális családterápia – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban lévő, és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A gyermekek és fiatalok körében megjelenő bűnelkövetés legtöbbször a család diszfunkcióinak tüneteként értelmezhető jelenség. E módszer célja, hogy a bűnelkövető, vagy a bűnelkövetéssel veszélyeztetett gyermekek, valamint szüleik számára olyan közeget teremtsen, amelyben szakember segítségével a bűnelkövetéshez (mint tünethez) vezető út korrigálható, megtörhető, majd megszüntethető.
Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Azon bűnelkövető, vagy bűnelkövetéssel erősen veszélyeztetett gyermekek és családjaik, akik esetében a bűnelkövetés nem családi mintakövetésként valósul meg, hanem feltételezhetően egyéb serdülőkori hatások, viselkedések (kortársbefolyás, tagadás stb.) eredményeként jelenik meg.
Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
A módszer fő jellemzője a rendszerszemlélet, mely megközelítés szerint a család olyan sajátos struktúrával rendelkező interperszonális rendszer, amelyben tagjai kölcsönösen hatnak egymásra. Mivel az egyén a struktúra egy eleme, viselkedése akár tüneti, akár nem, a rendszer működésének része. A gyermek bűnelkövetése a rendszerszemléletű megközelítésében a családi működés elakadásának, „meghibásodásának” jelzése. A strukturális családterápia szerint a tünetek enyhüléséhez a családi struktúrának kell megváltoznia. A családterápia ez esetben a gyermek bűnelkövetésének családon belüli összefüggéseit vizsgálja, és a családdal folytatott interakciók révén törekszik a krízis megoldására, melynek háttérében többségében valamilyen társas kapcsolati konfliktus húzódik meg. Ennek megfelelően a családterápia módszerével a családot kell befolyásolni, megváltoztatni a kommunikációt, fejleszteni a család tagjainak önismeretét és önértékelését. A segítő beavatkozás tehát az egyént övező társas tér kapcsolati rendszereinek megváltoztatásán alapszik, így a családterápia lehetőséget ad a belső emberi tartalékok feltárására és kifejlődésére.

A módszer alkalmazása során a szakember segít a problémák okainak felderítésében, mégpedig a tüneteket hordozó bűnelkövető gyermekkel és annak családjával együttműködve. A családterapeuta a családterápia során – a lehetőségekhez mérten – optimalizálja a családi rendszer működését. A módszer fókuszában tehát a bűnelkövető gyermek családi kapcsolata állnak. Interakció, kommunikáció révén igyekszik változást létrehozni az élmények átélésének és feldolgozásának módjában és a magatartásban. A családterápiában a tünet (bűnelkövetés, magatartási, iskolai problémák, indulatkitörések) illetve a tünezhordozó (ez esetben a bűnelkövető gyermek) a család egészének a zavarát, diszfunkcióját, a családi egyensúly felborulását jelzi. A családterápia a jelenre és a jövőre fókuszál, ugyanakkor felismeri a múltbeli történések, kommunikációs és kapcsolati minták hatását is.

A bűnelkövetésben veszélyeztetett fiatalok esetében a diszfunkcionálisan működő családokban elsőként a családi struktúra feltérképezésére kerül sor. A terapeuta megfigyeli a családi kapcsolatokat, a diádokat és a triádokat. Megnézi, van-e a családban hibásan kialakult trianguláció vagy koalíció, és ha ilyen előfordul, a célja, hogy ezeket megszüntesse. Megfigyeli a családi szabályokat, vannak-e egyáltalán szabályok és ezek mennyire egyértelműek, hogyan működnek, milyen a hierarchia a családban. Ebben az esetben segíti a családot, hogy egyértelmű, tiszta kommunikációt alkalmazzanak, világosan fogalmazzák meg az igényeiket, kéréseiket, a családi szabályokat. Feltérképezi a családi, nemzedéki, nemi stb. határokat. Célkitűzése, hogy a kaotikus, összeolvadt vagy rigid, merev határokat átalakítsa rugalmas, tiszta, átjárható határokká. Ezeknek a segítségével a bűnelkövetésben veszélyeztetett gyerek szerepbe kerül, megkapja azt a figyelmet, kontrollt, amire szüksége van mint lázadó gyereknek. Ha szülőситett gyerek volt, lekerül a válláról egy nagy teher, ha a szülők között erősödik a szülői szövetség és egymást támogatják a közösen kialakított szabályok meghozatalában. Ez segíti őket abban, hogy a gyerek kikerüljön az esetlegesen koalícióba bevont helyzetéből.

Az ülések időtartama általában másfél óra. Egy családterápiás folyamat általában 6-15 ülésből áll a probléma természetétől függően. Kezdetben hetenkénti, kéthetenkénti, majd havi gyakorisággal.

A módszer egyik legjellemzőbb eszköze a házi feladat, a család problémájára reagálva igyekszik a változást az ülésen kívül is elősegíteni.

Fontos, hogy a családtagok ne kívülről várják problémájuk megoldását, hanem aktívan vállaljanak szerepet a változásban. E nélkül a felelősségvállalás nélkül sem lehet sikeres a módszer.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Megváltozik a családi struktúra, melynek következtében kedvező irányba változnak a családi szabályok, családtagok egymás iránti viszonyulásai, a problémamegoldások kezelési módjai, így a bűnelkövetés, mint a család működésének diszfunkcionális tünete negatív, nem elfogadott viselkedéssé értékelődik át, ezáltal megszűnik.

Rendeződnek a családi kapcsolatok.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

- 1 fő családterapeuta,
- családterápia megvalósításához megfelelő méretű és felszereltségű helyiség

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Családterapeuta bérköltsége:

óradíj 6-10 eFt/óra * 1,5 óra/alkalom * 6-12 alkalom = 60.000 – 180.000 Ft/eset

4. Szülőcsoport

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A családsegítés, a gyerekjóléti szolgáltatás során végzett munka sikere nagymértékben függ attól, hogy milyen viszony alakul ki a szakemberek és a családok között. A jó viszony alapja a bizalom. Márpedig abban bízunk, akiről azt érezzük, hogy értünk dolgozik, problémáinkat érti, mellettünk áll. A klasszikus családgondozás során a családnak (az ő szempontjukból) egy kívülálló, az életüket nem ismerő, számukra idegen emberrel kell együttműködni. A család úgy érezheti, hogy felülről szól bele valaki az életébe, nincsenek közös szálak, élmények. Abban az esetben, amikor olyanokkal találkozhat, oszthatja meg gondjait, problémáit, akikkel „egy cipőben jár”, a segítségnyújtás adását és kapását is megélheti, az ezt lehetővé tevő intézmény hitelessége, elfogadásának szintje ugrásszerűen nő.
Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Bűnelkövető gyerekek, fiatalok szülei a célcsoport. Az elkövetés után kapcsolatba kerülnek a helyi családsegítő és gyerekjóléti központtal, a szülőcsoportban való részvételt így már az eljárás kezdetén fel lehet ajánlani. A csoport lehetőséget ad a szülőknek, hogy a számukra idegen helyzetből adódó nehézségeket, a felelősséget, tapasztalatokat megoszthassák egymással. A szülők önsegítő aktivitása a csoportvezető(k) moderáló szerepe mellett erősíti a szülői énképet. A csoportokat épp ezért nem a szakemberek egyoldalú “kiselőadásai” képezik, sokkal inkább a közös gondolkodás, megoldáskeresés és támogatás színterei. A többi család életébe való bepillantás, a problémák megosztása elősegíti a megértést, és önmagában jelentős javulást hozhat a családnak. A közös megoldási vagy megküzdési stratégiák kidolgozásából – a szakértők tanácsadásával, és a már alkalmazott jó gyakorlatokkal megtámogatva – sokat profitálnak a szülők a mindennapi élet problémáinak kezelésében. A szülők végre magukkal foglalkozhatnak, az ő saját érzelmeik, élményeik, gondolataik és igényeik kerülhetnek a középpontba.
Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
A csoportban való részvétel önkéntes.

Felkészült csoportvezető állítja össze az egyes találkozások tartalmát és lépéseit. Nyilván figyelembe kell venni a tagok igényeit, hogy hol tartanak, milyen szükségleteik vannak. Szemponthoz, kiindulási pontokat adhat, a beszélgetést kezdeményezze. Figyelemmel kell lenni, hogy minden résztvevő szóhoz jusson. Ne a csoportvezető legyen a problémamegoldó, segítse a szülőket abban, hogy saját megoldásokat találjanak. A csoportvezető ne uralja a csoportot.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?
A szülők pozitív tapasztalatokat szereznek a közösség által. Énképük erősödik. Közös probléma, közös megoldások, „nincsenek egyedül a bajban”. Saját érzéseik feldolgozása, ezáltal tudatosítása, felvállalása. A csoport lehetőséget teremt arra, hogy megtanulják a nyílt és őszinte, kétirányú kommunikáció, a kreatív problémamegoldás, a konstruktív konfliktusmegoldás, a közös célmeghatározás, a csapatmunka és együttműködés készségeit. Elsajátíthatnak olyan új konfliktusmegoldási módokat, melyek erősítik, és nem rombolják a szülő-gyerek kapcsolatot. „Nem a gyereket nem szeretem, hanem amit tett.” Kommunikációs készségük javul, hiszen a mondandójukat úgy kell megfogalmazniuk, hogy a csoport számára érthető legyen. A csoportban megtapasztaltakat, tanultakat saját életében, más helyzetekben is alkalmazni tudja. Az otthoni légkör is változik, ha a szülő feszültsége a csoporttól kapottak alapján oldódik. Ezzel a gyermekével szemben is más szülői attitűdöt használ.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!
A csoportot felkészült csoportvezető moderálja. A szociális szakemberek körében többen rendelkeznek ilyen képesítéssel, elképzelhető, hogy az adott intézményben is. A csoport eszközigényét a csoportvezető állítja össze a tematika alapján. Alapesetben ásványvíz és aprósütemény a csoport tagjainak.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
csoportvezető óradíja - megegyezés szerint

eszközigény a csoporttagok létszámának függvényében (max. 5000 Ft/alkalom)

5. Erőszakmentes kommunikáció élménypedagógia köntösben

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A gyerekvédelem szerves részét képezi azokkal a fiatalokkal való foglalkozás, akik bűncselekmény elkövetésének gyanújába kerülnek. A tréning megvalósulásának elsődleges célja, hogy a területi gyerekvédelemben dolgozó szakemberek olyan eszközt kapjanak, amivel a prevenciót hathatósan tudják megvalósítani. A bűnelkövető fiatalokkal és gyerekekkel csak olyan speciális eszközökkel lehet eredményt elérni, amelyek arra fókuszálnak, hogy ezek a fiatalok és gyerekek milyen készséghiányokkal, érzelmi hiányokkal, kommunikációs hiányokkal élik életüket, milyen indulatok, haragok működnek bennük. Természetesen, arra is figyelemmel kell lenni, valamint használni is kell tudni, hogy milyen pozitív tartalékaik, tudásaik vannak.
Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Az elsődleges célcsoport a bűnelkövetés gyanújába kerülő fiatalok és gyerekek (12 és 18 éves kor között). Bevonhatóak azok, akik ellen rendőrségi eljárás indult, valamint azok a gyerekkorúak, akik ellen szabálysértési eljárás indult. Ők általában védelembé vétel alatt állnak, illetve a hatóság vizsgálja a körülményeiket, hogy indokolt-e a védelembé vétel. Emellett a megelőző pártfogás alá kerülő fiatalok is fontos célcsoport. Ennek a jogintézménynek egyik sarkalatos pontja, hogy a fiatalokkal való foglalkozás helyben, tehát a lakókörnyezetükben történjék. A gyerekjóléti központ által szervezett tréning ezért hatékony eszköz. Cél, hogy a hozott mintáktól függetlenül legyenek saját élményű megtapasztalásaik, milyen az, ha kiállnak magukért, meghallgatják a másikat, majd együtt megkeresik a mindenki számára megfelelő megoldást az adott körülmények között.
Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
Erőszakmentes kommunikáció: Mi is az az erőszakmentes kommunikáció?

Ez tulajdonképpen egyfajta gondolkodásmód, ami arról szól, hogy úgy nyilvánuljunk meg egy adott helyzetben, hogy ne csak a saját érdekeinkre, hanem a másikéra is tekintettel legyünk. Hogy figyelembe vegyük partnerünk – akivel a nézeteltérés adódott – igényeit is.

Az erőszakmentes kommunikáció arra ad lehetőséget, hogy felismerjük, nem lehet nyerni mások kárára.

Tanulható?

Természetesen. Lényege, hogy képesek legyünk tudatosítani magunkban a gondolatot, hogy nem nyerhetünk a másik kárára. Az erőszakmentes kommunikáció során a résztvevők ráébrednek arra, hogy mi az, ami belsőleg motiválja őket valamilyen cselekvésre, érzésre. Meg kell vizsgálniuk azt, akit hibáztatnak, hibásnak érznek, hogy hogyan érthetnénk meg.

Az erőszakmentes kommunikáció konkrét lépéseket javasol arra, miket gondoljunk át azalatt, míg elszámolunk tízig. Azaz, hogy mi kell ahhoz, hogy ténylegesen, teljes szívünkből a másik ember felé tudjunk fordulni.

A program tartalma:

Erőszakmentes kommunikációs tréning – szakképzett tréner vezetésével

Zsiráfnyelv/sakálnyelv

A 4 lépés:

Megfigyelés

Érzés

Szükséglet

Kérés

Élménypedagógiai elemek:

A megtanultak alkalmazása élménypedagógiai program keretében, szakképzett trénerekkel

Külső helyszínen történik, feladatok megadásával, melyeket önállóan oldanak meg, tréner felügyeletében

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A 12-18 év közötti korosztályban nagyon gyakori cselekmény a garázdaság, mely alatt legtöbb esetben verekedést kell érteni. Sokszor nem értik, vagy félreértik a másik szándékát, ettől dühösek, ingerlékenyek lesznek. A frusztráció, az önbizalomhiány agressziót szül. Az erőszakmentes kommunikáció lehetőséget teremt arra, hogy nagyobb együttérzéssel és világosabban (kevesebb félreértéssel) tudjanak kommunikálni egymással, és lehetőség szerint nyertes-nyertes viszonyt hozzanak létre.

Szintén kényes és nehéz terület ennél a korosztálynál az érzelmek megfogalmazása és kommunikálása. A módszer segítségével ez is megtanulható, felvállalható.

A fiatalokat arra kell megtanítani, hogyan érezhetik jól magukat. Olyan kihívást jelentő szituációkat kell teremteni számukra, melyek folyamatosan próbára teszik őket. Az élmény eszköz, mely hozzásegít bennünket szokatlan helyzetek átéléséhez, és ezen keresztül hasznos tanulságok levonásához. Ezek a tapasztalatok hozzájárulnak az egyén személyiségének és mentális képességeinek fejlődéséhez, mások jobb megismeréséhez és a csapatmunka hatékonyságának növeléséhez. Az élménypedagógia a kamaszok figyelmét a többiek és önmaguk megismerése felé irányítja, nyitottabbak lesznek új és valós élmények felé. Az emberi kapcsolatok, a szolidaritás és összetartás, az empátia és a többiekkel elért sikerek válnak fontossá. Tapasztalatok szerint az élménypedagógia jó hatással van a kommunikációs képességekre, a kooperációra, az önérvényesítő készségek fejlesztésére és a tolerancia erősödésére. Az esetleges kudarcokban és a gyakori sikerélményekben megtapasztalt személyes felelősség nagyban hozzájárul a tudatos énkép kialakulásához. Az értékelés segíti a résztvevőket abban, hogy elgondolkozzanak a friss élményeken, és tudatosítsák magukban az új tapasztalatokat.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

EMK

1 szakképzett tréner

terem a tréning megtartásához

ásványvíz, ropi

Élménypedagógia

2 szakképzett tréner

a külső helyszínre eljutás érdekében BKV-jegy

egyéb eszköz a trénerek összeállítása alapján

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
tréner óradíja – megegyezés szerint (ált. 10.000 Ft/h) víz + ropi – a tréningen résztvevők számának függvényében (max. 5000 Ft) eszköz: tréner igénye alapján

6. Szülő-gyermek mediáció – mint szakmai eszköz használata az alapellátásban, vagy szakellátásban lévő, és szabálysértéssel, bűncselekménnyel érintett gyermekek esetében

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú cél: A gyermek bűnelkövetése miatt a család tagjai között kialakult ellentétek, konfliktusok kezelése, feloldása, melynek során a vádaskodások, vesztes-vesztes helyzetek győztes-győztes helyzetekké alakulnak át azáltal, hogy a felszínre kerülnek és megoldásra találnak azok a konfliktusok, melyek a gyermek bűnelkövetéséhez vezettek.
Hosszú távú cél: A bűnelkövetés megismétlődésének elmaradása.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Azon családok esetében alkalmazható módszer, ahol a bűnelkövetés a szülők értékrendje alapján nem elfogadható és nem elnézhető viselkedés, azonban gyermekük bűnelkövető magatartásával szemben tehetetlenek, amelyek egyre növekvő családi konfliktusokhoz vezetnek. E helyzetek pedig további táptalajul szolgálnak a „lázadásként” elkövetett újabb bűncselekményeknek. A módszer jól alkalmazható azokban az esetekben, amikor feltételezhető, hogy a bűnelkövetés háttérében részben vagy egészben a szülő-gyermek konfliktusos kapcsolata állhat. Ilyen tipikus esetek pl.: - kamaszkori lázadások - harc a szülő és a gyerek között azért, hogy ki állítja fel a családi szabályokat, ki mit határozhat meg, kinek a felelőssége valami - a szeretet hiányának érzése: a gyerek úgy hiszi, hogy a szülei nem szeretik - szülői készségek hiánya: a gyerek úgy érzi, hogy a szülő nem teljesíti az ő szükségleteit - a szülő a szülői szerepnek megfelelően viselkedik, a gyerek ellenáll ennek a változásnak - a gyerek kezd függetlenedni a szülőtől: senki nem tudja, mit csinál a gyerek - a kommunikáció megromlik vagy a kommunikációs problémák állandósulnak

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A mediáció egy alternatív vitarendezési eljárás, más szóval egyeztetés, békéltetés, közvetítés.

A mediációban, mint konfliktusmegoldó eljárásban – közvetítői eljárásban – a feleknek lehetőségük van arra, hogy az érdekeiknek megfelelő megoldást – egy harmadik személy segítségével – maguk keressék és találják meg.

A mediáció önkéntes, a megbeszélések bizalmasak, azok során tisztázhatók a megoldásra váró kérdések, feltárnak az egyéni és kölcsönös érdekek, amelyeket figyelembe véve a felek eljuthatnak a megegyezésig. A vita megoldására a felek közösen találnak rá, nem egy külső személy dönt. A mediáció során a múlt helyett a jövő áll a középpontban, a sérelmek felhánytorgatása helyett a jövőbeli együttműködés a fontos.

A családi, vagy a szülő-gyerek mediáció jól alkalmazható alternatív vitarendezési mód a kamaszkorú gyermekek, a hazulról elszökő, bűnelkövető gyermek és szülei között kialakult konfliktusos helyzetek kezelésére, valamint azok okainak feltárására. A szülők egymás közötti és a gyermekkel való kapcsolatára helyezi a hangsúlyt.

Az eddigi vádaskodás helyett a konfliktuskezelés kerül a középpontba, melynek eredményeképpen a családok megoldják a kapcsolatukban jelentkező problémákat. Támogatást kapnak a múlt lezárásában, hogy a jövőre tudjanak koncentrálni. Olyan megoldás elérése a cél, melyet minden fél méltányosnak tart.

A módszer a bűnelkövetéshez kapcsolódó konfliktusokra (mint kiváltó okra, vagy mint következményre), mint megoldandó feladatokra tekint. A felek a mediátor segítségével maguk oldják meg a problémáikat. A döntés joga és a felelősség a felek kezében van, a mediátor nem dönt helyettük. A mediátor olyan helyzetet és feltételeket teremt, melyekben képesek lesznek saját ügyeik megnyugtató megoldására. A bűnelkövetéshez kapcsolódó vitákban könnyebben megállapodásra lehet jutni, mindenki kifejtheti valódi álláspontját, csökkennek a feszültségforrások. Az érzelmekkel és indulatokkal telített helyzetek megoldásában is sokat segít a békéltetés, közvetítés a szülők és a szülő-gyerek között. A cél a győztes-győztes kimenetelű problémamegoldás.

A mediáció alkalmazása csökkenti a veszélyeztetett és krízishelyzetű gyerekek és családok számát. A mediáció során a mediátor nem azt tűzi ki célul, hogy életre szóló változást idézzon elő a felekben, hanem arra vállalkozik, hogy rövid távon változtasson a viselkedésükön a konfliktus eredményes befejezése érdekében. A cél, hogy a vitákat gyakorlati és hatékony módon rendezzék. A mediátor abban segít, hogy a felek viselkedését megváltoztatja egy konkrét vitához (ez esetben a bűnelkövetéshez) való

attitűdjükben. A mediációs folyamat egyik legfontosabb része a vita rejtett és látható okainak a felderítése. A mediátor rávezeti a feleket, lássák be, hogy a konfliktus feloldható, ha mindketten megváltoztatják a konfliktushoz, illetve a kiváltó okokhoz való viszonyukat.

A mediáció szabályai

- nem vádolják egymást
- nem szakítják félbe egymást
- nem gúnyolják egymást
- nem fenyegetik egymást
- őszinték, amennyire csak képesek
- lista készítése a megoldandó konfliktusokról
- a mediátor nem bíró, nem dönti el, hogy kinek van igaza

A módszer időigénye (az adott család állapotának függvényében változhat):

- Felek külön-külön történő meghallgatása:
 - o szülők 1 óra
 - o bűnelkövető gyermek 1 óra
- Közös mediációs ülés, megállapodással 3 óra

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A módszernek nem az a célja, hogy eldöntsük, kinek van igaza, vagy ki a hibás a bűnelkövetés/-ismétlés megjelenésében, hanem hogy megoldást találjunk a problémára. Olyan megoldást, ami mindenki számára elfogadható, tehát mindenki nyertesnek érezhesse magát. Az eljárásban a felek megállapodásra törekszenek, nem pedig harcra. Mindenki maga képviseli a saját érdekeit, és dönt arról, hogy meddig hajlandó elmenni az egyezség kialakítása során.

A gyermek bűnelkövetését kísérő családi vitákban mindenki vesztesé válik a hosszú küzdelem során. A módszer célja a „győztes-győztes” kimenetel, ami azt jelenti, hogy a résztvevők a kölcsönös előnyök és mindenki által elfogadható megoldások elérésére törekszenek. Az így elért megállapodást a felek magukénak érzik és betartják. Senki nem érzi magát vesztesnek ebben a helyzetben.

A mediáció során nagyon sok új, addig ismeretlen információ kerül napvilágra. Az elfogadó, nyugodt légkör segíti a családtagokat abban, hogy őszintén elmondják érzéseiket, valós érdekeiket.

Mivel a mediációs eljárás során a résztvevők a saját megoldásaikat fogalmazzák meg, ez a saját felelősségüket is jelenti. A felek elmondhatják, hogy mi jelenti a problémát, és ez milyen érzéseket vált ki belőlük, majd elmondják saját javaslataikat. A mediátor segít abban, hogy felismerjék azokat az ötleteket, melyek a megoldáshoz vezetnek, és mindenki egyetért velük.

A tapasztalat szerint a mediációs megállapodásokat a felek betartják, mivel aktívan részt vesznek a döntés kidolgozásában és meghozatalában. Ezt a döntést magukénak érzik, egyet értenek vele és betartják.

A mediáció jellemzői:

- gyors, hatékony
- a vitában álló felek maguk döntenek
- a mediáció során született megállapodások 85-90%-át a felek maguktól betartják
- erősíti a vitában álló felek közötti bizalmat és együttműködést
- korrekt kapcsolat marad a felek között
- diszkrét – nem kell a kellemetlen ügyeket idegenek előtt megbeszélni, mint például egy bírósági tárgyalás esetén, csak a mediátor van jelen a mediációs ülésen, akit titoktartás kötelez.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

- 1 fő mediátor szakember,
- mediáció megvalósításához megfelelő méretű és felszereltségű helyiség

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Mediátor bérköltsége:

óradíj 610 eFt/óra *5 óra = 30.000-50.000 Ft/eset

7. „SZSZ” Szemtől-szemben – Resztoratív módszerek az igazságszolgáltatásban

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

A kár és sérelem jóvátételére, helyreállítására az esetek túlnyomó többségében nem kerül. Ezzel a módszerrel lehetővé válik a jóvátételi eljárás megvalósítására is.

Rövid távú célok:

- A szabálysértés, bűncselekmény, vagy deviáns viselkedés átfogóbb értelmezése.
- A károkozás tudatosítása.
- Támogató közeget biztosít az elkövetőnek részére.
- Szabályok értelmezése.
- Példát ad a konstruktív kommunikációra.
- Konfliktusban érintett személyek szükségleteinek feltárása.
- Egyén, áldozat, közösség szerepének hangsúlyozása, és rendszerben történő kezelése.
- Az eredményesség új szempontú értékelése. A kár helyreállítása és további kár elkerülése.
- Az érzelmekkel is dolgozik, nem csak a tényekkel.
- Lehetőséget teremt az áldozatnak érzelmei kifejezésére és a megbocsátásra.

Hosszú távú célok:

- Szemléletformálás.
- Partnerség érzésének erősítése.
- Az egyén saját korlátainak és erősségeinek felismerése, hosszú távon történő alkalmazása.
- A károkozásról alkotott erkölcsi ítélet beépülése a személyiségbe.

Célja továbbá, hogy a módszer sikere esetén a pártfogó felügyelők a család- és gyermekjóléti szolgáltató szervezetek szakemberei számára is adaptálhatóvá váljon, mellyel eredményesebben tudják kezelni a problémákat, hatékonyabban tudják segíteni a szabálysértést, bűnelkövetést, vagy csak károkozást elkövetett gyermekeket, fiatalokat és a hozzájuk kapcsolódó mikro és makro rendszert. Ezek mellett sejthető, hogy a bevont fiatalok kompetenciái fejlődnek a konfliktuskezelés terén.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A projekt kiírásának megfelelően a pártfogolás előtt, alatt és megelőző pártfogolás elrendelése alatt álló fiatalok. Esetenként az egyéb, pl. iskolai károkozás, bántalmazás részesei. A család- és gyermekjóléti szolgálatnál és család- és gyermekjóléti központban gondozott fiatalok és családjaik, illetve a károkozásokhoz kapcsolódó károsultak.

A célcsoport elérése az intézményeken keresztül személyes kapcsolatfelvétel (családsegítő, esetmenedzser, pártfogó felügyelő), írásban történő kiértékelés során valósul meg.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
A módszer alkalmazásához végzett szakember jelenléte célszerű. Elképzelhető szakemberképzés is a program keretei között, hogy a jelenleg elérni kívánt célokat hosszabb távon is kamatoztatni lehessen. Resztoratív eljárások szakaszai: 1. A keretek ismertetése 2. A tények átbeszélése 3. A cselekmény hatásainak felismerése, megértése, érzelmek kifejezése 4. A jóvátétel kidolgozása 5. A jövőbeni helyes magatartásokban való megállapodás 6. Lezárás

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?
Más típusú problémaértékelés. Egyének közötti kapcsolatrendszer ártértékelése. Jóvátételi igazságszolgáltatás, mint lehetséges eszköz minél hatékonyabb bevezetése, alkalmazása a potenciális klienskörben. Tanulás. Érzelmi intelligencia fejlődése.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!
Tájékoztatás: A potenciális bevonandók tájékoztatása személyes kontaktban, verbális és nonverbális csatornákon keresztül zajlik. A szolgáltatásba, projektbe bevont egyéb résztvevők tájékoztatása szakmai fórum, értekezlet során történik meg. Erre alkalmasak a pártfogó felügyelő kollégák, esetmenedzser, családsegítő munkatárs. Nyilvánosság: Az intézmény honlapján, egyéb nyilvános felületen elektronikus és írott nyomtatott médiában. Kommunikációért felelős személyek. A tematikus tréning lebonyolításához a módszerben járatos szakember jelenléte javasolt.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
Amennyiben egy mediátor/resztoratív elemet használó kompetens szakember a bevont szakember képzését meg tudja tenni, úgy a mediátor helyszínenkénti óradíja 10.000 Ft/óra.

8. Asszertivitás/erőszakmentesség

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

A szülői szerep életünk egyik legfontosabb és egyben legnehezebb szerepe. Folyamatosan jelennek meg a kérdőjelek, hogy amit szülőként teszünk, az jó-e, hatékony-e, jót tesz-e a gyerekeknek. Nagyon lényeges ebből a szempontból, hogy mennyire van tisztában a szülő saját magával, a saját értékeivel, mennyire ismeri magát és a mechanizmusait.

A bűncselekmény elkövetésének gyanújába kerülő gyerekek szüleinél ez fokozottan jelentkező kérdés. Számukra ismeretlen helyzetbe kerülnek, amit fel kell dolgozniuk. Ráadásul a gyerekek felé is az erős, megbízható felnőtt képét kell kommunikálniuk.

Az asszertivitás saját magunk elfogadását, vagyis önbizalmat, ugyanakkor mások elfogadását is jelenti. Viselkedésben az asszertivitás felelősségvállalásban, saját jogaink melletti kiállásban, saját és mások érdekeinek (értékeinek, szükségleteinek stb.) a tiszteletben tartásában, figyelembevételében mutatkozik meg. Az emberek viselkedésére valamilyen mértékben jellemző lehet mind az agresszív, mind a szubmisszív (alárendelődő, passzív), ill. az asszertív viselkedés is. A különböző helyzetekben különböző mértékben lehetünk agresszívek, alárendelődők vagy asszertívek. Az emberek között azonban vannak olyanok, akik gyakrabban tudják jogukat, érdekeiket érvényesíteni, és vannak olyanok, akik ritkábban és kevésbé hatékonyan.

Az asszertivitás tanulható, fejleszthető. Ennek módja elsősorban az önismeret fejlesztése, az önbizalom kialakítása, a belső kontrollosság erősítése. Fejleszteni lehet a kommunikációt, a konfliktuskezelési képességeket is, amely visszahat önértékelésünkre, önbizalmunkra.

Az erőszakmentes kommunikáció segítséget jelent a konfliktushelyzetek megoldásán túl ahhoz is, hogy a társas kapcsolataink minőségi fejlődésen menjenek keresztül, valamint személyiségünk is pozitívan változik általa. A bűnelkövető, illetve annak gyanújába kerülő gyerek egy átlagos család életében erős konfliktushelyzetet jelent.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

Az elsődleges célcsoport a bűnelkövető gyerekek szülei. Az eljárás indítását követően a rendőrség jelzést tesz a lakóhely szerinti gyámhivatalnak. A gyámhivatal a gyerekjóléti központot kéri fel a család

körülményeinek kivizsgálására. A családgondozó a környezettanulmány készítésekor felméri, hogy mi a család és a gyerek szükséglete a továbbiakban. Abban az esetben, ahol a védelembe vétel indokolt, ott a gyerekjóléti központ – az együttműködés részeként – bevonhatja a családot a tréningbe. Szintén alkalmazható ez a módszer azoknál a családoknál, ahol a gyerekjóléti központ és a pártfogó felügyelő véleménye alapján magas a kockázata az újabb elkövetésnek, indokolt a megelőző pártfogás, ott külön magatartási szabályként is előírható a részvétel.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

„A legfontosabb dolog a kommunikációban az, hogy meghalld azt is, ami nem hangzott el.”

(Peter Drucker, amerikai író, vezetési tanácsadó) ez lehet a mottója ennek a programnak.

Asszertivitás

Az emberi magatartásminták felismerése (agresszív, passzív, manipulatív, asszertív)

Az asszertív kommunikáció alkalmazása a verbális és nonverbális csatornákon egyaránt

Az asszertív kommunikáció eszköztárának megismerése, alkalmazása

(én-üzenetek, konfliktusok megoldása, értő figyelem, gátak, Gordon módszer)

Kié a probléma? Ki fogja megoldani?

Asszertív jogok – (pl. asszertíven nemet mondani)

Konfliktuskezelés asszertíven

Erőszakmentes kommunikáció – M. Rosenberg – Zsiráfnyelv – Sakálnyelv

Minden ember minden megnyilvánulása végeredményben nem más, mint alapvető szükségletek kielégítése. Konfliktusok akkor keletkeznek, ha

az emberek nem ismerik föl, „nem hallják meg” egymás valódi szükségleteit,

a kommunikáló felek szükségletei nincsenek harmóniában egymással,

az egyik fél számára nem megfelelő megoldás az, ahogy a másik az adott szükségletét megpróbálja kielégíteni.

Négy alappillér

1. Megfigyelés
2. Érzés
3. Szükséglet
4. Kérés

A tréninget felkészült tréner vezeti.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Mit nyer a család?

Visszatér a harmónia és nyugodt légkör a családba.

Kölcsönös tiszteleten alapuló bizalmi kapcsolat jön létre szülő-gyerek között.

A gyerek határozott, önálló, ugyanakkor másokra nyitott, empatikus személyiséggé válik.

Minőségi idő jut a szülői párkapcsolatra.

Mit nyer a szülő?

Higgadtan kezelni a feszült helyzeteket.

A berögzült, rossz reakciók helyett megtanul a problémára fókuszálni és megoldani azt.

Megtanul a saját értékrendjével és elveivel összhangban cselekedni.

Még jobban megismeri önmagát és a gyerekét.

Kevesebb konfliktus a családokban, az adódó helyzetek „házon belüli” megoldása, a családban és a családtagokban felmerülő szükségletek, érzelmek kielégülése. Ez a program segítségével nyilván nem érhető el varázsűtésre, egyik módszer sem varázspálca. De az egymásra odafigyelő, ítélkezésmentes attitűd kialakítása és kialakulása a következő nemzedékben fontos cél.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Asszetivitás

1 szakképzett tréner

terem a tréning megtartásához

ásványvíz, ropi

EMK

1 szakképzett tréner

terem a tréning megtartásához

ásványvíz, ropi

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

tréner óradíja – megegyezés szerint (ált. 10.000 Ft/h)
--

víz + ropi – a tréningen résztvevők számának függvényében (max. 5000 Ft)
--

eszköz: tréner igénye alapján

9. Konfliktusrendezés a mediáció módszerével – Kortárs mediáció

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú szakmai célok: <u>1. célcsoport – a gyermek</u> A módszer megtanítása érdekében fontos célkitűzés elnyerni a <i>gyermek</i> bizalmát, együttműködési szándékát, hogy szükségét érezze részt venni a kortárs mediációt elsajátító üléseken. Nyújtson lehetőséget a viták rendezésére, a konfliktusok megelőzésére és a kialakult konfliktusok elrendezésére erőszak alkalmazása nélkül. Sajátítsák el a másik fél/gyermek érdekeinek figyelembevételét vitás helyzet esetén a saját érdek képviselése vagy feladása nélkül. Ne keressék, ki volt a hibás, a kialakult helyzet kezelésére törekedjenek! Az intézetben gyakran előforduló feszültségek enyhítése. Konfliktusaik, viták konstruktív kezelése veszteség nélkül, pártatlan gyermek-mediátor bevonásával. Továbbá: - önismeret, a kommunikáció, a konfliktusrendezés fejlesztése, - saját, társai és a szakemberek tisztelete, - szabályokhoz való igazodás képességének fejlesztése, - a tanuláshoz és az intézeti együttéléshez szükséges pszichés és fizikai teherbíró képesség emelése. Tartsák be a mediáció szigorúan szabályozott menetét a vitában állók és a kortárs mediátorok. Állapodjanak meg egy mindkét fél számára elfogadható, előnyös megoldásban és az általuk elfogadott megállapodást tartsák be. <u>2. célcsoport – gyermekekkel foglalkozó nevelők</u> Legyenek motiváltak a vitarendezés ezen módjára, érezzék szükségét a változásnak. Nyújtsanak magasabb szakmai színvonalat a konfliktusok elrendezése terén az alkalmazott módszer készség szintű használata által. Tiszteljék jobban a gyermekek személyiségét, "neki is lehet igaza". Külső személyek bevonásával – 1 pártatlan gyermek- és egy szakember-mediátor segítségével rendezzék el a gyermekekkel kapcsolatos vitákat, előzzék meg a konfliktusokat és rendezzék a köztük lévő konfliktust. Legyenek képesek leülni, megtárgyalni a gyermekkel a vitás kérdéseket és törekedjenek egy mindkét fél számára elfogadható megoldásra.

A megbeszélés vezessen eredményre, annak betartását tartsák magukra nézve kötelező érvényűnek. Fogadják el a tényeken alapuló megbeszélést és annak eredményét. Mindkét fél érezze győztesnek magát. Legyenek képesek a feladatellátás során keletkezett stressz megelőzésére, kezelésére a mediációs eljárás elsajátítása által.

Hosszú távú szakmai célok:

1. célcsoport:

Olyan alkalmazható készségek kialakítása, amely által durva beszéd, fizikai erő alkalmazása, a másik megalázása nélkül legyenek képesek viták rendezésére, konfliktus megelőzésére és elkerülésére, ezáltal pozitív életszemlélettel élhessenek.

Legyenek képesek aszertívan képviselni a saját érdekeiket, kérjenek segítséget harmadik személytől, ha vita esetén nem tudják közelíteni az álláspontjukat.

A megegyezésre, a megoldás keresésére és megtalálására törekvő viselkedés váljon szükségletükké.

Oldják fel az ellentéteket hosszú távon is a kölcsönös érdekek megtalálásával.

Érezzenek felelősséget saját viselkedésükért, vitás kérdések esetén ne fenyegetőzzenek, ne a sérelmeiket, jogait és követeléseiket hangoztassák, hanem azt a közös érdeket keressék, ami segítségével egyezsége juthatnak.

Legyenek kompetensek dönteni a saját ügyükben, a döntéseikért vállalják a felelősséget és a saját döntéseket tartásuk be.

Fejlődjön önismeretük, kommunikációjuk, együttműködési készségük.

Tudatosuljon bennük, hogy az életben az ő joguk és felelősségük konfliktusaik rendezése erőszak nélkül, ami védelmet is nyújt egyben, hogy újabb bűntényt ne kövessenek el.

Legyenek képesek az új szemlélet megtartására, a konfliktusok békés megelőzésére, rendezésére és a gyermek-gyermek, gyermek-felnőtt között kialakult konfliktusokat erőszak nélkül megoldani.

Kapjanak lehetőséget, hogy vidám, boldog, tanulni, dolgozni és alkotni tudó, szabálytisztelő felnőtté váljanak, minőségi életet élhessenek a jövőben.

2. célcsoport:

Minőségi változás, szemléletváltás következik be a szakmai munkában. A szakemberek szakmai attitűdje, a gyermekekhez való hozzáállása megújul, lojálisabbak, toleránsabbak és empátikusabbak lesznek, munkahelyi vitákat, konfliktusait a mediáció módszerével is rendezik.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

Célcsoportok:

1. Javítóintézetben élő gyermekek
2. Javítóintézetben dolgozó szakemberek

Elérésük a projektbe bevont intézmények vezetői segítségével, közreműködésével történik.

A szükségletek érvényesülése a *javítóintézetben lévő gyermekek* esetében: a mediáció lehetőséget ad a viták, konfliktusok elrendezésére gyermek-gyermek és gyermek-felnőtt között, a döntés felelősségének felvállalására és betartására, új megoldások keresésére, a szocializációs hiányok pótlására.

A mediáció elsajátítása, a vitarendezésre a pártatlan kortárs mediátor elfogadása hozzásegíti a feleket az intézeti együttélés minőségének javításához, egymás álláspontjainak megértéséhez és elfogadásához, mivel a feszültség szint a gyermekcsoportban és a szakember és a gyermek között is alacsonyabb lesz.

A kortárs mediáció megtanulása és alkalmazása által bővül a gyermekek konstruktív vitarendezésének tárháza. Képesek lesznek felelősséget vállalni saját döntéseikért, a megállapodások betartásáért, ami a bűnmegelőzésben/bűnismétlés megelőzésében is fontos célkitűzés.

A kortárs mediáció elsajátítása és alkalmazása hozzásegíti a célcsoportot legfőbb szükségletéhez, az életminőség javításához.

A *javítóintézetben dolgozó szakemberek* szükségleteinek kielégítése az új módszer elsajátításával és a gyakorlásával szemléletváltást eredményez az intézetben. A viták, konfliktusok újragondolásával, az információk pontosításával, a vitában/konfliktusban elfoglalt pozíció és célok tisztázásával, igények és érdekek egyensúlyba hozásával képesek lesznek olyan megállapodásra, amely a gyermek és nevelő konfliktusait elrendezi, ami a munkahelyi stressz csökkenését vonja maga után.

A hibás kommunikáció hibás észlelése, és az abból eredő félreértések tisztázásra kerülnek, amelyek hosszú távon javítják az együttműködést a növendék és a szakember között.

A nevelő-gyermek konfliktus vitarendezése céljából a képzett mediátorok párban vezetik a mediációs ülést, egy felnőtt és egy gyermek-mediátor együttes munkájaként.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

Megjegyzés: a tartalmi elemek, mediációs eljárás lépései, szakaszai mindkét célcsoport esetén azonosak, de a képzés konkrét anyagai és időpontjai eltérnek egymástól.

Tartalmi elemek:

1. Elem: motiváció felkeltése

A motiváció felkeltése, a mediáció speciális konfliktuskezelési módszerének, bemutatása, céljának, folyamatának ismertetése, lényege:

két fél vitájában, közös beleegyezésükkel egy semleges harmadik fél jár közben.

(A két célcsoportnál eltérő kommunikációval, egy napon, de külön-külön időpontban történik az ismertetés)

2. elem: mediáció feltételei

A mediáció sikerességének a feltételeinek megismerése, elfogadtatása annak érdekében, hogy érdekelt legyenek a gyermekek/nevelők a mediációs eljárás megismerésében, elsajátításában.

Interaktív beszélgetés és film segítségével tudatosítani szükséges, hogy vitarendezésre, konfliktuskezelésre a mediáció alkalmazható, ha:

- a felek közt nyílt konfliktus van, amit önmaguk nem tudnak rendezni
- nincs bizalom egymás iránt,
- szükség van a további együttműködés megtartására,
- úgy érzik, hogy a múltbeli tapasztalatok rosszak, ellenségeskedést, negatív szándékot feltételeznek, nyerő-vesztő helyzetben vannak.

3. elem: mediációs képzés

A mediációs képzés 4 egymást követő napon történik, gyermekeknek 24 órában, szakembereknek 40 órában. A mediációs eljárás olyan speciális vitarendező módszer, amely több lépésből, szakaszokból áll. Ahhoz, hogy a készségek kialakuljanak, az eljárás elsajátítása megköveteli a teljes képzési időben az aktív jelenlétet.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

1. célcsoport esetében:

A növendékek a mediáció mint a vitarendezés, konfliktuskezelés egyik módszerének megtanulása által a konkrét megoldás kidolgozásán túl új viselkedésmódot sajátítanak el, azáltal életük pozitív irányba fejlődik, minőségi változáson megy át.

A gyermekek személyisége fejlődik, közösségükben a beilleszkedési zavarok, félelmek csökkennek, kommunikációjuk javul, konfliktusaikat nem a fizikai erő alkalmazása, hanem a megoldások keresése, megállapodások betartása jellemzi.

Mindezek hozzásegítik, hogy a deviancia útjáról visszataláljanak a szabálykövető mederbe, bűnismétlés ne történjen.

Szükségletei közzé tartozzon a minőségi életre való igény. Döntéseit minden helyzetben legyen képes átgondolni. Felelős élet elérése céljából tegye meg a szükséges lépéseket. Tisztelje önmagát és a körülötte lévő személyeket.

A javítóban dolgozó szakember legyen egyszerre önérvényesítő és együttműködő, a mindennapi pedagógiai munkában használja a mediáció lehetőségét. Gyermekkel kialakult konfliktusok, viták esetén ne ragaszkodjon mereven az álláspontjához, hatalmi különbségét, előnyét ne érzékeltesse, inkább kérjen segítséget. Egy felnőtt- és egy gyermek-mediátor együttes, közös mediálásával sikerül közös megoldást találni, mely nyerő-nyerő helyzetet eredményez, ami mindkét fél szándékainak megfelelő és a megállapodás betartható.

Képesek lesznek kifejezésre juttatni szükségleteiket és céljaikat különböző megoldások, alternatívák feltárására. Elkezdik tisztelni a növendékek nézőpontjait, személyiségét, a félreértéseket tisztázhatják, a döntés közös felelőssége megerősítheti a gyermekekkel való kapcsolatot.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Módszerhez szükséges:

2 fő jól képzett, gyakorlattal rendelkező mediátor, akik párban dolgoznak, és szakmai tudásuk kiterjed a kortárs mediációs képzésre is.

A többi igény az együttműködő intézet függvényében merül fel, vagyis milyen humánerőforrások állnak rendelkezésre a program megvalósításához.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

AVP tréner munkadíja:

Munkadíj:

- Kortárs mediációs képzés: 2 fő képzett, nagy gyakorlattal rendelkező mediátor munkadíja – páros vezetéssel:
- (1 fő/10.000 Ft/óra – vállalkozóként).
- Két fő munkadíja: egy gyermek mediációs képzés 24 óra, összesen: 480.000 Ft
- Szakemberek képzése: 40 óra
- Két fő képző mediátor munkadíja: 40x2x10.000, összesen: 800.000 Ft.

- Szakemberek részére tervezett mediációs képzés esetén:
- 2 fő tréner díja: 180.000 Ft. (Páros vezetéssel: 1 tréning 9 óra).

A tréning eszközigénye:

- Alkalmanként a gyermekek részére:
- édességek, gyümölcsök, frissítő italok: 10.000 Ft/nap. + nap 30.000 Ft.
- Alkalmanként felnőttek részére:
- pogácsa, kávé, tea, ásványvíz, gyümölcs: 1 nap, 10.000 Ft. A négy napos képzésre összesen: 40.000 Ft.

10. Helpdesk/hírlevél szülőknek

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A helpdesk működtetése teljesen új elképzelés, amely még Magyarországon nem jött létre a gyermekvédelem intézményrendszerében. A helpdesk szolgáltatás működtetéséhez szükséges tárgyi feltételrendszer nagyon sok intézmény vonatkozásában rendelkezésre áll, mivel minden jó helpdesk szolgáltatás alapjának tekinthetjük egy informatív, érdekes és felhasználóbarát honlap működtetését. Számos gyermekvédelmi intézmény működtet honlapot, amelyek informatívak, számtalan olyan eleme van, amely segítséget nyújthat mind a gyermekek szüleinek, mind a gyermekeknek, mind a szakembereknek, azonban a legtöbb honlapnak van egy gyenge pontja, ez pedig az, hogy nem interaktívak. Erre a problémára is megoldást kínál, ha a már működő honlapra alapozva kialakít az intézmény egy helpdesk szolgáltatást. Előnye: - valós segítségnyújtás, a probléma szinte azonnali kezelése - költséghatékony, viszonylag kevés anyagi ráfordítást igényel Hírlevél: a technika adta lehetőségeket kevésbé igénylő és igénybevevő szülők esetében egy hírlevél elkészítésével és terjesztésével (ami szintén nem interaktív forma) biztosítson információátadást az intézmény. A hírlevelet természetesen elektronikus formában is lehet terjeszteni, elhelyezve benne mindazon információkat, amelyek a honlapon is elérhetők, de célszerű tematikus számok készítése is, pl. a korszerű gyermeknevelés, az egészséges életmód, a korszerű táplálkozás, a jó szülőség, bűnmegelőzés, drogreprevenció stb. témában. A hírleveleket havi rendszerességgel célszerű elkészíteni.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Bűnelkövető, ill. bűnelkövetés gyanújába kerülő fiatalok szülei a célcsoport. A főváros tekintetében elmondható, hogy már a legtöbb családban van PC, de legalábbis okostelefon. Egy olyan oldal az intézmények honlapján, ahol a szülő feltehet kérdéseket és azokra válaszokat kap, bejelentkezés, várakozás nélkül egy olyan helyzetben, amikor valóban tanácsstalan.

A szolgáltatás keretében arra is figyelemmel kell lennie a megvalósítójának, hogy az ország egészét tekintve Magyarországon még nem olyan fokú az internet penetráció, s a gyermekvédelem és a javítóintézetek által gondozott, nevelt, ellátott gyermekek szülei sem tartoznak abba a körbe, amelyben különösebben magas lenne az internethasználat, ezért mindenképpen klasszikus eszközöket is használni szükséges a szolgáltatásnak. Ezért szükséges a telefon használata és a nyomtatott hírlevél készítése is.

A szolgáltatás keretében három célt fogalmazhatunk meg, elsőként azt, hogy a gyermekek szülei számára állandó információnyújtási lehetőséget biztosítson az intézmény. Másodszor azt, hogy személyes tanácsadást biztosítsunk a gyermekek szülei számára, amelynek keretében életmódtanácsadást, gyermeknevelési tanácsadást biztosít az intézmény telefonon, Skype, Messenger, Viber vagy internetes alkalmazás segítségével, vagy e-mailben. Természetesen, mivel ez egy interaktív szolgáltatás, a megkeresésnek megfelelő csatornát használja a szolgáltatás megvalósítására az intézmény.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

Egy olyan internetes felület létrehozása, ahol az érintett szülők kérdéseket tehetnek fel és azokra szakembertől kapnak választ.

Minden gyerekjóléti központ kapcsolatban áll a területileg illetékes pártfogó felügyelővel és a rendőrséggel is. Így nem okozhat gondot egy-egy kérdés megválaszolása. Ezzel a szakmai kapcsolatok is erősödnek.

Célok:

1. Állandó információ biztosítása a szülők számára a gyermekeikről, az intézményről, az igénybe vehető szolgáltatásokról. Mindez elősegíti a szülők bevonását az intézmény életébe.
2. Információ átadása a szülők számára, amely direkt módon támogatja őket abban, hogy a gyermeknevelési kérdésekben, az egészséges életmód kérdéseiben, a bűnmegelőzésben megváltozzon a szülői attitűd, erősödjenek a szülő kompetenciái. Mindez a gyermek nevelésében támogatja a szülőt.
3. A szakember és a szülő között egy újabb együttműködési csatorna, amely javíthat a köztük meglévő kapcsolaton, erősítheti közöttük a bizalmat. A szakember pedig egy újabb lehetőséget kap arra, hogy mindazt, amit fontosnak gondol a gyermek nevelésével kapcsolatban, azt közvetítse a szülő számára.

A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket:

1. A szülők, amennyiben elegendő információt kapnak, akkor kevésbé lesznek bizalmatlanok, nagyobb esély mutatkozik az együttműködésre, könnyebben alakul ki bizalmon alapuló kapcsolat a szakemberek és a szülők között.
2. A gyermekek szülei a direkt módon szerzett ismereteiket beépíthetik a gyermeknevelési, kommunikációs és problémamegoldó, konfliktuskezelő repertoárjukba, s ha ezek belsővé válnak, akkor a korábbi problémák kisebb valószínűséggel jelentkezhetnek, legyenek azok akár a gyermek napi életgyakorlatával, iskolázásával, magatartásával, vagy akár bűnelkövetéssel kapcsolatosak.

A megvalósítás során célszerű feljegyzést készíteni a megkeresésekről, mivel így összeállítható egy problémakatalógus, amely meghatározhatja a hírlevél tematikáját akár, mivel ebből kiderül, hogy melyek azok a problémák, amelyek foglalkoztatják a gyermekek szüleit.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A szülő bizalma erősödik az intézmény felé, ami lényegesen leegyszerűsíti a további együttműködést.

A szülő – viszonylag – gyorsan jut érdemi információhoz, a felelősségvállalása erősödik.

Információk birtokában a gyerek felé is tud segítőkész, „erős szülő” képet sugározni., mely alapvető változást is hozhat a szülő-gyerek kapcsolat terén.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Helpdesk

Számítógép, valamint informatikus.

A működtetés a projekt keretein belül díjazás ellenében, a projekt lezárása után a munkaterhek átcsoportosításával oldható meg.

Hírlevél

A hírlevél szerkesztéséhez egy fő szükséges, aki gyűjti az anyagot, a fotókat, szerkeszti és nyomtatja a kiadványt. Célszerű, ha a szakember alapvetően pedagógiai végzettséggel rendelkezik, azon belül is elsősorban magyar szakos, történelem szakos, művelődésszervező, vagy könyvtáros képesítéssel rendelkezik. Természetesen bármely más végzettség is alkalmas, de alapvető informatikai ismeretekkel,

jó kommunikációs készséggel kell rendelkeznie a szakembernek. Hetente kb. 10 órát vehet igénybe ez a tevékenység. A szakemberektől, az intézmény vezetésétől azonban mindenképpen abban kell támogatást kapnia, hogy ellátják szakmai anyagokkal, publikációkkal, felhívják a figyelmét a fontos olvasnivalókra, amelyeket megjeleníthet a hírlevélben. Természetesen a gyermeke rajzai, a róluk készült fényképek is illusztrációként fontosak lehetnek.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Először szükséges feltérképezni a meglévő honlapot, hogy milyen műszaki paraméterekkel rendelkezik. Ha a honlap wordpress sablonból készült, akkor beépíthető modul van hozzá, ami 30 000 Ft. Illetve vannak olyan előfizethető modulok, amelyek sokkal kiterjedtebb, nyomon követhetőbb adminisztrációt és statisztikát eredményezhetnek. Ügyfélfogadás chaten keresztül – havi költsége kb. 7000 Ft (pl. smartsupp szolgáltatóval kötve) – ennek éves díja 84 000 Ft. Ebben a díjban benne foglaltatik, hogy bizonyos chateket bizonyos munkavállalók kapnak csak meg. Létrehozhatók különböző csoportok. Ez a rendszer részletes statisztikát ad a chatelésekről és minden kapcsolattartó egyéni teljesítményéről (első válaszidő, elmulasztott beszélgetések száma, átlagos értékelés és továbbiak). Illetve automatikus üzenetek is küldhetők, beépíthetők GYIK kérdéskategóriában.

Ha a honlap egyedi fejlesztés, akkor hozzá a chatbot beépítése 50 000 - 100 000 Ft-ig terjedhet.

Éves karbantartás összeköthető a honlap frissítésével, amelyre valószínűleg szerződve van a szolgálat.

11. Most mi lesz? Mit kellene tennem? – avagy bűnelkövetés gyanújába került a
gyerekem!!!

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Aki először kerül olyan helyzetbe, amikor a gyerekével szemben rendőrségi eljárás indul, nem tudja, hogy mit tehet, mire figyeljen. Ez az „eszköz” ehhez ad információkat. A gyerekvédelemben dolgozó szakemberek azok, akikkel a szülő első körben kapcsolatba kerül, akiktől segítséget vár. Egy hiteles és könnyen elérhető információgyűjtemény erősíti az intézmény és az ott dolgozók presztízsét, a velük szembeni bizalmat, ez kihatással lehet a további működésre.
Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Bűnelkövető, ill. bűnelkövetés gyanújába kerülő fiatalok szülei a célcsoport. Ma már a legtöbb családban van PC, de legalábbis okostelefon. Egy olyan oldal az intézmények honlapján, ahol fontos információk szerepelnek a rendőrségi és a büntetőeljárással kapcsolatban, érthetően megfogalmazva, ahol a szülő megtalálja, hogy milyen jogai vannak és milyen kötelességei, mindenképpen erősíti a szülői hatékonyságában, valamint a felelősségvállalásában.
Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
<i>Mikor követ el a gyerek bűncselekményt?</i> Abban az esetben, ha szándékosan, de akár gondatlanságból is, olyan cselekményt követ el, ami a társadalomra veszélyes és a törvény bünteti. <i>Mi történik vele?</i> Beviszik a rendőrségre, arra a kapitányságra, ahol a cselekmény történt és kihallgatják. A kihallgatáson 18 év alatti esetben jelen kell lennie a kirendelt ügyvédnek. Jegyzőkönyvet vesznek fel, amiben rögzítik a vallomását, valamint rabosítják. A rendőrségi szakzsargonban és kriminalisztikában használt fogalom, amely annyit tesz, hogy a büntetőeljárás alá vont gyanúsítottról fényképfelvétel készül (3 fényképet készítenek róla), tízujjas ujjnyomat lapot és tenyérlenymatot vesznek tőle és iktatják az adatokat a bűnügyi nyilvántartásban. <i>Mennyi ideig tarthatják bent a rendőrségen?</i>

Aki szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható, azt max. 8 óra időtartamra, mely indokolt esetben további 4 órával meghosszabbítható.

Az őrizetbe vétel büntetőeljárási kényszerintézkedés. Ezt szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetén alkalmazzák az elkövetővel szemben, ha valószínűsíthető, hogy előzetes letartóztatását fogják elrendelni. Maximum 72 óráig tarthat.

Az őrizetbe vételről a rendőrség, az ügyészség vagy a bíróság dönthet. Őrizetbe vételnek akkor van helye, ha bűncselekmény megalapozott gyanúja áll fenn, különösen tettenérés esetén, feltéve, hogy az előzetes letartóztatásba vétel valószínűsíthető. Az őrizetbe vett személy által megjelölt hozzátartozót kötelesek értesíteni a fogvatartásról.

Mire van jogom, mint szülőnek?

A rendőrség a szülőt telefonon értesíti, hogy menjen a gyerekéért. Ettől a pillanattól kezdve nem árt tudni, hogy milyen jogokkal rendelkezem. A törvényes képviselő (például a szülő) az ügy iratait a nyomozás befejezése után megtekintheti. A nyomozás során is megtekintheti az olyan eljárási cselekményekről készült iratokat, amelyeknél jelen lehetett. Egyébként a törvényes képviselő a védővel azonos jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás-kérési, indítványtételi, valamint jogorvoslati jogokkal rendelkezik. A törvényes képviselővel az ügydöntő határozatot, továbbá azokat a határozatokat is közli a hatóság, amelyek az általa törvényesen képviselt fiatakorú terheltre vonatkoznak, és amelyekkel kapcsolatban igazolási kérelem előterjesztésének, illetve fellebbezés benyújtásának van helye. A hatóságok a törvényes képviselőt idézik a nyomozati és tárgyalási szakaszban, ha gondozóként hallgatják ki, és ez esetben a törvényes képviselőt vallomástételi kötelezettség terheli a fiatakorú életvezetésére, magatartására, személyi körülményeire vonatkozóan, míg csupán értesítik (de nem idézik) azon eljárási cselekményekről, amelyeknél jelen lehet (például szemle, helyszínelés). A törvényes képviselő kérdészi és felszólalási jog nélkül jelen lehet a nyomozás során a fiatakorú gyanúsított kihallgatásánál (ez azonban nem kötelezettség), a védő vagy a törvényes képviselő által indítványozott tanú kihallgatásánál, a szakértő meghallgatásánál, a szemlénél, helyszínelésnél, a bizonyítási kísérletnél és a felismerésre bemutatásnál. A vádirat benyújtása előtt a kényszerintézkedéssel kapcsolatos ülésen (nyomozási bírónál) a törvényes képviselő jogosult részt venni, erről értesítést kap.

Jogom van-e ott lenni a kihallgatáson?

A fiatakorú törvényes képviselőre elsősorban a szülői felügyeletet gyakorló szülők jogosultak.

A törvényes képviselőt értesíteni kell a kihallgatások időpontjáról, azokon jogosult részt venni. Azonban, ha a szülő az értesítés ellenére nem megy el gyermekével, akkor nélküle is lefolytatható a kihallgatás.

Aláírhat-e bármilyen okiratot egyedül?

18 éves kora előtt aláírhat okiratot, de önállóan nem, kell a törvényes képviselő aláírása is.

A nyomozás alatt a fiatalkorú terhelt saját vallomásáról és a szakértői véleményekről másolatot kérhet, illeték lerovása ellenében. A nyomozás befejezésekor joga van az ügy összes iratát megtekinteni, és azokról másolatot beszerezni. A rendőrség köteles a másolatokat 15 napon belül kiadni.

Mire számíthatunk a rendőrségi kihallgatás után?

Ha a nyomozás nem állapítja meg a fiatalkorú bűnösségét, vagy a cselekmény elkövetését, a rendőrség megszünteti az eljárást.

amennyiben az alapos gyanú (megtörtént a bűncselekmény, az követte el, akivel szemben az eljárás folyt, bizonyítható) fennáll, akkor átadja az ügyészségnek. Az ügyész átvizsgálja a keletkezett iratokat, bizonyítási eszközöket, ha rendben találja, vádiratot készít, melynek alapján vádat emel, majd az ügyet átteszi a bíróságra. Ha a törvény lehetőséget ad, a vádemelést elhalasztja (feltételes ügyészi felfüggesztés)

A bíróság idézi a cselekmény szereplőit, meghallgatja őket és ítéletet vagy végzést hoz.

Fogadjak-e ügyvédet?

Fiatalkorú terhelt esetén az alapos gyanú közlésével egyidejűleg – amennyiben a terheltnek nincs meghatalmazott védője – a hatóság köteles védőt kirendelni. A meghatalmazott, illetve kirendelt védő értesítése a feltétele annak, hogy ezt követően a hatóság – akár a védő távollétében – kihallgathassa a fiatalkorút gyanúsítottként.

Börtönbe megy?

A fiatalkorú, tehát 14 (12) és 18 éves kor közötti elkövetőkre vonatkozó speciális szabályok szerint „fiatalkorúval szemben szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.”

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Az ismeretlen helyzettel való találkozás sok plusz feszültséget teremt. Ha választ kap a kérdéseire, van ideje, energiája, hogy a lényeges kérdésekkel foglalkozzon, tehát, hogy megbeszéljék a családban a történeteket. A megbeszélés legnagyobb hozadéka lehet, ha kiderül, hogy milyen szükségletek nem elégülnek ki, milyen beidegződések, akár rossz gyakorlatok mentén éli a család a mindennapjait. Ez a megelőzést is szolgálja.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!
Informatikus, ill. egy informatikához értő, kolléga meg tudja oldani, hogy a honlapra felkerüljön.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
Informatikus munkadíja.

12. Kompetenciafejlesztés a képregénykészítés módszerével

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú szakmai célok: 1. célcsoport: gyermekvédelmi gondoskodásban, javítóintézetben lévő gyermekek Bizalomépítés, együttműködési szándék kialakítása a program sikeressége érdekében. Olyan információkat nyújtani a témáról, amivel el lehet nyerni a <i>gyermek</i> bizalmát, motiválni a képregény megalkotására. Alternatív lehetőséget nyújtani a gyermeknek a traumák feldolgozására a mélyen beágyazódott emlékek felidézése által. Lehetőség a felnevelkedés során ért megaláztatások, bántalmazások, családon belüli erőszak feldolgozására, a megbocsátásra. Gyermekekori mítoszok újrateremtése, főszereplő a gyermek, a "hős", vagy lány esetén a „hősnő”. Egyértelmű üzenet a szülők, a család felé. A hétköznapi problémák feldolgozásának előmozdítása, segítése. Legyen jó játék a "valami újat tanulunk" élményével. Írás, számolás, kézügyesség és az olvasási attitűd fejlesztése. Változzon meg az önmagukról kialakult negatív kép, énkép-korrekción. 2. célcsoport: a gyermek szülei Legyen büszke gyermekére, fogadja örömmel, hogy a képregényt gondosan elkészítette és megajándékozta őt. Fogadja el és vegye komolyan gyermekétől az egyértelmű üzenetet, a képregény mondanivalóját. A képregény képkockái és szöveges részei által szembesüljön a szülő a gyermeke által is elutasított rossz szülői viszonyulással, helytelen neveléssel, konfliktusmegoldással. Képes legyen felismerni, hogy a beidegződött negatív családi modell, hagyományok, szokások mennyi kárt okoznak a gyermek lelkében. Tudatosuljon a szülői magatartás fiatalokra gyakorolt hatásainak következménye. Hozzásegíti a szülőket, hogy felismerjék azokat a törésvonalakat a nevelésben, amelyek a fiatalt a deviancia felé sodorták.
Hosszú távú szakmai célok: 1. célcsoport:

Alkalmazható készségek kialakítása, amely által legyenek képesek az öncenzúrára, dolgozzák fel az őket ért traumákat, és pozitív életszemlélettel élhessenek.

Utasítsák el a szubkultúrájukban, szűkebb családban fellelhető olyan generációs hagyományokat, szokásokat, amely megengedő a deviáns viselkedéssel, sőt még meg is jutalmazza érte a fiatalot. Térjenek le a bűnözés útjáról, látva annak eredetét, okát és érzékelve, elszenvedve a következményeit. Foglaljanak állást a tisztességes élet mellett, és éljenek a tanulás igényével, a "szuperhős" lehetőségével. Kapjanak lehetőséget, hogy vidám, boldog, tanulni, dolgozni és alkotni tudó, szabálytisztelő felnőtté váljanak, hogy minőségi életet élhessenek a jövőben.

Bővüljön tudásuk, fejlődjön, önismeretük, kommunikációjuk, képzőművészeti, olvasási, írási és gondolkodási képességük.

Érezzék a felelősséget a tetteikért, pozitívan reflektáljanak a világra és a jövőképükre.

2. célcsoport:

Legyen képes a szülő a nevelési hibáinak korrekciójára, különösképpen a gondozása alatt lévő kisebb testvérek jövője érdekében.

Törekedjen a későbbiekben is használható jó szülői magatartásmintákra, melyek beépülhetnek eszköztárába.

Tudatosuljon benne és tegyen meg mindent azért, hogy a negatív családi hagyományokat megtörje.

Váljon szükségletévé, hogy a potenciálisan alkalmazható gondoskodás-nevelés-családi összetartozás, szeretet értékeit vigye tovább, és folyamatosan fejlessze a szülői kompetenciáját.

Dicsérje gyermekét és motiválja a sokoldalú tudás megszerzésére.

Legyen mindig őszinte gyermekével. Mutasson pozitív mintát, érzékelje, hogy a szülői magatartás javítja a családi légkört, a családban felnövő gyermek közérzetét.

Tudatosuljon benne, hogy a sikerebb nevelési módszerekkel rendelkező szülő jobban vissza tudja tartani gyermekeit a bűnelkövetéstől, bűnisméltléstől.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

Célcsoportok:

3. gyermekvédelmi gondoskodásban, javítóintézetben élő gyermekek
4. gyermekvédelmi gondoskodásban, javítóintézetben élő gyermekek szülei

Elérésük a projektbe bevont intézmények vezetői és nevelői segítségével, közreműködésével történik.

1. célcsoport:

A szükségletek érvényesülése a gyermekvédelmi gondoskodásban, javítóintézetben lévő *gyermek*ek esetében:

A képregény készítése – a különböző kompetenciák fejlesztésén túl – gyermek személyisége megnyilvánulásának, kreativitásnak, művészi megnyilvánulásának, az esztétikai szükségletén túl kifejezési lehetőséget ad öröm és játékos tanulásra, a családi kapcsolatok erősítésére, a pozitív gyermekkori élmények kiemelésére, a szocializáció törésvonalainak felismerésére, az antiszociális viselkedés elutasítására, a bűnmegelőzésre.

2. célcsoport:

A szülők társadalmi és egyéni szükségletei megismerésére, a szocializációs hiányok pótlására ad lehetőséget és szakmai választ.

Segítséget kapnak rádöbbenni, hogy mit tehet gyermekéért, saját magáért, családjáért a felelős szülő.

Hogyan nevelje, óvja gyermekét a családi antiszocializáció, deviancia, szegregált környezet, rasszizmus, szegénység, társadalmi és politikai visszásságok hatásától. Szükség esetén merjen segítséget kérni.

Szükséglet a képregény tartalmának átbeszélése a gyermekkel és pszichológus szakemberrel (színek, formák, szövegek, személyek elhelyezkedése, nagysága stb. – jelentéstartalmak).

A szociális kapcsolatok (szeretet, baráti, családi kapcsolatok),

- elismerés (gyermekek képességeinek, feladatainak mások által való elismerése)

- önmegvalósítás (saját magának, céljainak való megfelelés) szükségleteinek felismerésére és az életminőség javítására.

A *gyermekvédelmi gondoskodásban, javítóintézetben élő gyermekek szülei* a program megvalósítása során szembesülnek eddigi helytelen szülői magatartásukkal, a családjukon belüli hibás attitűddel. Lehetőséget kapnak, hogy eddigi hiányzó vagy gyenge szülői kompetenciájukat pótolják, erősítsék.

A gyermekek által rajzolt szöveges képregény tartalmából, színeiből és formájából érzékelik, hogy min szükséges mielőbb változtatniuk, mit szükséges másképpen csinálniuk, a családban nevelkedő kisebb gyermekek érdekében, a bűnelkerülés, a bűnismétlés megelőzésére.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A foglalkozások 2-2 oktatási órát igényelnek kéthetente négy hónapon keresztül.

Mindösszesen 10 alkalom, de ténylegesen 8 alkalom alatt elkészülnek a képregények. Formáját tekintve lehetnek könyvszerűek, vagy leporellók – a gyermek választása szerint.

Témajavaslatok: a./ A családom, amiben nevelkedtem
 b./ Visszhangok a gyermekkorból

A téma 10 elemre bontható, a képregény 8 részre bontható, azok lesznek a további foglalkozás elemei, feladatai, egyben a képregény fejezetei.

Fontos, hogy alkalmanként 4-5 oldalas szöveghez + rajzhoz rendeljék hozzá az adott történeteket. Ne különálló legyen, hanem szójék össze a történeteket.

Tartalmi elemek:

1. Néhány olyan *képregény kézbeadása*, amely nem a devianciát és az erőszakot reklámozza, hanem esztétikai értéket képvisel a környezetben.

Beszélgetés arról, hogy milyen előnye, jelentősége és hatása van a képregényes divatnak, szubkultúrának. Mit szerettek volna közölni az olvasóval az alkotói?

Hogyan és milyen célból készülnek a képregények? Kik annak kitalálói? Melyek az alkotóelemei? Mitől művészet?

"Ti is képesek vagytok elkészíteni a saját egyéni képregényeteket!"

Megbeszélik az elvárásokat és a lehetséges technikákat.

Képregény készítésének megkezdése.

Szükséges a különböző technikák elsajátítása. Fontos, hogy a gyermek választhasson, maga döntse el, milyen nagyságú és színű legyen az alaplap, a kontúr, a formák és a személyek. Hol lesz a szöveg, kis-, vagy nagybetűkkel írja-e? A lényeg, hogy olvasható legyen.

2. *A családom, amikor arra várt, hogy megszülessék*

(a foglalkozás vezetője biztassa, dicsérje meg őket. Sikerül elkészíteni az első fedőlapot, alakzatokat és a hozzá kapcsolódó szövegeket megírják – 5-5 képkocka készítésére van alkalmanként lehetőség)

3. *Ilyen voltam óvodás koromban* (aki nem volt óvodás, idézze fel az akkori önmagát és otthoni környezetét. Aki óvodás volt, jelenjenek meg az óvónéni és az óvodás barátok is)

4. *Így emlékszem, ilyen voltam, amikor megkezdtem az iskolát*

5. *Tízéves születésnapom a családi körben, ahogy az ünnepem megmaradt az emlékeim között*
(milyen témáról beszélgettünk, zenéket hallgattunk, játszottunk, a folyamat leírása)

6. *Sokat hiányoztam és az iskolát elhagytam. Apukám nagyon haragudott rám.*

7. *Történet apám, anyám és testvéreim körében, amikor én már nagyfiú/ nagylány lettem*

8. *Mi történt velem? Hogy kerültem ide? Kik vesznek körül? Milyen itt az életem?*

9. *Megváltozom! Családom, barátaim mostanában, ahogy látom őket. Kikre támaszkodhatok, kik segítenek, hogy többé ne kerüljek vissza?*

10. *A gyermekotthonban, javítóintézetben élő gyermekek és szülei „Családi Nap”-on, a családi napi műsor és vendéglátás keretében találkoznak az otthonban, intézetben.*

A szülőket a gyerekek megajándékozzák a saját készítésű képregénnyel.

Minden szülőnek lesz lehetősége átbeszélni a képregény tartalmát gyermekével.

Emellett pszichológus kolléga áll rendelkezésre a családi napon, hogy a képregény elemeinek értelmezését, a rajzok elemzését felajánlja. Így az anyák/szülők segítséget kaphatnak a gyermekneveléshez, a szülői kompetencia fejlesztéséhez.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

1. célcsoport:

A növendékek a képregény átgondolása és készítése során, valamint a két foglalkozás közti 2 hetes időszakban végiggondolják az életüket. Képregényeikben megjelenhetnek asszociációk, hasonlatok, szürrealista elemek, metaforák, sztereotípiák, előítéletek, a védekezési mechanizmus nyomai, amelyek megformálása és leírása által feldolgozásra kerülhet a traumával terhelt, szomorú gyermekkor, a

kirekesztettség, a sehová sem tartozás érzése, és szégyen azért, mert intézetbe kerültek, vagy azért, mert cigánysághoz tartoznak. (Az információk az intézeti pszichológusoknak segítségére lehetnek a szakmai munkában).

Fontos, hogy a képregény végén ők lesznek a hősök, akik szerető szívű, őszinte és sikeres személyek, sőt mások megmentői. Beleélik magukat abba a szerepbe, és képesekké válhatnak a pozitív hős szerepének megfelelésére.

A képregény készítése egy hosszabb folyamat, és gondolkodásbeli pozitív változáshoz segíti a gyermeket.

A gyermekeknél énképporrekcio történik, személyiségük fejlődik, közösségükben a beilleszkedési zavarai csökkennek, kommunikációjuk javul, konfliktusait nem a fizikai erő, hanem az együttérzés és együtt gondolkodás, az előre mutató megoldások keresése jellemzi.

Mindezek hozzásegítik, hogy a deviancia útjáról visszataláljanak a szabálykövető mederbe, bűnismétlés ne történjen.

2. célcsoport:

A szülőket gondolkodásra készíti a gyermekük által készített képregény. Lehetőséget kapnak, hogy a jövőben felelős szülőként viselkedjenek, példamutató életet éljenek, következetesen, szeretetben neveljék gyermekeiket.

Korrigálják a nevelési hiányosságokat, hibákat, interperszonális kommunikációjukat fejlesszék a családon belül.

Ennek kapcsán javul a családi légkör, a családban nevelkedő, és az intézetből látogatásra hazatérő gyermekek közérzete.

A pozitív családi hatásoknak köszönhetően csökken a gyermeki bűnelkövetés, bűnismétlés esélye.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Módszer kivitelezéséhez, eredményes megvalósításához szükségesek:

1 fő jól képzett, szakmai gyakorlattal rendelkező, intézet belső munkatársaként dolgozó rajztanár, aki a képregény készítésének technikáját ismeri és képes azt megtanítani, átadni a gyermekeknek úgy, hogy a témánál maradjanak, őszintén megnyilvánuljanak, igényes munkákat készítsenek.

A többi igény az együttműködő intézet függvényében merül fel, vagyis milyen humánerőforrások állnak rendelkezésre a program megvalósításához.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

1. A rajztanár munkadíja:

- 1 fő képzett, nagy gyakorlattal rendelkező szakember megbízási díja 10 alkalomra (1 fő/10.000 Ft/alkalom).
Összesen: 100.000 Ft.

2. Pszichológiai segítségnyújtás a szülők részére: (beszélgetés, rajz, és szövegelemzés, tanácsadás)

Belső pszichológus szakember 1 napi rendelkezésre állási díja: 50.000 Ft.

3. A technikai eszközigények:

- Projektor, vászon, megfelelő terem a képregény készítéséhez
- Filctollak különböző színekben rostirónok, különböző nagyságú és minőségű lapok,
 - o fekete színű tuskihúzó és tustollak, ragasztók, ollók.

4. A szülői vendéglátás költségei: egyeztetést igényel a megvalósító otthonnal, intézménnyel.

13. Kompetenciafejlesztés az AVP módszerével

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú szakmai célok: 1. célcsoport: Az AVP program sikeressége érdekében fontos célkitűzés elnyerni a <i>gyermek</i> bizalmát, együttműködési szándékát. A program lehetőséget nyújt a gyermekeket felnevelkedésük során ért megaláztatások, bántalmazások, vagyis az őket ért erőszak feldolgozására, lehetőségek kibontakoztatására, hogy az önmagukról kialakult negatív énkép megváltozzon. Alternatívákat ismernek meg az erőszakra. Gyakorlati AVP tréningen célunk: - önismeret, a kommunikáció, a konfliktuskezelés fejlesztése, - saját, társai és a szakemberek tisztelete, - szabályokhoz való igazodás képességének fejlesztése - a tanuláshoz és az intézeti együttéléshez szükséges pszichés és fizikai teherbíró képesség emelése - az alapvető szükségletek és vágyak azonnali kielégítése időbeli elhalasztásának megtanulása, - konfliktusaik erőszakmentes kezelése, nyerő-nyerő helyzetben. Önismeretük, kommunikációjuk, együttműködésük fejlődik, képesek lesznek konfliktusaikat megelőzni és a gyermek-gyermek, gyermek-felnőtt között kialakult konfliktusokat erőszak nélkül megoldani. 2. célcsoport: Az intézetben dolgozó, gyermekekkel foglalkozó <i>szakemberek</i> az alkalmazott módszer készség szintű használata által nyújtsanak magasabb szakmai színvonalat a nevelés-oktatás terén, tiszteljék a gyermekek személyiségét, használják az én-üzeneteket, a meglepetést és a humort a konfliktusok kreatív kezelése során. Legyenek képesek a feladatellátás során keletkezett stressz kreatív kezelésére. 3. célcsoport: Szembeesüljön a programban részt vevő fiatal szülője a gyermeke által is elutasított rossz szülői viszonyulással, helytelen konfliktusmegoldással, és az AVP módszer sugallta, a későbbiekben is használható jó szülői magatartásmintákkal, melyek beépülhetnek eszköztárába.

Hosszú távú szakmai célok:

1. célcsoport:

Az újra és újra ismételt gyakorlatok által olyan alkalmazható készségek kialakítása, amely által erőszak nélkül legyenek képesek átvészelni az őket ért kríziseket, és pozitív életszemlélettel élhessenek.

Kapjanak lehetőséget, hogy vidám, boldog, tanulni, dolgozni és alkotni tudó, szabálytisztelő felnőtté váljanak, minőségi életet élhessenek a jövőben.

2. célcsoport:

Minőségi változás következik be a szakmai munkában. A szakemberek szakmai attitűdje, a gyermekekhez való hozzáállása megújul, lojálisabbak, toleránsabbak és empátikusabbak lesznek, munkahelyi konfliktusaikat erőszakmentesen kezelik.

3. célcsoport:

Az AVP módszer sugallta „jó megoldások” beépülnek a szülői eszköztárba. A kompetensebb szülői magatartás javítja a családi légkört, a családban felnövő gyermekek közérzetét. A sikeresebb nevelési módszerekkel rendelkező szülő jobban vissza tudja tartani gyermekeit a bűnelkövetéstől, bűnismétléstől.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

Célcsoportok:

1. Javítóintézetben élő gyermekek
2. Javítóintézetben dolgozó szakemberek
3. Javítóintézetben élő gyermekek szülei

Elérésük a projektbe bevont intézmények vezetői segítségével, közreműködésével történik.

A szükségletek érvényesülése az intézetben *lévő gyermekek* esetében: az AVP program lehetőséget ad a társadalmi és egyéni szükségletek megismerésére, a szocializációs hiányok pótlására. A szociális kapcsolatok (szeretet, baráti, családi kapcsolatok), elismerés (gyermekek képességeinek, feladatainak mások által való elismerése) önmegvalósítás (saját magának, céljainak való megfelelés) szükségleteinek felismerésére és az életminőség javítására.

A *javítóintézetben dolgozó szakemberek* szükségleteinek kielégítése az AVP módszerének felidézésével, a gyakorlatok újragondolásával műhelymunka keretében történik, hogy a gyermekekkel egy nyelven beszéljenek, hogy „félszavakból is értsék egymást”, mivel a hibás kommunikáció hibás észleléshez, és ebből kifolyólag félreértéseket szülhet, amelyek hosszú távon fennálló konfliktusokhoz vezethetnek a növendék és a szakember között. A kommunikációs láncban számos helyen felléphet hiba (kódolás, csatornaválasztás stb.), melyek konfliktusokat eredményezhetnek. Ezek kiküszöbölésének szüksége, valamint a veszteség nélküli problémakezelés gyakorlásának szüksége (konfliktusok kreatív kezelése, nyerő-nyerő helyzetű megoldások gyakorlásának szüksége).

A *javítóintézetben élő gyermekek szülei* a program megvalósítása során szembesülnek eddigi helytelen szülői magatartásukkal, a családjukon belüli hibás attitűddel. Az AVP segítségével mintát kapnak, hogy eddigi hiányzó vagy gyenge szülői kompetenciájukat pótolják, erősítsék. A gyermekek által hozott jelenetekből érzékelik, hogy min kéne változtatniuk, mit kéne másképpen csinálniuk akár már holnaptól az otthon lévő gyermekek érdekében, a bűnelkerülés, a bűnismétlés megelőzésére.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

1. Elem

Az AVP módszer bemutatása: Az AVP (Alternative to Violence Project) specialitása, hogy ismert pszichológiai iskolák letisztult, bevált módszereit, technikáit, eredményeit alkalmazza sajátos kombinációban. Olyan konfliktuskezelő, agressziókezelő módszer, amely gyakorlati tréningeken négy konkrét készséget fejleszt.

Ezek a tartalmi elemek:

- az önbecsülés megerősítése,
- a hatékony kommunikáció,
- együttműködés fejlesztése
- a konfliktusok kreatív kezelése.

Az oktatás műhelymunka keretében történik. A csoporttagok élettapasztalataira épít, szituációs játékokon, strukturált gyakorlatokon keresztül megélt érzésekből, átélt interakciókból ered. Saját élményen keresztül tanulják meg a résztvevő növendékek, hogy az erőszakmentes, kooperatív viselkedés győzedelmeskedhet az erőszak felett.

Az AVP módszere gyermekek és szakemberek részére egyaránt alkalmazható, mivel a programnak van gyermekek és felnőttek részére kidolgozott módszertana, tananyaga.

A tréningek felépítése gyermekek részére: 3 egymást követő napon, 24 oktatási órát tartalmaz. A javítóintézetben dolgozó, már AVP képzésen részt vett szakemberek egy-egy nap, három szakaszban, (1 szakasz 3 óra) vesznek részt egy AVP tréningen, hogy ezirányú szakmai tudásukat fejlesszék, az AVP módszerét felfrissítsék. A javítóintézetben élő gyermekek szülei egy vendéglátás kapcsán találkoznak az AVP-vel és módszereivel. A gyermeki tréning utolsó napján szerepjáték keretében dolgoznak fel valós történeteket a fiatalok. Ezeket a történeteket mutatják be két megvilágításban a szülőknek a vendéglátás során. Egyrészt ahogy történt, másrészt, ahogy az AVP módszereit használva történhetett volna. Ők maguk adják a változás „kulcsát” a szülők kezébe a történet eljátszása és magyarázata kapcsán.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?
1. célcsoport esetében: A növendékek a kreatív konfliktuskezelés megtanulása által alternatívákat ismernek meg az erőszakos viselkedéssel szemben, új viselkedésmódot sajátítanak el, azáltal életük pozitív irányba fejlődik, minőségi változáson megy át, rezilienciájuk nő. A gyermekeknél énképkorrekció történik, személyiségük fejlődik, közösségükben a beilleszkedési zavarai csökkennek, kommunikációjuk javul, konfliktusaikat nem a fizikai erő, hanem a kreatív megoldások keresése, megtalálása jellemzi. Mindezek hozzásegítik, hogy a deviancia útjáról visszataláljanak a szabálykövető mederbe, bűnismétlés ne történjen. Szükségletei közé tartozzon a minőségi életre való igény, és annak elérése céljából tegye meg a szükséges lépéseket, tanuljon, dolgozzon, tisztelje önmagát és a körülötte lévő személyeket. 2. célcsoport: A javítóban dolgozó szakember legyen egyszerre önérvényesítő és együttműködő, a mindennapi pedagógiai munkában használja az AVP kommunikációját. Konfliktus esetén gyermekkel, illetve másik személlyel (pl. szülő, külső és belső szakember) együtt sikerül közös megoldást találni, mely nyerő-nyerő helyzetet eredményez, és mindkét fél szándékainak megfelelő. Képesek lesznek kifejezésre juttatni szükségleteiket és céljaikat – komoly és alapos munka – különböző

megoldások, alternatívák feltárására. Elkezdik tisztelni a növendékek, a másik szakember, és a szülő nézőpontjait, személyiségét, ami megerősítheti a gyermekekkel, szülővel és a munkatársakkal való kapcsolatot.

3. célcsoport:

Sokkal sikeresebbek lehetnénk a szülői kompetenciák fejlesztésében, ha a szülőket is be tudnánk ültetni egy 30 órás AVP tréningre, de így is, közvetve, gyermekeik színvonalas történetei által, a látottak alapján fejlődik, gazdagodik a szülői eszköztárunk. Ennek kapcsán javul a családi légkör, a családban nevelkedő, és az intézetből látogatásra hazatérő gyermekek közérzete. A pozitív családi hatásoknak köszönhetően csökken a gyermeki bűnelkövetés, bűnismétlés esélye.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Módszerhez szükséges:

2 fő jól képzett, gyakorlattal rendelkező AVP tréner szakmai tudása.

A többi igény az együttműködő intézet függvényében merül fel, vagyis milyen humánerőforrások állnak rendelkezésre a program megvalósításához.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

AVP tréner munkadíja:

Munkadíj:

- 2 fő képzett, nagy gyakorlattal rendelkező AVP tréner munkadíja – páros vezetéssel:
- (1 fő/10.000 Ft/óra – vállalkozóként).
- Két fő tréner munkadíja: egy gyermektréning 24 óra, összesen: 480.000 Ft

- Szakemberek részére tervezett tréning esetén:
- 2 fő tréner díja: 180.000 Ft. (Páros vezetéssel: 1 tréning 9 óra).

Utazási- és szállásköltségek személygépkocsi használatával a mindenkori jogszabálynak megfelelő elszámolható költségekkel:

A tréning eszközigénye:

- Egy tréning gyermekek részére:
- Édességek, gyümölcs, frissítő italok: 10.000 Ft/nap. + nap 30.000 Ft.
- Egy tréning felnőttek részére: pogácsa, kávé, ásványvíz, tea, gyümölcs: 1 nap, 10.000 Ft.

A szülői vendéglátás költségei: egyeztetést igényel a megvalósító intézménnyel.

14. Egészségnap

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú célok: 1. elem: A fiatalok egészségét károsító, gyakran bűnelkövetésüket is kiváltó, de legtöbbször kísérő káros szenvedélyekről minél szélesebb körű ismeretanyag közlése egy számukra is új, aktivitásukat maximálisan bevonó, kihasználó módszerrel. A jól megoldott feladatért járó dicséret is sarkallhatja őket az intenzív részvételre, amiből csak mindenkinek nyeresége származik. Az „ütős”, elgondolkasztó cikkek elbizonytalanítják a további szerhasználatot, mértéktelen alkoholfogyasztást, dohányzást, körütekintés nélküli tetováltatást, egészségtelen táplálkozást, felelőtlen testépítést. A cikkekben érintett helytelen szülői magatartás megkérdőjelezése, elutasítása. 2. elem: A szabadidő hasznos eltöltésére példa az egészségnap események láncolata. Öröm, vidámság, boldogság érzésének megtapasztalása a mozgásos játékok, vetélkedések során – és még egészséges is! A fiatalok a beszámolók mögé rejthetik, annak tanulságaként mondhatják el véleményüket szüleik helytelen cselekedeteiről. Tapasztalatom, hogy ez sokuknak megkönnyebbülést okoz, feszültségüket csökkenti, ezzel intézeti beilleszkedésüket elősegíti. A szülő tanulhat a példákból, elgondolkodhat további életéről, családon belüli viselkedéséről, az eddig nyújtott szülői mintáról, nevelési attitűdről. Többen érezhetik szülői felelősségüket a történetek miatt. (Gyermeke hova került az ő gondatlan szülői viselkedése miatt.)

A gyermekével együtt töltött mozgalmas, sportos, vetélkedős nap öröme közelebb hozza a családból kiszakadt fiatalhoz.

3. elem:

„Jó együtt lenni gyermekével” érzése pozitív irányba tereli szülői felelősségérzetét bűnelkövető lányával szemben. Érezze, hogy jobb szülővé kell válnia! Többet kell foglalkoznia az otthonélő és az intézetben nevelkedő gyermekeivel.

Hosszú távú célok:

A fiatal a fenti rövid távú célok hatására gondolkozzon el egészségkárosító magatartásának hosszú távú következményeiről, érlelődjön benne az egészségmegőrzés, egészséges életmód követésének célja.

Tudatosuljon benne, hogy mennyire volt köze a bűnelkövetéséhez, esetleg oka a bűnelkövetésének a káros anyagok használata. Igyekezzen megszabadulni tőlük.

Szülőként kövesse a helyes utat, és pozitív mintát adjon gyermekeinek. Szakadjon meg a rossz szülői minta, nevelési attitűd továbböröklődése.

Kerülje az ismételt bűnelkövetést.

A szülő érezze felelősségét a gyermekei nevelése során, és ennek megfelelően viselkedjen.

Célul tűzze ki a káros szenvedélyek elkerülését, pozitív mintaadást, a gyermekek bűnelkövetésének, bűnismétlésének megakadályozását.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

Célcsoport: Az intézetben gondozott fiatal szülei, és maga a fiatal.

Elérésük módjai:

Elérésük a projektbe bevont intézmény vezetői és nevelői segítségével, közreműködésével történik.

szülő: a szülők vendéglátása az egészségnapon

fiatal: napi kapcsolat

Szülő: Lehetőség a „jobb” szülővé váláshoz, eddig nem létező, vagy gyenge szülői kompetenciák tanulása, illetve erősítése. A hallott ismeretek által tudatosabban nevelt gyermekek bűnelkövetésének, bűnismétlésének elkerülése. A gyermekkel (családban élők, intézetben lévő) való kapcsolat minőségének javulása, mélyülése.

Fiatal: A szülői jelenlét a fiatal intézeti életében ad egy „fontos vagyok” értelmezést. Sarkallhatja az intézeti szabályok még inkább való megfelelésére, tanulásra. Az új ismeretek, a többiek által megosztott élmények segíthetik döntését a káros szenvedélyek felszámolására, új egészséges, bűnismétlés nélküli életforma felvállalására.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A 4 hónapig tartó program tartalmi elemei:

1.elem: Neked is fontos? címmel felnőtt vezette interaktív foglalkozás 7 alkalommal.

A programban részt vevő fiatalok csoportos, interaktív beszélgetése az egyik társuk által feldolgozott és a csoport elé citált újságcikk alapján az egészséges életmódról, káros szenvedélyekről, a család szerepéről.

A havonta 2 alkalommal (kivétel a december, mert ott a téli eltávozás miatt csak 1) megtartott foglalkozások célja az egészségmegőrzést, egészséges életmódra nevelést és a családi kompetenciát is fejlesztő interaktív, szabad beszélgetések. Ezek hozadékaik lesznek szakmai céljaink.

2. elem: az egészségnap

Az intézet által már korábban is a tervezett éves intézeti program része. Hagyományos célja egyértelmű.

Ebben az esetben új értelmet is kap az egészségnap a szülői vendéglátás és a fiatalok feldolgozott cikkeinek ismertetése kapcsán.

Az új egészségnapi alkotórész, hogy a programban résztvevő gyermekek meghívják szüleiket erre az eseményre. Egyrészt vendégül látják őket egy általuk készített egészséges ebéddel, majd „Neked is fontos?” címmel elmondják nekik is röviden, hogy milyen témában és miről közöltek új ismereteket társaiknak az újságcikkek alapján. A kérdésben benne is van a közlendő lényeg, hogy a szülőnek is fontos kell legyen a gyermeke egészsége. Nem kéne változtatnia az otthon nevelkedő gyerekekkel kapcsolatos nevelési felfogásán, attitűdjén netán, hogy ne kerüljenek ők is intézetbe? A bűn útjára? (Utalás a káros szenvedélyek – alkohol, drog, játékszenvedély stb. – bűnelkövetésben játszott szerepére.)

3. elem: a szülői vendéglátás – ebéd

A vendéglátás egyik célja a gyermekkel együtt töltött minőségi szülői idő jelentősége a hazagondozandó gyermek és családtagja számára. A közös sportélmények, együttműködés a játékok során, erősítik a családi kapcsolatokat, ami fontos része a sikeres hazagondozásnak. Fejleszti a szülői kompetenciákat.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Fiatalok:

1. elem:

Jobban a magukénak érzik a felvetett témákat azáltal, hogy kortársuk interpretálja, általuk is még inkább érthető nyelvezetben. Különösen, ha sikerül saját élményt is előhívni a beszélgetés kapcsán.

Az új ismeretek, váratlan kortársi tapasztalatok megindíthatnak a fiatalokban egy új, jobb élet iránti igényt.

Ha ő is érintett az éppen feldolgozandó témában, akkor várható, hogy mélyebben elgondolkodik helyzetén, jövőjén. A beszélgetések során felmerül benne a család szerepe az ő káros szenvedélyének kialakulásában, bűnelkövetésében. Ezek láttán esetleg ő másképpen szeretne élni, gyermeket nevelni?

2. elem:

A különös intézeti program, a közös főzés, a szülőkkel együtt elfogyasztott ebéd öröme pozitív irányba javítja a fiatal intézethez és családhoz való viszonyulását. Az egészségnap során zajló sporteseményeken, vetélkedőkön, sorjátékokon a csapatszellem, közösséghez való tartozás hatja át a gyermeket. Ezt még csak fokozza, ha a szülő is beáll játszani.

A cikkek ismertetése során maga a szereplés büszkeséggel tölti el, és anélkül tudja a szülőt „oktatni”, hogy az zokon venné. Talán így saját sérelmeit is tudja közvetíteni (pl: alkoholos szülő), és ezáltal lelkében megnyugszik. Ebből a példából egyenesen következik, hogy ő biztos nem ilyen szülő szeretne lenni!

3. elem:

A szülővel együtt töltött örömteli, minőségi idő minta, a család összetartozásának érzését erősíti. Szülőként törekedjen hasonló, minden családtag számára örömet okozó események megvalósítására.

Szülő:

2. elem:

A közös vetélkedés, játék erősíti a szülő és gyermek kapcsolatát, a gyermek családtagi viszonyát. A fiatal tudásának gyarapodása, szereplésének ténye büszkeséggel tölti el. Jobban odafigyel az elmondottakra, mert érzelmileg érintett. A hallottakból magával viszi a számára fontos információkat, felhasználja további szülői ténykedésében.

3. elem:

Az együtt töltött örömteli idő pozitív hatása a családi kapcsolatokra. Jobban érzi felelősségét a történetek miatt, igyekszik segíteni gyermekének a mielőbbi sikeres hazagondozás feltételeinek megvalósításában.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

1. elem:

Az interaktív foglalkozást vezető személy és a feldolgozandó, téma specifikus újságcikkek.

(Az újságcikkek szóljanak a tetoválás, alkohol, drog, dohányzás, a túlzásba vitt testépítés, helytelen táplálkozás emberi szervezetre káros hatásairól, következményeiről.)

2. és 3. elem:

A megvalósító intézet az egészségnap és a szülői vendéglátás terén tapasztalatokkal rendelkezik, a jelenlegi módszer igényei ettől nem térnek el.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

A programot alkalmazó intézet által foglalkoztatott, a foglalkozásokat tartó felnőtt tiszteletdíja, a program lebonyolításához szükséges hiányzó eszközök beszerzésének költségei, és az intézmény által felmerülő egyéb kiadások.

15. Családi kompetencia erősítése az intézetben élő lányok körében

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú szakmai célok: Elengedhetetlenül fontos ismeretek nyújtása a családi kompetencia erősítése céljából. A lányok érdeklődésének felkeltése egy boldogabb, sikeresebb családmódel irányába. Annak bemutatása, hogy sok múlik az édesanyán, hogy hogyan érzik magukat a gyermekek a családjukban. Rádöbbsenteni a lányokat, hogy nekik is komoly felelősségük van a párválasztás, szülővé válás során. Felhívni a figyelmet a terhesség alatti – és úgy egyébként is – az egészséges életmód fontosságára. Későbbi szülői szerepéhez megfelelő szülői magatartásminták bemutatása. Hosszú távú szakmai célok: A családi kompetenciák erősítése. Az anya, szülő szerepre, a családi életre, szülőiségre való felkészítés. A helyes és körültekintő párválasztás igényének gondolati elültetése, a születendő gyermekek érdekeinek szem előtt tartásával. Egészséges életmódra nevelés. Mintát nyújtani. Eddig hiányzó vagy gyenge szülői kompetenciák pótlása, erősítése által jelentősen csökkenteni a fiatal jövedő családjában a fiatalokú bűnelkövetés valószínűségét.
Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Célcsoport: Az intézetben gondozott 12-18 éves fiatal lányok

Elérésük módja: napi kapcsolat

Célcsoport szükségleteinek érvényesülése: Felkészítés az anyaszerepre, családi életre, szülőségre. Megfelelő magatartásminták elsajátítása, melynek egyértelmű következménye egy értékesebb, boldogabb, sikeresebb felnőttkor. Boldogabb saját család, elégedett anyaság, megszakad az eddig látott hibás szülői magatartás, nevelési attitűd továbböröklődése. Csökken a gyermeki bűnelkövetés esélye.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A 4 hónapig tartó program tartalmi eleme:

A családi kompetenciát fejlesztő interaktív foglalkozás 2 órában, havi 2 alkalommal (kivéve decembert, ahol a téli eltávozás miatt csak egy foglalkozás valósítható meg), egymásra épülő tematikával.

Kezdve az emberi test felépítésétől – a célcsoport hiányos biológiai ismereteit kell először pótolni – egészen a boldog, szeretetteljes családi élet „titkáig”.

Foglalkozást kell szentelni:

1. Az emberi testnek általánosan (csontváz, izmok, belső szervek), majd rátérni a férfi és női külső és belső nemi szervekre. Ezekkel az ismeretekkel biztosítjuk a későbbi tudásanyag hatékony feldolgozásának lehetőségét.
2. Miért fontos a napi rendszeres tisztálkodás? Különös tekintettel a nemi szervekre (lány: a hügycső közelsége – fertőzésveszély, folyások stb. fiúk: fityma tisztántartásának fontossága, esetleges fitymaszűkület fontossága stb.) A legfontosabb nemi betegségekről beszélgetés, megelőzésüknek módjai. Kiemelni a tüneteket, a felmerülő fertőzöttség gyanújának esetén az orvosi vizsgálat szükségességét a még súlyosabb következmények elkerülése érdekében. Bőrgyógyászat, bőr- és nemi beteg gondozó szakrendelés – hol is van konkrétan ilyen rendelés?
3. Hormonok, a nővé válás – menstruáció, a fiú mikor válik férfivé. Fogamzásgátlás. (Miért szükséges? Milyen módjai vannak? Megemlíteni a közösülés utáni egyszeri tabletta lehetőségét is, ha nem tervezett együttlétéről van szó. Ez a tabletta hogyan és hol szerezhető be?)
4. Szexuális kapcsolat – mikor érkezik el az ideje? Mikor érett erre a női test? Gyermeknek gyerek? Milyen az ideális szexuális kapcsolat? Mi a tapasztalatuk a lányoknak és mire vágnak? Csak elég a testi kapcsolat? Vagy szükséges az érzelem is? Miért? Fontos erről beszélni, hogy meg

tudják fogalmazni elvárásaikat és ezzel tudatosítsák önmagukban is, mélyüljön az érzelem iránti igényük. Anyaként tudjanak majd erről beszélni gyermekeikkel is, ne tabuként kezeljék a témát.

5. Anyaság = felelősség. Mikor vagyok kész az anyaságra? Miért fontos, hogy lelkileg és testileg felkészüljek az anyaságra? Ezt hogyan kell tennem? Miben van a felelősségem? (Alkoholista anya mikrokefál (az átlagos fejméretnél kisebb fejnagyság) gyermeke. A drogok hatása a méhen belül fejlődő magzatra. A cigarettától a magzat irtózik, „fulladozik”, testsúlya tudományos vizsgálatokkal bizonyítottan minimum 200gramm-mal kevesebb, mint amit ideális körülmények között elérhetett volna. Ez a súlyhiány is jelzi a nikotin miatti fejlődésbeli lemaradást. A rendszeres tanácsadáson, szűréseken – pl: nemi betegség – való részvétel fontossága stb.)

6. Babavárás. Szükséges teendők a babavárás során. Hogyan alakítsuk ki a baba saját kis „kuckóját”?

Mire lenne szüksége? Nyugalom, állandóság, gondoskodó szeretet stb. Hogyan tudom jól és okosan szeretni a gyermekem? Mi volt jó – lett volna jó – nekem gyerekként? Mit kéne máshogyan tennem? Lehet, hogy ezek az elvárások nehezen megvalósíthatók a célcsoport környezetében, de a lányok igényét fel kell ébresztetni egy „jobb” családi közösség érdekében. Miket kell beszerezni a szülés előtt – támaszkodni a védőnőre! A védőnő fontosságát hangsúlyozni a terhesség 9 hónapja alatt és a baba születését követő hónapokban is. Ő az a személy, aki tud és kötelessége is segíteni, akire támaszkodhat a terhes kismama.

7. A kisbaba körüli teendők. Gyakorlati rész. Az intézet anyaoththonában ennek bemutatása adott. Természetesen a témák változtathatók, felcserélhetők, elhagyhatók, kiegészíthetők az adott célcsoport összetétele, igénye alapján, a foglalkozásokat vezető felnőtt belátása szerint.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A lányok felkészültebbek lesznek a családi életre, az anya- és szülőszerepre. Erősödnek szülői szerepükben. Lehetőséget kapnak a családjukban látott szülői mintánál „jobb” szülővé válásra. A várhatóan tudatos anyai magatartás változásával, a családi kompetencia erősödésével csökken a célcsoportunk jövőbeli gyermekei körében a bűnelkövetés kockázata.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!
Különböző szemléltető képek, eszközök az intézeti iskola biológia szertárából. Gyerekeknek, fiataloknak szóló, a témákkal kapcsolatos könyvek. (Jómagam sikeresen alkalmaztam hasonló céllal a Barcelonában 2006-ban megjelent, majd 2008-ban magyar nyelvre is lefordított, és a Kossuth Kiadó által kibocsátott két kiadványt, melyek a gyermekek számára tökéletesen érthető, szépen kidolgozott magyarázó ábrákat tartalmazó Természettudományi enciklopédia 12 és 13 kötete az emberi test 1. és 2.) A gyakorlati bemutatáshoz, tapasztalatszerzéshez az intézet anyaotthonában megtalálhatók a szükséges babaápolási, etetési, a baba tisztántartásához, fürdetéséhez szükséges eszközök. A foglalkozások megtartásához szükség van az intézet pszichológusára, egészségügyi végzettséggel rendelkező, tapasztalt nevelőjére.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!
A programot alkalmazó intézet által foglalkoztatott, a foglalkozásokat tartó felnőttek tiszteletdíja, a program lebonyolításához szükséges hiányzó eszközök beszerzésének költségei, és az intézmény által felmerülő egyéb kiadások.

16. Nyílt naptól az elbocsájtásig

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
Rövid távú célok: 1. elem Az intézet bemutatása során lássa a szülő a napi pedagógiai munkát, kihangsúlyozva a „látottakból”, hogy mit is jelent a gyermeknek az iskolai lemaradás, mennyire fontos lett volna a szocializáció, a rendszeres iskolába járás, a szabadidő hasznos eltöltése, a következetesség, a napi feladataihoz szükséges fegyelmezettség, a dicséret alkalmazása, hogy a büntetés inkább a jutalom megvonása legyen, mint fizikai bántalmazás. Ugyanakkor lássa a gyermek intézeten belüli mentális, egészségügyi gondozását is, hogy ezekből is érezze, mennyire fontos jelenlegi környezete számára a fiatal jóléte. Elnyerni vele a szülő bizalmát, együttműködési szándékát. Lássa és érzékelje a szülő, hogy min szükséges változtatnia, mit kéne „kigyomlálnia” az eddigi gyakorlatából, mit kéne másképpen csinálnia akár már holnaptól az otthon lévő gyermekek esetében. A fiatal fókuszba kerülése serkentse őt az intézettel és a mentorral való együttműködésre. 2. elem A szülő érezze fontosnak magát, társként vegyen részt a fiatal helyes irányba történő terelésében, vállaljon feladatot a magatartáskorrekcióban, találkozzon a későbbiekben is hasznos nevelési módokkal. Utóbbiakat otthonában is kipróbálhatja, hasznosíthatja a vele élő gyermekei körében. A fiatal érezze magát inspirálva arra, hogy a szülői látogatások alkalmával tanulmányairól, magatartásáról pozitív visszajelzéseket közvetíthessen. Ezzel önbecsülését, önértékelését is növeli. 3. elem Kondicionálni és fenntartani az érdeklődést, bevonni a szülőt a gyermek mindennapjaiba.

A fiatal komoly törődésként értékelje a lankadatlan mentori figyelmet, és arra motiválja, hogy széleskörűen működjön együtt mentorával és az intézettel, aminek pozitív hatása lesz a program sikerességére.

4.elem

A családlátogatás célja kondicionálni és fenntartani a szülői érdeklődést, otthonában segíteni a felnőttet. Tudatosítani a család szerepét, a szülői ház felelősségét a fiatalkorú bűnelkövetésben, illetve a bűnisméltés megelőzésében.

A fiatal hazamenetele előtt tájékoztatni a szülőt arról, hogyan zajlik a folyamat és mit vár el az intézet a továbbiakban az otthonlét alatt.

A fiatal pedig érezze ezzel a történéssel is a szabadulás felelősségét.

Célul tűzze ki a bűnisméltés elkerülését.

Hosszú távú célok:

1. elem

Mintát nyújtani. Eddig hiányzó vagy gyenge szülői kompetenciák pótlása, erősítése által jelentősen csökkenteni a családban jelenleg is nevelkedő gyermekek bűnelkövetési valószínűségét, gondozott fiatalunk szabadulás utáni bűnisméltését.

2.elem

A szülői kompetenciák általános fejlesztése a gyakorlatban, különös tekintettel a fiatal bűnelkövetésével összefüggésbe hozható hiányzó, vagy gyenge kompetenciák pótlása vagy erősítése által.

A fiatal a szülőknek való megfelelés mezsgyéjén és az intézeti szakmai munka következményeként javuló tanulási és magatartási eredményekről számolhasson be, amely növeli önértékelését, gazdagítja személyiségét, csökkenti a bűnisméltés esélyét.

Helyes szülői magatartásminták közvetítése a fiataloknak.

3.elem

A szülői felelősség és kötelesség ébrentartása. A fiatal és a család egységének tudatosítása. A fiatal megnyerni további együttműködésre, és megerősíteni abban, hogy az ő élete, jövője mennyire fontos. 4.elem Hosszú távú cél ezzel a személyes családlátogatással az együttműködés mélyülése, gazdagodása, sikeresebbé tétele úgy a szülők, mint a fiatal épülésére. A családlátogatáson a mentor a szabadulás esetén nemcsak az elvárásokat közvetíti, de elmondja, hogy milyen intézményrendszer és kik nyújthatnak nekik segítséget az elvárások teljesítésében. Ezzel is megadva az esélyt a sikeres bűnelkerülésre. A fiatal ezzel a komplex hazagondozással erősödjön meg annyira, hogy elkerülje a bűnismétlést.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
Célcsoport: Az intézetben gondozott fiatal szülei, és maga a fiatal Elérésük módjai: szülő: személyes találkozás skype- és telefonos megkeresés fiatal: napi kapcsolat Célcsoportok szükségleteinek érvényesülése: szülő: Lehetőség a „jobb” szülővé váláshoz, eddig nem létező, vagy gyenge szülői kompetenciák abszolválása, illetve erősítése, gyakorlása szakember irányítása, segítése mellett. A „jó szülőség” boldog érzésének megtapasztalása. A tudatosabban nevelt gyermekek bűnelkövetésének, bűnismétlésének

megszűnése. A gyermekekkel (otthon élők, intézetben lévő) való kapcsolat minőségének javulása, mélyülése.

fiatal: A rendszeres szülői jelenlét a fiatal intézeti életében ad egy biztonságtudatot, „fontos vagyok” értelmezést, sarkallja a tanulásra, a megfelelő magatartásminták elsajátítására, melyeknek egyértelmű következménye egy értékesebb, boldogabb felnőttkor. Minderre jelentősen rásegít a mentor nevelő gondoskodása, tudatos nevelése. Megszakad a hibás szülői magatartás, nevelési attitűd továbböröklődése.

Az alkalmazott módszer jelentősen csökkenti a fiatal bűnismétlésének esélyét.

Későbbi szülői szerepéhez megfelelő szülői magatartásmintákkal találkozik.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

1.elem Nyílt-nap

A programban résztvevő szülőkkel való találkozás – az intézetbe került fiatalt gondozó, nevelő intézeti egységek és a program alatt őt támogató mentor bemutatása. A mentor a gyermekhez közelálló, vele napi kapcsolatban lévő felnőtt.

2.elem Fogadóóra

A programban résztvevő családok esetében a szülői látogatás alkalmával a mentor és a látogatók találkozása rendszerszintű legyen, precízen kidolgozott, intézményesített formában. Ha szükséges, a fiatal is részt vehet rajta. A beszélgetés ideje 30 perc, témája a fiatal és a család.

3.elem Konzultáció

Látogatások között, havonta legalább egyszer a mentor telefonos beszélgetése a családdal. Ezzel is szorosabbra fűzve a kapcsolati kontrollt.

4.elem Családlátogatás

Ha a programban résztvevő fiatal javítóintézeti nevelt, akkor az intézetből való elbocsájtása előtt (cél: a fenntartható fejlődés), ha nem mehet még haza, akkor a rendelkezésre álló 4 hónap alatt 1 alkalommal a mentor családlátogatása (kondicionálni és fenntartani az érdeklődést).

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Szülő: Erősödik szülői szerepében. Gondoskodása, odafigyelése, következetessége áthatja mindennapjait, szülői felelőssége tudatosul. Fontos segítő közegként kezeli az iskolát, támogatja és ellenőrzi gyermekei rendszeres iskolába járását. A szülői magatartás változásával, a szülői kompetencia fejlődésével, erősödésével csökken a gyermekei körében a bűnelkövetés, bűnismétlés kockázata. Pozitív fejlődésével hozzájárul az eddigi minta, hibás szülői magatartás, attitűd továbböröklődésének megszakadásához.

A fiatal: tudatosabbá válik. A program sikerélményekkel gazdagítja, önértékelése, önbecsülése növekszik. Olyan céljai lesznek, melyek erősítik a bűnismétlés elkerülésében. Helyes szülői magatartásmintákat tanul, melyek később sikeres szülővé teszik. Így megszakíthatóvá válik a hibás szülői magatartás, nevelési attitűd továbböröklődése.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

A legfontosabb az ideális mentor személye. Az ő tevékenységét kiszolgáló eszközök.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

A módszert alkalmazó intézettel való egyeztetés után válik egyértelművé.

17. Családi nap/tábor

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

A családi nap/tábor rövid távú céljai között a következők szerepelhetnek.

4. A gyermekek és szüleik közötti kommunikáció javítása a családban élő gyermekek esetében. Nagyon sok esetben ez nem működik, s ez okozza a gyermekek és szüleik közötti problémákat.
5. A gyermekek és szüleik közötti kapcsolattartás javítása a gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetben élő gyermekek esetében. Azért fontos ez, mivel mindkét szolgáltatás célja, hogy a gyermek visszatérhessen saját családjába, ennek azonban előfeltétele az élő és erős szülői kapcsolattartás, amin mindenképpen javítanak ezek a programok.
6. A szülők támogatása gyermeknevelési kérdésekben indirekt módon. A szülők számára mindenképpen fontos tapasztalat lehet, hogyan működik együtt a szakember a gyermekkel, hogyan bánik vele, hogyan kommunikál, hogyan old meg konfliktushelyzetet. Így a szakember személyes példaadása indirekt módon befolyásolhatja a szülőt abban, hogyan fog a gyermekkel akár a kapcsolattartás ideje alatt, akár a gyermek családba történő visszailleszkedése után bántani, kommunikálni. Legalább ilyen fontos, hogy a gyermek napi életgyakorlatának megfigyeltetése, az abban történő közvetlen részvétele szintén befolyásolhatja a szülőt arra, hogy hogyan szervezi meg a gyermek életét a gyermek hazakerülése után. A programokban történő közös részvétel élményein keresztül pedig szintén indirekt módon befolyásolhatóak a gyermekek szülei a gyermeknevelés, az egészséges életmód, a bűnmegelőzés területén.
7. A szülők támogatása direkt módon. Alapvetően kevésbé hatásos módszer, mint az indirekt módszerek, azonban ez is szükséges lehet, pl. amikor tematikus csoportok segítségével információátadás valósul meg gyermeknevelési, életvezetési, bűnmegelőzési kérdésekben.
8. A szakemberek és a gyermekek szüleinek kapcsolatának javítása, a szakemberek alaposabban megismerhetik a szülőket, és fordítva, ami hozzájárul a bizalmatlanság oldásához, a bizalmon alapuló kapcsolat kialakulásához.

A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket:

3. A gyermekek és szüleik közötti kapcsolat rendezése, amely problémái nagymértékben elősegítették azt, hogy a gyermekek a szolgáltatások igénybe vevőivé váltak. Ez lehet az alapja annak, hogy a szolgáltatás igénybevétele után a gyermekek visszakörülhessenek vér szerinti családjukba, s a továbbiakban a korábbi problémák ne legyenek jellemzőek a család működésére.

4. A gyermekek szülei számára a példaadás révén, de akár direkt módon szerzett ismeretek beépülhetnek a gyermeknevelési, kommunikációs és problémamegoldó, konfliktuskezelő repertoárjukba, s ha ezek belsővé válnak, akkor a korábbi problémák kisebb valószínűséggel jelentkezhetnek, legyenek azok akár a gyermek napi életgyakorlatával, iskolázásával, magatartásával, vagy akár bűnelkövetéssel kapcsolatosak.
5. A szakemberek esetében az esetlegesen meglevő előítéletek oldása, a gyermekekről és családjaikról meglevő tudásuk elmélyítése, ezáltal a meglevő problémákra esetlegesen új módszerek, eszközök alkalmazása, továbbá a gyermekekkel és szüleikkel bizalmon alapuló kapcsolatok kialakítása, megerősítése.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A program elsődleges célcsoportját a szolgáltatás igénybe vevői közül a gyermekek jelentik, de a gyermekek szülei is ide tartoznak, továbbá a szolgáltatást biztosító szakemberek.

A célcsoportok megszólítása a programban az intézmények vezetői, illetve a gyermekek és szülei esetében a szakemberek révén történik.

A szükségletek érvényesülése terén a gyermekek esetében lehetőséget biztosít arra, hogy a szüleivel hosszabb ideig (családi tábor) együtt legyenek, közös programokon vehessenek részt, ahol közös élményeket szerezhetnek, a gyermek fontosnak érezheti magát, erősödnek családi kapcsolatai, oldódhat a lojalitás problémája a gyermeknek (szülők-nevelők közötti választás miatti), s mindez a gyermeket is a megfelelő viselkedésre ösztönözheti, melyek következménye lehet a továbbiakban a problémamentes gyermekkor, majd a felnőttkor.

A *gyermekek szülei* a program során hosszabb időt tölthetnek el közös programokkal a gyermekeikkel, ennek következtében szembesülhetnek a helytelen szülői magatartásukkal, és lehetőséget kapnak arra, hogy ezen változtassanak. A szülői kompetenciák erősítése révén megtapasztalja a jó irányú változást a szakemberek segítségével. A program segítségével mintát és információt kapnak, hogyan tudják tudatosabban nevelni gyermekeiket, ami mindenképpen a gyermek magatartásának változását, a bűnmegelőzést, sikeresebb iskolai karrierjét segíti.

A szakemberek szükségletei szempontjából elsődlegesen a bizalmi kapcsolatok kialakulását, elmélyülését kell említeni, mind a gyermekekkel, mind a gyermekek szüleivel. Ez pedig a legfontosabb, mivel a gyermekek családot helyettesítő nevelése, szocializációja, reszocializációja során a bizalmon

alapuló kapcsolat a gyermek és a szakember, a szülő és a szakember között a legfontosabb, mert ennek a segítségével lehetséges a változások előidézése.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A családi nap/tábor már egy jól bevált, több intézményben használt eszköz, amely különböző célokat szolgálhat. A családi nap és a családi tábor között jelentős különbségek vannak, azonban az alapgondolat mindkét esetben ugyanaz, a gyermekek és szüleik közös, élményalapú programja, amin közösen vesznek részt, amely mind a családban élő, mind a gyermekvédelmi szakellátásban, mind a javítóintézetben élő gyermekek esetében képes elérni a szakemberek által megfogalmazott célokat. A különbség elsősorban az időtartamban van, továbbá a program komplexitásában és a hatás mértékében. Egy családi tábor mindig komplexebb program megvalósítását teszi lehetővé éppen a hosszabb időtartam okán, s a tapasztalatok szerint nagyobb hatást is ér el a célcsoport tagjai körében.

A családi nap keretében három különböző programtípust különböztethetünk meg. Alapvetően ugyanis a családi napra sor kerülhet az azt szervező intézmény területén, valamint más helyszínen, azaz lehet akár közös kirándulás is. Ha az intézmény területén kerül megszervezésre, akkor az egyik esetben egy olyan rendezvény, amikor a szülők a gyermekeikkel együtt eltöltenek egy napot, amelyek körében színes és változatos programokat biztosít az intézmény a közös élmények biztosítása érdekében, pl. közös főzés, közös sportolás, játék. Ebben az esetben akár az is megvalósulhat, hogy a gyermekek élete a megszokott módon zajlik az intézményben, azonban a feladatok ellátásába becsatlakoznak a szülők is. A másik esetben szintén hasonló programelemekre kerülhet sor, azonban maga a családi nap valamely tematikus program köré szerveződik, lehet egészségnap, sportnap (pl. közös futás vagy futóversenyen részvétel, labdarúgó mérkőzés stb.), szakácsverseny, ahol a csapatok egy előre megjelölt típusú étel elkészítésében mérik össze erejüket, vagy konkrét bűnmegelőzési program, drogprevenció, akár tematikus csoportok formájában. Bármilyen közös program, amely mind a gyermek, mind a szülő számára élményeket biztosít, megköveteli a közös munkát és bűnmegelőző hatású.

Amennyiben nem az intézmény területén kerül sor a programra, akkor az lényegesen nagyobb terhet ró a szervezőkre, hiszen más típusú programok megszervezése szükséges és az utazást is biztosítani szükséges. Ugyanakkor a kimozdulás a komfortzónából elősegítheti azt, hogy a program eredménye nagyobb hatást gyakoroljon a célcsoportra. A kirándulások megcélozhatnak olyan helyszíneket, ahová a gyermekek és szüleik még soha nem jutottak el, vagy olyan helyszíneket, ahol különböző helyben elérhető programok biztosítják az élményeket, pl. egy kalandpark felkeresése.

A családi tábor szervezése nagyobb feladat, hiszen a programok megtervezése mellett az utazás és a szállás biztosítása is a tábor szervezőjét terheli. Azonban az eredmények is nagyobbak, hiszen a gyermekek és szüleik hosszabb időt tudnak eltölteni együtt, a mindennapi problémáktól távol,

szakemberek támogatásával, ahol közös élményeket élnek át. A táborok szintén lehetnek olyan helyen, ahová a gyermekek és szüleik még soha nem jutottak el (Balaton, Budapest, Alföld, hegyvidék stb.), lehetnek egyszerű üdülőtáborok, vagy lehetnek olyan helyen, ahol különböző helyben elérhető programok biztosítják az élményeket, de lehetnek tematikus táborok is, akár életmódtábor, sporttábor vagy művészeti tábor.

Családi nap/tábor

1. A családi nap/tábor időpontjának és a típusának kiválasztása az intézmény vezetése és a szakemberek közös döntésével. A családi nap szervezéséért felelős szakember kiválasztása.
2. Amennyiben az intézményben kerül megszervezésre a családi nap, akkor a programok kiválasztása szükséges, amelyeket a családi nap keretében megvalósítanak. A programok megvalósítóinak kiválasztása.
3. A programok megszervezése.
4. A gyermekek és szüleik tájékoztatása a családi napról.
5. A családi nap megvalósítása.
6. A családi napról beszámoló készítése, amelyet az intézmény honlapján, a hírlevelében, az intézményi és csoport-faliújságokon el lehet helyezni, de esetlegesen a helyi médiában, tv-ben, rádióban is.
7. Amennyiben nem az intézményben kerül megrendezésre a családi nap, vagy családi tábor megszervezésére kerül sor, akkor el kell döntenie az intézmény vezetésének és a szakembereknek, hogy kerül megrendezésre, és el kell döntenie, hogyan oldják meg a közlekedést. A többi eleme a szervezésnek ugyanaz, mint az előzőekben.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A szülő gyermeknevelési kompetenciái erősödnek, így lényegesen tudatosabban, következetesebben foglalkozik a gyermekkel szülői szerepében. A szülői felelőssége kialakul, megerősödik. A szakembereket, az iskolát, a segítő szervezeteket nem ellenséggként kezeli, képes bizalmon alapuló kapcsolat kialakítására. A szülői magatartás változásával, a szülői kompetencia erősödésével csökkennek a gyermekek körében a magatartási, az iskolai, a beilleszkedési problémák, de akár a bűnelkövetés is. Így javulhat a családi légkör, pozitív családi hatások jelennek meg, amely csökkenti a problémák nagyságát és számosságát a családban.

A gyermeket a program élményekkel gazdagítja, ezáltal önértékelése javulni fog. A gyermekvédelem egyik alapvető problémája az, hogy a gyermekek általában alacsony önértékeléssel bírnak. Ha a programban meg tudja tapasztalni azt, hogy ő fontos, ezáltal ez a helytelen önértékelés változhat. Olyan személyes példaadáson alapuló mintákat tapasztalhat meg, amelyek alternatívát jelenthetnek a korábbi mintákkal szemben, s ezáltal megváltozhatnak értékei, céljai, ami mind az iskolához történő hozzáállását, mind a magatartását, mind a bűnözésről alkotott nézeteit is módosíthatják. Mindez természetesen a felnőtt életére is kihathat, amennyiben elősegíti a társadalomba történő sikeres beilleszkedését.

A szakemberek a bizalom és a kölcsönös tisztelet alapján állva folytathatják szakmai tevékenységüket, ami azt is jelenti, hogy tiszteletben tartják az övékétől eltérő nézőpontokat, amennyiben azok megfelelnek a gyermekek legjobb érdekének. Javítja együttműködésüket a gyermekekkel és szüleikkel egyaránt. Sikereket élnek meg a munkájuk során, ami megelőzheti idő előtti szakmai kifáradásukat, hozzájárul szakmai személyiségük karbantartásához.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Nagymértékben a programban résztvevő gyermekek és szüleik számától függ, továbbá a választott programtól, ugyanis egy családi nap kevesebb résztvevőt igényel a szakemberek közül, mint egy családi tábor, mivel a tábor esetén több napig szükséges a szakembereket az intézménynek nélkülöznie a napi feladatellátásból.

A családi nap megvalósítása során szükséges 1 fő programfelelős, és a rendezvény méretétől függően 5-10 fő, akik a programelemek megvalósításáról gondoskodnak.

A családi tábor megvalósítása során szükséges 1 fő programfelelős, aki minden a táborral kapcsolatos feladat vonatkozásában felelős a megvalósításért és 10 gyermekenként további 1 fő szakember, tehát pl. 20 gyermek esetében összesen 3 fő valósítja meg a tábort.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Szintén nagymértékben függ a választott program típusától, valamint a résztvevő gyermekek számától.

18. Szabadidős programok szervezése, ifjúsági klub

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

A szabadidős programok szervezésének rövid távú céljai között a következők szerepelhetnek.

9. A mai gyerekek, fiatalok az iskolában, valamint szakmájuk elsajátításakor egyre növekvő teljesítménykényszernek vannak kitéve, amit tovább tetéz a megterhelő családi helyzet, valamint a nem megfelelő szórakozási lehetőség. Gyakran kerülnek szembe a szülői elvárásokkal, olykor saját magukkal is, melyek által a fejlődő énképük „összezavarodik”. Ezt felismerve szükséges közösségi terek, ifjúsági csoportok létrehozása, ahol az önként résztvevő fiatalok szabadidejüket tartalmasan tudják eltölteni, ezáltal csökken a csellengés, valamint a kábítószer felé fordulás veszélye. Ezekben a csoportokban lehetőség nyílik társas kapcsolati, kommunikációs, konfliktuskezelési mintákat nyújtani, személyiségformáló, készségfejlesztő hatással lenni és preventív felvilágosító információkat közvetíteni a fiatalok számára.
10. A programok során a fiatalok megismerhetik a jogait, kötelezettségeiket, megoldásokat találhatnak a mindennapi életük során felmerülő problémákra. Életkorukból, illetve élethelyzetükből adódó esetleges hátrányaikat csökkenthetik, esélyegyenlőségük is javulhat a programok segítségével. A szabadidő hasznos eltöltése mellett a programok lehetőséget kínálnak a kreativitás- és készségfejlesztésre is. Sor kerülhet a társas kapcsolatok megerősítésére, a távolságtartás csökkentésére, közösségteremtésre, a deviáns viselkedésminták kialakulásának megelőzésére, de alkalmasak lehetnek a programok a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szocializációjának elősegítésére.
11. Az ifjúsági közösségi tér kialakítása, az ifjúsági klub működtetése lehetővé teszi a célcsoport megismerését, problémáik feltárását, célzott fejlesztésüket, továbbá csoportdinamikai hatások elérését, s ezenkívül rekreációs és sportfoglalkozások megszervezését, tematikus kiscsoportok működtetését.
12. A fiatalok számára legyen a helyszín egyfajta kitüntetett terület, melynek egyik fontos eleme a karbantartottság, gondozottság, amely érzelmileg is biztonságot nyújt az ott-tartózkodók számára. Hangsúlyt kell helyezni az egyéni arculat kialakítására is a gyerekekkel, fiatalokkal együtt. A tárgyi környezet, ami berendezésében, küllemében harmonizál a megcélzott korosztály sajátosságaival, egyúttal formálja a fiatalok ízlésvilágát, érdeklődését, szokásait, normarendszerét és társas kultúráját.

A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket:

6. Az életkori sajátosságból adódóan a fiataloknak meg kell birkóznuk többek között az ifjúkori problémákkal, az identitás kérdésével, életprogramjuk fokozatos kialakításával, valamint a

felnőtté válással. Mindezekkel a feszültségekkel gyakran nem tudnak megbirkózni, korukból kifolyólag sem rendelkeznek az ezekhez szükséges problémamegoldó készségekkel, és emiatt kerülnek olyan helyzetbe, amelyek gyakran a csavargáshoz, kábítószer-fogyasztáshoz vezetnek. Ezért szükséges egy olyan **közösségi tér kialakítása**, amely az önként résztvevő fiatalok szabadidejüket hasznosan, tartalmasan tudják eltölteni, ezáltal csökken, megszűnik a kallódás, csellengés. A közösségi tér kialakításakor fő célként megfogalmazható az alapellátás esetében a településen élő fiatalok összefogása, mozgósítása különféle kulturális, sport és szabadidős tevékenységekre, a szakellátás esetében pedig az intézményben élő gyermekek vonatkozásában. Természetesen mindez helyet adhat önálló kezdeményezésű helyi ifjúsági programok megvalósításának is. Az ifjúsági jogok ismertetésével és terjesztésével segíti a fiatalokat sajátos életkori helyzetükből eredő céljaik elérésében. Az ifjúsági információs szolgáltatással bővítheti a fiatalok információhoz való hozzájutását, ezáltal az ifjúság lehetőségeit, javítja a helyi erőforrások koncentrációját.

7. Folyamatos cél a társas kapcsolati, kommunikációs, konfliktuskezelési minták nyújtása, a személyiségformáló, készségfejlesztő hatás és a preventív felvilágosító információk közvetítése.
8. Ebben az életkorban a fiatalokat mint csoportot kell kezelni, igen erős csoporthatás érvényesül körükben. Éppen ezért olyan programokra van szükség, ami a tabuk mellőzése, őszinteség és meghittség mellett az összetartást, az egymás támogatását erősíti. Amelyek hatására a fiatalok képessé válnak a kompromisszumra, a társadalmi érdekérvényesítésre, ellenállásra a társadalom értékeitől és normáitól eltérő viselkedésekkel szemben. Ennek következtében szembe mernek nézni a problémáikkal, gondjaikkal, az élet által eléjük gördített nehézségekkel, és nem megfutamodva, mindig valami „könnyebb” kiutat keresve menekülnek a felnőtté válástól. Bátran segítséget kérnek a helyes megoldások, a helyes utak megtalálásához. Éppen ezért szükség van olyan közösségi terekre, amik biztos helyet adnak a kulturális, információs, tanulási lehetőségeknek, kapcsolódást nyújtó programoknak; a különböző képességeik, készségeik fejlesztésének, kiteljesítésének; a természet és környezetük megismerésének; az egészséges életmódra való törekvés elsajátításának. Mindezek által olyan közösségi terekben tevékenykedhetnek, melynek során olyan életerős, segítő kapcsolataik alakulhatnak ki, amik válságok, krízisek esetén túllendítenék a holtpontra, kiutat találhatnak, majd idővel akár ők maguk is segítőké válhatnak.
9. A csoportban lévő fiatalok eljuttatása arra a szintre, hogy kompetensnek érezzék magukat saját életük irányításában, és átadásra kerüljön minden olyan lényegi információ, tudás, készség, ami ehhez szükséges. Jelenti ez továbbá, hogy a csoport egészének működése során átadásra kerülnek a lehetséges és követendő együttműködési minták, megismertetik a tagokkal a csoport

által alkalmazható érdekérvényesítési eszközöket és technikákat, illetve felelős támogatást kapnak a fiatalok ezek kipróbálásának és készség szintű begyakorlásának fázisában.

10. Mindezek **révén fő cél** a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyermekek társadalmi beilleszkedésének és integrációjának elősegítése. Kulcsfontosságú a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem, valamint a családok társadalmi helyzetének javítása.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A program elsődleges célcsoportját a szolgáltatás igénybe vevői közül a gyermekek jelentik, de érintheti a program a gyermekek szüleit is. A programok a családban jelentkező nevelési problémák és hiányosságok káros hatásait enyhítik, a nehéz anyagi helyzetben lévő gyermekek számára, illetve a szakellátásban nevelkedő gyermekek számára is lehetőséget teremt a szabadidő hasznos eltöltésére. Így a programok már nemcsak a gyermekeknek, hanem akár a szülőknek is hasznos szabadidő-eltöltést biztosíthatnak. A tevékenységek elsősorban a gondozott családok körére terjedhet ki (azon belül is a főként a gyermekekre), mind az alapellátás, mind a szakellátás esetében.

A célcsoportok megszólítása a programban az intézmények vezetői, illetve a gyermekek és szülei esetében a szakemberek révén történik.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 38.§ (1) és 39.§ (1) bekezdésében foglaltak szerint a gyermekjóléti alapellátás, kiemelten a gyermekjóléti szolgáltatások feladata a veszélyeztetettség megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség kezelése. Nyilvánvaló azonban, ha a veszélyeztetettség megelőzése, kezelése nem sikeres az alapellátás vonatkozásában, akkor a gyermekvédelmi szakellátásnak szükséges helyt állnia, s szolgáltatásaival kezelni, csökkenteni, jó esetben megszüntetni a veszélyeztetettséget.

A veszélyeztetettség megelőzése, kezelése, megszüntetése esetében nagyon nagy szerepe van azoknak a programoknak, amelyek segítségével elérhetjük ezt a jogszabályban meghatározott célt. Az ilyen típusú programok között alapvető fontosságúak a szabadidős programok, mivel ezeken a gyermekek saját elhatározásból vehetnek részt, s nem kényszer alapján, ennek következtében szívesebben vesznek rajtuk részt. Ha részt vesznek ilyen programokon, akkor megteremthetőek azok a helyzetek, amikor a gyermekkel könnyebben kialakítható bizalmon alapuló kapcsolat, ami nélkül nem lehet érdemben foglalkozni a gyermekkel és problémáival.

A szabadidős programok szervezése, kivitelezése, valamint az ezekhez való hozzájárítás segítése így az elsődleges prevenció egyik legfontosabb eszköze. Amennyiben a gyermeknek értelmes elfoglaltságot tudunk kínálni a szabadidejére a csavargás, csellengés helyett, akkor nagyobb az esélye arra, hogy a későbbiekben ne váljon klienssé. Megtanulja az idejét hasznosan eltölteni, lehetőséget kap egy másfajta értékrend elsajátítására, kortárs- és egyéb segítő kapcsolatainak kiépítésére az iskolán kívül is, megtanul kommunikálni, elsajátít különböző (erőszakmentes) konfliktuskezelési technikákat. Mindezeket úgy tudjuk nyújtani neki, hogy nem direkt módon „oktatva”, hanem a saját élmény megtapasztalásán, valamint a kortárs csoport ráhatásán keresztül indirekt módon válik belsővé.

Az sem elhanyagolható hatás, hogy ezek a gyermekek megtapasztalják a közösséghez tartozás élményét is. Sok hátrányos helyzetű gyermekre jellemző az, hogy nem fogadják el őket, peremhelyzetben vannak a csoporton belül, saját közegükben verődnek össze, ami még inkább fokozza az elszigetelődésüket. Gyermekvédelmi szakember irányításával jó irányba befolyásolható ez a folyamat is.

A szabadidős programok alatt a gyermekkel másfajta kapcsolat alakul ki, mint egy hagyományos család gondozás vagy a szakellátásban a csoportban történő nevelés során. A tapasztalatokból le tudjuk szűrni azt, hogy a gyermek könnyebben fordul segítségért, ha bajba kerül vagy „mellesleg” mesél el olyan dolgokat, ami beavatkozást igényel. Az időben történő beavatkozással pedig meg tudtuk akadályozni azt, hogy később rosszabb helyzetbe kerüljön a család vagy a gyermek.

Mindennek alapján a gyermekeket, fiatalokat csak egy átfogó és rendszeres programmal lehet segíteni, amihez megfelelő lehetőséget biztosítanak a szabadidős programok. A gyermekek segítése során alapvető fontosságú a bizalmuk megszerzése és megtartása, ami csak sok beszélgetéssel, rendszerességgel, odafigyeléssel lehetséges, az ezekhez szükséges együtt töltött időt is a szabadidős programok biztosítják.

A megvalósítandó programot összefoglaló néven szabadidős programok szervezésének nevezhetjük, azonban két alapvető tevékenységet jelent, az első a közösségi tér megteremtése, majd a közösségi térben Ifjúsági Klub megszervezése. (Mindez természetesen kapcsolódhat más szabadidős programok megszervezéséhez, legközvetlenebbül talán a családi nap, tábor szervezéséhez.)

A közösségi tér megteremtéséhez szükséges a szolgáltató, az intézmény számára olyan, a hétköznapi tevékenységektől elválasztható helyiségre (akár egy pincére például), ahol ezáltal jelezhető, hogy az ott zajló tevékenység nem azonos a szolgáltató, az intézmény mindennapos tevékenységével.

A közösségi tér kialakítása során célszerű arra törekedni, hogy a fiatalok igazán maguknak érezzék a helyet, egyúttal a fiatalok művészi tevékenységét támogatva, érdemes lehetővé tenni a fiatalok számára a közösségi tér falainak kifestését a saját alkotásaikkal. A festéshez szükséges anyagokat az intézmény biztosítja számukra.

Szükséges az is, hogy a közösségi térben képzett szakemberek álljanak rendelkezésre az ifjúság számára, beszélgetési lehetőséget biztosítva az őket érintő kérdésekben.

A Klub sokszínűségét biztosíthatja, hogy az állandó programok mellett meghívott vendégek és szakemberek által vezetett foglalkozások is helyet kaphatnak. Az állandó ügyeletet a szolgálat, az intézmény munkatársai biztosítják, külsős segítőkkal, önkéntesekkel együttműködve.

A közösségi térben biztosítani szükséges a gyermekek számára étkezési és szomjoltási lehetőséget is, a közös étkezés is oldhatja a feszültségeket, lehetőséget teremt az ismerkedésre. Étkezés alatt szendvicsre és különböző pékárukra gondolhatunk, az italok közül teát, gyümölcsleveket, ásványvizet ajánlatos biztosítani.

Fontos, hogy biztosítsuk a fiatalok számára a visszajelzés lehetőségét, ezért érdemes a klubban elhelyezni egy kívánság- és panaszdobozt is, amelybe a fiatalok kéréseiket, véleményüket, javaslataikat anonim módon eljuttathatják a felnőttekhez.

Formái lehetnek:

- Csoportokkal végzett tevékenység (heti, kétheti, illetve havi rendszerességgel)
- Alkalmakhoz kapcsolódó programok (ünnepekhez, évszakokhoz)
- Rekreációs és sportfoglalkozások
- Fejlesztő foglalkozások
- Egyéni beszélgetések
- Közös játéktevékenységből kiinduló közös munka.

Az Ifjúsági Klub keretében különböző foglalkozások szervezhetők meg, így többek között például:

- Kreativitást fejlesztő foglalkozások pl. Kreatív műhely (A csoportfoglalkozás keretében a gyermekek elsősorban kézműves tevékenységet végezhetnek akár heti rendszerességgel. A jeles ünnepek (Húsvét, Anyák napja, Mikulás, Karácsony) alkalmával készségfejlesztő foglalkozásokon ajándékokat, dísz tárgyakat készíthetnek, illetve települési rendezvényeken is megjelenhetnek a termékeikkel.) A gyermekek alkotásainak kiállítása a klubban.
- Szabadidő hasznos eltöltése, játék. A játék, a sport nagyon fontos eleme a gyermekek fejlődésének, mivel az élmények mellett készségek fejlesztésére (a finom motorikus készségek, de a kudarctűrés, a monotonia tűrés, az agressziókezelés és a kommunikáció fejlesztésére is alkalmas) is lehetőséget biztosít, továbbá a csoportkohéziót is erősíti.

- Sportfoglalkozások pl. Pingpong klub, de bármilyen más sport is, állandó lehetőség biztosítása a sportolásra, a meglévő sporteszközök használata (asztalitenisz, csocsó, biliárd, kosárlabda, tollaslabda stb.)
- Számítástechnikai foglalkozás (Számítógép és internet használata, a programozás alapjai)
- Zeneklub
- Filmklub (közös filmnézés, beszélgetés a filmekről)
- Amatőr színjátszó csoport
- Könyvklub (Könyvek kölcsönzése, közös olvasás, beszélgetések az elolvasott könyvekről, de újságok elhelyezése is, pl. ifjúsági lapok, számítógépes újságok, divatlapok, képregények)
- Kirándulások (Elsősorban a szünetekben, a nyári szünetben főleg, de a tavaszi, őszi, téli szünetben is lehetséges.)
- Rejtvény és sakk-klub
- Társas- és kártyajáték klub
- Tánc (pl. néptánc vagy hip-hop tánc)
- Játsszótéri programok (A játszótereken tétlenkedő, csellengő, felügyelet nélkül lévő gyermekek szabadidejének hasznos eltöltésére irányul, továbbá tájékoztatás a gyermekek és szüleik számára a szabadidő eltöltéséről.)
- Iskolai felkészítés
- Korrekciós felzárkóztató foglalkozás (A fejlesztőpedagógus ennek keretében a gyermekek pedagógiai szűrését, prevenció és korrekció fejlesztését végezheti. A fejlesztés jelenti a megelőzést, a korrekciót és a tehetséggondozást.)
- Segítő beszélgetés
- Pszichológus ügyelet (akitől bármit meg lehet kérdezni)
- Önismereti csoport
- Egészségnevelés – szexuális felvilágosítás (A tapasztalatok szerint kiemelt helyen szerepel a szexualitás kérdése, s e tekintetben rendszerint válaszokat várnak a szexuális szokások, a partner hozzáállása, valamint a védekezés és a nemi betegségek területén)
- Környezetvédelmi klub (pl. szemétszedés, csikkgyűjtés stb.)
- Drogprevenció csoport (Fontos kérdés az alkohol, cigaretta és a könnyű drogok használata. Érdeklődésük középpontjában áll, hogy a felnőttek hogyan ítélik meg ezeket a kérdéseket. De számos kérdés merül mindezek egészségkárosító hatásával kapcsolatban.)
- Bűnmegelőzési csoport

Természetesen a gyermekek szülei számára is szolgáltathat a programsorozat, így pl. célszerű felnőtt csoportot is szervezni pl. Szülőklubot, Banya csoportot. Ez lehet csoportokkal végzett szociális munka, pedagógiai ihletésű tevékenység vagy pszichológus által vezetett csoportos foglalkozás. Ezek közé tartozik az ifjúsági klub, kisebbeknek a baba-mama klub, tematikus csoportok működtetése, pszichológiai tanácsadás.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Eredménynek tekinthető, hogy azok a családok, akik még nem ismerik az intézményt, megismerhetik azt, betekintést nyerhetnek a munkába, és ha problémájuk adódik, tudják, hová tudnak fordulni. Tudják, hogy van olyan intézmény a településen, amit bármilyen problémával felkereshetnek.

A programok által a gyermekek is közelebbről megismerhetik szakembereket, növekszik az irántuk érzett bizalom, ami segíti a tevékenységet. Az ifjúsági klubban, a csoportfoglalkozásokon a szakemberek prevenciós feladatot látnak el, ami segíthet abban, hogy a gyermekek merjenek hozzájuk fordulni és az esetleges problémákat még időben feltárják és segítsenek a megoldásukban.

A csoportok, a fejlesztő foglalkozások, majd az ifjúsági klub megszervezésével pedig ki lehet terjeszteni a programokat, így lesz lehetőség a gyermekek számára elfoglaltságot biztosítani az egész évben, s az indirekt pedagógiai hatást egész évben biztosítani tudják a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése és kezelése érdekében.

Végezetül mindez reményeink szerint elvezethet oda, hogy ezáltal csökken a deviáns fejlődésirányú, esetleg bűnelkövető, veszélyeztetett gyermekek száma, ami megmutatkozhat mind a szakellátásba utalt gyermekek, mind a védelemben vett gyermekek számának csökkenésében, a gyermekek és családjaik gyermekvédelmi jellegű problémáinak mérséklődésében. Amennyiben ezek a szolgáltatások képesek mindezt megvalósítani, akkor elértük a célunkat.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

Közösségi tér:

- Egy nagy terem, amely előadásokra, csoportos összejövetelekre, játékokra alkalmas.
- Egy nagy terem, amely akár táncra is alkalmas, illetve sportra (pl. csocsó, biliárd, darts, pingpong)
- Egy számítástechnika terem (számítógépek internet hozzáférési lehetőséggel), a filmklub, könyvklub is használhatja ezt a helyiséget.
- Egy kis szoba az egyéni és kis csoportos beszélgetések lefolytatására.
- Két vizesblokk.

Eszközök:

- Sportfelszerelések
- Játékok
- Könyvek
- Fejlesztőeszközök
- Kézműves kellékek
- Számítógépek
- Internet hozzáférés
- Televízió, videó

Szakemberek:

- Családsegítő
- Esetmenedzser
- Pszichológus
- Fejlesztőpedagógus
- Nevelő
- Gyermekfelügyelő
- Szabadidő szervező
- Sportoktató, edző
- Mentálhigiénés szakember
- Önkéntes segítők
- Kortárs segítő

A szakemberek mellett mindenképpen fontos az önkéntes és kortárs segítők bevonása is a programok megvalósításába.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Nagy mértékben függ a választott program típusától, valamint a résztvevő gyermekek számától.

19. Intenzív egyéni szülő konzultáció

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

Az intenzív egyéni szülő konzultáció rövid távú céljai között a következők szerepelhetnek.

13. A gyermekek és szüleik közötti kapcsolattartás javítása a gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetben élő gyermekek esetében. Azért fontos ez, mivel mindkét szolgáltatás célja, hogy a gyermek visszatérhessen saját családjába, ennek azonban előfeltétele az élő és erős szülői kapcsolattartás, amin mindenképpen javít ez a program.
14. A szülők támogatása gyermeknevelési kérdésekben indirekt módon. A szülők számára mindenképpen fontos tapasztalat lehet, hogyan működik a szakember együtt a gyermekkel, hogyan bánik vele, hogyan kommunikál, hogyan old meg konfliktushelyzetet. Így a szakember személyes példaadása indirekt módon befolyásolhatja a szülőt abban, hogyan fog a gyermekkel akár a kapcsolattartás ideje alatt, akár a gyermek családba történő visszailleszkedése után bánni, kommunikálni. Legalább ilyen fontos, hogy a gyermek napi életgyakorlatának megtapasztalása, az abban történő közvetlen részvétele szintén befolyásolhatja a szülőt abban, hogy hogyan szervezi meg a gyermek életét a gyermek hazakerülése után. A programokban történő közös részvétel élményein keresztül pedig szintén indirekt módon befolyásolhatóak a gyermekek szülei a gyermeknevelés, az egészséges életmód, a bűnmegelőzés területén.
15. A szülők támogatása direkt módon. Alapvetően kevésbé hatásos módszer, mint az indirekt módszerek, azonban ez is szükséges lehet, pl. amikor beszélgetés során információátadás valósul meg gyermeknevelési, életvezetési, bűnmegelőzési kérdésekben.
16. A szakemberek és a gyermekek szüleinek kapcsolatának javítása, a szakemberek alaposabban megismerhetik a szülőket, és fordítva, ami hozzájárul a bizalmatlanság oldásához, a bizalmon alapuló kapcsolat kialakulásához.

A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket:

11. A gyermekek és szüleik közötti kapcsolat rendezése, amely problémái nagymértékben elősegítették azt, hogy a gyermekek a szolgáltatások igénybe vevőivé váltak. Ez lehet az alapja annak, hogy a szolgáltatás igénybevétele után a gyermekek visszakörülhessenek vér szerinti családjukba, s a továbbiakban a korábbi problémák ne legyenek jellemzőek a család működésére.
12. A gyermekek szülei számára a példaadás révén, de akár direkt módon szerzett ismeretek beépülhetnek a gyermeknevelési, kommunikációs és problémamegoldó, konfliktuskezelő repertoárjába, s ha ezek belsővé válnak, akkor a korábbi problémák kisebb valószínűséggel

jelentkezhettek, legyenek azok akár a gyermek napi életgyakorlatával, iskolázásával, magatartásával, vagy akár bűnelkövetéssel kapcsolatosak.

13. A szakemberek esetében az esetlegesen meglevő előítéletek oldása, a gyermekekről és családjaikról meglevő tudásuk elmélyítése, ezáltal a meglevő problémákra esetlegesen új módszerek, eszközök alkalmazása, továbbá a gyermekekkel és szüleikkel bizalmon alapuló kapcsolatok kialakítása, megerősítése.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A program elsődleges célcsoportját a szakellátásban nevelkedő gyermekek szülei jelentik, de ide tartoznak az alapellátást biztosító szakemberek is.

A célcsoport megszólítása a programban az intézmények vezetői, illetve a gyermekek szülei és az alapellátás szakemberei esetében a szakellátási szakemberek révén történik.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

Korábban a gyermekvédelmi beavatkozások legfontosabb célja az volt, hogy a gyermeket megvédjék a veszélyeztetettség káros hatásaitól, akár azon az áron is, hogy az eredeti családjából kiemelték, gyermekotthonba, vagy nevelőszülői családba helyezték. Ez a társadalom számára elfogadható volt, azonban számos nem kívánatos következménnyel járt, mind a gyerekek, mind a családok számára. A gyermekek nélkül maradt családok még jobban szétestek, az összekötő kapcsolatok lazultak, egyre kevesebb lett az esélye, hogy valaha újra együtt tudjon élni a család. A gyermekek jobb fizikai környezetbe kerültek, megfelelő szakemberek felügyelete alatt álltak, de elszakadtak a számukra legfontosabb szociális kapcsolatuktól és identitásuk forrását jelentő vér szerinti családjuktól, ami számtalan későbbi probléma alapja lett.

Éppen ezért lett a legfontosabb célja a Gyermekvédelmi törvénynek, hogy a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése, kezelése és megszüntetése mellett az, hogy a gyermekeket a vér szerinti családjukban szükséges megsegíteni, s amennyiben mégis szükséges a családból történő kiemelésük, akkor mind a gyermekjóléti alapellátásnak, mind a gyermekvédelmi szakellátásnak mindent meg kell tennie azért, hogy a gyermek minél rövidebb időn belül visszatérhessen saját családjába.

Ezt elsősorban két feltétel teljesüléséhez kötik a szakemberek, az egyik az, hogy a gyermek álljon készen arra, hogy visszahelyezték a családjába, hogy korábban fennálló veszélyeztetettsége megszűnjön, s a korábbi problémák már ne jelentsenek olyan helyzetet, amikor nem nevelkedhet tovább saját

családjában a gyermek az alapellátás szakembereinek támogatásával. Ezt a feladatot a jogszabály a szakellátásban dolgozó szakemberekhez delegálja. A másik feltétel, hogy a család is álljon készen a gyermek fogadására, a korábbi veszélyeztető környezet megváltozzon. Ezt a feladatot a jogszabály az alapellátás szakembereire bízta.

Azonban létezik egy feladat, amely nagyon fontos a gyermek hazagondozása szempontjából, és a jogszabály mind az alapellátás, mind a szakellátás szakemberei számára előír feladatokat e téren. Ez a feladat a gyermek és családja kapcsolattartása. Ez alapozza meg a gyermek hazakerülését, ha nem működik, akkor a gyermeknek esélye sem lesz a családjába történő visszatérésre. Ahhoz azonban, hogy a kapcsolattartás működjön, erős, élő és megfelelő legyen, ahhoz a szakemberek együttműködése mellett a gyermek és családja együttműködése is szükséges.

Azonban a korábban jelzett problémák között, amelyek a családból történő kiemelés következményei, megfigyelhetjük a kapcsolattartások gyengülését, megszűnését is. Éppen ezért szükséges olyan új tevékenységek kialakítása, melyek azt célozzák, hogy a kapcsolattartás létrejöjjön és megerősödjön.

Ilyen szolgáltatás az intenzív egyéni szülő konzultáció (szándékosan nem intenzív családgondozásról beszélünk, mivel az a szolgáltatás az alapellátás keretében tud működni, ez pedig nem azonos azzal a szolgáltatással), amelynek keretében a szakellátás szakembere felveszi a kapcsolatot a gyermek vér szerinti családjával és mindent megtesz azért, hogy a szülő a gyámhatóság által szabályozott módon kapcsolatot tartson a gyermekével. Ezenkívül megpróbálja olyan programokba meghívni és részvételét biztosítani (pl. családi nap, családi tábor, szabadidős programok, rendezvények, szociokulturális kompetenciafejlesztés stb.), amikor további időt tud tölteni a saját gyermekével annak érdekében, hogy tovább erősödjön a szülő és a gyermek kapcsolata a későbbi sikeres hazagondozás érdekében.

Az intenzív egyéni szülő konzultáció keretében háromféle szolgáltatást célszerű megvalósítani. Egyrészt a kiválasztott családok esetében a kapcsolattartás alkalmával lenne szükséges egy megbeszélés keretében az egyéni szülő konzultációt biztosítani, amikor a szülővel először végig kellene beszélni a kapcsolattartás nehézségeit, problémáit, az akadályozó tényezőket. Ezután, ha a szülő meggyőződik arról, hogy a szakemberek megértőek a problémáival, empátikusak vele, akkor következő lépésben már arról is beszélgethet a szakember a szülővel, hogyan lehetne a problémákat megoldani, a család saját erőforrásainak felhasználásával, továbbá, hogy miben tud segíteni az intézmény mindebben. Ha a szülő és a szakember között kezd kialakulni bizalmon alapuló viszony, akkor a szakember rávilágíthat az esetleges hibákra, amelyek a kapcsolattartás megvalósítása során a szülő önhibájából következnek be. Végül, amennyiben kialakul a teljesen őszinte, nyílt kommunikáció, akkor direkt módon is információkkal lehet ellátni a szülőt arról, hogy mi az, ami hátráltatja és mi az, ami erősíti a szülő és a gyermek kapcsolattartását. Itt akár ismeretátadásra is sor kerülhet, ami pl. a szülő gyermeknevelési kompetenciáit erősítheti.

Másrészt a kiválasztott családokat a szakellátás szakembereinek a családokat lakhelyükön szükséges felkeresni, hogy az szülő konzultáció biztosan eredményes legyen. Azonban nemcsak felkeresniük kell, hanem ott hosszabb idő eltöltésével mintegy részt venni a család mindennapi életében, a napi életgyakorlat feladataiban közreműködni. Ugyanis ezáltal lehetséges a család számára a szükséges intenzitást biztosítani a szülő konzultációban, valamint ezáltal alakulhat ki az a bizalmon alapuló kapcsolat, ami szükséges ahhoz, hogy a szakember és a szülő közötti együttműködés eredményes legyen.

Végül amennyiben a szülő részt vesz azokon a rendezvényeken (pl. családi nap, családi tábor, szabadidős programok, rendezvények, szociokulturális kompetenciafejlesztés stb.), amikor a kapcsolattartási szabályozásban előírtnál több időt tud tölteni a saját gyermekével, akkor a szülő és a gyermek kapcsolata annyira megerősödhet, hogy a szakemberek akár a kapcsolattartás újraszabályozását is kérhetik, ami által intenzívebbé és gyakoribbá válhat a kapcsolattartás, ami az alapja a későbbi sikeres hazagondozásnak.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A gyermek és a szülő kapcsolattartása, amennyiben nem működött korábban, akkor működőképessé válik, megerősödik, akár olyannyira, hogy a szabályozásban is elérhető a változás, amennyiben gyakoribb kapcsolattartásra tehetnek javaslatot a szakemberek.

A szülő gyermeknevelési kompetenciái erősödnek, így lényegesen tudatosabban, következetesebben foglalkozik a gyermekkel szülői szerepében. A szülői felelőssége kialakul, megerősödik. A szakembereket, az iskolát, a segítő szervezeteket nem ellenségként kezeli, képes bizalmon alapuló kapcsolat kialakítására. A szülői magatartás változásával, a szülői kompetencia erősödésével csökkennek a gyermekek körében a magatartási, az iskolai, a beilleszkedési problémák, de akár a bűnelkövetés is. Így javulhat a családi légkör, pozitív családi hatások jelennek meg, amely csökkenti a problémák nagyságát és számosságát a családban.

A szakemberek a bizalom és a kölcsönös tisztelet alapján állva folytathatják szakmai tevékenységüket, ami azt is jelenti, hogy tiszteletben tartják az övékétől eltérő nézőpontokat, amennyiben azok megfelelnek a gyermekek legjobb érdekének. Javítja együttműködésüket a gyermekekkel és szüleikkel egyaránt. Sikereket élnek meg a munkájuk során, ami megelőzheti idő előtti szakmai kifáradásukat, hozzájárul szakmai személyiségük karbantartásához.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

A tevékenységben sok szakembernek szükséges részt vennie, egyrészt azoknak a szakembereknek, akik közvetlenül a gyermekkel foglalkoznak. Nagyon fontos ugyanakkor, hogy a tevékenységben pszichológus és fejlesztőpedagógus is részt vegyen. A tevékenység koordinációját pedig mindenképpen valamelyik vezetőnek (szakmai vezető, intézményvezető, vezetőhelyettes) kell ellátnia.

A gyermekvédelmi intézmény esetében mindezek a szakemberek beosztásuk szerint részt tudnak venni, azonban a hétfégi kapcsolattartások esetében szükséges, hogy akkor is rendelkezésre álljanak, ami esetleges túlmunkát jelenthet.

A szülőt lakóhelyén felkeresni elsősorban szintén a nevelők feladata lehet, mivel ők állhatnak rendelkezésre olyan időben, amikor megoldható ennek a feladatnak az ellátása.

A rendezvények esetében a szakellátást biztosító intézmények minden szakembere részt vesz általában a tevékenység megvalósításában.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Telefonköltség, utazási költség szülőnek és szakembernek, szakember díjazása intézményi működéshez igazítottan, rendezvények catering költsége

20. Pszichodráma csoport működtetése

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!

A pszichodráma csoport rövid távú céljai a következők voltak:

1. Az önbizalom erősítése a résztvevő gyermekek és fiatalok körében. A gyermekek alacsony önértékelése miatt erre mindenképpen szükség van.
2. Belső feszültségük hosszú távú csökkentése, ami mindenképpen kihat a viselkedésükre, annak pozitív irányú változására mind a gyermekvédelmi szakellátás vagy javítóintézetben élő gyermekek esetében, mind a családjukban élő és a gyermekjóléti alapellátás által gondozott gyermekek esetében.
3. Új konfliktuskezelési módok találása és kipróbálása, amelyek csökkenthetik az agresszió mennyiségét a gyermekek életében.
4. Szereprepertoárjuk bővítése, ami szintén a magatartásuk pozitív irányú változását okozhatja.

A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket:

1. A gyermekek egymás közötti kapcsolatainak rendezése, ami mindenképpen az agresszió csökkentését jelenti.
2. A gyermekek és a szakemberek közötti kapcsolatok rendezése, amit elősegít a gyermekek viselkedésének megváltozása. Ezáltal a szakemberek további változásokat érhetnek el a gyermek életében, akár az iskolával kapcsolatosan is, amely a gyermek további élete szempontjából alapvető kérdés.
3. A gyermekek és szüleik közötti kapcsolattartás javítása a gyermekvédelmi szakellátásban, javítóintézetben élő gyermekek esetében. Azért fontos ez, mivel mindkét szolgáltatás célja, hogy a gyermek visszatérhessen saját családjába, ennek azonban előfeltétele az élő és erős szülői kapcsolattartás, amin mindenképpen javítanak ezek a programok.
4. A gyermekek és a gyermekvédelmen kívüli szolgáltatók (iskola, egészségügy) szakemberei kapcsolatainak javítása. Ez szintén a gyermek alapvető érdeke, mivel csak az iskolák sikeres elvégzésével törhet ki abból a helyzetből, amely azt eredményezte, hogy a gyermekjóléti alapellátás gondozásába vagy a gyermekvédelmi szakellátásba vagy javítóintézetbe került.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!

A program elsődleges célcsoportját a szolgáltatás igénybe vevői közül a gyermekek jelentik.

A célcsoport megszólítása a programban az intézmények vezetői, illetve a szakemberek révén történik.

A pszichodráma csoport létszáma 6-8 fő, de legfeljebb 10 fő. Résztevői elsősorban kamaszok, általában 14-18 éves kor közöttiek.

A gyermekek kiválasztása során nevelői, pszichológusi javaslatra is bekapcsolódhatnak a növendékek, de önként is jelentkezhetnek. Az önkéntesség minden esetben fontos, 3 kipróbálási lehetőség után a gyermekek is, és a vezetők is eldönthetik, hogy ki járjon a csoportba. Mindenképpen fontos a zárt csoportforma, még akkor is, ha eleinte nagy lehet a fluktuáció, mert nehezen köteleződnek el a gyermekek. Azonban ez jobban el tudja mélyíteni, illetve a gyermekek elköteleződése, kötődése is biztosabban ki tud alakulni, ami már önmagában véve fontos hatás. Szintén fontos a csoport kialakítása során a vegyes válogatási módszer, ami ötvözi az ajánlást és az önkéntességet, mivel a csoportok másfajta összeállítása a csoportdinamikára hathat kevésbé kedvezően.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!

A gyermekvédelem intézményrendszerébe kerülő fiatalok egyik alapvető problémája a magatartási problémájuk, agressziójuk kezelése. Ennek oka több egyéb tényező mellett a sérült énkép, a csökkent önértékelés is. A magatartászavaros fiataloknak nincs más alternatívája vélt érdekeik érvényesítésére, mint deviáns viselkedést tanúsítani, ilyen csoportokhoz tartozni, azonban a perifériára szorulás tovább mélyíti magatartási problémájukat, agresszivitásukat. A pedagógiai módszerek mellett terápiás módszerek is ismertek, melyek a maguk eszközeivel segítenek a problémák enyhítésében, a viselkedés módosításában. Ezek közé tartozik a pszichodráma módszere is.

A pszichodráma olyan terápiás, majd személyiségfejlesztő, önismereti (csoport-) módszer, mely a cselekvésen, a cselekvés átélésén, a cselekvés közben érzett érzelmek tudatosításán, a belátáson alapul. A pszichodráma fontos eleme a kreativitás és a spontaneitás. A pszichodráma során az alkalmazott játékok segítségével a résztvevők a régi, nem, vagy nem jól működő megoldásaik helyett újakat találhatnak, illetve megszokott megoldásaikat alkalmazhatják új helyzetekre. Az új reakció jelentheti azt is, hogy a mindennapi életben kialakult különböző szerepeik bővíthetnek újakkal, vagy a régi szerepeik bővílnék új elemekkel. A csoportélmény ugyanakkor fejleszti az empátiát, oldja a magányérzetet. A pszichodráma tehát lehetővé teszi, hogy a viselkedés megváltozása mellett belső változás is létrejöjjön, mely együttesen hat a viselkedésre, a gondolkozásra és az érzelmekre.

A pszichodráma olyan módszer, amely az egyénen belüli feszültségeket, konfliktusokat, intrapszichés folyamatokat dramaturgia és specifikus pszichodráma technikák (elsősorban a szerepcsere, tükrözés és duplázás) segítségével egy körülhatárolt és kijelölt térben (színpad) megjeleníti. Az akció, az érzelmi átélés és a belátás teszi lehetővé a terápiás változást.

A legfontosabb technika a szerepcsere. Ennek során a játékos, aki irányítja a jelenetet, kilép saját szemszögéből és belép annak a szerepébe, akit meg akar az adott helyzetben jeleníteni (pl. apja, testvére stb.). Az őt segítő másik ugyanakkor az ő helyébe lép. Vagyis minden résztvevő számára fontos lehet ez, mert ahogyan a másik szemszögéből látja a helyzetet, csökken egocentrizmusa.

Az empátia fejlődését segíti a hátsó hang, amikor egy adott pontján a jelenet megáll, és a játékos mögé állva, vállára téve a kezét, a többiek segíthetik kifejezni, megfogalmazni neki érzéseit.

A játék közben lehetősége van a játékosoknak kijátszani magukból a feszültséget. Vagyis megtörténhet az agresszió kiélése, de határok között ez segíthet integrálni a személyiségbe azt, s ezáltal kezelhetővé tenni.

Az, hogy a jelenetet a játékos, vagy a csoportjátékot a résztvevők kedvük szerint átírhatják, formálhatják, lehetővé teszi az új viselkedésformák kipróbálását, az addig ismeretlen tulajdonságok megismerését. Ez segíti az énkép bővülését, ezzel együtt új életstílus kialakítását. Így megjelentek árnyaltabb érzések is, a büntudat például. Mindehhez azonban szükség van már egy mélyebb bizalmi szint elérésére, illetve, arra, hogy önmaguktól se tartsanak. Mintegy oda-vissza ható folyamatként a mélyebb bizalom és erősödő önbizalom árnyalja korábbi agresszív reakcióikat, illetve reakcióik változása egyúttal mélyíti a bizalmat és fokozza önbecsülésüket.

A pszichodráma segítségével lehetőség nyílik arra, hogy a fiatalok indulataik azonnali kiélését egyrészt megtanulják késleltetni, másrészt pedig, hogy indulataik azonnali kiélése mellett más módokat is találjanak azok kifejezésére, kreatív, új megoldások születhessenek egy-egy konfliktus megoldására. Jellemző az is a magatartászavaros fiatalokra, hogy nehezen különítik el vágyaikat, fantáziájukat és a valóságot. Belső vágyuk, elképzelésük sok esetben azonnali megvalósítást nyer. A játékok során megtapasztalhatják, hogy a „mintha térben” megvalósított akciók még nem feltétlenül jelentenek végrehajtást a valóságban. A vágy, illetve fantázia azonnali kiélése együtt jár egyfajta egocentrizmussal, a másik szemszögének megélési nehézségével is. Mind a szerepcsere, mind a hátsó hang segítették a fiatalokban az empátia fejlődését. Így a csoportban a dominanciaharcok mellett megjelenik egymás támogatása is.

A csoportfolyamat ülésekből áll, minden egyes ülésen biztosítani kell a résztvevők bejelentkezését (beleértve az előző ülés fő játékosának a visszajelzését) követően a ráhangolódási, a játék- és a feldolgozási fázisokat, valamint a záró kört.

A csoport helyszínéül jó a mindennapi élet színterétől elkülönített helyszín, lehetőleg akkora terem, amiben a létszámtól függően, még kényelmesen tudnak mozogni, akár több helyszínen is egyszerre tudnak játszani a résztvevők.

A pszichodrámaiban használatos egy-egy jelmez, ruhadarab. A ráhangolódáshoz szükség lehet újságra, ollóra, papírokra, ami attól függ, milyen technikát használnak.

A pszichodráma csoport hatékonyságához szükséges minimum 60 óra (45 perccel számolva). Kamaszok esetében ez lehet 2-4 x 45 perc között (rövidebb idő nem elég, illetve hosszabb idő már túl fárasztó a fiataloknak).

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

A pszichodráma jól működhet bármely gyermekvédelmi intézményben. A hagyományos csoportokban a résztvevők nem ismerik egymást. A gyermekvédelemben működő csoportokban azonban, miután minden fiatal bent lakik az intézményben, nap mint nap találkozhatnak egymással. Ez egyrészt elképzelhető, hogy nehezíti a bizalom elmélyülését, másrészt viszont úgy is kihathat mindennapjaikra, hogy jobb kapcsolatban lesznek egymással a csoporttagok. A pszichodráma hatékony olyan speciális problémák esetében is, mint a magatartászavar. Az akció, a cselekvés az amúgy nehezen leköthető, örökké mozgékony fiatalokat is megfoghatja. Hatásmechanizmusa alapján azonban a mélyebb problémák feldolgozását is segíti. A pszichodráma használható mind önismereti, mind terápiás fókusszal, a vezetők végzettségétől függően (akkor, ha legalább az egyik vezető klinikai szakpszichológus).

Magatartászavaros gyerekeknél több lehetőség is adódik agressziójuk, feszültségük csökkentésére, figyelmi készségeik, koncentrációjuk fejlesztésére. A pszichodráma hagyományos technikái (szerepcsere, hátsó hang) mellett a magatartászavaros kamaszoknál jól alkalmazhatóak egyes művészetterápiás eszközök a bemelegítéshez, mert indulataik szimbolikus történetben való megjelenítése jobban megy nekik.

Mindez a viselkedés módosulását eredményezheti, amelynek következtében a gyermekek egymás közötti kapcsolataiban, továbbá a felnőttekkel fennálló kapcsolataiban egyaránt kedvező irányú változások történhetnek, amelyek nagymértékben elősegíthetik a gyermekvédelem alapvető céljainak megvalósulását, pl. a gyermekek hazagondozását saját családjukba a gyermekvédelmi szakellátásból, vagy a veszélyeztetettségük megszűnéséhez is vezethet, s ezáltal a védelemből vétel vagy a gyermekjóléti alapellátás gondozásának megszűnését szintén maga után vonhatja, de ugyanígy az iskolai sikeres karrier lehetőségét is biztosíthatja.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapcítás igényeit!

A csoportot két pszichodráma vezető tartja. Egyiküknek mindenképpen pszichológusnak kell lennie, a másik vezető egy megbízott munkatárs vagy külsős szakember is lehet. A terápiás légkör szempontjából lényeges, hogy egyikük se legyen a gyermekekkel nevelői kapcsolatban, így nem alakulhat ki szerepzavar sem a gyerekek, sem a vezetők részéről. A házirend betartása természetesen a csoportban is feltétel, de

azon túl a résztvevők érzékelhetik, hogy a jutalmazás-büntetés nem a vezetők feladata. Reakcióik, spontán cselekvésük megbeszélésre, feldolgozásra kerül, de nem befolyásolja további életüket a gyermekvédelmi szakellátásban. Ez különösen nagy erő abban az irányban, hogy megnyilvánulásaik belső motivációhoz kötődjenek.

A csoportot az intézményben célszerű tartani, de lehetőleg a mindennapok színterétől elkülönített helyen. Szimbolikusan ez segít abban, hogy érzékeljék, itt az intézményben megszokottól eltérő viszonyulás, viselkedés jelenik meg. A nevelési folyamat során szigorú szabályokkal találkozhatnak. A pszichodráma csoportban viszont, persze ugyancsak néhány alapszabályt betartva, de pont a spontaneitás, a kreativitás a lényeg. A csoport keretében heti egy alkalomra kerül sor, kb. 2 és fél órában. A csoport kezdete a gyermekek mindennapi programjához igazodik.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Az intézmény biztosítja a helyszínt, a szükséges személyi és tárgyi feltételeit, így a költségek jelentős részét az intézmény költségvetése automatikusan biztosítja. (Pl. a szükséges terem használatát, megvilágítását, fűtését akkor is biztosítja az intézmény, ha nem pszichodráma csoport zajlik benne, hanem más program.)

A vezetők díjazása során célszerű a Magyar Pszichodráma Egyesület erre vonatkozó állásfoglalását figyelembe venni.

21. Szociokulturális kompetenciafejlesztő program

Mutassa be a módszer által elérendő rövid és hosszabb távú szakmai célokat!
A szociokulturális kompetenciafejlesztő programok rövid távú céljai között a következők szerepelhetnek. 14. Magyarország, a hazájuk közvetlen tapasztaláson alapuló (földrajzi, történelmi, kulturális, antropológiai) megismerése a szabadidő tartalmas kihasználását is biztosító különböző szabadidős programok révén. 15. Ennek segítségével a mobilitás mint készség kialakítása. A hosszú távú célok között fel kell tüntetnünk a következőket: 1. A gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és fiatalok olyan szociokulturális kompetenciákhoz való hozzásegítése, amelyeknek révén nagyobb biztonsággal és otthonossággal tudnak eligazodni szűkebb és tágabb környezetükben, illetve társas kapcsolataikban.

Mutassa be az elsődlegesen megszólított – projekt szempontjából releváns – célcsoportok körét, elérésük módját, a célcsoportok szükségleteinek érvényesülését az alkalmazott módszer kapcsán!
A program elsődleges célcsoportja a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és fiatal felnőttek. Másodlagos célcsoportként a gyermekek családját és az alapellátás szakembereit nevezhetjük meg. A célcsoportok megszólítása a programban az intézmények vezetői, illetve az elsődleges célcsoport esetében a szakemberek révén történik.

Mutassa be részletesen a módszer tartalmi elemeit, egyes lépéseit, az alkalmazás módját!
A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek elsődleges élettere az a település, ahol nevelkednek, ahol tanulmányaikat végzik, illetve ahol a különböző egészségügyi és rekreációs szolgáltatásokhoz hozzájutnak. Lakóhelyüket viszonylag ritkán hagyják el. Számottevő változást ebben csupán az hoz, amikor középfokú tanulmányaik végzése érdekében iskolát váltanak. Azonban továbbra is szoros a lakóhelyükhöz való kötődés, annyira, hogy az az iskolaváltást, majd később a munkavállalást és a lakóhely keresést is meghatározza. Ebből következően kimondható, hogy hasonlóan a magyar népesség többségéhez mobilitási hajlandóságuk nagyon alacsony szintű. A probléma az ismeretlentől való

félelem. Nem otthonos számukra, nem érzik magukat biztonságban egy idegen településen, legyen az város vagy falu, különösen nem egy nagyvárosban.

Ennek oka, hogy behatárolt vagy téves ismeretekkel rendelkeznek a hazájukról, nem csak a történelmi, kulturális és egyéb értékek tekintetében, hanem alapvető földrajzi és antropológiai ismereteket illetően is. A gyermekek hazájukat (földrajzi, kulturális, antropológiai és történelmi értelemben) tanulmányaik során ismerik meg, ha megismerik. Ennek fontossága nem öncélú, hanem a gyermekek életben való eligazodását segíti. Hasznos, ha ismeri az ország történelmét, a kulturális és egyéb értékeket, mert ez hozzájárul önazonosságuk kialakulásához és fejlődéséhez, ezáltal önbizalmuk erősödéséhez. A megszerzett ismeretek által önbizalmuk erősödik, mert a társas kapcsolatokat megalapozó és fenntartó kommunikációban egyenlő félként tudnak részt venni.

Ezért szükséges egy, a problémákat orvosolni tudó, a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek és fiatalok szociokulturális kompetenciáinak fejlesztését szolgáló program kialakítása.

A szociokulturális kompetencia fejlesztést szolgáló programok olyan szabadidős programok, amelyek keretében a rekreáción túl ezek a programok jó alkalmak arra is, hogy megismerjék hazájuk történelmi és kulturális nevezetességeit, s közben megtanulják a helyes, illetve elvárható társadalmi normákat külső környezetben, ami önálló, felnőtt életükre is példaként szolgál. Minden ilyen program esetében meg tapasztalható, hogy a gyermekek rácsodálkoznak a felnőttek számára triviálisnak tűnő dolgokra, ahogy örülni tudnak az együttlétnek, a számukra szokatlan, eddig nem tapasztalt közlekedési eszközöknek, ahogy megélik azt, hogy kinyílt számukra a világ.

Nagyon fontos, hogy egy ilyen intézményi szinten megszervezett program lehetővé teszi, hogy a gyermekek ne csak a nyári táborok alkalmával jussanak el a gyermekek lakóhelyétől távolabb. Ugyanakkor egy intézményi szinten szervezett program hiányában a gyermekek nem lépik át szűk környezetük határait.

Ezért a megszervezésre kerülő programok Magyarország egészére kiterjednek. Más megyékben élők más szokásokkal, építészettel, mikrokultúrával rendelkeznek, ezek megismertetése a résztvevőkkel fontos célkitűzés. A tervezés és megvalósítás során arra kell lehetőséget biztosítani, hogy a gyerekek, fiatalok minél több helyre eljussanak az országban, a kirándulásokon szerzett pozitív tapasztalataik, benyomásaik alapján pedig könnyebben válasszanak piacképes és képességeikhez igazodó szakmát, illetve iskolát.

A programok minden esetben előre megtervezettek (2-3 havonta kerülnének megrendezésre), a kapcsolatfelvételnek időben meg kell történnie a fogadó intézményekkel, múzeumokkal. Fontos ezzel kezdeni, hiszen a tőlük kapott információ behatárolhatja a csoport létszámát.

Figyelembe kell venni a célcsoport igényeit, és a csoport mobilitását (pl.: egy budapesti tömegközlekedés esetén). A résztvevők egy megyei intézmény esetében a megye minden területéről érkeznek, ezért figyelembe kell venni az indulási és érkezési időt, a lehetséges csatlakozásokat.

A múzeumlátogatásokhoz kötődően célszerű megtekinteni egy-egy innovatív intézményt, kiállítást is, így a múlt mellett a jelen, a jövő is megjelenik. Gyakorlati cél az is, hogy a gyermekek megismerjék és megszokják a tömegközlekedési eszközök használatát.

Minden alkalommal biztosítani szükséges szabadon eltölthető időt a résztvevők számára, amikor az adott környezetben szabadon mozoghatnak. Ezáltal biztosítható a kötetlenség, önállóság, kreativitás, és az erre való szocializáció.

A programokon célszerű, ha az intézmény szorgalmazza a gondozásban lévő gyermekek vér szerinti családtagjainak, testvéreinek részvételét, az alapellátás szakembereinek bevonásával. Az alapellátás intézményeit, gyakran személy szerint az alapellátás szakembereit célszerű értesíteni a programról, mert a szakemberek segíthetnek a vér szerinti szülő részvételének megszervezésében, sokszor olyan jellegű segítséget is nyújtva számára, mint anyagi támogatás megszerzése az önkormányzattól az utazáshoz, gyermeknek jelképes meglepetéshez, közlekedéssel kapcsolatos információk stb. A szakember is részt vesz a programon, ami jó lehetőség arra, hogy személyesen is találkozzon a gyermekkel, a szakellátás szakembereivel.

Ismertesse a módszer által elérni kívánt eredmények hatásait a releváns célcsoportra! Mit várhatunk az alkalmazást követően?

Eredményeink közé sorolhatjuk a gyermekek számára nyújtott folyamatos ismeretbővítést. A gyermekotthonokban nevelkedők esetében különösen fontos, hogy megtanulják a társas viselkedés szabályait, a társadalom által elfogadott közösségi normákat, ennek gyakorlásához, elsajátításához terepet kapjanak. (pl.: nem az utcán dobja el a szemetet, nem hangoskodik, nem káromkodik egy közösségi térben, nem dohányzik a vonaton stb.).

Fokozatosan válhatnak mobilabbá a gyermekek és a családok, hiszen a kirándulások által sok tapasztalatot szerezhetnek ahhoz, hogy életük során a változó körülményekhez rugalmasabban legyenek képesek alkalmazkodni. E programok által otthonosabbá válhat számukra a tágabb környezet, szívesebben indulnak el majd akár továbbtanulás, akár munkahely lehetőség esetén.

A program eredményeként bátrabban köthetnek a gyermekek ismeretségeket, kapcsolatokat, több emberrel ismerkedhetnek meg, így könnyebben tudnak különböző élethelyzetben viselkedni, kommunikálni. Otthonosabban mozoghatnak a lakóhelyüktől távol eső helyeken, merhetnek kérdezni, eligazítást kérni, nyitottabbá, bátrabbá, kezdeményezőbbekké válhatnak, képesek lehetnek otthon érezni magukat távol a lakóhelyüktől is. Megtanulhatják, mert megtapasztalják, hogy a világ

nagy, de benne az emberek egyformán kedvesek és támogatóak, ha ők is így viszonyulnak a világhoz, legyenek egy kis faluban vagy a nagyvárosban.

Ha részt vesznek családok a programban, akkor az kapcsolataik elmélyítését eredményezheti a szakemberekkel a közösen átélt élmények által. Ez a szakemberek számára is biztosít ilyen lehetőséget a családok vonatkozásában, ami nagymértékben elősegíti a tevékenységüket. Nagy valószínűséggel a szakemberek empátiás készsége is növekedhet az együtt megélt élmények során.

Mutassa be a módszer eszköz- és HR-kapacitás igényeit!

A programokat az intézményben 1 főnek kell szerveznie, szabadidős programszervező minőségben, heti 40 órában foglalkoztatva. Feladata a programok megszervezése, információ továbbítása a gyermekotthonok, illetve a nevelőszülői hálózat számára. Kapcsolatot tart a megye alapellátási intézményeivel, és számukra is lehetőséget biztosít a programokon való részvételre. Rendszeresen felméri az igényeket, és áttekinti a megvalósításuk lehetőségeit, ez segítség számára is a tervezendő utakhoz.

A kirándulásokon a csoport létszámától függően 1-2 fő szakember kísérőként történő bevonása szükséges, továbbá a gyerekeket kísérik a nevelőik is. A programokon e bevont szakemberek a csoport egészéért felelnek, hogy mindenková időben, a terveknek megfelelően jussanak el.

A programszervező munkájához a szervezésen és a programok lebonyolításán felül a támogatók felkutatása is hozzátartozik.

Intézményen belül szoros munkakapcsolata van a szakemberekkel, akik továbbítják az információkat és a jelentkezők visszajelzéseit. A szakemberek együttműködő segítsége is hozzájárul a tartalmas programok magas színvonalú megszervezéséhez és lebonyolításához.

A megvalósításhoz szükséges infrastrukturális feltételek az internet-hozzáféréssel rendelkező számítástechnikai háttér és a telefon, ami elengedhetetlen az információszerzéshez, tájékozódáshoz és tájékoztatáshoz, a szervezéshez.

A szervezések során irodaszerkötség is felmerül, ám annak egy része kiváltható az internetes felületek használatával, például honlapokon és e-mailben történő tájékoztatás, jelentkezések gyűjtése.

Mutassa be a módszer alkalmazásának becsült költségigényeit!

Nagymértékben függ a választott program típusától, valamint a résztvevő gyermekek számától.

MELLÉKLETEK

Melléklet 1: Gyermeki reziliencia-skála családban élő 12 év feletti gyermekek számára

Modell-helyszín:.....

Modellprogram/elem elnevezése:.....

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Megelőző pártfogás áll fenn:I/N

Pártfogás alatt áll:.....I/N

Veszélyeztetett:I/N

Testvérek száma:.....

Elkövetett deviáns cselekmény:

Gyermeki reziliencia skála (30 item) (12 év feletti családjában élő gyermek számára)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz.

(A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzed igaznak az alábbi állításokat?	1	2	3	4	5
1. Szüleimmel gyakran megbeszélem rossz érzéseimet, féltéseimet.					
2. Pártfogómmal bizalmas kapcsolatban állok.					
3. Szüleim bíznak bennem, biztatnak, mindennap kifejezik szeretetüket.					
4. Érzem a mellettem álló felnőttek támogatását. Kérdező: foglalkozást/rokonsági szintet ír!,,,,,					
5. Megnyugtató számomra, hogy a pártfogómmal őszinte lehetek.					
6. Visszagondolva a kisgyermekkoromra, inkább rossz emlékek jutnak eszembe.					
7. Hétköznapiokon és hétvégéken szüleimmel: sportolunk, játszunk, főzünk, beszélgetünk, kertészkedünk, barkácsolunk, stb. együtt töltjük az időt.					
8. Van az életemben olyan felnőtt, akire felnézek értékei, jósága miatt.					
9. Az iskolában elismernek, támogatnak.					
10. Tanulmányi átlagom tükrözi a képességeimet.					
11. Szeretek iskolába járni, jól érzem ott magam.					
12. Nehéz élethelyzetben mindig van kihez fordulnom az iskolában.					
13. Sok barátom/barátnőm, haverom, ismerősöm van.					
14. Barátaim gyakran bajba kevernek.					
15. Gyakran vagyok magányos, nehéz helyzetekben egyedül érzem magam.					
16. Barátaimmal szoros kapcsolatban állok.					

17. Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.					
18. Minden helyzetben erős az önbizalmam.					
19. Szeretek megfelelni másoknak, az elvárások szerint viselkedem.					
20. A baráti közösségem tagjai hallgatnak rám, képes vagyok az irányításra.					
21. A csoport szabályait mindig betartom.					
22. Hiszek abban, hogy értelme van az életemnek, és mindennek, ami velem történik, oka van.					
23. Rossz érzéseimről (szomorúság, csalódottság, rettegés) nehezen beszélek másoknak.					
24. Van hitem. Szoktam imádkozni.					
25. Félek a jövőtől, a felnőtté válást inkább nem várom.					
26. Többféle olyan szabadidős tevékenységet végzek, melyek örömmel töltenek el.					
27. Szoktam dohányozni és/vagy alkoholt inni, drogozni.					
28. Egészséges életre törekszem (étel, ital, mozgás).					
29. Az élet az én oldalamon áll, hiszem, hogy bármibe kezdek is, jól alakulnak a dolgom.					
30. Amikor olyat tettem, amiért megróvást kaptam rosszul éreztem magam, bűntudatom volt.					

Melléklet 2: Gyermeki reziliencia-skála gyermekvédelmi szakellátásban élő 12 év feletti gyermekek számára

Modell-helyszín:.....

Modellprogram/elem elnevezése:.....

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Megelőző pártfogás áll fenn:I/N

Pártfogás alatt áll:.....I/N

Veszélyeztetett:I/N

Testvérek száma:.....

Elkövetett devians cselekmény:

.....

Gyermeki reziliencia skála (30 item) (12 év feletti szakellátásban élő gyermek számára)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. 77- nem tudja; 99 nincs válasz. (A kérdőív fordított tétteleket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzed igaznak az alábbi állításokat?	1	2	3	4	5
1. Az iskolában elismernek, támogatnak.					
2. Tanulmányi átlagom tükrözi a képességeimet.					
3. Szeretek iskolába járni, jól érzem ott magam.					
4. Az osztályban jó tanulónak számítok, sikeresnek érzem magam.					
5. Nehéz élethelyzetben mindig van kihez fordulnom az iskolában.					
6. Érzem a mellettem álló felnőttek támogatását.					
Kérdező: foglalkozást/rokonsági szintet írj!,,,,					
7. Nevelőszüleimmel/gondozóimmal gyakran megbeszélem rossz érzéseimet, félelmeimet.					
8. Nevelőszüleim/gondozóim bíznak bennem, biztatnak, mindennap kifejezik szeretetüket.					
9. Visszagondolva a kisgyermekkoromra, inkább rossz emlékek jutnak eszembe.					
10. Amikor találkozom a szüleimmel mindig csinálunk együtt valami programot: (pl.: szoktunk együtt játszani, beszélgetni, fényképet nézegetni, sétálni, főzünk, kertészkedünk, barkácsolunk, stb.,)					
11. Megnyugtató számomra, hogy a szakemberekkel/segítő felnőttekkel őszinte lehetek.					
12. Nagyon várom azokat a kapcsolattartásokat, amikor hazamehetek.					
13. Van olyan szakember, akivel bizalmas kapcsolatban állok.					
14. Érzem a barátaim támogatását.					
15. Sok barátom/barátnőm, haverom, ismerősöm van.					
16. Találkozásaink alkalmával értesülök arról, mi történt otthon.					
17. Gyakran vagyok magányos, nehéz helyzetekben egyedül érzem magam.					

18. Barátaimmal szoros kapcsolatban állok.						
19. Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.						
20. Minden helyzetben erős az önbizalmam.						
21. Szeretek megfelelni másoknak, az elvárások szerint viselkedem.						
22. A csoport szabályait mindig betartom.						
23. A baráti közösségem tagjai hallgatnak rám, képes vagyok az irányításra.						
24. Hiszek abban, hogy értelme van az életnek, és mindennek, ami velem történik, oka van.						
25. Rossz érzéseimről (szomorúság, csalódottság, rettegés) nehezen beszélek másoknak.						
26. Van hitem. Szoktam imádkozni.						
27. Félek a jövőtől, a felnőtté válást inkább nem várom.						
28. Többféle olyan szabadidős tevékenységet végzek, melyek örömmel töltenek el.						
29. Szoktam dohányozni és/vagy alkoholt inni, drogozni.						
30. Az élet az én oldalamon áll, hiszem, hogy bármibe kezdek is, jól alakulnak a dolgom.						
31. Amikor olyat teszek, amiért megróvást/büntetést kapok, rosszul érzem magam, bűntudatom van.						

(Homoki 2018)

Melléklet 3: Gyermeki reziliencia-skála javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok számára

Modell-helyszín:.....

Modellprogram/elem elnevezése:.....

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Testvérek száma:.....

Elkövetett bűncselekmény típusa:

Gyermeki reziliencia skála (35 item) (Javítóintézeti ellátásban lévő gyermek/fiatalok számára)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. (A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzed igaznak az alábbi állításokat?	1	2	3	4	5
1. Szüleimmel, családommal gyakran megbeszélem rossz érzéseimet, félelmeimet.					
2. Nevelőimmal bizalmas kapcsolatban állok.					
3. Szüleim biztatását, szeretetét akkor is érzem, ha most távol vannak.					
4. Érzem a mellettem álló felnőttek támogatását. Kérdező: foglalkozást/rokonsági szintet írj!,,,,					
5. Megnyugtató számomra, hogy van olyan szakember, akivel őszinte lehetek.					
6. Visszagondolva a kisgyermekkoromra, inkább rossz emlékek jutnak eszembe.					
7. Van az életemben olyan felnőtt, akire felnézek értékei, jósága miatt.					
8. Szüleim élete miatt hibásnak érzem magam.					
9. A családi titkokat mélyen őrzöm, soha senkivel nem beszélek róla.					
10. A csoportban elismernek, támogatnak.					
11. Szeretem a csoportfoglalkozásokat, jól érzem általa magam.					
12. A csoportban, bandában én vagyok a vezér.					
13. A csoport tagjai hallgatnak rám, képes vagyok arra, hogy jó irányba tereljem őket..					
14. A csoport szabályait mindig betartom.					
15. Szeretek megfelelni másoknak, az elvárások szerint viselkedem.					
16. Sok barátom/barátnőm, haverom, ismerősöm van.					
17. Barátaim gyakran bajba kevernek.					
18. Gyakran vagyok magányos, nehéz helyzetekben egyedül érzem magam.					
19. Barátaimmal szoros kapcsolatban állok.					
20. Értékesnek, szeretetre méltónak tartom magam.					
21. Minden helyzetben erős az önbizalmam.					
22. Rossz érzéseimről (szomorúság, csalódottság, rettegés) nehezen beszélek másoknak.					
23. Elhatároztam, hogy jó útra térek.					
24. Kitartó vagyok ebben az elhatározásomban.					

25. Képes vagyok megbocsátani szüleimnek.					
26. Képes vagyok megbocsátani önmagamnak.					
27. Hiszek abban, hogy értelme van az életnek, és mindennek, ami velem történik, oka van.					
28. Vallásos hitem tart meg a helyes úton.					
29. Hiszek Istenben.					
30. Szoktam imádkozni.					
31. Félek a jövőtől, a felnőtté válást inkább nem várom.					
32. Szabadidőmet hasznosan töltöttem olyan tevékenységekkel, melyek örömmel töltenek el.					
33. Szoktam dohányozni és/vagy alkoholt inni, drogozni.					
34. Egészséges életre törekszem (étel, ital, mozgás).					
35. Az élet az én oldalamon áll, hiszem, hogy bármibe kezdek is, jól alakulnak a dolgom.					
36. Balhék, hétvégi kihágások, bűncselekmények miatt többször kerültem kapcsolatba a hatóságokkal. Először évesen kerültem kapcsolatba rendőrséggel. Mit/miket követett el? :.....	Hány alkalommal?				
37. Képes vagyok a változásra.					

(Homoki 2018.)

Melléklet 4: Kisgyermek számára rajzos feladat és a szülő-gyermek kapcsolat megfigyelési szempontjai

Modell-helyszín:.....

Modellprogram

neve:

.....

Gyermek neve: 1- fiú, 2- lány

Gyermek életkora:év

Rajzos feladat: (3 év feletti gyermekeknek)

Instrukció: Kirándultok. Te és a kis barátod/barátnőd, testvéred lemaradtatok. Ki(kik) vár(nak) Benneteket a másik oldalon? Rajzold oda és nevezd is meg őt/őket!

Kép forrása: https://www.google.hu/search?q=erd%C5%91+rajzok&client=firefox-b&dcr=0&tbn=isch&source=iu&ictx=1&fir=XWD8qPflwn2VfM%253A%252CB7HZ0a32mMvqXM%252C_&usg=__2_9FyIpiZzA0oj93J54BeibaY7M%3D&sa=X&ved=0ahUKEwium9zJo9LYAhXCQpoKHb_kDRsQ9QEIMzAD#imgsrc=N4jrEKAVDWlw5M

3 év alatti gyermekekkel

Szülő-gyerek tevékenység megfigyelésének szempontjai:

1. Kérlek röviden írd le a szituációt, amit megfigyeltél:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Mi jellemzi az anya kommunikációját?

.....

.....

.....

.....

3. Milyen érzelmeket fejezett ki, jelzett a gyermek felé a tevékenység közben?

.....

.....

.....

4. Hogyan fejezte ki az érzelmeit?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Milyen gyermeki válaszreakciókat észleltél? Mit láttál a gyermekén? Hogyan érezte magát?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(Homoki 2018)

Melléklet 5: Szülői attitűdmérő-skála

Modell-helyszín:.....

Modellprogram/elem

neve:.....

Szülő neme: 1- férfi, 2- nő

Szülő életkora:év

Gyermekei száma:

Büntetett előéletű:..... (I) (N)

Családi

devianciák

előfordulása:.....

Szülői attitűdmérő skála (35 item)

1 — egyáltalán nem igaz; 2 — ritkán igaz; 3 — néha igaz; 4 — gyakran igaz; 5 — szinte mindig igaz. **77-nem tudja; 99 nincs válasz.** (A kérdőív fordított tételeket is tartalmaz!)

A kérdőívet első alkalommal a programba való belépéskor szükséges felvenni, majd a program végén!

Mennyire érzi igaznak az alábbi állításokat családi életükre vonatkozóan?	1	2	3	4	5	77	99
1. A családban könnyen szót értünk egymással, általában nem vitázunk.							
2. Valamin mindig idegeskedünk, veszekszünk.							
3. Minden nap beszélgetünk a párommal.							
4. Jókat nevetünk együtt.							
5. Simogatással, öszszebújással, puszival is kifejezzük az összetartozásunkat.							
6. Dühünket, haragunkat, rossz érzéseinket hevesen, hangosan, néha indulattal fejezzük ki.							
7. Van olyan szó, vagy „titkos jelünk”, amivel minden nap tudtára adom a páromnak az érzéseimet.							
8. A gyerek valamelyikünknek minden nap beszámol érzéseiről, kifejezi azokat olykor nevetéssel, sírással, néha flegmán dacol.							
9. Könnyen tudom vigasztalni, biztatni, a gyereket, ha sírva fakad.							
10. A gyermekeinkkel nyíltan beszélünk a nehézségeinkről.							
11. Távollétében rendszeresen látogatom a gyereket.							
12. Szoktunk együtt imádkozni.							
13. Elmondjuk a gyereknek, hogy nem ő tehet arról, hogy nehéz helyzetbe kerültünk.							
14. A gyerek inkább csak az örömhíreket szereti megosztani velem, fél, hogy terhel, szomorít vele.							
15. Családi (konfliktusokba) vitákba, veszekedésekbe a gyerek is belekeveredik.							
16. Gyakran a gyermekkel együtt találjuk meg a megoldást a családi vitáink lezárásakor.							
17. Érték a családuknban a tanulás.							
18. Fontosnak érezzük, hogy a gyerek befejezze az iskolát.							
19. Egészséges ételek, italok fogyasztására törekszünk.							
20. Együtt étkezünk, egyszerre ülünk asztalhoz.							
21. Amikor mindannyian otthon vagyunk, vannak közös családi tevékenységeink.							
22. Amikor a gyermekünk kicsi volt, az estéink ugyanúgy zajlottak minden nap.							
23. Fontos, hogy a gyerekből egészséges felnőtt váljon.							
24. Gyermekeknnek (amíg kicsi volt) minden este mondtam mesét.							

25. Könyvet nézegettünk, énekeltem neki.							
26. Imádkoztam előtte.							
27. Tanítottunk neki imát.							
28. Mesélek neki(k) a gyermekkoromról.							
29. Érdeklődve hallgatja, szereti azokat a történeteket szeretni, amikor a balhékról, csínytevésekről beszélünk neki.							
30. Szoktam arról beszélni, mit csináltak a gyerekek, mikor kicsik voltak.							
31. Fontosnak érzem, hogy a gyerekem jó szülővé váljon.							
32. Szoktam otthon dohányozni, rendszeresen alkoholt inni.							
33. Lakáskörülményeink miatt a gyermekkel egy szobában alszunk.							
34. Szabadidőnkben szívesen szervezünk családi programot a gyerekekkel. (kertészkedés, barkácsolás, séta, biciklizés....egyéb)							
35. Amikor valamelyik családtagunk megszegi a szabályokat, rosszul cselekszik, könnyen megbocsátunk egymásnak.							

(Homoki, 2018)

Melléklet 6: Elégedettségi kérdőív

Elégedettségi kérdőív

100 fővel kerül lekérdezésre – helyszínenként 20-20 szülővel, akik valamilyen programelemben részt vettek. A kérdőív felvételére a program / programelem végeztével kerül sor. A kérdőív önkitöltős, anonim.

Kérjük, hogy értékeljen 1-5-ig terjedő skálán és tegyen x-et a megfelelő négyzetbe! 1 – kevéssé, egyáltalán nem; 5 – teljes mértékben

Kérdés		Értékelés				
		1	2	3	4	5
1.	Milyen mértékben felelt meg a program az Ön előzetes elvárásainak?					
2.	Milyen mértékben segítette a program a családi problémák, konfliktusok megoldását?					
3.	Milyen mértékben segítette a program gyermekével való kapcsolatának erősítését?					
4.	Véleménye szerint a fiatalkori bűnelkövetés kapcsán kapott ismeretek mennyire építhetők be a gyermeknevelésbe hétköznapi szinten?					
5.	Véleménye szerint a bűnelkövetéssel érintett fiatal hozzá állásának, szemléletének, jövőképének pozitív irányú változását mennyiben segítette elő a program?					
6.	A szakemberek hozzáállása és szakmai felkészültsége mennyire segítette az Ön személyes fejlődését?					
7.	Mennyiben ajánlaná a jövőben más bűnelkövető gyermekeknek és / vagy szüleiknek a programot?					
8.	Az időkeretek az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?					
9.	A helyszín és annak fizikai környezete (berendezés, otthonosság, stb.) az egyes találkozások alkalmával mennyire voltak megfelelőek?					
10.	Ha visszagondol a teljes programra, értékelje a programmal kapcsolatos összbenyomását!					
11.	Mit lehetne máshogy csinálni, milyen más témák feldolgozására lenne még szükség egy ilyen program keretében?					
12.	Ön szerint mire lenne még szükségük a bűnelkövetéssel érintett fiataloknak és szüleiknek a programon túl, hogy szülői feladataikat megfelelően tudják ellátni és a fiatalok sikeresen beilleszkedhessenek a társadalomba?					

KÖSZÖNJÜK VÁLASZAIT!

Interjúvázlatok

A modellhelyszíneken 2 alkalommal (modellprogram elején és végén) történik interjúfelvétel szakemberekkel és célcsoporti tagokkal. Az interjú hossza kb. 5-15 perc, melyet az adott programelem után szükséges rögzíteni.

Programon résztvevő szakemberek

(szakmai vezető, családgondozó, esetmenedzser, pszichológus, szakellátóhely képviselője, pártfogó felügyelő, egyéb szakember)

- 1) Kérem, röviden mutakozzon be! Milyen szerepe van Önnek a programban?
- 2) Mutassa be a programot, térjen ki annak rövid és hosszabb távú céljaira!
- 3) Mutassa be a program részt vevőit!
- 4) Mutassa be a mai alkalom menetét, célját!
- 5) Szakmaiság értékelése (együttműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 6) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 7) Hogyan előzhető meg az adott programelem célkitűzései mentén a bűnismétlés?
- 8) Szakmailag mit tart innovatívnak a fiatalkorú bűnelkövetőkkel és szüleikkel való munka, illetve a szociális- és gyermekvédelmi ellátórendszer fejlesztése terén?
- 9) Milyen továbblépési lehetőségeket lát a programban?

2. interjú alkalmával:

- 1) Mutassa be a mai alkalom menetét, célját!
- 2) Szakmaiság értékelése (együttműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 3) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 4) *Hova jutottak el, milyen eredmények születtek?*
- 5) Értékelje összességében a program tapasztalatait!

Programon résztvevő szülők

- 1) Kérem, röviden mutakozzon be! Hány gyermeket nevel? Hogyan került a programba?
- 2) Mi a célja a programnak, amiben részt vesz?
- 3) Hogy látja, miben tud ez Önnek és családjának segíteni?
- 4) Hogyan látja a szakemberek munkáját és hozzáállását?
- 5) Miben vár fejlődést szülői feladatainak teljesítése terén?
- 6) Mi tetszik és mi nem tetszik a programban?

2. interjú esetén:

- 1) Miben fejlődött a program során?
- 2) Hova jutott el a program során, milyen eredmények születtek?
- 3) Mi a legfontosabb hozadéka a programban való részvételének saját maga és gyermeke számára?

Programon résztvevő gyermekek és fiatalok

- 1) Mesélj magadról: hány éves vagy, hányadikos vagy, milyen családban élsz, mit szeretsz szabadidődbben csinálni, stb.?
- 2) Mesélj a programról, amiben részt veszel!
- 3) Mit gondolsz egy ilyen témájú programról? Kiknek és miben tud segíteni?
- 4) Hogyan látod a szakemberek munkáját?
- 5) Mi tetszik, és mi nem tetszik a programban? Ajánlanád-e a barátaidnak vagy hasonló helyzetben lévő fiataloknak? (Miért igen vagy miért nem?)
- 6) A programról, amiben részt veszel, szoktatok-e otthon a szüleiddel, testvéreiddel beszélgetni?
- 7) Miben szeretnél fejlődni?

2. interjú esetén:

- 1)_Mi a legfontosabb számodra, amiben a program tudott segíteni?
- 2) Történt-e bármiben pozitív előrelépés a program során? Miben fejlődöttél?

Modellprogramok megfigyelési és dokumentálási szempontrendszere

A modellhelyszíneken 2 alkalommal (modellprogram elején és végén) történik helyszíni látogatás, ahol a kutatók min. egy-egy programelem teljesülését dokumentálják részt-vevő megfigyelés módszerével

- 1) Modellhelyszín bemutatása (környezet, körülmények, rendelkezésre álló eszközök)
- 2) Program / programelem részletes bemutatása (egyéni esetkezelés, csoportmunka, klubfoglalkozás, képzés stb.)
- 3) Szolgáltatást igénybe vevők köre (hány fő, célcsoport demográfiai, szociológiai jellemzői)
- 4) Szolgáltatást nyújtó szakember/ek bemutatása
- 5) Szakmaiság értékelése (együttműködés – kommunikáció – szakmai célok megvalósítása terén)
- 6) Mely szülői / gyermeki kompetenciák kerülnek fejlesztésre?
- 7) A program / programelem hogyan járul hozzá a modellprogramban megfogalmazott célok teljesüléséhez? (közvetlen és közvetett célok teljesülése)
- 8) Kutató saját észrevételei, benyomásai
- 9) Milyen szakmai innovációk azonosítottak a célcsoporti tagokkal való hatékony munkavégzés érdekében, illetve általában a szociális munka szempontjából?